OKUYUCU TEFSİRİ

10

SEMRA KÜRÜN ÇEKMEGİL

OKUYUCU TEFSİRİ

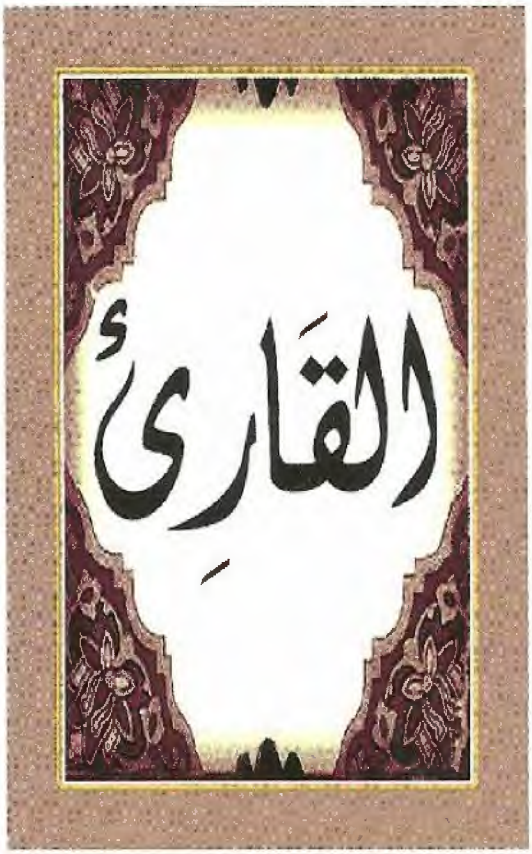

SEMRA KÜRÜN ÇEKMEGİL

10

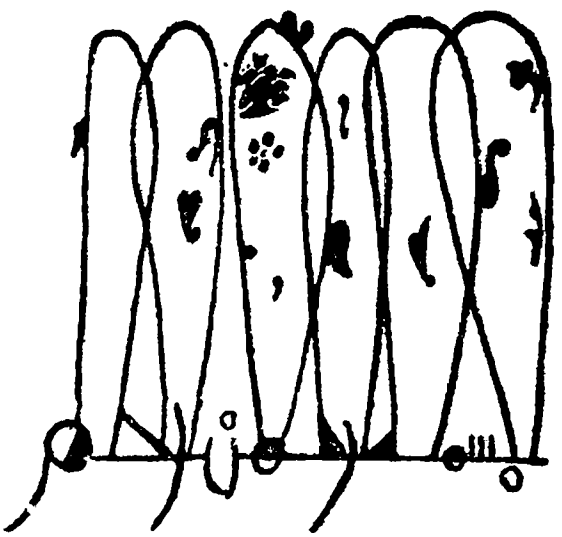

OKUYUCU TEFSİRİ
SEMRA KÜRÜN ÇEKMEGİL

Tashih
YUNUS POLAT

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni
NİDA Ajans

Baskı
STEP AJANS
Step Ajans Matbaacılık Ltd. Şti. Göztepe Mh.
Bosna Cd. No: 11 Bağcılar/ İstanbul
Matbaa Sertifika No: 12266

Nida Yayınları

İRTİBAT ADRESİ

B. Mustafa Paşa Mh. Alaaddin Sk. No: 19
Tlf.: 0422 321 21 87 – 322 21 30
MALATYA

OKUYUCU TEFSİRİ

"Tefsîru'l-Kâri"

SEMRA KÜRÜN ÇEKMEGİL

10

İÇİNDEKİLER

NEML SÛRESİ • 5

KASAS SÛRESİ • 97

ANKEBÛT SÛRESİ • 195

RUM SÛRESİ • 233

LOKMAN SÛRESİ • 291

SECDE SÛRESİ • 337

AHZAB SÛRESİ • 371

NEML SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş- şeytani'r-racîm
Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Giriş

Sûre, adını 18. âyette geçen ve "karıncalar" anlamına gelen "neml" kelimesinden almıştır. 93 âyettir.

Bu sûrede özellikle amellerin, ancak tevhidî doğrultuda yerine getirilmesi durumunda kabul olacağı hususu ele alınmıştır.

Mukattâ harfleriyle başlayan bu sûrede, kitabın haktan inen bir gerçek olduğu, ona inananların ancak hak ile bâtılın arasını ayırıp kurtuluş yolunda ilerleyecekleri müjdelenmektedir.

Bu bakımdan Kur'ân, gerçekleri bazen açıkça bazen ima yoluyla ve çoğu zaman da temsilî bir üslup içinde -ama her zaman kendi içimizde, ruhumuzun derinliklerinde yatan çatışmalara, gizli saiklere dikkat çekerek- ortaya koymaktadır.

Sûre, iktidarın hikmetle seyrine işaret ederken karıncayı dahi incitmeme prensibine dayanıyor.

Sorumluluk duygusu insanı imana kavuşturur, iman ise sorumluluk bilincini yücelere taşır. Vahiy, müjde üzerine müjdedir. Bu müjde hidâyettir. Hidâyet ise hidâyetin kaynağına güvenmektir.

❀ ❀ ❀

طٰسٓ ۚ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ وَكِتَابٍ مُّبِيْنٍ ۙ ﴿١﴾

27:1 Tâ, Sîn.[1] **Bunlar Kur'an'ın,** (hak ile bâtılı) **apaçık gösteren bir kitabın ayetleridir.**

Her şeyi yaratan, her şeyi en ince detayına kadar bilen Allah, insanların hakikati idrak etmeleri için bu Kur'ân'ı bizzat elçilerine kendisinin indirdiğini haber veriyor.

Kim, yazmadığı bir kitaba, yazmadığı bir mektuba "benimdir" diyebilir? Dese bile ne kadar inandırıcı olabilir. Belki bilmeyenleri aldatabilir ama bu, kendini aldatmak değil midir?

Nasıl ki dürüst bir kimse, sahibi olmadığı bir şeye "benimdir" diyemiyorsa, Kur'ân'ı Allah'tan başkasına yakıştırmak da affedilmez bir iftiradır. Bunun böyle olduğuna, vahye bilfiil muhatap olan peygamberler de şehadet etmişlerdir.[2] Zaten bu kitap gibi tüm varlığı şümullü ifade eden, öz ve özet bir şekilde anlatan, hak ile bâtılı hakkıyla birbirinden ayıran başka bir kitap olmaması, bu kitabın Allah katından olduğunun somut bir delili değil midir? İsteyen bunu yalanlasın veya inkâr etsin, bu durum, kitabın doğruluğuna halel getirmez ki!

Biliyoruz ki ideolojilerin de kitapları vardır ve müntesipleri tarafından benimsenir, sahiplenilir. Etkinliği ve içeriği bağlamında istifadelenmesi için yaygınlaştırılır. Ve okunması teşvik edilir. Ama hangi kitap, benimsensin veya benimsenmesin, anlaşılsın veya anlaşılmasın, Kur'ân gibi hiçbir tahrifata uğramadan ebediye-

---

[1] Bkz. 2/1; 3/1; 10/1; 11/1. not

[2] Bkz. 2/23; 3/7; 4/82, 166; 10/35; 22/55

te kadar korunacak, her dile tercüme edilerek okunacak kadar kabul görmüştür?

Kur'ân hakkında, denizler mürekkep, ağaçlar kalem olsa yine de yazılacaklar tükenmez. Tek olan yaratıcı, vücuda getirdiği varlıkları da tek olarak yaratıyor. Kâinatta hiçbir varlık diğerinin aynısı değildir. Onun yaratışında fabrikasyon yoktur. Her varlığın bir rolü ve bir görevi vardır. Ve hepsi, rablerinin emri doğrultusunda vazifelerini icra etmektedirler. Bu kitap, her biri bir evren kadar büyük ve derin bir anlam taşıyan ama koca kâinat içerisinde bir nokta mesabesinde olup imtihana tâbi tutulan insanın serüvenini anlatan bir kitap...[3]

Kur'ân: "karee" kökünden gelen ismi mastardır. (Mastar; bir şeyin çıktığı yer, kaynak, temel) Okumak ve okunan şey anlamına gelir.

Kur'ân kelimesi, Kur'ân'ın her parçasına ve sûresine isim olarak da verilir. Kur'ân ifadesi, ilk vahiylerle birlikte kullanılmaya başlanmış ve peygamber (as)'in vefatı ile tamamlanıncaya kadar her bölümü, âyeti ve sûresi için kullanılmıştır. Allah resulü tarafından bir hitabe şeklinde okunuyor olması bu manayı gösteriyor.'

Mübin: iyiyle kötüyü, hayırla şerri ayırt eden anlamına gelir.

Âyet; açık işaret, bir şeyin tanınmasına sebep olan emare, ibret, mucize manasına da kullanılır.

İki nev'i âyet vardır. Biri, enfus ve afakta müşahede edilenler, diğeri de kelam-ı ilahî.

Yaratılmışların yaratamayacağı her şey, bütünüyle ilahî vahyin verileri ve tabiat kanunlarının hepsi de Allah'ın âyetleri cümlesindendir.

❁ ❁ ❁

---

[3] Bkz. 26/2. not

هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

27:2 Mü'minler için birer hidayet ve müjdedir (onlar.)

Hidâyet; irşad etmek, doğru yolu göstermek, rehberlik yapmaktır. Bu bağlamda Kur'ân, hidâyet ve müjdedir. (27/2) "Kim hidâyete uyarsa ona korku yoktur." (2/38) Ve "Allah bununla (Kur'ân) size hidâyet etmek ister." (10/25, 57/9)

Hidâyet, doğru yola kılavuzluk eden anlamına geldiği gibi, hak yolu arama arzusu, doğru dîn İslâm, manasında da kullanılmaktadır. El-Hâdi olan Allah, bu yolu insanlara gösterecek, hak ile bâtılı, iyi ile kötüyü birbirinden ayıracak açık delilleri peygamberler göndererek açıklamıştır.

İnsan, üstün yetenekleriyle yaratıcısını ve evrensel gerçekleri bilse de, mü'minliğin vasıflarının neler olduğunu bilemeyeceğinden, Allah, elçileri aracılığı ile insana kılavuzluk edecek âyetler indirmiştir. İlahî âyetler üzerinde aklıselimle düşünüp hayatlarını bu gerçekler üzerine bina edenler büyük mükâfatla müjdelenmiştir.

Misalen; gülün gerçeğiyle sahtesini düşünün. Bunlar hiç aynı niteliği taşır mı? Ne kadar güzel olursa olsun yapma gül gerçek gül gibi olur mu? İnsan da işte böyledir. Siz ona insan deseniz de insan olma özelliğini kazandıran iman haysiyetinden yoksun olanlar, kuru çer çöp gibi ateşe atılacak varlıklardır. Allah, insanları bu duruma düşmekten koruyacak, ahsen-i takvimde yüceltecek hususları Kur'ân bütünlüğünde tek tek açıklıyor.

❀ ❀ ❀

ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾

27:3 (Öyle mü'minler) **ki namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Onlar ahirete kat'i kanaat edinenlerin de ta kendileridir.**

İman, insanca yaşamı bahşettiği gibi ahirette de sonsuz saadeti kazandıracaktır. Bu ise Kur'ân'ı, fıkhederek okuyan ve yaşayanlara nasip olacaktır. Şuurla, tahkikle Kur'ân okumayanların hayatında birçok aksaklık ve fasıklık söz konusu olmaktadır. Kimileri kuru geleneksel bir gözlem ve söylemle, iman ve içi boşaltılmış amellerini yakalarında bir rozet gibi taşırken; kimileri de ölçüsüzce "Dîn vicdan işidir, sen kalbe bak! Kimsenin dedikodusunu yapmıyoruz, kimseye kötülük etmiyoruz!" deyip ilahî emirlerden uzak yaşarlar. İmanın ifadesi olan namazı, sosyal yaşamın teminatı olan zekâtı verdiği hâlde dînin sahipliğini, kulluğun esprisini anlayamayanlar, hakikati hak olarak kavramaktan uzak kalmış kimselerdir. Mü'minlik vasfı öyle basit ve ucuz mu ki dileyen herkes onu keyfine göre kullansın... Allah bu unvanı, Kur'ân'ı fıkhedip gereğince amel edenlere veriyor. Onlara "mü'minlerim" diyor.

Her şeyin aslı ve orijinali olduğu gibi taklidi ve sahtesi de vardır. İşte sahte kimliğe sahip olanlar, İslâm gibi paha biçilmez bir dînin rozetini üstlerinde taşıdıkları hâlde aslıyla uyum sağlamamış kimselerdir.

"İkamu's-salate" bir daveti, bir ideali gerçekleştirmek için kalkmak, azmetmek, karar vermek, başlamak, yürütmek, kaim kılmak, riayet etmek, güzelce ve dosdoğru yapmaktır.

Müslüman, ilahî rızayı kazanma uğrunda kararlı kıyamıyla salâtı ikame etmektedir. O salat ki rahmete, felaha açılan dua kapısıdır. 'Hayyalesselah, hayyalelfelah' nidasıyla kula, abidliği hatırlatılır. Kul, namazdaki bu buluşmayla miraca erme şansını yakalamış olur.[4]

"Yu'tune'z-zekat"e, emrolunduğu gibi dosdoğru bir şekilde, sahip olduğu imkânları tasarruf edenlerin gönülleri -birçok kimse-

[4] Bkz. 10/114; 14/31; 17/78; 23/9. not

nin uyanmasına vesile olarak güzel bir toplumu da inşa etmenin şevkiyle- neşvünema bulacaktır.

Bu Kur'ân, insanlık için bir garanti belgesidir. Ona salih amelleriyle mührünü basanlar, insanlık noktasında her geçen gün şahikaya yükselerek, saadet sarayında en erişilmez hazineleri elde ederler.

❁ ❁ ❁

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾

27:4 Biz, ahirete inanmayanların (kötü) **amel** (ve hareket)**lerini kendileri için süslemişizdir de** (kalpleri kör olarak) **şaşırıp kalmaktadırlar.**

Ahirete iman, arzu ve istekleri dizginler ve hayat boyu itidalli yaşamayı temin eder. İmanı, gerçek boyutuyla anlamayan şuursuz kimseler, çoğunlukla ya ahireti akıllarına getirmezler ya da ikinci plana atarak yaşarlar.

Temelinde tahkiki iman bulunmayan her amelin içerisinde, zaaf, zan ve duygular vardır. Dolayısıyla işlenen günahlara mazeretler beyan edilir ve böylece vicdanlar rahatlatılır.

O gün, kâfirler için terazi kurulmayacağına göre,[5] Allah'ın yolundan sapanlara hesap günü hatırlatılarak, Kur'ân'ı fıkhedip yaşamaları tembih ediliyor. Bundan gaflet edenler "İman nedir? Neyi yapmamızı gerektiriyor?" diye üzerinde asla düşünmüyorlar. Geleneksel bir dîn anlayışıyla yaşamak yetiyor bunlara...[6]

Tam tekmil bir füze, yakıtı olmadan nasıl istenilen hedefe ulaşamaz ise sahih bir iman da, salih ameller ile donatılmadıkça sahibini istenilen şahikaya çıkaramaz. İmanla diğer mahlûkattan üstünken; inkârla da aşağıların aşağısına düşen tek varlık insandır.

---

[5] Bkz. 55/39, 41

[6] Bkz. 3/142; 9/16; 29/2; 31/33; 103/1-3

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾

27:5 Onlar öyle kimselerdir ki kötü azap (işte) **onlara mahsustur. Onlar ahirette de en çok hüsrana uğrayanların ta kendileridir.**

Vahiyden haberdar olduğu hâlde dînini, geleneğe, zan ve kuruntuya dayayanlar veya yaptıkları işleri hevaları ve arzuları doğrultusunda yaşayanlar, o gün hüsran içerisinde kalacaklardır. Bu körlükle; fahşanın, münkerin sürüklediği haksızlık, adaletsizlik, sömürü ve zulmün alabildiğine kuşatılmışlığı içerisinde kalmaları dünyevi bir ceza değil midir? Sapıklık azabı, dünya cezasıdır. Maddi-manevi fitne ve fesat, ekonomik sıkıntılar, cinnet, cinayet, her türlü yolsuzluğun hâkim olduğu bir dünya! Olanlar karşısında çaresizlik içerisinde çırpınarak, ne olacak bu insanlığın hâli, deyip keder ve endişe içerisinde boğulacak gibi olmuyor muyuz? Zalimlerin hükümran olması en kötü azap değil mi? Bunları yapan, seyreden, bunlara maruz kalanlar için bir azap değil mi? Mü'minler için bir gün biter... Ama hakkı inkâr edenler için bitmeyen bir azabın başlangıcı olacaktır! O gün çırpınışların, feryatların hiçbir faydası olmayacaktır! Zararın neresinden dönersen kârdır, nasihati orada anlamını yitirmiştir. Sahip oldukları nimetler, sürdükleri safa bitmiş, yerini elim azaba bırakmıştır. Beraber oldukları, güvenip dayandıkları dostları, ahbapları ile işe yaramayan pişmanlıklar içerisinde çekişip dururlar.[7]

Hesabını iyi yapmayarak, servetini, şöhretini kaybedip de; 'Böyle yapmasaydım bunlar başıma gelmezdi, ah keşke!..' diyen ne çok insan var. Yaşanılan pişmanlıklar, maddi-manevi hayatın

[7] Bkz. 35/37; 40/47; 41/29

muhasebesini yapmaya vesile olursa uyanışa, dünyevi-uhrevi kurtuluşa sebep olur.

Her oluştan ibret alıp hayatımıza iman noktasında çekidüzen veren kullardan olmayı istemeliyiz Allah'tan.

❁ ❁ ❁

وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

27:6 Şüphesiz ki (bu) **Kur'an sana** (her şeyi) **hakkiyle bilen, yegâne hüküm ve hikmet sahibi** (Allah) **tarafından veriliyor.**

Allah, yeryüzünde adaletin tesisi ve kullarının hikmet üzere yaşamaları için Kur'ân'ı indirmiştir. Hikmete sahip olmanın yolu ise zanni, keyfî, hissî ve beşerî beklentilerden sakınıp; 'Rabbimin rızasına kavuşayım' diye Kur'ân'ı fıkhederek yaşamaktan geçmektedir.

Müslümanlar, hayatlarına vahiyle yön verdiklerinde, güven ve adaletin teminatı altında yaşamışlar; ondan uzaklaştıkça gerileyiş, düzensizlik, kargaşa, zulüm, cinnet alabildiğine yayılmıştır. Tevekkül ve teslimiyetten yoksun, iki arada bir derede kalmış, başıboş bir ömür sürmeye mahkûm olmuşlardır.

❁ ❁ ❁

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُمْ

بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾

27:7 Hani Mûsâ ailesine: "Ben gerçekten bir ateş gördüm. Size ondan ya bir haber getireyim yahut size parlak bir ateş koru getireyim. Ta ki ısınasınız." demişti.

Rivayetlere göre bu vakıa, Hz. Mûsâ'nın, Mısır'dan Medyen diyarına ailesiyle dönerken, Tur Dağı'nın yanında cereyan eder.

Yol kılavuzu ve ısınma ihtiyacını karşılamak için gördüğü ateşe doğru gider. Orada yüce seslenişle karşılaşır.[8]

Ateşin görülmesini, Elmalı M. H. Yazır iki manada değerlendirmiş: "Ya bir haber alabilmek veya ocak yakmak için bir kor getirmek. Haber ahirete ait, ocak yakıp ısınmak dünyaya ait bir gaye olduğu yorumuna açıktır. Dikkat edilirse bu veciz ifadeden, tefsir ve açıklamaya sığmayacak pek derin ilhamlar duyulur." (Hak Dîni Kur'ân Dili)

İnsan madden ve manen ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. İkisi de ihmal edilmeye gelmez. İki ihtiyacın biri eksik bırakılsa mutlaka bir zararı doğuracaktır. Maddi zararlar yeteri kadar olmasa da bilinir. Fakat manevi zararlar çoğu kimseler tarafından ya hiç bilinmez ya da eksik ve kusurlu bilinir. İşte Allah, kullarına maddi-manevi tehlikelerden kurtulmaları için elçileri aracılığı ile doğru hareket edebilecek düsturları açıklamıştır.

❁ ❁ ❁

فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِيَ اَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا ۟ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٨﴾

27:8 Vakta ki oraya gitti, kendisine (şöyle) **nida olundu: "Ateş** (mahallin)**de bulunana da, çevresinde olanlara da muhakkak** (feyiz ve) **bereket verildi. Âlemlerin Rabbi olan Allah münezzehtir."**

Bu, ulvi makamdan gelen bir sesleniştir ki ahsen-i takvim üzere yaratılan varlığa büyük yaratıcının daveti ulaştırılarak, fani olandan baki olan âleme giden yolun adresi gösterilir.

---

[8] Bkz. 20/9-12

"Nûdiye" kelimesi, peygamberlik müessesesi, marifetler, dînî hakikatler, hidâyet, hakkı yakinen bilme anlamlarına geliyor. Bu ateş, Allah'ın melekleri tarafından büyük hidâyet kervanına katılıp temizlenmek isteyenleri arındıran bir ateştir. Kim onun yolunda olursa insanlık noktasında yücelecek, feyiz ve bereketli bir yaşama kavuşacaktır.

❁ ❁ ❁

يَا مُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٩

27:9 "Ey Mûsâ, hakikat şudur ki; mutlak galip olan, yegâne hüküm ve hikmet sahibi olan Allah benim, ben."

Bu âyetle Allah, kendisinin varlıkta tekliğine, güçte eşsizliğine, her şeyin üzerinde hâkim, mutlak galip olduğuna, dolayısıyla emir ve fiillerinde sonsuzluğuna bizzat kendisi şehadet ediyor.

Onunla savaşa giren tüm varlık ve sistemler er geç yenilirler. Geç yenilmeleri, Allah'ın hikmeti gereği mühlet verilmesindendir. Kimileri Firavun gibi helak olurken, kimilerinin hesabı mahşerdedir. O, hâkimdir; vereceği hükümde aceleci değildir. Allah, dilediğini dilediği an yapmaya kadirdir. Hakimiyet kayıtsız şartsız O'nundur. O, hâkimiyetine boyun eğen ve eğmeyenler hakkındaki son hükmünü, ahirette cennet ve cehennem olarak vermek üzere açıklayacaktır.

O gün, hâkim olan Allah'ın hükmüne, mütekebbirler tıpkı şu dünyada doğum ve ölüme boyun eğdikleri gibi boyun eğeceklerdir...[9]

❁ ❁ ❁

[9] Bkz. 20/15-16

وَأَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَا مُوسَىٰ
لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾

27:10 "Asanı bırak!" (Mûsâ asasını bırakıp da) **onu çevik bir yılan gibi hareket eder görünce arkasına dönüp kaçtı ve geri dönmedi. "Ey Mûsâ, korkma! Çünkü ben** (varım.) **Benim yanımda peygamberler** (hiçbir şeyden) **korkmaz**(lar.)"

Asa mucizesi, 20. sûrenin 17'den 20. âyete kadar olan bölümünde anlatılmıştı. Allah, asa ile sihirbazların yaptıklarının düzmece bir oyun olduğunu göstermiş ve onların hakkı görüp teslim olmalarına ışık tutmuştur. Nitekim yaptıklarının göz boyayan bir oyun olduğunu bilen sihirbazlar, hakikati sezer sezmez tüm beşerî kaygı ve beklentilerden uzaklaşıp iman etmişlerdi.[10]

Hz. Mûsâ'nın, elindeki asanın aniden harekete geçmesi karşısında heyecanlanıp korkması, zalimleri uyarma görevinin tehlikeli bir durum arz etmesine işaret ediyor. Ayrıca "Asanı at!" ifadesinden mü'minlere şu mesajlar da verilmiş olabilir: Allah'tan başkasına dayanma! Düşmandan korkarak paniğe kapılıp ani ve kararsız hareket etme, sahip olduğun imkân ve kabiliyetleri bu uğurda kullanarak hazırlıklı ol! Düşmanın silahıyla silahlan, onlarla kendi yöntemleriyle mücadele et. Allah, yardımıyla, onların o görünen büyüleyici yapılarını yerle bir edecek enerji ve bilgiyi size verecektir. Böylece Allah "asa örneği"yle mü'minlerini motive etmektedir.

O gün, Firavun ve tebaasının silahı sihir ve büyüydü. Buna karşı Hz. Mûsâ'ya Rabbimiz, o sihir ve büyüyü giderecek olağanüstü ilmî bir dâhilik veriyor. O "asa" ki salt bir olay ve eşya değil, hakkı hak olarak idrak etmek ve bâtılı hak ile galebe etmektir. Hak

---

[10] Bkz. 20/70-73; 26/45-47

daima üstündür. Onlar, şirretçe olmadık zulüm, olmadık demagojik söylem ve işlere tevessül etseler de, taktıkları maskelerin arkasındaki gerçek yüzleri mutlaka hissedilecek ve görülecektir.

Âyet, inananların sahip oldukları değerlerin basit bir şey olmadığını ve eldeki imkânların hafife alınmaması gerektiğini de vurgulamaktadır. "O taşı sen atmıyordun. Biz atıyorduk." (8/17) âyetindeki gibi sebeplerin devreye girmesi gerekiyor.

Şimdi düşünelim! Bir kalemle yazılanlarla, insanların akıllarının, zihinlerinin, fikirlerinin nasıl karadan aka, aktan karaya, kötüden iyiye, iyiden kötüye doğru döndürülebileceğini biliyoruz.

Elimizdekileri doğru kullanıyor ve hakikatin emrine verebiliyorsak, imkânlarımız ne kadar zayıf olursa olsun Allah'ın bahşedeceği güce eninde sonunda erişilecektir.

Hakikat esasını elde edenler, yılmamalılar, geri adım atmamalılar. Onların yenilgi gibi görünen hâlleri bile zaferdir.

İman etmeden, bir inanca teslim olmadan cesur olmak mümkün değildir. İman, cesareti besler. Bilgi, cesarete yol gösterir, onu kontrol eder. Yerinde ve zamanında sarf edilen bir güç hâline getirir. Korku kapıyı çaldığında, ona cevap verebilecek en güçlü ses imandır. Bilgi ise imanın en önemli parçasıdır. Gerçekler kor da olsa onları avuçlayın. Gerçekleri görmemezlikten gelmeyin. Zira bu tavrın ilk zararı size isabet edecektir.[11]

"Benim katımda resuller korkmazlar." Allah'ı gereği gibi tanıyan, imtihan sorularının bir hikmetle tecelli edeceğine inanan peygamberler ve dîni dâva edinen yürekli erler, Allah'a güvenip dayanmanın verdiği cesaretle adaletin ikamesi için gereken mücadeleyi verirler.

❁ ❁ ❁

[11] Bkz. 9/57; 10/62; 20/21; 26/13. not

إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾

27:11 "Meğer ki zulüm eden kimseler ola. Sonra bir kötülüğün ardından onu bir iyiliğe çevirirse şüphesiz ki ben yine hakkıyle yarlığayıcı, çok esirgeyiciyimdir."

Onuncu âyet, Resullerin ve mü'minlerin, her şeye rağmen münkirlere karşı mücadeleyi sürdüreceklerine ancak herkesin bu cesarete sahip olmayacağına işaret ediyor. Kişiler, mü'min de olsalar beşer olarak zaaf, gaflet ve cehaletleri sebebiyle günah işleyebilirler. Ancak bu durumu tespit ederek akıl ve iradesini kontrol altına alır, sağduyu ile kullanır, hatalarını fark eder ve iyi işler yapmaya gayret ederse, iradesi dışında uğrayacağı zararların da azalma ihtimali yüksektir. Fakat cehalet sebebiyle günahlarının farkında olmamak, günahlarının ıstırabını duymamak insanı delalete sürükler. Allah, kullarını, bir sebeple içine düştükleri kötülüklerden, umutsuzluğa kapılmayıp hemen toparlansınlar da ikinci bir kötülüğe düşmesinler diye mağfirete çağırır. Çünkü tövbe edilmeyen günah, diğer bir günahı davet eder; taviz tavizi getirir.

Zulmedenler kimlerdir? Allah ve Resulünün getirdiklerini kabul etmeyenler, başkalarına eziyet etmeseler de kendilerini elim azaba hazırlayan zalimlerdir.

Kur'ân'ın üzerinde en çok durduğu kavram, zulümdür. Tüm zulmü içerisinde barındıran şey, imandan yüz çevirip şirke düşmektir. Allah'ın vahyini tahrif etmek, Allah'ı gereği gibi tanımamak, Allah'ın demediğini demek ve resulün elçiliğini saptırmak gibi zulümler de vardır. Her zulüm, imanı anlamamaktan kaynaklanır.

İyi olmayı ne kadar istesek de hatadan, günahtan beri olamıyoruz. Bu nedenle cehenneme gitme korkusuyla bazı kimseler "Ah tek cennete gideyim de, kapısında hizmetçi olayım. Yeter ki ce-

henneme gitmeyeyim." diyerek Allah'tan mağfiret dilerler. Müslümanlar, ne Hristiyanlar gibi ruhbanlıkla Allah'ın kendilerine yüklemediği şeyler yüklenip sonunda sözlerinden cayar ne de Yahudiler gibi kendilerine yüklenen sorumlulukları fazla görüp onlardan yüz çevirirler. Onlar, vahyî veriler doğrultusunda ellerinden geleni yapar, var olan kusurlarının bağışlanması için de Allah'tan mağfiret dileyerek bahtiyar kimselerden olmaya çalışırlar. Onlar bu hâlleriyle çifte müjdeye mazhar olanlardır.[12]

❀ ❀ ❀

وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي تِسْعِ آيَاتٍ إِلَىٰ

فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿١٢﴾

27:12 "Elini koynuna sok da Firavun'a ve kavmine (göstereceğin) **dokuz mucize için de o, kusursuz, bembeyaz olarak çıkıversin. Şüphesiz ki onlar fasıklar güruhudur."**

İşte, on birinci âyet-i kerimedeki korkulardan emin kılacak önemli bir hususa daha dikkatler çekilmekte. Allah, Resullerini, aklın hayrette kalacağı oluş ve olaylarla desteklemiştir. Allah, peygamberlerini, insanlar iman etsinler diye her kavmin meşgul olduğu işlerin karşısına doğru deliller getirerek güçlendirmiştir.[13] Ama akıllarını hevalarıyla körelten mütekebbirler, gerçekleri görseler de 'gözlerimiz büyülendi' der yine iman etmezler.[14]

İnananlar olarak bizlere düşen, peygamberlerin şahsında gösterilenlerin nasılını, niçinini tartışmak değil, bunlarla ilahî kudreti idrak etmek ve akaid düsturlarını kavramaktır. Allah'ın elçileri hep bu gerçeği açıklamak için mücadele vermişlerdir.

---

[12] Bkz. 3/16-17, 135; 4/106, 110
[13] Bkz. 27/10; 28/32-33. not
[14] Bkz.7/132-136; 10/2, 76-78, 82

Elin beyazlığını, mü'minin dürüstlüğüne; asanın yılana dönüşüp deprenişini, gafletten uyanıp/uyarıp harekete geçerek hakkın bâtılı mağlup edeceğine işaret ettiğini söylesek yanılmış olmayız inşallah.

Evet, elimizdeki asayı (Kur'ân) şuurlu devinim ve direnişe geçme, küfre karşı cesurca mücadeleler geliştirip yüreklere sinen korkuyu imanla defetme aracı görebiliriz. Mesela, askerî güç, bilimsel buluşlar, atom, hidrojen bombası, kimyasal silahlar, medyatik oluşumlar, istihbarat birimleri, uydular vs. hepsi insanların yüreklerine korku salıyor. İnsanları serbest hareket etmekten alıkoyuyor. O gün de sihir ve büyü ile bu iş yapılıyordu. Onlar da, biz istesek sihir ve büyü ile evinizi, yuvanızı yıkabilir, çocuklarınızı sakat bırakabiliriz, sahip olduğumuz güçle size istediğimizi yapabiliriz diyorlardı. O gün yapılanların adı sihir, büyü idi, bugünkünün adı ise bilim ve teknolojidir. Bunlarla insanlar baskı altına alınıp sindiriliyor, korkutuluyor, sömürülüyor, velhasıl sürüleştiriliyor. O günün büyüsü nasıl imanla yıkıldıysa; bugün de ilahî âyetler doğrultusunda varlığın gayesi idrak edilerek korkular göğüsten silinirse, bunlar da hakkın karşısında duramayıp yıkılacaktır.

O temiz eller; cehlin, küfrün, yolsuz ve hırsız kimselerin kirini ortaya çıkaracaktır. Müşrikler, büyük yapılarla, büyük gösterilerle, sanat adı verilen şarlatanlıklarla insanların hayranlığını kazanarak zihinleri işgal eder ve karşıya gözdağı verebilirler.

Nasıl ki asa, bütün hayal, zan, uydurma ve abartıları deşifre edip gerçeği sergiliyorsa, beyaz eller de dürüst duruş ve davranışlarla kötülerin o karanlık, şaibeli işlerini ortaya çıkaracaktır. Böylece fani dünyadan sonra ebedî olan saadet kazanılacaktır. Yeter ki yüreklere korku salan sultalara, onların ihtişamlı yaşamlarına kanarak; hakikat hayale, geçici olan ebedi olana değişilmesin.

❁ ❁ ❁

فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ اٰيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿١٣﴾

27:13 Vakta ki ayetlerimiz böyle parlak (ve vazıh) **olarak onlara geldi, "Bu, apaçık bir büyüdür." dediler.**

İmandan yüz çeviren inatçı kâfirler, hakikat karşısındaki körlüklerinden dolayı -kendi uğraşları olmasına rağmen- çürütemedikleri âyetlere büyü diyor ve bu âyetleri reddediyorlar. Çünkü onların maksadı herhangi bir şeye inanmaktan ziyade, hevai arzularına gem vurulmasına engel olmaktır. Çünkü hatırlatılan gerçekler, kendilerinin indi hevai yaşantılarına engel teşkil edecek hususlardır. İslâm'ı kabul ettiklerinde çalamaz, sömüremez, doyumsuz emellerine göre hareket edemezler. Ayrıca Allah'ın yüklediği sorumlulukları da yerine getirmeleri gerektiğinden, bunu bir türlü gururlarına yediremedikleri için inkâr yolunu tercih ederler.

❁ ❁ ❁

وَجَحَدُوْا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَآ اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَّعُلُوًّا ؕ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿١٤﴾

27:14 Vicdanları da bunlara tam bir kanaat hâsıl ettiği hâlde zulüm ve kibir ile yine bunları (inatlarından) **inkâr ettiler.** (Habibim) **fesatçıların encamı bak nice oldu!**

Artık insan, hür iradesini dilediği yönde kullansın. Kimse yaptıklarının sonucuna katlanmaktan kurtulamayacaktır.[15] Hani Firavunlar! Hani Roma ve Çarlık Rusya'sı! Hani Nemrut, hani Tiranlar!.. İbret alan yok mu?

❁ ❁ ❁

[15] Bkz. 7/133-135; 17/102

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا ۖ وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ
مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾

27:15 Andolsun ki biz Davud'a ve Süleyman'a ilim vermişizdir. (Bunlardan dolayı) **onlar: "Bizi mü'min kullarının birçoğundan üstün kılan Allah'a hamd olsun!" dediler.**

Hem peygamber, hem hükümdar olan Davud ve Süleyman (a.s)'a ilim verilmesinden söz edilmesi, dîn ve dünya işlerinin ilimle yürütebileceğine, ilmin insanı güçlü ve üstün kılacağına işaret etmektedir.

Gerçek ilmin kaynağı Allah'tır. Kullarını -bu ilme erişip hikmete yani hayra nail olmaları için- resulleri aracılığı ile ilimden haberdar edendir.

İlmin zannı ve vehmi olamaz. O, şaşmaz ölçüler içeren ahlâkî, siyasî ve içtimaî düsturları açıklayan gerçeklerdir.

İlim, bir şey hakkında bir bilgiye vakıf olup o şey hakkında cehaleti ortadan kaldırmayı da bilmektir. Vahyi anlamanın temel esprisi de budur.

İslâm, ilim ve amel dînidir. İnsanın vazifesi hakikati aramaktır. İlim tahsil etmek, nafile ibadetlerden üstündür. Ebu Hanife'ye göre, cahilane yapılan çok amel, ilimle yapılan bir işin, az da olsa yüceliğine erişemez. "Âlimin uykusu, cahilin ibadetinden efdaldir." İlmî çizgide duramayanların Kur'ân'dan faydalanmadıkları açıktır.

Beşikten mezara kadar herkes ilim edinmekle mükelleftir. "İlim Çin'de de olsa arayın." öğüdü ve ilk emrin 'oku' oluşu bu gerçeğin önemini vurgulamaktadır.

Hakikatlerden uzak yaşamaya razı olmak, bilgisizliğe boyun eğmek, çok fena bir durumdur. Onun için Allah Resulü Mûsâ (a.s.): "Ben cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım." demiştir. (2/67)

"Seni cahillerden olmaktan menederim." (11/46) "Sakın bilmeyenlerden olma." (6/35) "İlmin gösterdiği meşruluğa tâbi ol, bilmezlerin hevalarına uyma." (45/18)

"Etme âr; öğren, oku ehlinden/Her şeyin ilmi güzel cehlinden" (Nabi)

İlim ve hikmet, insanı aziz eden, yaşamı anlamlı kılan faktördür. Öğrendikçe anlamak, anladıkça keşfetmek, keşfettikçe faydalanmak, insana; insanca yaşamanın, onurun, erdemin yolunu keşfettirir.

Hâkimiyet, servet, statü, güç ve büyüklük gibi imkânlara birçok insan sahiptir. Firavun gibiler, mülkü ve saltanatı kendine mahsus bir ululuk addederek azarken; aklını vahiyle kontrol altına alıp terbiye edenler mütevazı olurlar, olgunlaşırlar.

İlmin değil, bilim ve teknolojinin katettirdiği ilerleme ve gelişme sonucu rasyonalistleşenler ne kendilerine ne de insanlara bir mutluluk verebilirler.

İnsanlık, atomu parçalayarak ve onu emri altına alarak bilgi merhalelerinde çok büyük mesafeler katetmiştir. Ancak bu imkân, maneviyatsızların elinde yarardan çok zarara sebep olmuştur. Hiroşima, Nagazaki, Hama, Halepçe, Cezayir, Filistin, Bosna ve Afganistan'daki bombardımanlar, korku ve krizlerden, doğuda, batıda ölüm ve felaketten başka ne kazandırmıştır beşeriyete?

İşte; bu zulmün önünü alacak ilmi, Allah, elçileri vesilesiyle insanlığa sunmuştur. Hangi kavim, ilme sarılmış ise dünya huzurunu, güvenini, emniyetini elde etmiştir. Kavim olarak olmasa da, kim bu ilme talip olup bununla gereğince amel etmişse cahiliyyenin içerisine düşüreceği zilleten korunmuştur. İnsan için bundan daha önemli, kıymetli nimet tasavvur edilemez. Bu öneme binaen

ilk emir 'oku' olmuştur. "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" "Müslümanlar doğruyu arayanlardır."[16]

Çok şey bilmek, çok doğru şeyler öğrenmiş olmak büyük bir rütbe olsa da, önemli olan doğru bilinen yolda dosdoğru yürüyebilmektir.[17]

❀ ❀ ❀

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوٗدَ وَقَالَ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَاُوْتِيْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ۗ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِيْنُ ﴿١٦﴾

27:16 Süleyman Davud'a mirasçı oldu. Dedi ki: "Ey insanlar, bize kuşların dili öğretildi. Bize her şeyden (nasip) **verildi. Şüphesiz ki bu, apaçık bir üstünlüğün ta kendisidir."**

Bu âyetten anlıyoruz ki insanın dünyada bırakacağı en güzel miras, hiçbir maddi değerle kıyaslanamayacak kadar önemli ve diğer değerleri de beraber kazandıracak olan ilimdir. Bu gerçeğe sahip olmayana ne kadar mal bıraksanız da onu tüketmekte üstüne yoktur. Bizler nice tükenmeyecek mala varis olup da iflas edenleri biliyoruz. O hâlde şuurlu bir insanın evladına bırakacağı en değerli ve koruyucu miras ilim olmalı ki; o evlat bununla hem kendine hem çevresine hem de ahiretine faydalı olabilsin. İlim, insanı zenginleştiren, süsleyen hazinedir. İlim, kendine yaklaşanı, yaklaşabildiği kadar aziz; uzaklaşanı da, uzaklaştığı kadar zelil eden büyük bir güçtür. Buna rağmen acaba kaç Müslüman, Kur'ân'ı şuurlu bir anlayışla okuyor ki ilmin kazandıracağı hikmeti yakalayabilsin. Bilmedikleri için kendilerine de çocuklarına da dünyevi anlamda iyi bir hayat temin etmek için didinir dururlar.

---

[16] Bkz. 96/1; 39/9; 72/14
[17] Bkz. 2/44; 62/5

"...Bize kuşların dili öğretildi..." Âyetin bu kısmında, yabancı dil öğrenmeye teşvik olduğunu düşünebiliriz. Ayrıca vahiy ilmi ve peygamberlik, Allah'ın seçmiş olduğu kullarına bir ihsanıdır. Hiçbir çalışmayla bu ihsana erişilemez. Ancak imanın kazandırdığı ilmî haysiyeti elde eden herkes, mü'minlik şerefiyle izzetlenerek peygamberlerle beraber haşrolunup ağırlanacaktır.

❁ ❁ ❁

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾

27:17 Süleyman'ın cinlerden, insanlardan, kuşlardan orduları toplandı. İşte bütün bunlar (onun tarafından) **zapt ve idare ediliyorlardı.**

Bu âyetten, Hz. Süleyman'ın, cinler gibi kabiliyetli, görevini hemen yerine getiren, kuşlar gibi atik, pratik, emre hazır, kabiliyetli, donanımlı muazzam bir orduya sahip olduğunu çıkarabiliriz.

Allah, Hz. Mûsâ'ya Harun (a.s)'ı vezir, Hz. İsa'ya havarileri yardımcı kıldığını söylerken, Hz. Süleyman'ın vezirini hüthüt, ordusunu da cinler ve kuşlar olarak adlandırmıştır.

❁ ❁ ❁

حَتّٰىٓ إِذَآ أَتَوْا عَلٰى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يٰٓأَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا

مَسٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾

27:18 Hatta Karınca Vadisi üzerine geldikleri zaman (dişi) **bir karınca dedi ki: "Ey karıncalar, yuvalarınıza girin. Sakın Süleyman ve ordusu, kendileri bilmeyerek, sizi kırmasın!"**

Neml, karıncalar gibi toplu olarak yaşayan, çok kalabalık, hareketli, mütevazı ve çalışkan varlıklar anlamına gelir.

Bu vadinin kumandanı da, Süleyman (a.s) ordularının geçişinde olabilecek tehlikelere karşı tedbir olarak, halkına, evlerine girmelerini ferman buyuruyor. Daha fazla tafsilat için Fîzilâl-il-Kur'ân'ın ilgili kısmına bakılabilir.

❀ ❀ ❀

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي
أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي
بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾

27:19 (Süleyman) **onun bu sözünden gülercesine tebessüm etti de: "Ey Rabbim, dedi, bana, ana ve babama lütfettiğin nimetine şükretmemi ve** (geri kalan ömrüm içinde) **senin razı olacağın iyi** (işler) **yapmamı bana ilham et. Rahmetinle beni de** (cennette) **salih kullarının arasına sok."**

Hz. Süleyman, sahip olduğu nimetlerin farkında olarak, içten gelen bir duyguyla, şükründe daim olan bir kul olmayı talep ediyor. Şükredicilikte muvaffak olmak, sürekli zikir uyanıklığı içerisinde iyi işler yapmayı gerektirir.

İman, tüm nimetlere şükrün ifasını yerine getirmektir. Hangi makam, mevki, servet, güç ve iktidar insanı imanın bahşedeceği yüceliğe eriştirebilir. Tüm bunlar dünyada bırakılıp gidilecek şeylerdir. Önemli olan, onları Allah'ın rızasını kazanmaya vesile kılıp maddi-manevi iktidara hâkim olmaktır.

Kişiyi muvaffak kılacak vahyî düsturlar bildirilmesine rağmen kul, çeşitli imtihan sorularının hikmetini bilmediğinden, sınırsız arzuları yüzünden, ne kadar istese de fiil ve sözleriyle Allah'a karşı şükrünü tam olarak yerine getiremez ve hep şikâyet eder durur.

O nebiler de, onların mü'minleri de, Rablerine karşı şükürlerini ifa etmek için salih bir toplum inşa etmeye çalışırlar. Çünkü salihler topluluğunda yaşamak güven ve huzur temin ettiği gibi cennet de zaten salihlerin toplanacağı sonsuz saadet diyarı olacağından, mü'minler orada iki şükrün sevincine ererler.[18]

"Bana, anne ve babama..." Allah her kuluna farklı ikramlarda bulunur ve onu farklı şekillerde imtihana tâbi tutar. Bunu fark edenler şükrünü eda eder, körler ise bu ilahî lütfu görmezden gelirler. Nitekim Hz. İbrahim'in babası, Hz. Nuh'un evladı, Hz. Lut'un karısı, Hz. Asiye'nin kocası -Firavun- bu lütf-u ilahîyi görmeyerek iyice azgınlaştılar.

İyi bir aile veya salihlerle beraber olma, hem kontrol hem uyarıcılık hem de düzeltme imkânı verir. Bu toplumun fertleri birbirine aynadır. Ayna bir durumu nasıl olduğu gibi yansıtıyorsa bu ortamlarda da takdir ve tenkitler dile getirilerek, kişiler ilkeli yaşama motive edilir.

Bu âyette şu üç şeyin üzerinde düşünebiliriz:

1. Nimetin farkında olup gaflete düşmemek
2. Salihlerle beraber olmanın faydaları
3. Şükrün salih amel ile ilişkisi

❀ ❀ ❀

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَآ أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾

لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَاذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢١﴾

27:20 (Süleyman) **kuşları araştırıp dedi ki: "Hüdhüd'ü niye görmüyorum? Yoksa gaiblerden mi oldu?"**

[18] Bkz. 2/201-202; 4/147; 14/7

27:21 "Onu her hâlde çetin bir azaba uğratacağım. Yahut onu mutlaka kestireceğim yahut bana açık ve kati bir burhan getirir."

Orduda asayişin sağlanması, kumandan ve askerlerin ciddi irtibat içerisinde olmalarına bağlıdır. Ne kumandan keyfi hareket edebilir ne de asker izinsiz yerinden ayrılabilir. İkisi de ciddi bir iletişim içerisinde olmalıdır. Mevzilerden, kumandanı haberdar etmeden ayrılmak büyük tehlikelere sebep olacağından, böyle kişilere mutlaka gereken ceza verilmeli ve orduda disiplin sağlanmalıdır. Ceza, işlenen suça göre verilmelidir. Bu hassasiyeti bilmeyen birlikler, kısa sürede dağılır ve suçun bedeli toplumca ödenir. Şu veciz ifade bu durumu izaha yeter: "Bir nal bir atı, bir at bir kumandanı, bir kumandan koca bir orduyu mahvedebilir." Demek ki ne olursa olsun, bir işin yerine getirilmesinde sorumluluk alınmışsa 'ben olmasam da olur' denmemeli veya bir kumandanın ufak bir dikkatsizliği 'ne olacak' diye geçiştirilmemeli, en ufak bir eksikliğin büyük zararlar doğuracağı unutulmamalıdır. Bu hassasiyet, Osmanlı'nın gelişiminde söz konusu iken, gevşemelerde yıkılışına sebep olmuştur.[19]

Bir yerde görev taksimi yapıldığında -özellikle de sosyal, hukuki ve devlet idaresi dediğimiz işlerde- iş mutlaka ehline verilmelidir. İşi ehline vermeden, sorumluluklar üzerinde dikkatli olmadan, birçok şeylerin aksayacağı, alt üst olacağı realitesi unutulmamalıdır.

Yıkımların altında yatan sebep; sorumlukların farkında olmamak veya sorumlulukları yerine getirmede gevşeklik göstermektir.

❁ ❁ ❁

[19] Bkz. 21/87; 24/62

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

27:22 Derken (Hüdhüd) **çok geçmeden geldi. "Ben, dedi, senin muttali olmadığın** (bir hakikat)**a vakıf oldum. Sebe'den sana çok doğru** (ve mühim) **bir haber getirdim."**

Bir hata ile yerinden ayrılan sadık görevli, bütün dikkatleri üstüne çekecek bir haberle geliyor. Böylece habersiz ayrılmanın haklı bir sebebini ortaya koymuş oluyor.

20 ve 21. âyetlerde değindiğimiz gibi, devleti idare edenlere takip edecekleri metotlar öğretiliyor. İç ve dış politikada duyarlı olmak, görev ve görevlileri sık sık kontrol etmek, her işin vaktinde yapılıp yapılmadığını denetlemek, emir komuta zinciri içinde denetleyici mekanizmayı korumaya bağlıdır.

Bir insan, peygamber de olsa gaybı bilemez. Bildikleri, ya tamamen görerek ya da vahiyle elde ettiği bilgilerdir. Bunun dışında hiç kimse, kayıtsız şartsız mutlak bilgi sahibi değildir. Dolayısıyla bazı kişilerin gaybı bildiklerini iddia edenlerin görüşü bu âyetle çürütülüyor. Falan zat velidir, şeyhtir anlayışıyla onun, gitmediği hâlde bir yerlerde göründüğünü, kayıpların yerini, kalpten geçenleri bildiğini, çalınan malın yerini tespit ettiğini söylemek, en hafif deyimle safdillik olur. Bu âyetleri anlamaya yanaşmayan veya anlamak için çaba göstermeyen aklı ipotekli insanlar, kendilerini uyaranları ön yargıyla dinledikleri için "Gördünüz mü? Bunlar, kerameti dahi inkâr edebilecek kadar cüret gösterebiliyorlar!" diyerek, şirkî inançları üzere yaşamaya devam ederler.

Gaybe dair haber verdiğini söyleyen de, bu habere inanan da aldanıyor. Her ikisi de suçludur. Fakat bazı şeyler vardır ki bilimsel olarak önceden tespit edilebilir. Bu da, dikkat edersek bilgiye, ilme

dayalıdır. Mesela meteoroloji uzmanları yağmurun yağacağını önceden tespit edebiliyorlar ama yine de ne kadar yağacağını, ne kadar fayda ve yarar sağlayacağını kesin iddia etmiyorlar. Bilimsel olarak çalışıp verilerini ortaya koyuyor ve buna göre konuşuyorlar. Niye meteoroloji uzmanlarına; keramet sahibi, Allah'ın veli kulları demiyoruz.

Düşünen, arayıcılık zahmetine katlanan insanlar için öğrenmek çok da zor bir şey olmasa gerek. Açsınlar kitabı, gayb konusundaki âyetleri tarasınlar. Bakalım kim hangi gayba nasıl muttali olmuş veya keramete nasıl ulaşmış? Ama akıllarını donduranlar veya kendilerinin yerine başkalarının düşündüğü kimseler, kulaktan dolma telkinlerle aldanıp kendi gibi bilmezleri de aldatırlar. Avamın malı çalınınca kâhine, huzuru bozulunca büyücüye, saraya tutulunca muskacıya koşuyor. Kendince bir şeyler arıyor, psikolojik telkinlerle biraz rahatladığını sanıyor ama neticede değişen bir şey olmuyor. Bu kadar hırsızlık, bu kadar huzursuzluk neden çoğalıyor. Madem gaybı bilen kâhinler, müneccimler var ve işler büyüyle, muskayla hallediliyor; öyleyse neden şu korkunç akışın önüne geçilmiyor? O halde okunsun fatihalar, yasinler, işler çözümlensin hemen (!) Allah'ı gereği gibi tanıyan, âyetler üzerinde akl-ı selim ile düşünenler böyle şeylere tevessül etmezler.

Bu âyetle şu metodu da öğreniyoruz: Bir başkanın, bir yöneticinin, bir peygamberin de her şeyi bilmesi, her konuda uzman olması düşünülemez. Her insanın bilmediği, anlamadığı; gücünü, imkânını aşan bilgiler vardır. Bunları uzmanlarından öğrenebilir veya elemanlar göndererek gereken konularda bilgi ve tecrübe edinip buna göre bir siyaset-davranış biçimi geliştirebilir. Nitekim Hz. Muhammed, dîn konusundaki sorulara vahiyle cevap verdiğinde, mü'minlerin tereddütsüz inandıkları, dünya işleriyle ilgili olaylarda ise işi ehliyle istişare edip görüşlerini ifade ettiğinde, söylediklerini dikkate alarak hareket ettikleri söz konusu ediliyor.

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

27:23 "Hakikat orada bir kadını onlara hükümdarlık eder buldum. Kendisine her şey verilmiştir. Onun bir de çok büyük bir tahtı var."

Bu âyet-i kerime Sebe halkının yöneticisinin bir kadın olduğunu bize bildiriyor. Bu âyetlerden, yönetim bilgi ve becerisine sahip olan bir kadının da yönetici olabileceğini, ülkesinin refah seviyesini yükseltecek bilgi ve beceriyi yerinde kullandığı takdirde başarılı olacağını anlıyoruz.

Hükümdar olmak, ülke yönetmek, erkeklik veya kadınlıkla değil; yetenek, beceri ile alkâlı bir olaydır. Bu âyet, günümüzdeki bir takım insanların: "Bir ülkeyi kadın yönetiyorsa o ülkenin helaki mukadderdir." söylemlerini de çürütüyor.

Zihniyeti değil de cinsiyeti eleştirenler, hadis diye rivayetleri ileri sürerek bunu yapıyorlar. Gerçekten din adına bu iddiaların ileri sürülmesi trajikomik bir durumdur.

Sebe Melikesi güçlü bir saltanata sahipti. Bu melikenin, kendi inancı çerçevesinde istişareye dayalı bir hükümdarlık sürdürdüğünü, halkının da ondan memnun olduğunu âyetlerden anlıyoruz.

❁ ❁ ❁

وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ اللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ

أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾

27:24 "(Gerek) **onu** (gerek) **kavmini, Allah'ı bırakıp güneşe secde ediyorlarken buldum** (gördüm.) **Şeytan onların yaptıklarını süslemiş de kendilerini yoldan alıkoymuş** (saptırmış.) **Onun için onlar doğru yola giremiyorlar."**

Vahiy almayan, aldığı hâlde inkâr eden veya vahye muhatap olduğu hâlde onu beşerî yaklaşımlarla değerlendirenler, sapık inanışla hareket ederler. Fıtratında var olan inanma ihtiyacını gidermek için gâh güneşe gâh toprağa (yatır), taşa gâh herhangi bir varlığa taparlar. Bu tanrıların ekserisi sadece onların arzularına cevap verirler; ciddi bir sorumluluk, ciddi bir bedel ödeme hususunda emir vermedikleri gibi takip edecekleri nizam ve direktifler de koymazlar. Allah'ı gereği gibi tanımama veya O'na yaklaşma adına sapan fıkıhsızlar, şeytana davetiye çıkarırlar. O da yaptıklarını kendilerine doğru ve güzel gösterir.

Tüm varlıklar, yüklenmiş oldukları görevi yerine getirmede ilahî iradeye göre hareket ederler. İnsan da yaratılış kanunlarına uymada böyledir. Ama fiili davranışlarında muhayyer bir yanı vardır. Allah, onların bu iradelerini yanlış yerlerde kullanarak, boş vadilerde gezip yorulmamaları için Resulleri aracılığıyla bütün ihtiyaçları giderici olduğunu bildirmiştir onlara. Vahye muhatap oldukları hâlde kimileri bu davete icabet ederken, kimileri de heva ve hevesine engel gördüğü için onu kabul etmemiştir.

Bunlar, ne kadar doğruya, adalete çağrılıp ikna edici nasihatler duysalar da, bu nasihatlere kulak vermezler. Kur'ân-ı Kerim, her türlü insan karakterini açıklayarak, düşünenlere hak yolun doğruluğunu gösteriyor. Bakın, bu kavmin insanları da akli melekelerini kullanarak kendi alanlarında ilerlemiş, refah seviyelerini yükseltmiş, sosyal ilişkilerde gelişmişler ama Allah'ı bulamamışlar. Peygamber tebliği almamışlarsa Allah indinde masum sayılabilirler. Bu masumiyetle sahip oldukları mallarını güneş sayesinde elde ettiklerini zannederek, şükürlerini ona arz ederler. Kimileri de her şeyi kendi beceri ve akıllarıyla elde ettiklerini iddia ederler. Bu iki anlayıştaki fark, birinin bile bile isyanda diretmesi diğerinin Hz. Âdem gibi yanılması fakat uyarılınca hemen kendini toparlamasıdır. Sebe halkını da bu durumda görebiliriz. Mesela Hz. Mûsâ Fi-

ravun'a gittiğinde onun gösterdiği şiddeti, kibri, isyanı Sebe Melikesi'nde görmüyoruz. Ama cehalet ve zanna dayalı düşünceyle hareket ettiklerinden şeytan yaptıklarının güzel ve doğru olduğuna onları inandırabiliyor. Şu veciz sözde olduğu gibi; "İnsan ya yaşadığı gibi inanır ya da inandığı gibi yaşamaya başlar." İşte ekseriyetin hâli de budur.

Yaratıcısını bilemeyen, vahyî bildirilerle onu tanımaya çalışmayan insanlar, Allah'tan başka nesneleri, varlıkları güç olarak kabul eder, onların yardım ve himayelerine sığınırlar.

❁ ❁ ❁

أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا

تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾

27:25 "(Bunu) **göklerdeki ve yerdeki her gizliyi** (meydana) **çıkaran,** (kalplerinde) **ne gizliyorlar,** (dilleriyle) **ne açıklıyorlarsa** (hepsini) **bilen Allah'a secde etmesinler diye** (yapıyorlar.)"

27:26 "Allah O'dur ki o büyük arşın sahibi olan, kendisinden başka hiçbir ilah yoktur."

Şu dünyada her insanın başına bir polis dikilemez. Ayrıca o polislerin başına kim dikilecek? İnanmayanları, dünyevi yasalar dizginlerken; inananları, Allah'a karşı duydukları haşyetleri dürüst kılar. Allah'ın mutlak görücülüğünün farkında olan kimseye, dürüst olması için yemin ettirmeye gerek yoktur. Çünkü o, Rabbi tarafından görüldüğünü, her hâlinin ve her sözünün gizli kameraya çekildiğini bilir.[20]

Ey iman edenler! Madde ile mânâ arasında tercihlerinizi yaparken, imanî değerler üzerinde düşünün, ona göre konuşun, ona

[20] Bkz. 13/10

göre karar verin ki doğru hareket edesiniz. Yoksa kendinize cevazlar bulur 'Onda ne var, bunda ne var?' diyerek hakkı bilmeden 'haklıyım' dersiniz ve birçok yanlışlar yaparsınız. Şeytan da size yaptığınızın cevazlarını buldurarak, onları güzel göstererek, Allah'a secdeden yani itaatten uzaklaştırır. Secde ve itaat ise; "emrolunduğun gibi dosdoğru olmak"tır. Çünkü her şeyin sahibi ve her şeyin idarecisi O'dur. 26. âyette bildirdiği gibi.

Her şeyi 'kun' emriyle yapan, mutlak iradesiyle hükmedip idare eden, kimin neyi hangi amaçla yaptığını bilen başka güç var mı ki ilah edinilsin?[21]

❁ ❁ ❁

قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾ اذْهَبْ بِكِتَابِي هَٰذَا

فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

27:27 (Süleyman) **dedi: "Bakalım doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mı oldun?"**

27:28 "Şu mektubumu götür, onu kendilerine bırak. Sonra onlardan biraz çekil de bak neye dönecekler."

25. Âyetin açıklamasında belirttiğimiz gibi bilginin yüzeyselliği veya arzu, öfke ve korkunun çokluğu sebebiyle insan doğruluktan uzaklaşabilir. Bu ihtimaller dikkate alınarak doğru tespit yapılmadan herhangi bir cezai müeyyide uygulanamaz. Bu metot insanın şerefini, haysiyetini ve hayatını koruduğu gibi toplumların emniyet ve sükûnunu sağlamaya yöneliktir.

Demek ki araştırmadan, delillere ulaşmadan, korkuları kaldırmadan ceza verilmez.

---

[21] Bkz. 2/163, 255; 3/2, 18, 62

Bir idareci hizmetinde bulunanları, devlet görevlileri de ülkelerinde olanları denetlemek için istihbarat raporları almalı, siyasetin politikaya dönüşmesine göz yummamalıdırlar. Dışişleri bakanı konumunda olan Hüdhüd ve idareci olan Hz. Süleyman'ın, adaleti temin hususunda gösterdikleri hassasiyet açıklanıyor.

❁ ❁ ❁

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾

27:29 (Sebe hükümdarı) **dedi ki: "Ey ileri gelenler, hakikat bana çok şerefli bir mektup bırakıldı."**

Elbette ülkesine ve halkına değer veren bir lider, ülkesinin selameti ve asayişini korumak için gelen elçileri ve mesajları dikkate alır. Tahtını, koltuğunu koruma uğruna halkını ezmez. İşte bu bilge kraliçe, mevzuyu görüşmek için hemen şûra heyetiyle istişare eder ve en doğru kararı birlikte vermeye çalışırlar. Bu metot, sağlıklı bir hareket olduğu gibi vicdanı rahatlatan, ithamlardan da koruyan bir metottur.[22]

Sebe Melikesi ve halkı, güneşe tapıyor olsalar da idarede temel espri olan bu metodu uygulayarak, barışık siyasi bir idare mekanizmasını işletiyorlar. Ne kendi başına buyruk ne de azınlığı yanına alarak oligarşik bir zihniyetle hareket etmiyorlar.

"Mektubun muhtevası son derece kesin ve derin. Bu mektupta istenen biricik şey, onu gönderene karşı gelerek büyüklenmemeleri ve onun adına kendilerine hitap ettiği Allah'a teslim olmalarıdır." (Seyyid Kutub)

"Müslümanlar olarak bana gelin." daveti, kendine değil her şeyi yaratan, idare eden Allah'adır. Buna karşı büyüklenmekten sakının, isyanı bırakıp davete icabet edin.

---

[22] Bkz. 3/159

إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَٰنَ وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾

27:30 "O, gerçek, Süleyman'dandır ve O, hakikaten Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla."

27:31 "Bana karşı başkaldırmayın. Müslümanlar olarak bana gelin" diye (yazılmıştır.)

Hz. Süleyman, o engin ruhu ve Allah'tan aldığı eğitimle insanları ilmî metotlarla ikna ederek imana davet ediyor. Bu davete icabet ederlerse ne âlâ! Onların hiçbir şeyine -yani mülkiyet ve inanç hürriyetlerine- dokunulmayacağı, böylece insanların İslâm nizamıyla tanışmalarının önünün açılacağı ifade ediliyor. Halkın üzerindeki yanlış inançları, şu veya bu şekilde dayatılan sultaları kaldırıp; hak ve hakikat bilgilerine muhatap kılarak, serbestçe düşündürerek, anlayıp araştırtarak, mümkün olduğunca doğruya teslim olmalarını hedefliyor.

İslâm liderleri, komplocu zihniyetle tezgâhlar kurmaz. Ama İslâm'ın değerlerini anlatmanın bütün meşru yollarını arar. Önüne çıkan engelleri kaldırmak için de bütün gücünü kullanır. Allah'a teslimiyetin ve fitneyle mücadelenin değişmez kural olduğunu bildirir ve insanları seçeneklerinde özgür bırakır. Ya Müslüman olurlar veya cizye ödeyerek idare edilmeyi kabul ederler. Bu mücadelenin yapılmadığı toplumlarda fitnenin hâkimiyeti söz konusudur. Fitne ise zulmün işleyişinin önünü açmaktır. Bu bakımdan Allah, insanların özgürlüğünü kısıtlayan şu veya bu şekilde halkın hür iradesini kullanmasını engelleyen fitneyle mücadeleyi emrediyor.[23] Yoksa baskı ve dayatmalarla Müslüman olmalarını istemi-

[23] Bkz. 2/193; 8/39

yor. Böyle ihtimallerin olabilmesine karşın şu tembih yapılıyor: "Sen onların üzerinde bir zorlayıcı ve zorba değilsin." (50/45) "Senin dînin sana; benim dînim bana!" gibi âyetlerle bu gerçeği ortaya koyarak hür iradeyle şuurlu iman etmenin yollarını açmayı öngörüyor. Zorlama ve baskı kullanmak münafıkların çoğalmasına sebep olur. Bu bakımdan İslâm, hangi amaçla olursa olsun insanların doğru ve hür karar verme imkânlarını kısıtlayan kötü şartları ortadan kaldırmayı emreder.

Demek ki baskı ve zulümden kaynaklanan korku, insanların fıtratlarında var olan güzel hasletleri bozuyor ve değişken, eğilip bükülen, edilgen, sindirilmiş toplumlar oluşturuyor.

İşte o yüce Süleyman, o günün büyük gücü olmasına rağmen işi kaba güçle hâlletmiyor, Allah'ın nizamındaki adaleti benimseyip halkın maslahatını gözetmelerini ve davete boyun eğmelerini öneriyor.

❁ ❁ ❁

قَالَتْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾

27:32 (Kadın) **"Ey ileri gelenler, bana** (bu) **işin hakkında bir rey verin. Siz huzurumda bulununcaya kadar ben hiçbir işte kât'i** (bir hüküm sahibi) **olamadım."**

Bu, iyi bir idarecinin göstereceği en akıllıca tavırdır. Bu mesaj karşısında ciddi düşünmek, ciddi önlemler almak gerekiyor. Bu da bir hükümdarın kendi başına karar vermesiyle olmaz. Dolayısıyla tebaasını toplayıp meseleyi açması, görüşlerini alması ve olayı en güzel, en zararsız şekilde halletmesi gerekiyor. Böylece hem gönülleri fethetmiş hem halkına gelecek zarardan onları korumuş olacak hem de olası zararlarda yegâne suçlu olmaktan kurtulacaktır.

İstişare, başkalarının görüşüne müracaat edip onların ilminden, aklından istifade etmek demektir. 'Ben bilirim, ben anlarım, ben yaparım, ben güçlüyüm!' bencilliğine (hastalığına) düşmekten de korur kişiyi.

İstişare, Allah'ın mü'minlerden istediği dayanışmadır. Bir mü'min, özellikle sosyal işlerini mutlaka istişareyle halletmelidir. Tabiî istişarede ehil kimseler seçilmeli, bunu cumhura indirgeyerek avami seçim anlayışıyla hareket edilmemelidir.

❁ ❁ ❁

قَالُوا نَحْنُ أُولُوا قُوَّةٍ وَأُولُوا بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا

تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾

27:33 Dediler: "Biz güç, kuvvet sahipleri, çetin savaş erbabıyız. Emir sana aittir. Bak sen ne emredeceksin."

İşte karşılıklı ünsiyet ve vefakârlığı sergileyen bir tablo... Bu tablo emir ile er, amir ile memur arasındaki iyi ilişkiyi göstermektedir.

Bu melike tebaasına gerçekten önem veriyor; göstermelik bir anlayışla onları kukla olarak kullanmıyor. Gayet ciddi, mütevazı, fikre saygılı, işlerini istişare ile sürdürmek suretiyle keyfî davranıp tebaasını zor durumda bırakmayan koruyucu, denetleyici yaklaşımıyla güven ve bağlılığı sağlamış bir lider.

Böyle bir birlikteliği oluşturmayan insanlar, bir zarar söz konusu olursa kendini kurtarmak için diğerine çelme takabilirler. Ama güzel bir istişare ile iyi, güvenilir ilişki içerisinde dostluk geliştirildiği zaman insanların daha çok bağlılık, daha çok gönülden birbirini koruma gayretleri artar.

Amirlerin memurlarıyla, idarecilerin tebaalarıyla güzel ilişkiler içerisinde olmaları gerekir. Fakat bu öyle iradesiz, teslimiyetçi

bir tavırla değil; alınan karara bağlılık ve sorumluluklarını gereği gibi yapma disiplini içerisinde olmalıdır.

Yönetici, ister kral ister padişah ister başbakan olsun insandır. Duyguları, eğilimleri ve zaafları vardır. Dolayısıyla yardımcılara, ilim erbaplarına, halkı tanıyan, halkın talep ve ihtiyaçlarını, beklentilerini bilen gözlemleyen, denetleyen ehil kadrolara ihtiyacı vardır. Ekipsiz ve kadrosuz yönetimlerin başındaki şahıs -etiketi, aklı, gücü cinsiyeti ne olursa olsun- hem kendine hem de yönetiminde bulunan insanlara zarar verir. Kendini yönetimde müstağni görerek, insanları tek düşünceye, tek inanışa sokmaya çalışanlar, insan olmada en önemli unsur olan akıl ve tercihleri kullanma özgürlüğünü kaldırıp kurgulanmış robotlar meydana getirirler.

Zulüm ve sömürü sistemlerinin böyle halklara ihtiyaçları vardır. Bu nedenle din özgürlüğüne ambargo koyarak, düşünceyi baskı altına alarak, yanıltarak, tercih haklarını kısıtlayarak, hevai duyguları tahrik ederek çarklarını döndürürler. Edilgen hâle gelen insanlık ise ya korkunun getirdiği tedirginlikle teslim olur veya sesini çıkarmayıp sinmeyi, sömürülmeyi yeğler.

❁ ❁ ❁

قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً ۚ وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾

27:34 (Kadın) **"Şüphesiz ki hükümdarlar, dedi, bir memlekete girdikleri zaman orasını perişan ederler. Halkından şerefli olanları hor ve hakir kılarlar. Bunlar da böyle yapacaklardır."**

Tarih, haktan uzak hükümdarların, girdikleri şehirlerde idare heyetini alaşağı edip onları zelil ettiklerine şahittir.

Sebe Melikesi de tarihten ibret almış bir şahsiyet olarak, 'savaşlarda bunların olma ihtimali unutulmamalı' hatırlatmasını yapıyor.

❀ ❀ ❀

وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾

27:35 "Ben onlara bir hediye göndereyim de elçiler ne (cevap) **ile dönecek, bakayım."**

Gönülleri fethetmenin en güzel yolundan biri de hediyeleşmektir. Fakat bu, yerinde ve zamanında yapıldığında güzeldir. Bir nevi sus payı veya boyunduruk altına almak için verilen hediyeler, bir tuzağın hazırlığı olabilir.

Akıllı insanlar, yani mü'minler, bu noktalara çok dikkat etmelidirler. Böyle basit ve geçici şeylere tevessül ederek emir alma pozisyonuna maruz kalmamalılar. Bu yöntemi, yerine göre kullanmayı bilmelidirler. Ne hediye verip boyunduruk altına alma, ne de büyüklük gayesi ile değil; ünsiyet kurup sulh için yapmalıdırlar.

Melike de büyük bir ihtimalle bu yöntemi kullanarak Hz. Süleyman'ın amacının ne olduğunu anlamaya çalışıyor. "Şayet Süleyman Hazretleri hediyeyi kabul ederse demek ki iş dünya ile ilgilidir ve dünyevi değerlerle çözümlenir. Hediyeyi kabul etmeyecek olursa meselenin bir inanç meselesi olduğu anlaşılır..."

Katade der ki: "Allah Belkıs'a rahmet etsin, o Müslüman olmasında da şirk koşmasında da ne akıllıymış, hediyenin insanlar arasında nasıl bir etkisinin olacağını dikkate alarak hareket etmiş." (İbni Kesir)

Atalarına bağlılığı körü körüne bir taassuba dönüştürmeyen, objektif ve ferasetli bakışın sonucudur bu...

Fakat feraset ve objektiflikten yoksun materyalist zihniyetler ise her şeyin maddi güç olduğunu sanarak, insanları hep maddeyle

tuzağa düşürüp avutmaya çalışırlar. Öncelikle sömürü çarkını sinsice döndürüp büyük güç oluşturarak, insanları kendilerine muhtaç hâle getirirler. Sonra gasbetmiş olduklarının sahibiymiş gibi halklara büyük vaatlerde bulunarak, lütufta bulunduklarına inandırarak sultalarını güçlendirirler.

Bu yöntemin düşünmeyen insanlar üzerinde çok etkisi olur. Fakat idealini, dâva edinenler hiçbir menfaat karşılığında eğilmezler. Mevki, makam, şan-şöhret için politik tuzaklara asla rağbet etmezler. Onlar, Allah'ın rızasını kazanmakla elde edecekleri şeylerin hiçbir dünyevi nimetle kıyaslanmayacak kadar kıymetli ve sonsuz olduğunu bilirler. Bu bakımdan onlar yani mü'minler, insanları İslâm'a davet görevini yaparken herhangi bir ücret talep etmezler. Onların dünyadaki ücreti insanların imana ererek zulümden kurtulmaları ve zulmün önünün alınması, güven ve huzurun kazanılmasıdır. Çünkü iman, girdiği gönlü zulmün her çeşidinden korur. Böylece Allah'ın nizamının hâkim olması ile kötüler ve kötülükler -olsa da- gizli olur. Açıktan açığa yolsuzluk, ahlâksızlık, sömürücülük ve talan yapılamaz. Hele hele dokunulmazlığın arkasına asla sığınılamaz. Kim olursa olsun herkes hukuk önünde adil yargılanır.

❁ ❁ ❁

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّوْنَنِ بِمَالٍ فَمَآ اٰتٰىنِيَ اللّٰهُ خَيْرٌ مِّمَّآ اٰتٰىكُمْ ۚ
بَلْ اَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُوْنَ ﴿٣٦﴾

27:36 Bunun üzerine vaktaki (o gönderilen heyet) **Süleyman'a geldi,** (Süleyman) **dedi ki: "Siz bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? İşte Allah'ın bana verdiği** (nimetler ki onlar) **size verdiğinden daha çok hayırlıdır. Belki siz hediyenizle böbürlenirsiniz."**

Bu âyet; hak davetçilerinin, dâvalarını hiçbir meta karşılığı değiştirmediklerini, bilakis sahip oldukları imkânları insanların İslâm'la buluşup ihya olmaları için vesile kıldıklarını; bu şuurdan yoksun olanların ancak dünya metaına tutkun, ahireti unutmuş kimseler olduklarını açıklıyor.

Mü'minler, ne "bir lokma, bir hırka" felsefesiyle münzevi bir hayat yaşar ne de dünyalıklar için eğilip bükülürler. Siyasi, içtimai, ekonomik güçle dünyayı imar ederken, ahiret yurdunu da bu gayret ve samimiyetle garanti altına almaya çalışırlar. Bu ulvi düşünceye sahip olan, hangi dünyalıklara rağbet eder de Rabbinin rızasını ikinci plana atar. Yoksa hediyeyi kabul edip etmeme gibi bir nezaketsizlik olamaz. Hele hele meşru daireler içerisinde dünyalıkları talep etmeme hiç değil... Rabbinin rızasının hilafına duruş ve davranışlarda bulunarak değerlerinin gerisinde kalma zilletine düşmemeye çalışırlar.

❁ ❁ ❁

اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾

27:37 "Dön onlara. Andolsun önüne geçemeyecekleri ordularla onlara gelir, onları, hor ve hakir oldukları hâlde oradan çıkarırım."

Peygamberler ve yakîn iman sahipleri, fitnenin kalkması, yerine Allah'ın dîninin ikamesi için bütün güçleriyle mücadele ederler. Hizmeti ıslahın önüne geçirerek bâtıl ehliyle koalisyon yapmazlar. "Senin dînin sana, benim dînim bana" diyerek bâtılla gücünce mücadele ederler.[24]

---

[24] Bkz. 10/41, 104. not

قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾

27:38 (Süleyman) **dedi: "Ey ileri gelenler, onun tahtını, kendilerinin bana Müslüman olarak gelmelerinden evvel, hanginiz bana getirir."**

Elçilerin gelişi ve dönüşü arasındaki fasılada iki ülke liderinin hazırlıkları söz konusu ediliyor.

Hz. Süleyman, öyle bir karşılama töreni tertipliyor ki melikenin dünyevi saltanat ve servetinin mağlup olacağını -hakkın bâtılı mağlup edeceğini- göstererek onun basiretinin açılmasını istiyor.

Bu arada elçiler Belkıs'a dönüyor. Belkıs, elçilerin Süleyman (a.s.) hakkındaki söylemlerini dinleyince, Kudüs'e resmî bir ziyarette bulunmaya, Hz. Süleyman'la bizzat görüşmeye karar veriyor.

❁ ❁ ❁

قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ ۖ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾

27:39 Cinden bir ifrit: "Sen makamından kalkmadan ben onu sana getirim. Ben buna karşı her hâlde güvenilecek bir kuvvete malikim." dedi.

Hz. Süleyman, kurduğu güçlü devlet karşısında kendisine bir ülkenin başkaldıramayacağını, kendisiyle savaşa giremeyeceğini, bu bakımdan Sebe Melikesi'nin gelip görüşmede bulunacağını biliyor. Ve O gelmeden önce kendisine verilen kudretle sadece bir hükümdar değil, aynı zamanda peygamber olduğunu da gösterip, onun ve tebaasının tevhid dîni İslâm'a girmelerini istiyor.

❁ ❁ ❁

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ۖ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

27:40 Nezdinde kitaptan bir ilim bulunan (zat): **"Ben, dedi, gözün sana dönmeden** (gözünü yumup açmadan) **evvel onu sana getiririm." Vaktaki** (Süleyman) **onu yanında durur bir hâlde gördü. "Bu, dedi, Rabbimin fazl**(-u lutf)**undandır. Şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim, beni imtihan ettiği içindir** (bu.) **Kim şükrederse kendi faidesinedir. Kim de nankörlük ederse şüphe yok ki Rabbim** (onun şükründen) **tamamen müstağnidir,** (hem O) **hakkıyla kerem sahibidir.**

Bahşedilen her şeyin Allah'ın fazlı kereminden olduğu, dilediği kullarına bazı meziyetlerde üstünlük verdiği, onların da bunu en güzel şekilde değerlendirerek bazı işlerde öncülük ettiği malumdur. Allah'ın üzerlerindeki kudretini, ikramını görüp sahip oldukları imkânları rıza-i ilahî doğrultusunda kullananlar hayırlara gark olurken; nankörler işlerini insanlığın helakine sebep kılarlar.

"Bu, Rabbimin lütfundandır." ifadesiyle Hz. Süleyman, Sebe halkının maddi güç, rütbe, rahat bir hayat kaygısıyla değil, sahip olunan imkânlarla Rabbe şükretmek gerektiğini göstererek hakka daveti tesirli kılıyor. Çünkü Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır."[25]

❀ ❀ ❀

[25] Bkz. 3/144; 6/104; 14/8

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنظُرْ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾

27:41 (Süleyman) **dedi ki: "Onun tahtını bilinmez şekle getirin. Bakalım** (tanımaya) **muvaffak olacak mı, yoksa muvaffak olamayacaklardan mı bulunacak?"**

Bu âyette bir feraset ölçümü var. Bakalım tahtını tanıyacak mı, tanımayacak mı? Bu ayrımı, bu gücü oluşturan sebebi anlayacak mı? Bu olay onun imanına mı sebep olacak yoksa küfründe diretecek mi? Yani daveti götürmeden karşıdakinin durumunu tespit etmek...

❁ ❁ ❁

فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ ۚ وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ إِنَّهَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٤٣﴾

27:42 Artık (kadın) **gelince ona** (şöyle) **denildi: "Senin tahtın böyle mi idi?"** (Kadın) **dedi: "Sanki bu odur. Ondan evvel de bize ilim verilmişti ve biz Müslüman olmuştuk."**

27:43 (Hayır) **Onun Allah'ı bırakıp tapmakta devam ettiği şey kendisi**(nin İslam)**ına mâni olmuştu. Hakikatte o, kâfirler güruhundandı.**

Bu âyette, iki liderin iyi ilişkiler içerisinde, ilmî ve fikri alanda teatide bulunduklarını görüyoruz. Realite gösteriyor ki objektif olmayan taassup sahibi kimseler, kendileriyle güzel diyaloglar geliştirilmeye çalışılsa da bunları içten pazarlıklı dürtüleriyle anlamıyorlar. Sebe Melikesi'nde ön yargı ve taassup olmadığı için

olayları ve sözleri daha mutedil değerlendiriyor ve doğru olanı idrak etmeye başlıyor.

"Senin tahtın böyle miydi?" deniliyor. O da: "Sanki bu odur." diyor. Ne kadar itidalli, ne kadar akıllı konuşuyor. Ezilip büzülmüyor. Kendinden ödün vermiyor. İkisinin arasında, onurunu koruyabilecek bir cevap...

Bu olayı şöyle de değerlendirebiliriz: "Senin tahtını getirdiğim gibi Allah dilerse ülkene de böyle sahip olabilirim. Ama benim maddede, şan, şöhret ve saltanatta gözüm yok. Benim isteğim, halkınla beraber iman edip kurtuluş yoluna girmeniz. Çünkü senin sahip olduğun her şeyden fazlasına, iman gücüne sahibim, mesajını vererek gücü nasıl hayırda kullandığını gösteriyor.

Belkıs: "Ondan önce de ilim verilmişti ve biz Müslümanlardan olmuştuk." ifadesiyle fıtratında var olan duyguları itiraf ediyor.

Doğrular karşısında fıtratın sesine kulak verenler, Müslüman olmakta tereddüt göstermezler. Çünkü İslâm fıtrat dînidir. Ona karşı çıkanlar hevalarını öne çıkardıkları için iman etmezler.

❁ ❁ ❁

قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ ۖ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا ۚ قَالَ
إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ ۗ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ
سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٤﴾

27:44 Ona denildi ki: "Köşke gir." (Kadın) **onu görünce derin bir su sandı ve iki ayağını aç**(ıp sıva)**dı.** (Süleyman) **"O, dedi, hakikatten sırçadan ma'mul, düzeltilmiş** (ve şeffaf) **bir açıklıktır."** (Kadın:) **"Ey Rabbim, hakikat ben kendime yazık etmişim. Süleyman'ın maiyetinde âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum** (Müslüman oldum.)**" dedi.**

Melike, insanların âciz kalacağı fevkalade hadise karşısında dehşete kapılıyor.

Esed, bunu meal-tefsirinde şöyle yorumluyor: "...Belkıs'ın sahip olduğu zihnî ve toplumsal güven ve rahatlığı terk edip manevi tecrübenin henüz bilinmeyen derinliklerine girmeyi göze alırken duyduğu korkuyu sembolik bir üslup içinde dile getiriyor olması mümkün. (Yani girsem mi girmesem mi?) İlk bakışta göründüğü gibi, tehlikeli ve dipsiz bir derinlik değil fakat daha çok hakkın açıklığını simgelercesine engin ve duru. Sebe Melikesi, görünüşle gerçeklik arasında her zaman var olan farkı idrak ederek, böylece manevi arayışının ya da yolculuğunun sonuna erişmektedir."

Farklı bir bakış açısıyla da yorumladığımızda, Melike de: "Biz senin huzuruna gelip mucizelerini, saltanatını ve gücünü görüp de korkuyla Müslüman olmadık. Her ne kadar savaşın yıkımlarını düşünsek de biz seninle savaşabilirdik. Tebaam da askerî gücüm de bu konuda bana yetki verdi. Biz güçlü devletiz ama bize sizden ilim geldi, onunla hayatımızda yaptığımız işleri muhakeme ettik ve bu ilme teslim olmayı uygun bulduk. Biz isteyerek, gönüllü olarak Müslüman olmayı kabul ettik." gibi güzel bir üslupla iman kardeşliğinin temelini atmış oldu.[26] Elbette ki Allah en iyisini bilendir.

Hz. Süleyman'ın tebliğ ettiği tevhid hakikati, insanlara, bu saraydan daha muhteşem bir saraya taşıyan, yani doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden, hakkı bâtıldan ayıran yönüyle âb-ı hayat sunan bir hayat bahşeder. Göze görünen ve geçici şeylere tapmanın manasızlılığını, onu yaşadıkça anlayacaklardır. Bu hakikat, insana, insanca yaşamanın yolunu göstererek onu zulümden, sömürüden, kölelikten, ikinci sınıf vatandaş olmaktan kurtarıp aziz kılar. Fıtratının sesine kulak veren herkesin bunu ayan beyan görmemesi, kolları sıvayıp bu gerçeği sahiplenmemesi mümkün değildir. Bu davete

---

[26] Bkz. 3/103

erişip de basiret ve ferasetle düşünenler, kendilerinin yanlış bir yolda olduklarını mutlak görüp hakka teslim olurlar. Buna karşı Firavun, Nemrut gibileri ise ne kadar inatçı, dar görüşlü, heva düşkünü kimselerdir. Melikenin de dediği gibi bunlar "Kendilerine yazık eden zalimlerdir."

İşte tarihe aklıyla, dehasıyla, iyi bir kumandan olmasıyla ismini yazdıran, Allah elçisi ile aynı safta, tebaasıyla birlikte kendilerini âlemlerin rabbine teslim eden bir kadın.

İşi ehline verme esası kaidesince ve asli işleri sarsmama ve kişiyi, yapamayacağı kadar ağır işlerde ezmemek kaydıyla, meşru daireler içerisinde her birey istediği işte icraatta bulunabilir. Kimse gücünden fazlasıyla mükellef tutulmaz.

"Kadının da erkeğin de insan olduğunu, ebedî saadeti hak etme yolunda beraber yarışmaları gerektiğini, neslin temadisinin gereğine yarayacak özelliklerden başka aralarında bir fark görülmediğini unutmamalıyız. İmam Eşari gibi bazı mütefekkirler, hem de isim zikrederek (Havva, Sare, Hacer, Mûsâ'nın annesi, Asiye, Meryem) ve naslardan hareket ederek bu hanımların peygamber olduklarına kani olmuşlardır.

İslâm ki her sahada, her mes'elenin hallini en güzel manada vermiştir. Bunda da şüphe edilmesin ki, bir Müslüman için en güzel sözü söylemiştir.

"Erkeklere de kazandıklarından bir pay var, kadınların da...", "Kadın-erkek hiçbir kimsenin ecri zayi olmayacak.", "...Her kim inanarak iyi işlerden bir iş yaparsa işte böyle cennete girer. Ve zerre kadar haksızlığa uğratılmaz.", "Erkeklerin kadınlar üzerinde bulunan hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde (aynı) hakları vardır. (Ancak) erkeklerin (imtihan sahasında dayanaklığından) kadınlar üzerinde bir dereceleri bulunur."[27]

---

[27] M. Said Çekmegil, Münevver Anlayışımız, 2. Baskı, Sanih Yay. Malatya

Hiçbir kimse fiziksel yapısıyla değerlendirilemez, üstünlük ancak takva iledir.[28]

❀ ❀ ❀

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ

يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾

27:45 Andolsun ki biz Semûd (kavmin)**e de, Allah'a ibadet edin, diye biraderleri Sâlih'i gönderdik. Bir de ne görsün, onlar birbirleriyle çekişir iki fırka** (oldular.)

Bu âyet-i kerimede İlahî vahye karşı çıkan bir kavimden bahsediliyor. Daha önce de Sebe halkının durumu açıklanmıştı. Bu iki kavmin vahiy karşısındaki tutum ve davranışları dile getirilerek düşünen insanlara mesaj veriliyor.

Bizler bu iki kavimden şu mesajı çıkarıyoruz: Cahiliye içerisinde kalıp da fıtratını bozmamış insanlar İslâm'ın gerçeğiyle karşılaştıklarında iman etmekte tereddüt etmezler. Ancak akıllarını hevalarıyla örten insanlar bu hakikatle karşılaştıkları zaman onu iç dünyalarında doğrulasalar bile hevalarına engel gördüklerinden, vahyî bildirilere karşı cephe alırlar. Böylesi bilinçli bir inatla karşı çıkanlar İslâm'a ve Müslümanlara çok hainane tavırlar sergilerler. Dolayısıyla hak grubu ile bâtıl grubu arasında ebediyete kadar bir mücadele devam eder.

Bâtıl, daima hevai ve doyumsuz arzu ve emellerine kavuşmak için, gerçek yüzünü açıklayan hakkı galebe çalmak ister. Hak da bâtılı yok etmek ister ki insanlar bâtılın zulmü altında kalmasın.

Bu nedenle hak ile bâtıl uzlaşamaz asla. Ama ne yazık ki dünya hayatı kendilerini aldatanlar hak ile bâtılı birbirine karıştırarak

---

[28] Bkz. 3/195; 4/32, 124; 25/74. not

bilmezleri aldatıp yanlarına çekerek, Müslümanlar arasında tefrika yaratarak, hem içerden hem dışarıdan İslâm'ı yıkmaya çalışırlar.

Bu elim, yüz kızartıcı hâlden kurtulmak isteyenlere Allah, uyansınlar diye elçileri aracıyla tekrar tekrar uyarıcı mesajlarını göndermiştir. İnsanlar aklıselim ile âyetler üzerinde düşünseler böylesi tuzaklara düşmezler! Fakat cehalet ve menfaat kıskacında sıkışanlar, tutsaklıklarının farkında olamazlar. 46. âyette de belirtildiği gibi onlar hevai ve serseri bir hayat peşindedirler.

❁ ❁ ❁

قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

27:46 (Sâlih) **dedi ki: "Ey kavmim, niçin iyiden** (ve güzelden) **evvel çarçabuk kötüyü istiyorsunuz? Allah'tan yarlığanmanızı istemeli değil misiniz?** (Böyle yaparsanız) **me'muldur ki esirgenirsiniz."**

İlahî vahiylerden anlıyoruz ki, bu insanların uyanabilmesi için her türlü yol ve yöntem kullanılmakta ama yine de bunlar 'Nuh deyip peygamber demiyorlar.' Yani bir türlü yola gelmezler. Neden yaşamlarının kritiğini yapmazlar? Yaşadıkları hayatla yapılan çağrı arasında bir düşünseler aradaki farkı görecek, derlenip toplanarak kötülüklerden, çirkin ve anlamsız işlerden vazgeçeceklerdir. Ama düşünmeyen, hevasıyla aklını örtmüş kimseleri uyarmak zordur. Onları bir kenara bırakalım da, kendimizi merkeze alarak düşünelim, kendimizi seviyor ve düşünüyorsak; hayatı, olan bitenleri, ölümü, hesabı dikkate alarak her şeyi manevi değerlerle ölçüp değerlendirelim. Ancak bu şuur ve muhakemeye sahip olanlar diğer adı günah olan kötülüklerden sakınırlar. Ama ne kadar öğüt verirseniz verin, kendini düşünmeyen, geleceğe hazırlığı aklına getir-

meyen, ölümden ders almayan, her şeyin tesadüf eseri var olduğuna ve yok olacağına inananlar ne kötülüklerden uzaklaşır ne de hayatlarında manevi bir değere sahip olabilirler. Artık varsa yoksa her şey maddi değerlerle ölçülür biçilir. Bu düşünmezlere diyoruz ki; beden fâni, ruh bakidir. Akıllı insanlar, ruhun sesine kulak verenlerdir. Çünkü beden ölümle çürüyecekken ruh baki kalacaktır. Akıllı insan ruhi, yani manevi değerleri beslemeye çalışır ki o ebedîdir. İnananlar için bu böyledir. Bu anlayışın gerisinde kalanlar, o günü dikkate almayanlar hüsrandadırlar. Ama yine esefle ifade edelim ki bu iddiayı dillendirmesine rağmen birçok şuursuz Müslüman, toprakta çürüyecek olan canına özen gösterdiği hâlde, ölmeyecek ruhi yönünü dikkate almıyor. Dünyasına, dünyalık değerlerine önem verdiği kadar ebedî âlemi düşünüp de o güne hazırlığı ciddiye almıyor. İşte Cenâb-ı Hak, küfür ehlinin yaşam tarzlarını anlatarak biz inananları uyarıyor.

Bizler Hz. Süleyman ve Hz. Salih'in kıssası arasındaki mesajı düşünür ve safımızı belirlersek manevi boyutta süsleneceğiz. "Neden iyilikten önce kötülüğü tercih ediyorsunuz?" Yani siz kötülüğü, iyiliği tanırken, kötülüğün sonuçlarını görürken, neden ille de kötülüğü tercih ediyorsunuz? Bu size yakışıyor mu? Hem kötülüğü tercih edip fahşa ve münker içinde yuvarlanıp gidiyorsunuz.

Kur'ân'ın mesajı kâfire davet, inanana öğüttür. Ancak inanç tasavvuru öylesine değişmiş ki; insanlar mistik bir anlayışla, her ne yaparlarsa affedici bir Allah'ı, sevap kazandırıcı bir kitabı, kalbe hapsedilmiş bir imanı olduğunu düşünür olmuşlar. Bu insanları uyarmaya çalışan bir dost, ya hesaba alınmıyor ya alaya alınıyor ya da kızılarak 'yobaz' deniliyor, dinlenmiyor. Acı çektirdiklerinden biri onlara müdahale etmek istediğinde, olmadık küfürler ve hakaretler edenler bu âyetin muhatabı değiller mi? Bunlar Allah'ın affını suistimal ettikleri gibi, gazabını da hesaba katmayan cahillerdir.

Böylesine günahla aklını örtüp ilme de kapısını kapatanlar uyarıya kulak verirler mi? Siz onlara ahiret azabından bahsediyorsunuz, o; "Rahîm olan Allah azap eder mi?" gibi şeytani bir mantıkla karşılık veriyor.

Yanlış bir rahmet anlayışıyla azabı inkâr eden veya 'yanıp çıkarım' diye hafife alan haktan gafillere ve 'inandım' dedikleri hâlde yaşam tarzları gayrimüslimlerden farksız olanlara şu ihtar yapılıyor. "Allah'ın rahmeti, bağışlaması; tövbe edip hâlini düzeltenler içindir. Allah'ın rahmeti insan tasavvurunun çok üstündedir. Bu rahmetin Allah'a ve resulüne itaat edenlere olduğu haberi vardır. Allah'ın rahmeti asilere, itaatsizlere ulaşmaz."[29]

Semud kavminin, peygamberlerinin o güzel çağrısıyla alay etmeleri, "Hadi tehdit ettiğin azabı getir!" gibi çıkışları bizlere bunları düşündürdü. İçinde yaşadığımız çağda da bu manzaraları seyretmemiz yüreğimizi yakmakta... Bu zihniyeti bozuk, yozlaşmış insanlar, hâlâ düşüncesiz, sığ, bağnazca savunmalar içerisinde ömür tüketmekte.

❁ ❁ ❁

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ ۚ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

27:47 Dediler: "Senin yüzünden ve maiyetinde bulunan kimseler (mü'minler) **yüzünden uğursuzluğa uğradık.** (Sâlih de:) **"Sizin** (bütün) **amel** (ve hareketler)**iniz Allah nezdinde** (gizli değildir, yazılı)**dır. Belki siz imtihana çekilmekte olan bir kavimsiniz." dedi.**

---

[29] Bkz. 4/17-18, 31; 39/ 53-55

Bu âyet-i kerimede, düşünmeyen, aklını kullanmayan, vicdanını doğru çalıştırmayanların, bir iyilik ve hayra erdikleri zaman, bu durumu kendilerinden; -ama kendi elleriyle yaptıkları veya yapmaları gerekirken yapmadıklarından- başlarına bir bela geldiğinde, bunu başkasının uğursuzluğuna bağlamaları dile getiriliyor. Böyleleri olaylardan ders almama körlüğüne dûçar olmuşlardır.[30]

Bu kavim için de durum bundan ibarettir. Onları başıboş hayattan kurtarıp, anlamlı bir yaşama davet eden elçiye karşı takındıkları küstahça tavır yüzünden Allah, uyanmaları, öğüt ve ibret almaları için birtakım afet ve musibetler gönderiyor onlara. Fakat onlar bundan ders alacaklarına, musibeti böyle değerlendiriyorlar.

Cahiliyenin kültür dokusuyla fıtri melekelerini bozmuş şuursuzlar hep böyledir. Oysa bir şeyde uğur veya uğursuzluk aramak, düşünmeden, sebep sonuç ilişkilerine bakmadan, bilgiden uzak, zanna dayalı bir değerlendirmedir.

İnsan, Allah'a tam olarak güvenmiyorsa ve imanî değerlere sahip değilse, akla ve gerçeğe uymayıp hurafe ve evhamlara dayalı olarak hareket eder. Ay ve güneş tutulması, köpek havlaması, baykuş ötmesi, kara kedinin geçmesi, günlerin uğurlu veya uğursuz sayılması gibi pek çok benzer şeyde uğur veya uğursuzluk bulunduğuna inanmak, hiçbir ilmî kaynağı olmayan, zanna dayalı kuruntulardır. Uğursuzluk, olsa olsa herkesin kendisinde, kendi yorumunda, anlayışında ve yaşantı biçimindedir. Bir eşyayı, bir olayı mutlaka bir şeye yormak gerekiyorsa, peygamber efendimizin tavsiyesi doğrultusunda hayra yormak icab eder. "İslâm'da teşe'um (uğursuz sayma, kötüye yorma) yoktur; en iyisi tefe'ul (iyiye yorma) dür. (Şamil İslâm Ansiklopedisi)

---

[30] Bkz. 7/131

Salih peygamber de kavmini asılsız olan bu tür iddialardan arındırmaya çalışarak, hayallerle avunmamaları için onları gerçeğin aydınlığına davet ediyor.

❀ ❀ ❀

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾

قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ

وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾

27:48 O şehirde (düşman) **dokuz erkek vardı ki bunlar yer**(yüzün)**de fesat çıkarıyorlar, iyilik tarafına hiç yanaşmıyorlardı.**

27:49 (Birbirine), **Allah** (adı) **ile antlaşarak, dediler ki "Ona ve ehline herhâlde bir gece baskın yapalım** (hepsini öldürelim.) **Sonra da velisine: Andolsun biz o ailenin helakinde hazır değildik. Şüphesiz ki biz** (bu sözümüzde) **elbette sadıklarız, diyelim!"**

Gözlerini dünya hırsı, heva tutkusu kör eden zalimler, kendilerine doğru mesaj verenlere tahammül edemezler. İşte burada bahsi edilen kişiler, Allah'ın elçisi Salih peygamberi öldürmek için baş başa verip sinsi bir plan kuruyorlar. Bunu da, vuranın kim olduğu bilinmesin diye gece yapmayı kararlaştırıyorlar. Kendi selametleri için yol gösteren birinin hayatına kastetmeleri, onların insanlıktan ne kadar uzaklaştıklarını, ne kadar barbar olduklarını ortaya koyuyor. Aynı zihniyet Hz. Muhammed'i de bu şekilde öldürmek için plan kurmuştu. Böyle bir cürmü işlemelerine tek sebep de, verilen mesajları çirkin emellerine engel görmeleridir. Onlar bu tuzağı

kurarlarken, mü'minler bulundukları yerden hicret ederek kurtulurlar.[31]

Burada Sebelilerle Semud kavmi arasındaki fark, Sebelilerin 'ileri gelenler' diye taltif edilmesi, Semud kavminin, 'dokuzlu çete' diye tanımlanması şeklindedir. Neden? Çünkü onlar, inançları bozuk olsa da fikre, diyaloğa açık, insana saygılı bir kavimken; bunlar, sahtekâr, zalim çetecilerdir. Komplolarını Allah adına yeminle yaparken, Allah'ın kitabına, peygamberine tuzak kuruyorlar. İşte bu iki farklı yapının devlet idaresindeki anlayışını görüyoruz.

Sebe yönetimi, halkının hakkını-hukukunu gözetirken; Semud yönetimi, halkı kontrolleri altında tutmak için resmî veya gayr-i resmi çeteler oluşturuyor. Bu çeteler dîn, dil, ırk, mezhep, sınıf, cinsiyet gibi kavramlarla, insanların arasına nifak tohumları ekerek onları birbirlerine düşman hâle getiriyorlar. Öyle bir çete ki saldırgan, soyguncu, yol kesen, kamu malına tecavüz eden ve yaptıklarını hasıraltı eden bir yapıya sahip. Biri çalıyor, hortumluyor; öteki de onu mecliste temize çıkaracak oyu veriyor. Hepsi aynı karakter ve aynı zihniyete sahipler. Yani çıkar ve mevki hırsıyla gözleri dönmüş caniler... Eğer bunlara dur diyen olmazsa kurdukları çeteyle daha çok canlar yakarlar. Bu bakımdan İslâm'ın siyasetini yaymak ve onu sosyal hayata hâkim kılmak gerekir.

Şu bir gerçek ki zor da olsa İslâm tek başına yaşanabilir. Ama tek başına İslâm'ı sosyalleştirmek mümkün değildir. Bu bakımdan Müslümanlar sosyal bir yapılanmayı oluşturmak zorundadırlar. Bunu da değerlerini bilen ve değerlerini dâva edinenler yapacaktır.

İslâm fıtrat dînidir. İnsana insanca yaşamayı öğreten bir dîndir. O, açık seçik bir biçimde anlatıldığında vicdanının sesine kulak veren herkes onu anlayıp kabul edecektir. Küfründe diretenler ise

[31] Bkz. 8/30; 7/78; 11/66

onun önünü almak için demagojik söylemler ve her türlü zulüm, sömürü ile yapacağını yapmaktan çekinmezler.

Allah'ın bizimle beraber olduğunu düşünüp umutlarımızı geliştireceğiz. Bu ruh bize direniş kazandıracaktır.

❁ ❁ ❁

وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ

عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾

27:50 Onlar böyle bir tuzak kurdular. Biz de, kendilerinin haberleri olmadan, onların planlarını altüst ediverdik.

27:51 İşte bak, o tuzaklarının akıbeti nice oldu! Çünkü onları da, kavimlerini de toptan helak ettik.

Allah, bu ve benzer mesajlarıyla mü'minlerini kâfirlere karşı koruyacağını ve onların tuzaklarını başlarına geçireceğini haber veriyor ve onlara karşı yılmamamız, sabır ve azimle görevlerimizi sürdürmemiz hususunda bizleri motive ediyor.

Tam da sıkışıp bunaldığınız bir anda sizi mutlak kurtaracak biri imdadınıza yetişip yüreğinize su serpiyor. O an yaşayacağınız duyguların seline kapılır, âdeta uçarsınız semalarda...

Ey mü'min! Üzülme, ye'se kapılma, senin inandığın Allah, onların düzenlerine karşı öyle bir düzen icra eder ki; düzenini yürürlüğe koyduğu zaman hiç kimse ona engel olamaz! Yeter ki Rabbinin vahyi gereğince hareket et. Düşmanlarını tanı, onlara karşı tedbir al! Ne olursa olsun onların vaatlerine, cazip sözlerine aldanma, hayatın imtihan olduğunu unutma, tüm samimiyet ve gayretinle bunlara karşı mücadele et! Kâfirlerin hileli düzenini başlarına geçirecek olan Allah'tır.[32]

---

[32] Bkz. 16/127, 128. not

Bu teselli, mistik bir anlayışla: "Nasıl olsa Allah her şeye kadirdir, onların hesabını verecektir. Allah dilemedikçe kimse bir şey yapamaz!" deyip de oturmak değildir. Bilakis daha bir şevkle mücadeleye devam etmektir.

"Mekerû mekren" tuzak, hile, aldatma, maksadından döndürme, plan ve tedbir anlamına gelmektedir. Bu kelime Allah'a atfen hile, tuzak şeklinde kullanılamaz. Allah böyle vasıflardan beridir. O, plan ve tedbir sahibidir. Her şeyi bir hikmetle yapar ve idare eder.

❁ ❁ ❁

فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾

وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾

27:52 İşte zulmetmeleri yüzünden çökmüş, ıpıssız kalmış evleri(nin enkazı!) **Şüphe yok ki bilecek bir kavim için bunda** (ibret verici) **bir nişane vardır.**

27:53 İman edip de (fenalıktan) **sakınır olanları biz** (daima) **kurtardık.**

Bu İlahî sünnet Kur'ân'da hep hatırlatılır ve inananların şuurlu dâva sahibi olmaları tembihlenir. Bu şuur ve gayretten yoksun olanlar iktidarı giderek zalimlere devreder ve dolayısıyla yeryüzünde fitne, fesat ve zulüm hâkim olunca da İlahî azap belirlenen sürede tepelerine iner.[33]

❁ ❁ ❁

[33] Bkz. 5/63, 79, 165; 8/25; 11/116

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ

ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

27:54 Lût'a da (peygamberlik vermiştik). **O zaman kavmine** (öyle) **demişti: "Siz gözünüz göre göre hâlâ o kötülüğü yapacak mısınız?"**

27:55 "Gerçek, siz kadınları bırakıp da şehvetle mutlaka erkelere yanaşacak mısınız? Hayır, siz beyinsizlikte (ahmaklıkta) **devam edegelen bir kavimsiniz."**

Bu âyetten de anlıyoruz ki insan, duygu ve arzularının tutsağı olursa dîn, ahlâk, fazilet ve iffet duygularından yoksunlaşır. Öyle ki hiçbir öğüt onu yola getiremeyecek kadar köleleştirebilir. Kur'ân-ı Kerim böylesi ahlâksızlıkları fütursuzca işleyen kavimlerin helaklerini âleme ibret olsun diye anlatır ki hevadan kaynaklanan duygular kontrol altına alınsın.

❁ ❁ ❁

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوٓا۟ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ

أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾

27:56 (Buna karşı) **kavminin cevabı: "Lût hanedanını memleketinizden çıkarın. Çünkü onlar temizliğe zorlar insanlardır." demelerinden başka** (bir şey) **olmadı.**

Her kötülüğün başı cahiliyedir. Cahiliye batağında vicdanları kararmış ahlâksızlar, kendilerini uyaran faziletli, doğruluğu şiar edinmiş kişilere karşı acımasız tepkiler göstererek tehdit ederler.[34]

❁ ❁ ❁

[34] Bkz. 7/80-82; 11/78-83; 51/11; 15/59-76. not

فَأَنجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٥٧﴾

27:57 Bunu üzerine biz de hem onu, hem geri kalanlardan olmasını takdir ettiğimiz karısından başka bütün hanedanını kurtardık.

Şimdi düşünün ey insanlar! Aklınızı kullanarak hevanızdan vazgeçecek ve peygamberlerin davetine kulak verip izzetli, erdemli yaşamla kurtuluşu mu yoksa hevanızın arkasından sürüklenip helaki mi isteyeceksiniz? Tabiî ki hiç kimse; "Helak olmayı istiyorum." demez. Ama hevasıyla aklını örtenler, helak olmanın sebeplerini göz ardı ederek dünyada kendince maddi zararlardan kurtulmak için önlemler alırlar da Allah'ın cezasından habersiz olarak ömür tüketirler.

Düşünen, akleden, hakka talip olan, vicdanının sesini dinleyenler, bir şekilde yanlış işlerin içerisine düşmüş olsalar bile uyarıldıkları anda hemen kendilerini düzeltir, hak söze uyarlar.

❀ ❀ ❀

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا ۖ فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾

27:58 Onların üstüne öyle bir yağmur yağdırdık ki... Ne kötü idi inzar edilenlerin yağmuru!

Bu âyette, hayat ve rahmet unsuru olan yağmurun, ahlâksızları önüne katarak, silip süpüren gazaba dönüştüğü ifade ediliyor. Su veya yağmurun, hem maddi hem de manevi yönden insana fayda verecek özellikleri vardır. Bir kelamı kibarda: "Allah ölü toprağı nasıl yağmur taneleriyle diriltiyorsa ölü kalpleri de ilim meclisleriyle diriltir." deniyor. Demek ki insanlar için iki türlü rahmet vardır. Biri biyolojik hayatı sürdürmek için gereken su, diğeri manevi hayatı sürdürmek için gereken İlahî iksirdir.

Şiddetli yağmurla buluşan toprak bağrındaki köksüz bitkileri nasıl dışarı atıp darmadağın ediyorsa, imani değerlerden yoksun toplumlar da öylece çözülür ve çürüyüp dağılır. Toprağın kimyasını bozan, ormanı yok eden, doğal dengeye aykırı hareket eden insanlar, bizzat kendi felaketlerini hazırlarken bir yandan da rahmetten yararlanma melekelerini körelterek toplum dokusunu bozar ve Allah'tan gelen rahmetin önünü tıkamış olurlar.

Günümüz dünyasını değerlendirdiğimizde; insanların, her şeye sahip oldukları hâlde doyumsuzluk, kaos, stres, cinnet, cinayet belasına maruz kaldıklarını görürüz. Sünnetullah üzere seyretmeyen her toplum helakin bir nev'ini hak eder. İnsanoğlu imanî değerlerden uzaklaşıp azarsa hiç ummadığı yerden bir bela gelir ve onu bulur. Bu gerçeği idrak edenler dünyalarını da, ahretlerini de mamur ederler.

Bu demek değil ki üzülmeyeceğiz, çile çekmeyeceğiz, ağlayıp acı çekmeyeceğiz... İman ve teslimiyet dertlerimizi, çilelerimizi asgariye indirecek, hayatın imtihan olduğunu kabul ederek kurtuluşa talip olacağız. Onun için Cenâb-ı Hak, kavimlerin helak nedenlerini anlatıyor ve peygamber çağrısını ciddiye almamızı öğütlüyor.

❁ ❁ ❁

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفٰى آللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا

يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

27:59 De ki: "Hamd olsun Allah'a, selam olsun O'nun beğenip seçtiği kullarına. Allah mı hayırlı yoksa (kâfirlerin O'na) **ortak tutageldikleri nesneler mi?"**

Kötülükler, dünya ve ahirette helake; iman doğrultusunda yapılan iyi işler kurtuluş ve selamete; selamet de hamde ulaştırır. Allah, hamdedenlere maddi-manevi nimetlerini artırandır.[35]

Verilen nimetlerle Allah'a itaatle hamdi gerçekleştiremeyenler azgınlaşır ve selam yurdundan mahrum olurlar.

Allah, selamına selamla karşılık veren kullarının hem bugünlerini hem de yarınlarını selamlı kılacağını müjdeliyor.[36]

O'ndan başka güç, O'ndan başka mutlak selamete çağıran, O'ndan başka selameti temin edecek olan, ondan başka daha iyi bir nizam koyabilen var mı ki O'na eşler koşulsun?.. Allah'ı vahyi verilerle tanıyanlar O'na asla ortak koşmazlar. Ama vahiyle muhatap olmalarına rağmen, beşerî emellerini vahyin önüne geçirenler hem Allah, dîn, iman, ahiret der hem de Allah'la beraber emellerine hitap eden birtakım ilahlar edinirler. Onlara bağlanır onlardan yardım beklerler. Noksanlıklardan beri olan Allah, hükmünü adil bir nizam üzerine bina etmiş ve hikmetle yarattıklarına çeşitli sorumluluklar yükleyerek onları imtihan etmektedir. Bu imtihanı anlamayan insanlar, Allah'a yaklaşma adına isteklerinin yerine gelmesi için Allah'la beraber başka güç, başka himaye ve başka yardım kapıları ararlar. Allah'a direkt dua edecekleri yerde, onlarla dualarını kabul ettireceklerini sanırlar. Allah, kendisine bu şekilde yaklaşanların ziyanda olduklarını haber vermektedir. Bu çağrıyı işitip isyan edenler ise ziyana uğrayacaklardır.[37]

"O'na (Allah'a yaklaşmaya) yol arayın. O'nun yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz." (5/35)

Burada, Allah'a yaklaşmanın yolu da onun rızası için cihad etmeye yani dînini yaşamaya ve yaşatmaya dayalı iken; bunu dikkate almadan yaşayıp sonra da Allah'ın velilerini kendisini kurtar-

---

[35] Bkz. 14/7. not
[36] Bkz. 5/16; 10/25
[37] Bkz. 10/18; 17/57; 22/73; 39/3

mada aracı görmek Müslümanlıkla asla bağdaşmaz. Bu hususa Müslümanların çok dikkat etmesi gerekir. İnsanı, ne kendince samimiyet ne de inandım demesi kurtarır. İnanan ve inandığı dîni samimiyetle kavramaya çalışanlar vahyî ölçülere dikkat ederek yaşamak zorundadırlar. Kur'ân'a tâbi olmadıkça ne samimiyet ne de Kur'ân'ın kendisi insanı kurtarır.

❁ ❁ ❁

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ
حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ
يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

27:60 "(O nesneler mi) **yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten sizin için su indiren mi?"** (Öyle bir su ki) **biz onunla sizin** (bir) **ağacını** (bile) **bitiremeyeceğiniz nice güzel bahçelerin nebatını bitirmişizdir. Allah ile beraber bir tanrı ha? Hayır, onlar sapıklıkta devam eden bir güruhtur.**

Allah, önce inkâr edilmeyecek delillerle yaratıcı gücüne dikkatleri çeker. Allah dışında kendilerinden bir şeyler istenenler taleplere nasıl cevap verebilirler. Böyle biri var mı? Ne akletmez bir güruhsunuz diyerek sapık anlayışlarını kınıyor. O bağlandıkları, dayanıp güvendikleri kimselerin, çok basit olarak yağmurun yağmasında bir rolleri ve etkileri var mı?

❁ ❁ ❁

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلٰلَهَآ أَنْهٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ
وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَإِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

27:61 (O nesneler mi) **yoksa yeri bir karargâh yapan, aralarından ırmaklar akıtan, ona has sabit dağlar kuran, iki denizin arasına bir perde koyan mı? Allah ile beraber bir tanrı ha? Hayır, onların çoğu** (tevhidi) **bilmiyorlar.**

Ey kâinata ve oluşlara kör bakanlar, yeryüzünü ve hayatınızı rahat idame ettirecek, ihtiyaçlarınızı karşılayacak zengin donanımla var edilen şeylere bakın, aklın önündeki heva perdesini kaldırıp iman edin, mesajı veriliyor. Buna engel olan hevai duygulardan sıyrılın, dağlar gibi kavi olun. Sakın hak ile bâtılı karıştırmayın! O'dur hak ile bâtılın arasını ayıran, siz iki denizin dahi birleşmediğini görüyorken hak ile bâtılın birleşmeyeceğini nasıl anlamıyorsunuz. Bütün bunlar Allah'ın kudretini, ulûhiyette tekliğini gösteren delillerdir.[38]

Ne olursanız olun, bilimde, sanatta ve hangi dalda olursa olsun ilerleyebilir, gelişebilir, birçok şeylere sahip olabilirsiniz ama Allah'ın şu yarattıklarından en küçük bir şey yaratamazsınız. Sahip olduklarınızı Allah'ın vermiş olduğu imkânları kullanarak elde edersiniz. Fakat ne acı bir durum ki insanların çoğu bunu idrak edip de dîni Allah'a has kılmaz.

❁ ❁ ❁

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ
الْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

27:62 Yoksa bunalmışa, kendisine dua (ve iltica) **ettiği zaman icabet eden, fenalığı gideren, sizi** (yeryüzünün) **hükümdarları kılan mı? Allah ile beraber bir tanrı ha? Siz ne kıt düşünüyorsunuz!**

---

[38] Bkz. 16/14-16; 25/53

Burada da, hâlâ niye aklınızın önündeki heva perdesini kaldırıp düşünmüyorsunuz! Sizi aziz kılacak ve her tür hayra erdirecek davete icabet edin diyor âdeta. Allah'ın, varlıkların sahibi olduğuna, davetine icabet edilecek, himayesine sığınılacak, ihtiyaçları giderecek tek merci olduğuna inandıklarını iddia eden bazıları, Allah'ı sadece zatında kabul edip nizamında, kanunlarında kabul etmeyenler, kâinattaki oluşları-olayları kendilerince sebeplere bağlayacak izahlar getirerek elçilerin davetine uymazlar. Ama o sebeplerin gerisindeki güç göz ardı ediliyor. İşte Cenâb-ı Hak bu kimselere, ne kadar da az düşünüyorsunuz diyor.

Gerçekten insan aklıselimle düşünüp basiretle bakabilse hakikati kavrayacak ama o, bakışlarını sadece bir seyir âleminde gezdiriyor olduğundan, doğruyu bulmaktan mahrum kalıyor. Gözünüzle gördüğünüz şu âlemi ve oluşları nasıl inkâr edemiyorsanız, bu varlıkları yaratanı, idare edeni, peygamberlerini ve size haber verdiklerini de inkâr etmeyin. Öğütlere kulak verin ki felah bulasınız.

Bu âyette Allah, bir de fıtri oluşlara dikkatleri çekmekte ve "Siz darda, sıkıntı, üzüntü içerisinde iken vicdani duygularınız neye yönelik? Allah'a mı, Allah'ın yanında başka bir ilaha mı?" diye sorarak bu iç muhasebelerini gözlerinin önüne getirmelerini tembihliyor. (17/67)

Sıkıntı halkaları daraldıkça, dayanak noktaları birer birer yıkıldıkça, yalvaracağı, ümit besleyeceği hiçbir şey kalmayınca, işte o zaman insanın fıtratı devreye girer. Unuttuğu Allah'a yönelir. Tıpkı Firavun'un, boğulurken; 'Mûsâ'nın Rabbine inandım, ben de Müslümanlardanım' demesi gibi. (10/90)[39]

Ama insanlar rahat ve gaflet anlarında bu gerçeği görmemezlikten gelirler. İşte darda kalanın Allah'a sığınması ve başkasının

[39] Bkz. 10/90; 17/67

değil, Allah'ın onun yardımına yetişmesi de tıpkı yukarıda sözü edilen gerçek gibidir.

Allah bu ve benzer mesajlarla kulları arasındaki irtibata dikkatleri çekerek, onlara karşı merhamet kapısının açık olduğunu, darda kalıp sıkıntıya uğrayınca kendine el açıp yöneldiklerinde sıkıntılarını, üzüntülerini giderecek sebepleri kolaylaştırılacağını müjdeliyor.[40]

Duadaki adap ve edep; elden gelen tüm gayretleri kullanıp işin hayırlı olmasını Allah'a havale ederek yardım istemektir. İbadet sayılacak dua, hüküm sahibi olan âlemlerin yaratıcısına meyletmek ve O'nun vahyettiği doğruya yönelmektir.

İlmî yapılmayan kulluk kabul edilmediği gibi, ilmî olamayan dua da kabul edilmez.

İnsanlar birbirine dua ederler ancak falanın-filanın yüzü suyu hürmetine diye başlamamalılar dualarına. Sahabeler dua isterken ve dua ederken "Allah'ım, peygamberin yüzü suyu hürmetine dualarımızı kabul et!" demiyor "Allah'ım sen bizi hayırlısıyla hayra nail kıl!" diyorlar. Bu zatlar bilfiil Allah'a dua ediyorlar. Çünkü onların her biri Allah'ın kendilerine şah damarından daha yakın olduğunun bilincindedir.[41]

"Sizi yeryüzünün halifeleri kılan" ifadesinden duanın ilahî nizamı dikkate alarak yaşamak olduğunu anlıyorum. "Dualarınız olmazsa neye yarardınız?" ifadesi de bu gerçeği vurguluyor. (25/77)

❁ ❁ ❁

---

[40] Bkz. 6/41; 13/14; 16/51-54

[41] Bkz. 2/30, 186; 10/18; 13/14. not

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ
يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

27:63 Yahut O, kara ve denizlerin karanlıkları içinde sizin yolunuzu doğrultmakta, rahmetinin önünde rüzgarları müjdeci göndermekte olan mı? Allah ile beraber bir tanrı ha? Allah onların kattıkları ortaklardan çok yüce, çok münezzehtir.

Merhamet ve sonsuz ikram sahibi olan Allah, gönderdiği rüzgârlarla bitkileri aşılayan, yağmuru indirip hayat bahşeden, karada ve denizde, gecenin karanlığında, yolculuğunuzu gökteki yıldızlarla gösterendir. Bütün bu rahmet ve ikramını sonsuz kılacak yolun hangisi olduğunu da göstermiştir.[42] Düşünen, sağduyu sahibi kimseler, doğruları idrak ederek hareket ederler. Basiret ve feraset-ten yoksun, aklı kıt kimseler ise -ne üzücü bir durum ki- başka ilahlar edinir ya da hevasını ilah edinir. 64. âyette belirtildiği gibi bu akletmez güruh, yaratılışa, hayatın seyrine, ölüme bakıp da ibret almadıkları için imana ermezler.

❁ ❁ ❁

أَمَّنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ
اللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

27:64 Yahut halkı daima yaratmakta olan, sonra onu iade edecek olan ve sizi gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah ile beraber bir tanrı ha? De ki: "Eğer (Allah'a ortak koşmada) **sadık** (ve samimi) **kimselerseniz getirin hüccetinizi!"**

---

[42] Bkz. 2/164; 7/57; 16/10-17; 25/48. not

Bu kimseler her şeye tesadüfi bir gelişme olarak bakarlar. Ve ilk yaratılışı tıbbi olaylarla izah eder durur da ötekinin tıbbi izahını yapamazlar. Ve bir de reenkarnasyon fikrini ortaya atarak yaratılışın bir devridaim olduğunu iddia edenler var.

Eşyayı ve varlığın şeklini, modelini, rengini hiçbir zaman sayamazsınız. Ve tıpatıp aynı olan canlı bulamazsınız. (DNA) kromozomlarının temel bileşimi olarak hücre çekirdeğinde yer alan ve yeni olanı aktaracak kalıtsal bilgiyi kodlayan canlı hücre ve tohum, kendi türünün özelliğiyle boy verir.

Düşünseler, ilk yaratılış daha zordur. Bu yaratma bir tohum üretme olayıdır. Ve bilimin iddiasıyla da bu tohumun çürümeyen özelliği vardır. İşte bu element ölümle beraber yok olmaz, saklanır. Günü geldiği zaman yeniden hayat bulur.

Bizler hayatın seyrinde her bitkinin sünnetullah üzere canlanma, yeşerme, kuruma olaylarını görürüz. Sonbaharda attığımız küçücük tohumlar, bir kış boyu toprağın altında bekler. Mevsimin değişmesiyle can bulur. Toprağın derinliklerindeki kök, toprak üstüne yeşil, cıvıl cıvıl bir hayatla çıkar. Allah bütün bunları yeniden dirilmeye misal olarak insanlara gösteriyor. Basiretle bakmayan, aklını asılsız şeylerle körelten kişiler, hakkı öyle kolay kolay kavrayamazlar.

❁ ❁ ❁

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ

أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾

27:65 De ki: "Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Onlar da ne zaman diriltileceklerini bilmezler."

Gayb nedir? Yerin derinliklerinde ve göğün boşluğunda keşfettiklerimiz mi? Veya keşfetme ihtimali olup da keşfedemediklerimiz mi?

Öyle gaybler vardır ki bilimle, teknikle, araştırmayla, öğrenmekle elde edilecek bilgilerdir. Dünya kurulalı beri bunun üzerine insanlar çalışmışlar, birçoğu geçmişte bilinmezken bugün biliniyor. Bu gaybi bilgilerden, geçen zaman içinde belki daha nice bilinmez şeyler bilinecektir.

Allah bazı gaybi (ahiret) haberleri seçtiği resulleri aracılığı ile bildirir. Bunun dışında hiç kimse, hangi güce, hangi sanata, hangi bilgiye sahip olursa olsun gaybı haber veremez. Ve yine hiç kimse ne kalpten geçeni ne kıyametin zamanını ne de ana rahmindekini bilir. (Tıbbi yöntemlerle cinsiyetini bilebilirler.) Fakat o ceninin doğup doğmayacağını, neler yaşayacağını, nasıl ve nerede, ne zaman öleceğini bilemezler.

Hz. Aişe'den rivayetle; "Her kim yarın ne olacağını Muhammed'in bildiğini iddia ederse Allah'a karşı büyük bir iftirada bulunmuş olur." denilmiştir. O yüce Resul de: "Eğer ben gaybı bilseydim elbette çok hayır elde ederdim ve bana kötülük dokunmazdı. Ben sadece bir uyarıcı ve müjdeciyim." demiştir. Göklerde ve yerde, ister cin topluluğu ister meleklerden en büyüğü ister peygamberler olsun, Allah bildirmedikçe kimse gayba dair hiçbir şey bilemez. Bu, mutlak tevhidî inanç düsturlarındandır.

Büyücüye, falcıya giderek veya velilerin kerametler göstereceğine inanarak yarına, geçmişe dair bilinmedik şeyleri bildiklerini iddia edenleri, bu hadisi şerif ve âyet-i kerime çürütüyor. "İçki, kumar, dikili taşlar, fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz." Bu tür meşguliyetler itikadı zedeleyen işlerdendir. Ne olursa olsun, kim olursa olsun beşerî güç ve vasıtalarla öğrenilmesi mümkün olmayan olaylar insan için

gaybdır. Zanni, hissi ve ilham yoluyla gaybdan haber vermeye kimsenin gücü yetmez.[43]

❁ ❁ ❁

بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ ۖ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا ۖ بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

27:66 Hayır, onların bilgileri ahiret hakkında(ki bilgiye kadar uzanıp) **erişememiştir. Hayır, onlar bundan şek** (ve şüphe) **içindedirler. Hayır, onlar bundan kördürler.**

Her ne kadar vahyî haberlerle açıklansa da ahiret de insan için gaybdır. İman edenler bütün vahyî verilere inanırlar. Fakat kimi insanlar: "Biz ahireti görmedik, gidip de gelen kim?" derler. Bu şüphecilere; aklı, ruhu ve içinde yaşanan zamanı, havayı, uykumuzun nasıl geldiğini, sonra nasıl uyandığımızı düşünmeleri söylenebilir. Bunları görmeseler, elleriyle tutmasalar da bunların varlığını inkâr etmeleri mümkün değildir. Daha birçok gayb olan şeye inanıyorsunuz da ahiretin varlığından niye şüphe ediyorsunuz? Oysa basiretle varoluşlar üzerinde düşünenlerin bu hususta asla şüphesi olmaz. Ama bizim şüphemiz yok, iman ediyoruz, diyenlerin ne gibi bir hazırlığı var? O da ayrı bir parantez açılarak düşünülecek bir mevzudur.

Allah'ın vahyî verilerle bildirdiği habere bir bütün olarak inanmayanların ciddi bir ahlâkî tercihi olmaz. Dolayısıyla doğru ile eğri arasında yapılan bütün ayrıntılar anlamını kaybeder. İnsanı hizaya getiren düstur, ahiretin kesin olarak vuku bulacağına inanmaktır.[44]

❁ ❁ ❁

---

[43] Bkz. 3/179; 6/50; 7/188

[44] Bkz. 2/4

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ءَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾

27:67 Küfür (ve inkâr) **edenler dedi**(ler) **ki: "Biz ve atalarımız birer toprak olduktan sonra mı, hakikaten biz mi mutlaka** (kabirlerinden) **çıkarılanlar** (tekrar diriltilecekler olacağız?)"

Bu âyette, imanı bir türlü aklına sığdıramayan kimselerin farklı itirazları dile getirilmektedir.

Elbette ruhun bedenden çıkışıyla fiziksel varlık cansız kalır. Ve insanlar, o cesedi toprağın derinliklerine gömerek meydana gelecek nahoş görüntülerden korunurlar. Bu bir sünnetullahtır. Bunu aklına sığdıramayanlar için ana karnındaki cenin misal verilir. Mümkün olsa, o ana karnındaki ceninle konuşulsa ve "Ey cenin, sen, bir gün gelecek bu daracık hücreden çıkacak, yalnızlıktan kurtulup daha kalabalık daha geniş bir mekânda çeşitli nimetlerle rızıklanabilecek bir yaşama kavuşacaksın." denilse, o aklı teşekkül etmemiş cenin: "Hayır, bu hayatın dışında başka bir yaşam olmaz!" dese de o, bulunduğu daracık mekândan, zamanı gelince bahsedilen geniş ve kalabalık dünyaya gelir. Onun inkârı bu gerçeği değiştirmez. İşte bu çürüyüp yok olacağız, diyen kimseler de akledemeyen ceninler gibidirler. Bu gerçeği akıllarına sığdıramayıp inkâr etseler de bu fani dünyadan göçüp o ana rahmi gibi daracık kabre girer ve yeniden daha geniş mahşeri âlemde yaptıklarından hesaba çekilmeleri için haşrolunurlar. Doğumu ve ölümü kabul edip de haşrolmayı inkâr edenler yok olmazlar. Bu tamamen kendi zanlarıdır.

Onlar bu zanlarıyla ciddiyetten uzak, sorumsuzca keyfi bir hayata tâbi olurlar. Nasıl olsa yeniden dirilmeyecek ve hesaba çekilmeyecek; niye gönlünce yaşamasın ki? Günah-sevap, doğru-yanlış da ne? Bu, geçmişlerin uydurmalarıdır. Kim gitti de gelip haber verdi, diye görmediği âlemi inkâr ederler. Bir yanda kendisini çürümeye layık görecek kadar basitleştirenler, diğer yanda mükem-

mel yaratılışla en güzel hedeflere yükselen üstün bir varlık; o güne yolculuklarını sürdürürler.

İnsan çok değerli bir varlıktır. O, çürüyüp yok olacak kadar basit değilken; ilah olacak kadar yüce de değildir. O, hak ettiği karşılığı verilmek için yeniden yaratılacaktır.

Bu gerçeği inkâr edenler bilmiyorlar ki ahirete değil cennete gitmeyecekler! İnşallah bu gerçeğin arkasından koşup ahireti ön plana alarak hayata bakarız.

❁ ❁ ❁

لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَاٰبَآؤُنَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

27:68 "Andolsun ki (şimdi) **bu tehdit bize** (yapıldığı gibi) **daha önce atalarımıza da yapılmıştır. Bu, evvelkilerin düzme yalanlarından başka** (bir şey) **değildir."**

Bu itirazlarından da anlıyoruz ki bunlar daha önceki vahyî verileri biliyorlar. Bunların atalarına da bu mesajlar gelmiş ama aradan geçen zaman bunların ona olan bağlılıklarını zayıflatmış ve ilmî davranışlardan uzaklaşıp arzularına meyleder olmuşlar. Bu sebepten Allah onlara da uyarıcılar göndermiştir. Fakat heva sarhoşları, yapılan uyarıları eskilerin masalıdır diye yalanlamışlardır.

Oysa tüm peygamberlerin söylediklerini bilfiil yaşadıklarını ve bunu, hiçbir karşılık beklemeden, insanların hakikati anlamaları için yaptıklarını, bu yoldaki fedakârlıklarını görmüyorlar mıydı? Eğer aklın üzerindeki heva perdesini aralayıp da dinleselerdi kalp gözleri açılırdı da anlatılanların masal olmadığını anlarlardı.

İlahî haberler beşerî tarih mi ki yalanlansın? Beşerî tarihte doğrularla beraber yanlışlar, eksikler, abartılmış şeyler olabilir. Ama Allah'ın bildirmiş olduğu tarihte böyle bir şey olmaz. Tabiî bu da inananları bağlayan bir durumdur Bundan sonraki âyette,

İlahî haberlerin masal olmadığı, yeryüzündeki kalıntılarla ispatlanıyor.[45]

❁ ❁ ❁

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾

27:69 De ki: "Yerde gezin (dolaşın) **da günahkârların sonu nice olmuştur, görün."**

İnkârlarından dolayı zulümde haddi aşmış toplumların ekserisi helak olarak hayata veda etmişlerdir. Ama bu süreç içerisinde helaki göremeyenler olabilir. Tarihten ibret almamaları, yapılan ikazı alaya alarak daveti yalanlamaları onları helake sürükler. Ne var ki inkârcılar helakle karşılaşsalar bile olayları sebep-sonuç ilişkisine bağlar, yine iman etmezler. Demezler ki bu sebepleri meydana getiren güç nedir. İşte burada duruyor akılları. Bir kanun vardır ki biz inananlar buna sünnetullah diyoruz.

Her şey sünnetullah çerçevesinde hareket eder. Mesela yapraklar, mevsimi geldiğinde sararır ve rüzgârın esmesiyle dökülür. Allah dilediğinde sebepsiz de işler yapar ama O, koyduğu sünnetine uyar ve sebepleri de sünnetullah çerçevesinde icra eder. Bu mutlak böyledir.

Nerede inançsızlık veya inanç bozukluğu varsa orada mutlaka zulüm, sömürü ve ahlâksızlığın bir nevi yaşanır. İşte böylesi toplumlar daha ahirete gitmeden bu tür hayata maruz kalmakla bir helakin ve bir zulmün içerisinde değiller mi?

Bakınız kimse kimseden emin değil! Kimin nerede, nasıl bir muameleyle karşılaşacağı bilinmez. Hırsızlık, cinnet, cinayet, yolsuzluğun her türlüsü şüyu bulmuş. Bundan daha kötü helak olur mu? Bu hâl Allah'tan gelecek olan belaya da davetiye çıkarmaktır.

---

[45] Bkz. 18/9; 20/9; 22/46. not

Cahilî ortamlarda yaşayan insanlar, farkında olsunlar veya olmasınlar, maddi-manevi bir bela içerisindedirler.

Allah, günahkârların oluşturduğu, cahiliyenin hâkim olduğu toplumların başlarına gelenleri anlatarak 'iman ettim' diyenlere ders veriyor. Onlar akıbetleriyle baş başadır. Herkes yaptıklarının karşılığını mutlaka görecektir.[46]

❁ ❁ ❁

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

27:70 (Habibim) **onlara karşı tasalanma. Kurmakta oldukları tuzaklardan dolayı da darlıkta olma.**

Allah, peygamberlerini ve mü'minlerini teselli ve motive ederek kendisine teslim olmalarını, kâfirlerin yaptıklarına, helak olurcasına üzülüp güçlerini tüketmemelerini tembihliyor.

Allah, inançsız veya inancı bozuk toplumları, tevhid gerçeğini anlamaları için elçileri aracılığıyla anlayacakları her dilden misallerle âdeta; bindiğiniz dalı kesmeyin, önünüzdeki çukuru görün, öğüde kulak verin, davranışlarınızın kritiğini yapın, diye uyarıyor. Ama onlar buna kulak asmadılar, inkârlarında direttiler. Onların inkârda diretmeleri Resulullah'ı üzüyor ve iman etmeleri için çırpınıyordu. Allah, onların hangi amaçla inkârda direttiklerini bildiğinden, Hz. Peygamber'i, kendilerine acımayan, bu insanlar için üzülerek gücünü heder etme diye uyarıyor.[47]

Onlar Allah'ın âyetlerini anlamadıklarından reddetmiyorlardı. Âyetlere, arzularına ters geldiği ve tebliği getirene karşı büyüklenmelerinden ötürü karşı çıkmaktaydılar. Düşünebiliyor musunuz, siz birilerinin hayrına uyarıda bulunuyorsunuz, onlar, size acımasız ithamlarda, düşmanlıklarda bulunuyorlar. Bu, yüreğinizi kanatmaz

---

[46] Bkz. 7/94-95

[47] Bkz. 5/26; 16/37; 18/6; 26/3

mı, sizi öfkelendirmez mi? İradenize hâkim olmanız, sabır ve azimle yolunuzda emin adımlarla yürümeniz gerekiyor. Zaaflarınıza kapılıp gücünüzü tüketmeyin.

Bu şuurdan mahrum olanlar, bir iki olumsuz vakıa karşısında geri adım atarak, hem birilerinin hidâyet mesajından mahrum kalmasına hem de birilerinin hidâyetine vesile olmalarından kazanacakları sevaptan mahrum kalmış olurlar.

Burada unutulmaması gereken çok önemli bir husus da, her ideoloji sahibinin kendi dâvasının yaşaması için mücadele etmesi ve insanları kendi yanına çekmeye çalışmasıdır. Bunun için de gereken her yola başvurulur. Allah'ı, ahireti hesaba katmayan bu insanlar, inandıkları dâva uğruna her şeyi göze alırken, inananlar hak dâvaları uğruna nasıl direnmez ve bâtıla galebe çalmak için mücadele etmezler. Onlar -ebedî beklentileri olmadığı hâlde- ideolojilerini dâva edinirken; inandığını söyleyenler, ebedî bir beklenti içerisindeyken nasıl dâvasız yaşarlar?

Bu âyete farklı bir boyutuyla da bakarsak; 'üzülme' hadisesini mübalağalaştıranlar, bazı zatların -bazen Hz. Ebu Bekir, bazen Said Nursi- merhametten kaynaklanan duygularla; "Allah'ım, vücudumu öyle büyüt ki, cehennemi doldurayım da hiç kimse girmesin!" dediğini söylerler. Bu sözlerin fıtrata aykırı olması bir yana, bunlarla -hâşâ- kul, Allah'tan daha merhametliymiş gibi bir portre çizilmektedir. Allah'ın merhametini anlayan, cennet ve cehennemin sebebini bilen biri böyle bir temennide bulunur mu? Bu, Müslüman'ın diniyle, aklıyla, fıtratıyla kabul etmeyeceği, isyan içeren bir sözdür. Mü'minler Allah'ın sünnetine ters düşen bir talepte nasıl bulunabilirler.

Zalimin cezasız kalması, mazluma yapılan haksızlıktır. Bir insanın hak ettiği cezayı görmesi de Allah'ın adaletindendir.

Allah, kendi yolunda şuurla mücadele edenleri bu zalimlerin şerrinden de koruyacaktır. Şeytan ve yandaşlarının mü'minler için

birçok tuzağı olacaktır. Bunlar imtihanın tabiatında vardır. Kâfirler mü'minlere karşı ellerinden gelen bütün tuzakları kurup deneyeceklerdir. Fakat iman ve amellerle kavi olunup onlardan gelebilecek her türlü maddi ve manevi zararlara karşı tedbirli olmak gerekir.[48] "Üzülmeyin, gevşemeyin. İnanıyorsanız üstün olan sizsiniz."[49]

❁ ❁ ❁

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ

رَدِفَ لَكُم بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾

27:71 Onlar: "Bu vaad ve (tehdid)**in** (tahakkuku) **ne zaman? Doğrucu kimselerseniz** (söyleyin)**" derler.**

27:72 Deki: "Çabucak (gelmesini) **istemekte olduğunuz** (o azab)**ın bir kısmı ensenize binmek üzeredir."**

67. âyetten beri münkirler hâlâ yapılan uyarılara karşı alaycı tavırlarına devam ediyorlar. Bunlar zamanı ve oluşları dar çerçevede değerlendiren mütekebbirlerdir. Aceleci tavırlarıyla kızdığında yakar-yıkar, sevdiklerinde ve sevildiklerinde, ayağı yere basmayacak kadar uçarı tavırlar sergilerler. Peygamberi de, Allah'ı da kendileri gibi zannederler.

Ölümü ve verilen fırsatı değerlendirmeyenler inananlara her türlü ezayı reva görürken, öfkelerinden şirretleşerek bir de; "Hani, nerde Allah'ınız? Sizi gelsin kurtarsın veya bizi cezalandırsın." diye alay ederler. O anda istenilen azap onlara gelmese de, Allah, mazlumun duasını karşılıksız koymayacak ve zalime de gereken cezayı verecektir.

---

[48] Bkz. 21/70; 26/152; 27/51
[49] Bkz. 3/139

Evet, o günün Mekke müşrikleri, güçlerine dayanarak savunmadan yoksun olan Müslümanlara zulmediyorlardı. Allah Resulü de onları uyarıyor ve geçmiş kavimlerin başına gelenleri anlatıyordu. Onlar da "Bu sözünü ettiğin azap ne zaman gelecek?" diye alay ediyorlardı. Allah resulü de "Azap ensenize binmek üzeredir." diye karşılık veriyor. Gafletinizle aklınıza öyle kalın perdeler indirmişsiniz ki bunu anlamayacak kadar idraksiz olmuşsunuz. O bağışlayıcı olan Allah, umulur ki uyanır ve doğru yola gelirsiniz diye size mühlet vermektedir.

Ayrıca, tefsir yorumcularına göre müşriklere Bedir Savaşı'nda o azabın bir kısmı tattırılmıştı.

❀ ❀ ❀

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

27:73 Şüphesiz ki senin Rabbin insanlara karşı (mutlak) **bir fazl**(-u kerem) **sahibidir. Fakat onların çoğu şükretmezler.**

İşte çarçabuk istenen azabın hemen gelmemesi Rabbin rahmetindendir. Belki düşünür ve tövbe ederler de kendilerini imansızlık belasından kurtarırlar. Ama onun merhamet ve lütfu, koymuş olduğu sünnet doğrultusunda tecelli eder.

Birçok aklı kıt kimse, yaptıklarının yanlarına kalacağını zannederek bulundukları hâli devam ettirir. Allah, yaptıkları yüzünden insanları hemen cezalandırsaydı, insanlar kötülüklerden uzaklaşırlardı. Bu ise bir iman ve imansızlık sınavı olmaktan çıkardı. Oysa Allah, insanları düşünerek, iyi-kötü, hak-bâtıl ayrımı yapmış ve onların, Rablerini tanıyarak şükredenlerden olmalarını istediği için imtihanın seyrini böyle kılmıştır.[50]

Onlar nimeti vereni bilmezler ki şükretsinler. Onlar mülkün gerçek sahibine değil, O'nun eliyle verenlere teşekkür eder ve onla-

[50] Bkz. 10/11; 16/61; 22/47-48

rın önlerinde eğilirler. İyilikler, kimden, hangi kanaldan gelirse gelsin, onun mutlak mercii Allah'tır.

❀ ❀ ❀

وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾

27:74 Senin Rabbin, onların sinelerinin saklamakta olduklarını da, açıklayageldiklerini de muhakkak biliyor.

Bu âyetler, Allah'ın, mü'minlere karşı lütuf sahibi olduğunu müjdelerken; münkirlerin de, inkârlarının sebebini bildiğini haber vererek onları dürüst olmaları için uyarıyor.

Allah'ı idrakten gafil insanlar, asıl amaçlarını gizleyerek iyi görünüp eğri hareket ederler. Niyetlerin iyi davranışların bozuk, davranışların iyi niyetlerin bozuk olması çok çelişkili bir durumdur. Daha açıkçası, bu durum münafıkça bir tavır olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan Allah'a iman edenler, içlerinden olumsuz şeyler geçse de hem niyetlerini iyi tutacak hem de amellerini vahyî ölçüler içerisinde yerine getirmeye çalışacaklardır.

Münafıklar ve suiniyetliler, kötü kimseler olmalarına rağmen ikisi arasında farklar vardır. Münafıklar, içlerindeki büyük öfke ve hainliği gizleyerek İslâm'a düşman olan, sinsi sinsi komplolar tezgâhlayanlardır. Suiniyetliler ise bir idealden uzak, indi arzularını elde edebilmek için dalkavukluk edip nabza göre şerbet vererek işlerini yürütenlerdir. Biri behimi emelleri uğruna kimliksizleşenler, diğerleri ise hain ve zalim kimselerdir.[51]

İnsanlar, hasis menfaatler uğruna birilerini aldatabilirler ama böyleleri başta kendilerini aldatan budalalardır da farkında değildirler.[52]

---

[51] Bkz. 4/145

[52] Bkz. 10/65; 11/5; 13/10

Müslüman'ım demelerine rağmen politik söylemlerle insanları aldatıp grubuna toplamaya çalışan, başında bulunduğu müesseseyi, yapıyı veya kurumu sinsi sinsi soyanlar! Yapmaları gerekirken yapmadıkları ve yapmamaları gerekirken yaptıkları işlere türlü bahaneler gösterenlerin amellerinin gerçek mi yoksa sahte mi olduğunu Allah bilir. Bir insan, Allah'ın sinelerin özünü bildiğini bildiği hâlde nasıl olur da ikiyüzlü, içten pazarlıklı olabilir. Şuurlu olan insanlar ikili davranmaktan Allah'a sığınırlar.

❁ ❁ ❁

وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِى السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٧٥﴾

27:75 Yerde ve gökte (en gizli) **hiçbir gaib müstesna olmamak üzere hepsi apaçık bir kitaptadır.**

Bu âyet de, Allah'tan hiçbir şeyin gizli kalmayacağına vurgu yapmaktadır. Burada bahsedilen "Kitab-ı Mubîn" ifadesiyle her şeyin yazılı olduğu 'Levh-i Mahfuz'daki kitap kastedilmiş olmakla beraber, bunu, Allah'ın kâinata koyduğu yasalar ve vahiyle açıklanan İlahî haberler olarak da düşünebiliriz.

Levh-i Mahfuz'da korunmuş bir kitaptan kasıt, Allah'ın takdir ettiği nizamın yazgısına hiç kimsenin müdahale edip onu değiştiremeyeceğidir. Diğer bir manayla hiç kimse yapmış olduğu çirkin fiillerini, oraya müdahale edip de silme salahiyetine sahip değildir. Ancak bu hususa diğer bir boyutuyla bakarsak; insan bu dünyada çirkin fiiller işleyerek Levh-i Mahfuz'daki kitabına kaydettiği çirkin fiillerini, kendisini tashih ederek sildirebilir.

Kitab-ı Mübîn, bütün peygamberlere gelen vahiy kaynağının tek bir kitabı oluşturduğunu, bunların, başladığı günden beri tevhidî gerçekleri açıklayan âyetler olduğunu vurguluyor. Sonsuz ilim Allah'a mahsustur. O, Kitab-ı Mübîn, insanların bilmesi gerekenleri bildirmiştir. Orada bildirilenlere inanmamız kulluğumuz gereği-

dir. Bu vahyî haberlerin dışında hiçbir beşer olacaklar hakkında gaybdan haber veremez. Siz, yerin derinliklerindeki fay hattının başınıza ne getireceğini ve fezadan başınıza nelerin ineceğini nereden bileceksiniz? Ancak size bilimin sunduğu anahtarları kullanarak bazı bulgulara erişebilirsiniz.

O hâlde vahyin dışında hiçbir beşerî kaynağın mutlak gayb hakkında doğru haberler verebileceğine inanmamalıyız.

İnsanın kaderi, oluşların seyri, bir sebebe bağlansa da mutlak sonuçları hakkında bilgimiz olmaz. Ölüm, haşr, hesap ve alınacak karşılıkların haberi Levh-i Mahfuz'dadır.

❁ ❁ ❁

إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

27:76 Şüphesiz ki bu Kur'an İsrailoğullarına, hakkında kendilerinin ihtilaf edegeldikleri şeylerin pek çoğunu açıklar.

Bu mesaj 74 ve 75. âyetlerin açılımı gibidir. Bu Kur'ân, insanların ihtilafa düştükleri şeyleri ve Hz. Muhammed'in (a.s.) davetinin doğruluğunu tasdikleyen bir kitaptır. O hâlde ayrılığı gerektirecek sebep nedir? Mademki bu vahye inanıyorsunuz, neden ihtilaflarınızı onunla çözmüyor da bölünüp parçalanıyorsunuz?

Rivayetlere göre Yahudiler ve Hristiyanlar, Eski Ahid'e bağlı oldukları hâlde orada daha önce açıkça ortaya konmuş olan birçok temel gerçek üzerinde sonradan ayrılığa düşmüşler, neticede birbirlerini yalanlamış hatta lanetlemişlerdir.

Oysa tüm peygamberler kavimlerini bir olan Allah'ın nizamına çağırmışlardır. Gerçekten iman edenler arasında farklı görüşler olur ama tefrika olamaz/olmamalıdır.[53] Bütünlüğü bozanların, âyetler hakkında tartışanların İslâm'la alâkalarının kalmayacağını bir-

[53] Bkz. 2/213; 5/15-16; 6/159. not

çok âyet vurguluyor.[54] Kur'ân'ın bu temel esprisini kavrayamayan insanlar, bu dînin tahsilini yaptıklarını iddia ederek, üç büyük dînden söz edip İslâm'ı esnetmeye sebebiyet veriyorlar. Allah da dîni de tektir. Vahiy de o tek olan kaynakla insanlara ulaştırılmıştır. Allah indinde dîn İslâm'dır. Dînde şuculuğa buculuğa yer yoktur. Gerçek şu ki vahyî haberleri bütün olarak tasdiklemeyenlerin İslâm'la alâkaları kalmaz. Cennetlik olduklarını istedikleri kadar söyleseler, cehennemde sayılı gün yanıp çıkacaklarını iddia etseler de.[55]

❀ ❀ ❀

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

27:77 Hakikaten o, mutlak bir hidayettir, mü'minler için de bir rahmet.

Bu Kur'ân, iman etmek isteyenler için ilim ve mağfiret membaıdır. Irk, renk, dil ayrımı yapmadan tüm insanlığı selim bir inanışa çağırır. Eğer Kur'ân'ı rehber edinmekten uzak kalırlarsa insanlar, Mehmet Akif'in deyimiyle 'tek dişi kalmış canavar'a dönüşeceklerdir.

Bu Kur'ân, kendisine yönelen nice zalim, yağmacı, hırsız, cani, soyguncu kimseleri fazilet ve erdeme eriştirmiş, kendisinden uzaklaşan nice zalimlerin de helakini haber vermiştir.[56]

Bir insan, Allah'ın hükümlerinden birini adaletsiz görür, Allah'ın, kulları arasında haksız taksimlerde bulunduğunu iddia ederse, birilerini kayırmış, birilerine hor bakmış, birini korumuş, öbürünü ezmiş derse, bu insanın Kur'ân'dan hakkıyla istifadelenmesi

---

[54] Bkz. 3/19, 83-85
[55] Bkz. 2/80; 3/24; 7/169
[56] Bkz. 5/15-16, 155; 17/82; 21/10; 22/72; 27/1-2. not

mümkün olamaz. Bu kişi ister hafız olsun isterse her zaman Kur'ân'ı başının üzerine koymuş biri olsun.

Aklını kullanmayıp ilme yönelmeyenlerin işin vebalini omuzlarından atacağını sanmak insanı vebalden kurtarmaz. Bu anlayış rahmeti anlamamaktır. Allah öncelikli olarak kullarına rahmet edip onları 'ahsen-i takvim' üzere yaratmıştır. İnsanların bu yönlerini muhafaza etmeleri için onlara İlahî davetlerle uyarılarda bulunmuştur. "O, merhamet etmeyi kendi zatına farz kıldı." (6/12)

❁ ❁ ❁

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾

27:78 Muhakkak ki senin Rabbin onların arasındaki hükmünü yerine getirecek. O, mutlak galiptir, hakkıyla bilendir.

Bu âyet 76. âyete bir cevaptır. Çünkü müşrikler, sürekli Allah'ın vahyine karşı çeşitli itirazlar ileri sürerek, ihtilaf çıkararak peygamberleri zor duruma düşürüyor ve insanlar üzerinde daveti etkisiz kılmaya çalışıyorlardı. Allah, onların niçin ihtilaf çıkardıklarını ve kimin hükmüne 'sadakallahü'l-azim' dediğini, kimin bu işe heva karıştırdığını bilerek haklarında hükmünü verecektir.

❁ ❁ ❁

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿٧٩﴾

27:79 O hâlde sen Allah'a güvenip dayan. Çünkü sen apaçık bir hak üzerindesin.

Burada 'sen' ifadesiyle nebi ve mü'minlere hitap edilmektedir. Ve bir nevi denilmektedir ki; sizler müşriklerin ayartıcı, iblisî görüşlerine, düşünce ve eylemlerine, nefse cazip gelecek buluşlarına, yayın yoluyla Allah'ın emirlerini saptıran teşviklerine aldanmayın. Bunlar seni ve sana iman edenleri yok etmek için öfke ve nefretten

gözleri dönenlerdir. Siz Allah'a dayanın, ona güvenin. O, her şeyi, her işi güzel sonuçlandırır.

Ey inananlar, onların peygambere ve Müslümanlara yaptıklarını unutmayın! Eğer unutur da maslahat üzere hareket ederseniz, onların cazip, edebî sözlerine, vaatlerine aldanırsınız! Uyarın onlara aldanan gafilleri! Peygamberî metodu unutmayın! Hâkimiyet Allah'ındır!

Allah, hakkınızda hayırlı olanı nasip edecek yolu göstermiştir. İşte peygamber, bu yolda yılmadan, hiçbir taviz vermeden, hiçbir şirkî koalisyona 'evet' deyip iktidar olmayı hedeflemeden Allah'ın gücüne, Allah'ın yardımına dayanarak dâvasını hâkim kılmaya ve insanları bu hak dîne inandırmaya çalışmıştır.

Selami Çekmegil, Çoban Tefsiri'nde bu âyeti şöyle değerlendirmektedir: "Hayat, Allah'ın koyduğu kevnî âyetlerin gösterdiği seyir içinde sürüp gitmektedir. Bu tabiat yasalarını dikkate alanlar ve onlara uyanlar yasaların götürdüğü mutlu sonuca ulaşırlar. Onları dikkate almayanlar ise bu yasalardan daha güçlü olmadıklarından, kendilerine zarar verirler. Mesela, ekonomik gelişme için üretim zarureti varken, bunu bozarak sömürü yoluyla toplumsal gidişe yön verenler, ancak enflasyona, sefalete, üretim dengesizliğine, toplumsal katmanları birbirine katarak, mutsuzluk ve tatminsizlik sonuçlarına yol açarlar. Örneğin, havayı temizleyen ormanları yakan yeşil düşmanı yaklaşımlar, o çevrede yaşanan hava kirliliğinin sinsi sonuçlarından kaçamazlar. Allah'ın yasalarını dikkate almayanlar, gerçekten yeryüzündeki insicamlı seyri bozarlar."

Bu seyrin devamı için Allah'ın kevnî âyetleri -tabiî yasaları- bizlerin uyum içinde yaşamamıza da rehberlik ederler. Yani kevnî ve yazılı âyetler beraber kullanıldığında, hayat güzel bir seyir içinde devam eder. İkisinden biri göz ardı edilirse kaos, anarşi, cinnet, bunalım, fitne insanlığı kuşatır. İki örnekte de verdiğimiz gibi enflasyon ve hava kirliliğinin bugün insanların hayatlarını altüst etti-

ğini görmekteyiz. O hâlde bizleri kuşatan tabiî yasalarla uyum içinde yaşamaya, rehberlik eden âyetleri dikkate almaya mecburuz. Bu âyetler apaçık doğruluk ölçüleri ve yaşam direktifleridir. Bunları görmek ve işitmek istemeyen kimseler, belli ki kötü bir şeye, zararlı bir sonuca şartlanmışlardır. Doğru ve iyi son onları ilgilendirmemektedir.

❁ ❁ ❁

إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾

27:80 Zira şüphesiz ki sen ölülere duyuramazsın. Arkalarını dönmüş kaçarlarken sağırlara da daveti(ni) işittiremezsin.

İlahî âyetlerin hayata aksetmesi için her türlü uyarı yapılmasına rağmen hâlâ yüz çevirenleri Rabbimiz ölüler olarak tanımlıyor. Bu, somut manada ruhu alınmış, önümüzde hareketsiz yatan bir ceset değildir. Ölü nasıl hayattaki sıcaktan, soğuktan, acıdan, neşeden yoksundur. Yani ona nasıl muamele ederseniz edin, en ufak tepki göstermezse; hidâyetten nasipsiz bu insanlar da tebliğden nasipsizdirler.

Nebatat ve hayvanat âlemini düşünelim. Bunlar hangi öğüdü duyar ve anlar da ona göre hayatına çekidüzen verebilirler. İşte imandan ve imanî değerlerden yoksun kimseler de böyledir.

Sen, arzuları, alışkanlıkları, beklentileri, korku ve endişeleri, peşin çıkarları uğruna akıl, vicdan ve kalp gözlerinin etrafına kalın duvarlar örenlere de bu mesajı duyuramazsın.

Öğüt verenleri sevmeyen, öğütten yaban eşekleri gibi kaçan; işitirsem yapmak zorunda kalırım, onun için dinlemesem daha iyi, diyenler ceset gibidirler.

"Sağırlara işittiremezsin." Bu, tebliği bırakın anlamında değildir. Onları ille de hidâyete erdireceğim diye, küfürde inatlaşıp şirretleşenlerle uğraşıp da onların düşmanlık ve öfke duygularını bes-

lemektense daha verimli yerlerde, farklı kişilere mesajı yayın. Sizin vazifeniz uyarmak ve irşad etmektir. Hidâyet, Allah'ın isteyene sunduğu bir değerdir.

Bir insan hidâyete kapı aralamazsa istediğiniz kadar didinip dua ediniz. O sizin istediğinize talip olmadığı için yaptıklarınızın ona bir yararı olmaz. (Peygamberimizin amcası örneğindeki gibi) sizin çabanız, duanız, size mutlaka ecir getirecektir.

Ne olursa olsun mü'minler daveti dua ve eylemleriyle sürdürmeliler. Eylemsiz dua, duasız eylem yarım yapılan ibadete benzer.

❁ ❁ ❁

وَمَآ اَنْتَ بِهَادِى الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ ۭ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُّؤْمِنُ بِاٰيٰتِنَا فَهُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿٨١﴾

27:81 Ve sen o körleri sapıklılarından ayırıp hidayet verici de değilsin. Sen ayetlerimize iman edeceklerden başkasına söz dinletemezsin. İşte Müslüman olanlar onlardır.

İşte mü'min ile münkiri birbirinden ayıran çizgi! Biri fıtratına bahşedilen güzel değerleri koruyup fazilet ve erdeme erişmek için öğüde kulak veren, diğeri ise hevasıyla fıtratındaki güzel hasletlerini örttüğünden öğütten yüz çeviren...

Hiç kimse tesadüfen sapmaz ve hidâyete ermez. Kur'ân, sözü dinleyip en güzeline uyan ve doğruyu araştıranlarla Kur'ân'dan yüz çeviren ve öğütten kaçanları farklı tasnife tâbi tutar.

Bir düşünürün ifadesine göre; Ha insan ha insanın tabiatında bulunan İslâm'ın yolu. Birini tanımak diğerini anlamayı kolaylaştıracaktır. Müslüman, bu bakımdan doğruyu arama ve bulma mükellefiyetindedir. Müslüman, bu mükellefiyetin mutlaka farkında olmalıdır. Körü körüne örf, âdet, geleneğe uymadan, gerçek İslâm'ı öğrenmek için doğruyu, İlahî vahye yönelerek anlamaya, fıkhet-

meye çalışmalıdır. Müslüman en başta bu mükellefiyet içerisindedir.

İlahî vahiyle münasebetini düzgün kurmayanlar, ona zanlarını nasmış gibi karıştıranlar, fikirlerine âyetleri alet edenler -onunla her gün iç içe olup onu ellerinden düşürmeseler bile- gereği gibi doğruya erişemeyeceklerdir.

Bu dosdoğru yol, Hz. Âdem'le başlayan, insanlığa sunulmuş ve yaşam biçimi de elçilerle gösterilmiştir. Bu halka belli aralıklarla Hz. Muhammed'e kadar devam etmiştir. Dolayısıyla belli araların dışında her insan muhakkak İlahî vahiyle muhatap olmuştur.

Toparlayacak olursak; hevanın geçici zevklerinden uzaklaşmadıkça bu hakikat anlaşılmaz. İşte Hz. Muhammed'in amcası da ölünceye kadar peygambere elinden geldiği kadar maddi ve manevi desteği veriyor, onu koruyup gözetiyor. Aslında onun dâvasına inanıyor ama atalarının dînini terk etti demesinler diye inandığını ikrar etmiyor.

❁ ❁ ❁

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾

27:82 O söz(ün mânâsı) **kendilerinin aleyhinde** (tahakkuk edip) **vukû** (ve zuhur)**a geldiği zaman yerden bunlar için bir dabbe çıkarırız ki bu, onlara insanların ayetlerimize kât'i bir kanaat beslemezler idiğini** (başlarına kakarak) **söyler.**

Kur'ân'da bahsedilen "dabbe" hakkında çeşitli yorumlar ileri sürülür.

Dabbe; bitkiler hariç insan ve hayvan türünden canlı varlıklara ad olmuştur. "Allah bütün canlıları (her dabbeyi) sudan yaratmıştır."[57]

"Dabbetü'l-arz"ın -kıyamet alametlerinden olarak diğer yaratıklara benzemeyen bir varlığın- zuhur edeceğini de ileri sürenler olmuştur. İbni Ömer'e göre, "dabbenin çıkması hadisesi" dünyada iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran hiçbir varlık kalmadığı zaman vuku bulacaktır."

Fasıklar, iman etmek, salih amel işlemek için kıyamet alametlerini bekleyedursunlar, ölüm herkesi sırası geldikçe bir bir alıp götürür. Bu anı bekleyip de hakkı doğrulamak, ölümü görüp de doğrulamak gibidir. O an doğrulamanın ne yararı var. Bu durum, sahibine Firavunî bir son getirir.

Dabbetü'l-arz'a, Kur'ân'da işaret edildiği kadarı ve şekliyle inanıp ondan ötesine gaybi mesele olarak bakmak en doğrusudur.[58]

❁ ❁ ❁

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾

27:83 (Hatırla) **o gün**(ü ki) **her ümmetin ayetlerimizi yalan sayanlarından bir cemaati toplacağız. Artık onlar** (kafilelerin ardı alınıncaya kadar) **tevkif olunacaklardır.**

83'ten 87'ye kadar olan âyetler kıyamet öncesinden haber vererek, inananların o günü ciddiye alıp yaşamaları, inanmayanların da belki korkarak uyarılmalarını istiyor.

Ne dehşet verici bir sahne! İnkârcılar bir araya toplanmış ve hesaba çekilmeyi bekliyorlar. Orada iradeleri ellerinden alınmıştır ve ne onları savunacak avukatları ne aklayacak hâkimleri vardır. Ne de cezalarını temyize götürecek bir gerekçeleri kalmıştır.

---

[57] Bkz. 24/45; 31/10

[58] Bkz. 18/94; 21/97. not

Hâkimler hâkimi olan Allah herkes hakkında hükmünü vermiştir. Gerçek ortaya çıktığından, susmaktan ve baş eğmekten başka verilecek cevap yoktur. Onların bu duruma düşmelerinin sebebini 84. âyet açıklamaktadır.

❁ ❁ ❁

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو قَالَ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَـٰتِى وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ

تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

27:84 Nihayet (hesap yerine) **geldikleri zaman** (Allah) **buyurur ki: "Siz benim ayetlerimi, onları hiçbir bilgi ile kavramadığınız hâlde** (körü körüne) **tekzip mi ettiniz? Ne idi o ısrar ile yaptığınız?"**

Bu haber, bâtıl ehlinin enaniyet, tahakküm ve üstünlük kompleksine tutulduğunu belirtiyor. Aklın gerisinde kalan bu kimselere; "Âyetlerimi düşünüp kavramadan reddettiniz öyle mi?" Bu kadar güzel değerler bahşedilmişken bunların kıymetini bilmediniz, heder ettiniz, manasında istihzalı bir soru yöneltiyor. Bu soru, dînden ve dînî öğretilerden haberi olan insanların bugünkü durumlarını çok güzel tasvir ediyor. Birçok insan dîni ciddiye almadan, âyetleri okuyup düşünmeden, politik, demagojik söylemlerin etkisinde kalarak, İslâmî ilkeler için "Peygamberin zamanına hitap ediyor. Çoğu modası geçmiş çağdışı düsturlardır." diyerek âyetleri kabul etmeme yolunu seçiyorlar. Ama gene de adları Müslüman! Bu azdırıcı, saptırıcı, menfaatperest dünya tutkunlarına "Yaptığınız ne?" diye sorulur. Allah'ın koyduğu prensipleri çağdaşlık, bilim, teknoloji ve hevai arzuların terazisinde tartmaya çalışırlar.

O zalimler, her zaman ve zeminde ellerindeki tüm imkânları kullanarak mü'minleri sıkıştırıp karalarlar. Bin bir türlü eziyet, faili

meçhulle Müslümanların inançlarını yaşamalarına, ifade özgürlüklerine müdahale ederler.

Bir de "Biz de elhamdulillah Müslümanız, babaannemiz, anneannemiz başörtülüdür. Dedelerimiz, amcalarımız hacıdır; bizler sadece radikallere, bedevi, gerici yobazlara karşıyız." derler. Ama kendileri modernlik ve çağdaşlık iddiasıyla içki, kumar, faiz vs. her türlü fahşa ve münkeri işlerler.

İslâm tahrif edilirken, Müslümanlar zulme maruz kalırken, güç ve imkânları olduğu hâlde dünyevi endişe ve çıkarları için susanlar zulme destek vermiş olmazlar mı? Bu, haksızlık karşısında susan dilsiz şeytanlara ihtar değil midir?[59]

❁ ❁ ❁

وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾

27:85 Zulüm ettikleri sebebiyle üzerlerine o söz vukua gelmiştir. Artık onlar söz de söyleyemeyeceklerdir.

84. âyette de belirtildiği gibi gerek dîni tahrif ederek gerek âyetleri inkâr ederek zulme düşenlerin durumu bu. Yani artık onların mazeret beyan etmeleri, gerekçe ve sebep sunmaları söz konusu değildir. Bu kadar dehşetli bir atmosferde, başlarına ne geleceğinin açıklanması için sus pus olmuş bekliyorlar.

Bu haberi bir teşbihle daha iyi anlarız: Suçu tescillenmiş, hâkimin önünde kendini savunacak, aklayacak hiçbir gerekçesi kalmamış, gönderdiği temyiz de kabul edilmemiş, hakkında karar verilmiş, kalemi kırılmış birinin çektiği sıkıntı ve elemi bir düşünelim.

Hayatın seyrindeki imtihanı ve İlahî uyarıları ciddiye almayanlar, hem bu dünyada hem de ebedî âlemde pişman olacaklardır.

❁ ❁ ❁

---

[59] Bkz. 5/79; 6/63; 7/164

أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا الَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

27:86 İçinde sükûn (ve istirahat) **bulmaları için geceyi, aydınlıkla gözlerini açmaları için gündüzü yarattığımızı görmediler mi? Bunda iman edecek bir kavim için elbette kât'i ibretler vardır.**

İşte oluşlar hakkında düşünmeye davet... Allah, insanları, dünyada yaşayabilmeleri için nasıl muazzam bir şekilde yaratmışsa yine nitelikli, faziletli, zararlardan beri bir hayat sürmeleri için de vahyî haber vermiştir.

İnsanoğlu şuurlu bir basiretle vicdani, enfüsi ve afaki âyetler üzerinde düşünürse Allah'ı ve vahyini anlama kapasitesine sahip olduğunu görecektir. Fıtratı buna meyyal olduğu hâlde onun mesajlarına karşı çıkmak, hevaya yönelmektir. Bu ise insanın başta kendisine karşı çıkışıdır.

Geceyi küfrün karanlığına benzetebiliriz. Küfrün karanlığında olanların durumu; gece ateş yakmak için çırpı toplamak isteyip de ne topladıklarının farkına varmayan insanların hâline benzer. Kâfirlerin, fasıkların elde ettikleri dünyalıklar da bunun gibidir. Gündüzü de, insanlığın faydasına ve zararına olan hususları açıklayan İslâm'ın nuru diye düşünebiliriz.[60]

❀ ❀ ❀

[60] Bkz. 6/96; 10/67; 25/47. not

وَيَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾

27:87 "Sûr'a üfürüleceği gün(ü) **de** (hatırla) **ki** (o gün) - **Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere- artık göklerde kim var, yerde kim varsa dehşetle korkmuştur. Her biri hor ve hakir ona gelmişlerdir."**

Her şey en mükemmel şekilde var edilmiş olsa da, Allah'ın belirlediği vakit geldiğinde büyük bir inkılâpla dünya değişime uğrayacak ve tüm insanlar belirlenmiş olan bir mekânda toplanacaklardır. Hesaplar görüldükten sonra da iki sınıf insan ebedî yaşayacağı (cennet ve cehenneme) menzile gidecektir.

Burada çok önemli bir husus da; Allah'ın dilediği kimseler dışındaki herkesin büyük bir korkuya kapılacak olmasıdır.

Bu dünyada yer yer orta ve ağır şiddette depremler olmaktadır. Ve bu depremlerde birçok insan, büyük bir korkuyla paniğe kapılmakta ve kendisine zarar vermektedir. Ama aynı ortamda birileri belki de farkına varmadan bu süreci geçirmektedirler. Yine gelmesi beklenilen bir savaşta veya tehlike anında orduyu toplamak, halkı uyarıp tedbir almak için alarm sirenleri çalar. Bu alarmla halk sığınaklara, ordu da savunmaya geçer.

İşte ahiret günü bundan daha şiddetlidir. Dünya genelini kapsayacak bir depremin etkisiyle Allah'tan gafil birçok kişi müthiş korkular yaşayarak dehşete düşecek; iman ehli olanlarsa böyle bir paniğe düşmeden, sakin, korkulardan emin olacaklardır.[61]

O gün istisnalardan olup bu dehşetli anların korkularından emin olmak için bugün İslâm'ın şahadetine tanık olabilecek şekilde

---

[61] Bkz. 20/108; 21/103. not

büyük bir gayretin içerisine girilmesi lazımdır. Eğer bu gayretten yoksun olursak başımıza nelerin geleceği bellidir. İman ve İslâm "Ben Müslüman'ım!" demekle olmaz. İnsanı pişmanlıktan kurtaracak fiil; Kur'ân'ı fıkhederek okumak ve onu amele dönüştürmektir.

Nedir kıyamet? Kıyam, ayağa kalkmak demektir. Kıyamet günü, herkes ister istemez, gönüllü gönülsüz, korkarak, sevinerek Rabbinin davetine icabet edip kıyam edecektir. Ama dünyadaki kıyamsızların kıyamı onlara bir yarar sağlamayacaktır. [62]

❁ ❁ ❁

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللهِ الَّذِي

أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

27:88 Sen dağları görür, onları yerinde durur sanırsın. Hâlbuki onlar bulut geçer gibi geçer gider. (Bu,) **her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır. Şüphesiz ki O, ne yaparsanız hakkıyla haberdardır.**

Bu eşsiz sanat eserini yapan, onu idare eden Allah, sizin nasıl idare edileceğinizi, neler yapacağınızı bilmez mi? Ve sizin de ona teslim olmanız gerekmez mi? Düşünmez misiniz, hangi oluşa katkınız ve müdahaleniz var? Bu nasıl böyle tecelli etmişse ebedî âlem bundan daha muhteşem bir şekilde inşa edilecektir.

O gün yer başka bir yer, gök başka bir gök hâline getirildiğinde Allah'ın gücüne karşı konulamaz. (İnsanlar) huzura çıktıklarında bütün zalimlerin cezası verilecektir.

Öyle veya böyle, kıyamet gelmese de her insan ölüm hadisesiyle kendi kıyametini görmüş oluyor. Geri dönüşün olmadığı da biliniyor. Ölenin neler yaşadığını onlardan dinleme şansımız yok

---

[62] Bkz. 20/105-107. not

ama Kur'ân'ı Kerim'de bu oluşlar anlatılmaktadır. Uyku âleminde de ayaksız geziyor, gözsüz görüyor, her yere gidiyoruz. Düşünün, bütün bu oluşlar vahyî haberleri doğrulamıyor mu? Düşünen, akleden gerçeği anlar. Vahiyle hayatına yön verir.

❀ ❀ ❀

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾

27:89 Kim iyi (bir hâlet)**le gelirse ona bu sayede bir hayır vardır. Onlar o gün** (azap) **korku**(sun)**dan emniyet içindedirler.**

Bu âyet mü'minleri iyiliklere teşvik eden çok güzel bir müjdedir.

İnsanlar, evrensel değerler üzerine hareket etse bile beşer olduklarından dolayı yanılır, iyilik yapayım derken şerre de alet olabilirler. Allah, kullarının gerçek hayra nail olmaları, "sana göre, bana göre değişen" çelişkili ilişkilerden korunmaları için iyilik düsturlarını peygamberleri vasıtasıyla bildirmiştir. İslâm'dan uzak bir ahlâk sistemi nasıl düşünülmezse İslâmsız bir iyilik ölçüsü de olamaz. Bu ifade, dînden, imandan yoksun kimselerin iyi davranışlar ortaya koyamayacakları anlamına gelmez. Etrafımızda dînle, imanla alâkası olmayan nice insan vardır ki onlardan nice iyilikler sadır olmaktadır. Mesela kara parayla okul, cami yaptıran biri, iyiliği yerine getirmiş olur mu? Bir taşla iki kuş vurma kurnazlığı ile yolsuzluk yapıp sonra da iyilikle göz boyayanlar, en zararlı ve ahlâksız kimselerdir. Bu kimseler, kazançlarını meşru yollardan kazansalar bile bunların Allah indinde bir kıymeti harbiyesi olmaz. Neden? Çünkü mesele inanç ve itaat probleminden kaynaklanmaktadır.

İman, emin olma hâli ise iyilik de imana dayalı olduğunda anlam kazanır. Yani ilmî bir haysiyetle Allah rızası gözetilerek yapılan işler makbul olur.

İşte Allah, Müslümanları bunların şerrinden kurtararak onlara İlahî yöntemleri belirtmiştir ki hem iyilik eden yaptığı iyiliğin hayrını görsün hem de sömürücü hainlerin tuzağına düşmesin. Allah, bu zikir uyanıklığı ile yapılan iyiliklerle mü'minleri iki âlemde de hayra nail kılacaktır.[63]

❁ ❁ ❁

وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ

تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾

27:90 Kim de fena (bir amel) **ile gelirse yüzleri ateşte sürtülür. Ya siz, yaptıklarınızın başka** (türlü) **siyle mi mukabele edileceksiniz?**

Allah âdili mutlaktır. O'nun katında renk, ırk, cinsiyet ayrımı olmadığı için kayırma da yoktur. Kim neyi hak etmişse onunla karşılık görür.

Zalimlerin hak ettikleri ceza dünyada da verilmezse mazlumlara zulmedilmiş olmaz mı? Aynı durum ahiret için de geçerlidir.[64] Ve bazı cezalar da ahirete bırakılmaktadır nitekim.

Allah, fasıkların ebediyetteki durumlarını haber vererek, inananların hem dünyada hem de ahirette iyi bir hayat yaşamaları için mutlaka kendilerini ayrıcalıklı kılan halifelik sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiği mesajını vermektedir.

❁ ❁ ❁

---

[63] Bkz. 2/264; 6/160. not

[64] Bkz. 4/40, 85; 6/104; 27/70. not

إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَىْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾

27:91 (De ki) **"Ben ancak bu şehrin Rabbine -ki O, bunu hürmetli kılmıştır- ibadet etmemle emrolundum. Her şey O'nundur. Ben Müslümanlardan olmamla emrolundum."**

Allah, cehalet çirkefine batan Mekkelileri vahyin nuruyla aydınlatmış, onlara merhamet etmişti. Mekke, Müslümanlar için hem hac ibadeti hem sosyal, siyasal, içtimai ve ekonomik gelişmeler için kongre merkezi kılınmıştı. Mekke'nin şirk düzeninden kurtulup güvenli bir şehir kılınması Rabbin büyük bir lütfudur. Mekke fethedildiği zaman Allah Resulü: "Kâbe'ye giren emandadır." diyerek buranın kutlu ve saygıdeğer olduğunu beyan etmiştir. Bu ifadeyle: "Ey Kureyş! Artık hevanızdan kaynaklanan putların önünde eğilme zilletinden kurtulup Allah'a itaat etmenin onur ve izzetinin şükrünü eda edin." denilmek istendiğini düşünebiliriz.

Vahyin hükmü olmazsa Mekke'yi kutsallaştıran ne olabilir ki?.. Orası da diğer kara parçaları gibidir. Orayı değerli ve anlamlı kılan vahyin yürürlükte olmasıdır. O hâlde vahyin uygulandığı her diyar gerçekten güvenlik sınırları içerisindedir, diye düşünebiliriz. Bunu anlamayan insanlar, ister Mekke'de olsun ister başka diyarlarda olsun, başka başka putların önünde eğilerek zilletli hayatlarını devam ettirirler.

"Müslümanlardan olmam emredildi." Her şeyin ilki zor ve bir o kadar da ecirlidir. Cahiliyenin hâkim olduğu toplumda peygamber ve mü'minlerin çektikleri ve ödedikleri bedelleri bir hatırlayalım!

Günümüzde İslâm'ın ruh ve esprisinden uzak bazı gafiller: "Günümüzde peygamber olsa biz de İslâm'ı yaşarız." derler. Bun-

ların hâli peygamber döneminde olup da peygambere karşı itirazlar ileri sürerek düşmanlık gösterenlerin veya tarafsız durup onu desteklemeyenlerin hâli gibidir. Demek ki mesele imanı anlayıp anlamama ve onu dâva edinip edinmeme meselesidir. Ve bunun yolunun vahyi fıkhetmekten geçtiği 92'inci âyetle bildirilmektedir.

❁ ❁ ❁

وَأَنْ أَتْلُوَا الْقُرْآنَ ۖ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا

أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿٩٢﴾

27:92 "Ve Kur'an okumamla (emrolundum.) **Kim doğru yolu bulursa o yolu kendi faydasına bulmuş olur. Kim de saparsa** (ona) **deki: "Ben sadece fena hareketlerin korkunç akıbetini haber verenlerdenim."**

Bu âyette, dînde zorlamanın olmadığı, herkesin kendi tercih ve seçiminin sonucuna göre muamele göreceği hatırlatılıyor.[65]

Bu Kur'ân artık ebediyete kadar insanları hidâyete davet eden kılavuzdur. Elçiler bu mesajı, insanlığa ulaştırmaları için ümmetlerine miras bırakmışlardır. Gerçekten hidâyete Allah'ın istediği şekilde talip olmak isteyenler, bu Kur'ân'ı gereği gibi okuyup onunla gereği gibi amel etmeye çalışmalılar.

Onu tahrif edenler fasık; inkâr edenler, bid'at ve hurafeye boğanlar kâfir; ona eş koşanlar müşrik kişilerdir.

O gün gelmeden gafleti, arzu ve emellerinizi bir kenara bırakıp Kur'ân-ı Kerim'i fıkhederek okuyun ve emredilen istikamet üzere yürüyün ki hidâyete eresiniz. Hidâyete erenler, izzetli bir dünya hayatı geçirdiği gibi ebedî saadeti de kazanırlar. Kur'ân'ı fıkhetmeyenler, birtakım güçlerin, odakların akışına kapılırlarsa şeytan

---

[65] Bkz. 2/256

bu akışın içerisindeki her türlü fahşa ve münkeri süsler ve bu gafilleri Allah adına aldatarak cehenneme doğru sürükler.[66]

❀ ❀ ❀

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهٖ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا

تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

27:93 Ve: "Allah'a hamd olsun" de. O, size ayetlerini gösterecek de siz de bunları tanıyacaksınız. Rabbin ne yapacağınızdan gafil değildir.

Bu vahyi anlayıp da hamd etmemek ne mümkün. İnsanlar onu anlayıp yaşadıkça insanlığın şahikasına çıkarak miraca ererler.

Ey Rabbimiz, hidâyete ermeseydik, aczimiz, zaafımız, yer yer tutkularımız öne çıkarak zulme düşebilirdik! İnsanlık değerlerimizden ödünler verebilirdik. Bizi bize bırakmayıp selametle takip edeceğimiz yolu gösterdiğin için sana sonsuz hamd-u senalar olsun!

Ne mutlu Rabbinin ipine sarılanlara!.. Bu ipe sarılanların ayakları da sürçse, şarampole de düşseler ipin ucu ellerindedir. Ona sarılıp yoluna devam ederler. Onlar tövbe ilacıyla tedavi olur ve af ile bağışlanırlar. Hamdin sonsuzluğuna erişirler.

"Sadakallahü'l-azim" diyorsak artık dînî düsturları sana-bana, o zamana-bu zamana göre demeden kabul edip hidâyet üzere yaşayalım.

صدق الله العظيم

[66] Bkz. 2/204; 25/28-30

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

KASAS SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş- şeytani'r-racîm
Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Giriş

Sûrelerdeki birçok kıssa, medeniyetlerin yükseliş ve yıkılışlarını farklı bir boyutla ele alarak, imanın inşa ettiği bir toplumun da nasıl meydana geldiği ve nasıl yıkıldığını anlatmaktadırlar.

Kıssa, Arapça k-s-s kökünden türetilmiş bir kelime olup sözlükte; anlatmak, haber vermek, nakletmek, iz takip etmek gibi anlamlar içerir.

Kasas: Fıkralar, hikâyeler, rivayetler ve maceralardan hisse çıkarmak anlamlarına gelmektedir. Bu sûrede de Hz. Âdem'le başlayan insanlığın serüvenlerinde hak-bâtıl, zalim-mazlum mücadelesi; zalimlerin zulmüne karşı koymada âciz kalanlara Allah'ın yardımı ve zalimlerin helaki anlatılarak inananlar motive edilir.

Hem verilen ilahî haberde hem tarih sürecinde, küfrün karanlık yüzünü ve başına gelenleri görmemek, anlamamak mümkün

mü? Firavun'un zulmü, servet sahibi Kârun'un şımarıklığı, helaki gibi birçok oluşlar, yaşam sürecinde seyredilen gerçekler değil midir? Kıssalardan ibret alıp Hakk'ın doğruluğunu anlayanlar, Allah'ın imanla insana bahşettiği değeri, şerefi korumak, cehaletin insanları içerisine düşürdüğü zilletten kurtulmak için küfre karşı mücadele azmi ile bilenirler.

Allah'ın hesabını hesaba katmayan nice Firavunlar, Kârunlar, Allah'ın gücüne karşı koyamadılar. Servet ve saltanatları ile helak oldular.

❁ ❁ ❁

طٰسٓمٓ ﴿١﴾

28:1 Tâ, sîn, mîm.

Bu ve benzer bir girişle başlayan sûreler Kur'ân'ın belagatini ifade eder. Böyle bir eseri başka hiç kimsenin meydana getiremeyeceğine, üzerinde düşünüldüğünde mutlak iman edilmesi gereken bir kitap olduğuna işaret etmektedir. [1]

Tüm dünya dâhileri bir araya gelse, edipler en beliğ ifadelerini bir araya getirseler de asla yaratılışı, oluşları ve bunların idaresini, zarar ve faydasını her şeyiyle ve hakkıyla anlatan bir kitap ortaya koyamazlar! Mesela, insanın oluşumunu, yaşamını, geleceğini, imtihanını veya tarihi bir olayı ilmî verilerle öz ve özet bir şekilde ele alan ve burada hedefi hidâyet olan tek kitap Kur'ân'dır. Dolayısıyla hayatı, varoluşu anlamak isteyen insanların sarılacağı tek kitap Kur'ân'dır. 2. âyet-i kerime de bu gerçeğe parmak basıyor.

❁ ❁ ❁

[1] Bkz. 26/1. not

تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾

28:2 Bunlar (hakikatleri) **apaçık bildiren kitabın ayetleridir.**

Bu kitap, ileri sürdüğü tezlerin hikmetlerini, sebep ve sonuçlarını açıklayan, hakkı bâtıldan, eğriyi doğrudan ayıran, dünya ve ahiret hayatını tarif ve tanzim eden, açıklayıcı, ikna edici âyetler bütünüdür.

Bu kitap, tabularından, tutkularından, ön yargılarından arınmış olan aklıselim sahiplerini hidâyete erdirir. Bu kitapta bahsi edilen hususlar, benzeri oluşlarla bir şekilde yaşanmıyor mu? Mesela kıyametin dehşetini, hafifletilmiş depremler; cehennemi, zalimin zulmü, yaşanılan buhran, ölümle sona eren devasız dertler; cenneti, huzur ve haz veren güzellikler ifade etmiyor mu?

Varoluşlar üzerinde düşünen, vahyî verilere kulak verip anlayanlar, imanda şahadete ererken; hevasından kaynaklanan dürtülerle vahyî verilere kulak vermeyenler, olaylara sebep-sonuç ilişkisi diyerek küfre düşerler.

Bu kitap anlaşıldıkça, cehaletin sürüklediği zillet ve rezalet fark edildikçe, Allah'ın, kullarına ne kadar sonsuz ikram sahibi olduğunun hamdi ile yüce Rabbe haşyetle boyun eğilir.

❀ ❀ ❀

نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَإِ مُوسٰى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾

28:3 Mûsâ ile Firavun haberinden bir kısmını, iman edecek bir zümre(nin faidelenmesi) **için hak olarak sana okuyacağız.**

Kur'ân'ı Kerim'de en çok Hz. Musa, Firavun ve İsrailoğullarının hayat serüveni anlatılarak, iman edenlerin küfrün karşısında

nasıl bir duruş ve strateji geliştirmeleri hususunda etkileyici dersler verilir.

Kibir ve azgınlık hastalığına yakalanan herhangi bir fert veya cemaat, mutlak otoriteyi ele alıp da her istediğini gerçekleştirme fırsatını ele geçirdi mi, mağlup olanlarla futbol topuyla oynayan oyuncu gibi oynar. Onlar üzerinden her türlü tasarrufu yapar, yapabildiği kadar... Kuvvet, tahakküm ve başkalarına üstünlük duygusunun verdiği sarhoşlukla alabildiğine şımarır, sanki hiç ölmeyecekmiş gibi lüks ve sefahat içerisinde serseri bir hayat sürdürürler.

Kuvvetin, iktidarın verdiği sarhoşluk mahmurluğuyla tehlike üstüne tehlike, bela üstüne belaya davetiye çıkarırlar.

Günümüzde Avrupa ve Amerika, aynı sarhoşlukla ülkelere diledikleri gibi müdahale edip onları sömürebiliyorlar. Dünyanın herhangi bir bölgesinde, emin ve adil bir idarenin kurulmasına razı olmuyor, kurulduğu zaman da derhal bu idareyi alaşağı ediyorlar. İran'a, Irak'a, Afganistan'a, Filistin'e yaptıkları ortada...

İman eden, öğüt ve uyarıya kulak veren mü'minler, bulundukları toplumda, Firavuni zihniyetlere karşı Musaca sabır, direnç, tevekkül göstererek, dünya ve ahiretlerini mamur etmek için güçlerince mücadele ederler. Şuursuz ve dâvasız kimseler ise İsrailoğulları gibi korkudan Firavunlara boyun eğerek zulme, zillete, bir lokma bir hırkaya rıza göstererek yaşamayı tercih ederler.

❁ ❁ ❁

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾

28:4 Hakikat, Firavun o yerde teğallübe kalktı, ora ahalisini fırkalar hâline getirdi. Onlardan bir zümreyi zaafa uğratı-

yor, bunların oğullarını boğazlıyor, (yalnız) **kızlarını diri bırakıyordu.**[2] **Çünkü o fesatçılardandı.**

Bu acımasızca zulme hangi vicdan sahibi seyirci kalabilir? Ey insanlar! Sizi aziz kılmak isteyen Rabbinizin kurtuluş davetine kulak verip zulme karşı mücadele etmezseniz üzerinizdeki zulümden kurtulamazsınız! Ölümü zillet içerisinde bekleyeceğinize, sabırlı, devinimli mücadeleler vermenin yollarını arayın! Sizin pasifliğiniz, korkaklığınız, onların zulmüne onay vermenizdir(!) Bu zalimler nasıl tepenize dikildiler? Hâkimiyeti nasıl elde ettiler dersiniz?

Bunların idare sistemlerine baktığımızda, başta otoriteyi elinde tutan Firavun, askerî cunta Hâmân, maddi güçle destekleyen Kârun, bunların lafazanlığını yapan sihirbazlar (medyatik güç), dini, iktidarın çıkarlarına göre yorumlayan bel'amlar eliyle kolektifleşmiş bir zulüm şirketinin işlediğini görmekteyiz. Bunlara bir de halktan gönüllü veya gönülsüz köleler eklenirse kolayca bu sulta sahipleri hâkimiyetlerini sürdürürler. Onlar, halkın tepesinde tek güç olmak için böyle sacayakları ve o sacayaklarına ayrı destekler olabilecek fırka ayakları oluştururlar. Bütün bunlar, en usta demagojik ve politik söylemler geliştirilerek, grup önderlerine gâh sus payeleri vererek gâh onları tahkir ederek fesat ve fitne tohumları ekerler. Her asırdaki sulta sahipleri de atalarının sürdürdükleri politikayı devam ettirmektedirler. Kimi zaman Irak'ı destekleyerek İran'a, kimi zaman İsrail'i destekleyerek Filistin'e, kimi zaman da her ikisini destekleyerek -birbirine kırdırtarak- sahip oldukları sultalarını korumaya çalışırlar. Dünya bu politikayı anlamış olsa da, kimileri kendilerini güçsüz gördükleri, kimileri rahatlarını bozmak istemedikleri, kimileri de ellerindekini kaybetme korkusu uğruna bâtıla yandaşlık ettikleri veya tarafsız durdukları için bunlar süre-

---

[2] Bkz. 2/49; 14/6. not

gitmektedir. Veyahut da elini verip kolunu kaptırmamak için - istemeseler de- değerlerinden ödün verirler.

Vahyi referans almanın fıkhından uzak kimseler, bunların tuzağına düşmekten kurtulamazlar. Artık bu tuzağa düşürülenler, gerek devlet kademelerine gerek grup ve parti başkanlığı gibi kilit noktalara getirtilerek, baştakilerin denetiminde "Halka hizmet hakka hizmet" felsefesi ile koşturup dururlar. Bu kimseler, vatan, millet, ezan, bayrak sözcükleriyle kime destek ve hizmet ettiklerini görmeyecek kadar ilerliyorlar. "İşte Firavun, işte Firavun'un uyruğundakiler. Hak bâtıl koalisyonu ile bulanmış önderler ve yığınlar, tutmuş oldukları grupları alkışlayarak tâbiler toplamaya çalışırlar. Artık hep beraber hükümdarları kim ise ona itaatte kusur etmemeye çalışırlar. Karşı çıkan olursa da hemen icabına bakılır, hesaba çekilir, defteri dürülür. Bütün bunlar dünyevi ihtiraslar uğruna görmezden mi geliniyor? Veya ehveni şer ve maslahat adına mı yapılıyor? Her şeyin gerçek yüzünü Allah biliyor olsa da, bütün bu yaklaşımlar, vahyi, sünnet-i seniye çerçevesinde iyi anlamamamızdan kaynaklanıyor.

Firavun, şeytani bir oyunla, bir yandan erkek çocuklarını öldürerek, bir yandan da erkekleri en ağır işlerde çalıştırarak, fiziksel ve zihinsel olarak yıpratmış ve sahip oldukları melekelerini kullanamaz hâle getirmiştir. Aynı zihniyet bugün kimilerini cephelere, kamplara yollarken, kimilerini de terörist ilan eder, kimilerini de kapitalin ağına takarak tüketir. Kadın-erkek böyle bir hayatın seyrinde koşuşturmaktadırlar. Özellikle de erkekler, ahlâkî çöküşe, zulme karşı koyma gibi duyarlılıklarını yitirmiş vaziyetteler. İşte Firavuni zulüm, işte Firavuni sistemin işleyişi ve dişlileri arasında öğütülen insanlık!..

❁ ❁ ❁

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً
وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ
وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

28:5 Biz ise diliyoruz ki o yerde zaafa uğratılanlara lütfedelim, onları (hayırda) **muktedâbihler yapalım, onları** (Firavun mülkünün) **varisler**(i) **kılalım.**

28:6 Onlara o yerde kudret (ve hakimiyet) **verelim, Firavun'a, Hâmân'a ve bunların ordularına da onlardan gocunmakta oldukları şeyi** (başlarına getirip) **gösterelim.**

"Laik, totaliter devletle ''La ilahe illallah'' arasında olumlu bir bağ kurabilmek mümkün değildir. Allah'la, efendi-kul ilişkisi yerine dostluk ilişkisi kurabilen, yönetme ve yönetilme hiyerarşisi yerine sorumluluk, ödev ve hakkaniyet anlayışına sahip olan, gelenek ve statükonun değişmez boyunduruğu yerine bireysel tercih ve yeteneklerin ön alana alındığı, hurafe, bidat, metafizik hezeyanlarla değil akıl, sağduyu ve ayn'el-yakîn ile dine mensup olmanın yaygınlaştığı bir düzen, gerçekten yeni ve İslâmî sayılabilir. İşte bu sorunlar çerçevesinde geliştirilecek çözümler yarınında rengini tayin edecektir... Kapitalist ve ahlâksız değişim politikaları, homurdanmalar dışında hep kabul görmüş ve yerleşmiştir. Aslında her toplumda var olan güçlünün yanında olma psikolojisi daha baskın ve yoğundur. Toplumlarda bir diğer baskın özellik ise beyin tembelliği diyebileceğimiz bilgi fakirliği ve düşünme yetersizliğidir. Günümüzde halkın kolayca boyun eğdirilebilmesi, zulüm ve adaletsizlikle boyun eğdirilebilmesi, zulüm ve adaletsizliklerin yeterli tepki ile karşılanmaması, halkın değerlerine ters düşen birçok politikanın meşrulaştırılarak uygulanabilmesi ve sonuçta dışa-

rıdan yönlendirilen edilgen bir toplum haline gelmişliğin kökeninde, siyasal sebeplerden çok halkın cahilliği, bilgi ve bilimden bihaber oluşu ve öğrenme imkânlarının da bulunmayışı gelmektedir. En temel olarak İslâm'ın bilinmeyişi ve eşya, evren ve olayların bilgisine sahip olmama; sonuçta halkı birtakım kuru sloganların, sembollerin, vaatlerin, kutsal görünümü altında birçok hurafe ve yanlışın peşinde kolayca sürüklenecek bir karaktere büründürmüştür. Genç yığınlar için hakikati öğrenme ve yeniden üreterek hem inancı hem yaşamı şuur ve erdemle donatabilme şansı tıkanmıştır. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, okuma alışkanlığının yoksunluğu vb. sebepler içerisinde seviyesiz ve kalitesiz bir toplum..." *(Ahmet Özcan, Derin Devlet ve Muhalefet geleneği)* Bir ülkenin kendi yurttaşlarına karşı totaliter bir tavrı çoğaltması, kodamanların çıkarlarını milletin isteklerine tercih etmesi, zulüm, haksızlık ve ahlâksızlıktır. *(Kemal Sayar, Olmak Cesareti)*

Bu âyetler, gerek uhrevi gerekse dünyevi musibetlere maruz kalışlar anlatılarak, ezilenlere; hiçbir şeyin sebepsiz tecelli etmeyeceği, Allah'ın bahşetmiş olduğu güç ve imkânları şuurlu ve siyasi yöntemlerle kullanarak ayağa kalkıp zulme karşı müşterek mücadele edenlerin ancak yeryüzüne varis olabilecekleri mesajını vermektedir.[3] Hiçbir gayret, plan ve tasarı olmadan, zalimlerin helakini istemekle zulümden kurtulunmaz. Ey inananlar! Küfrün gelişmişliğine, şişirilmiş gücüne bakıp da manevi gücü ve vahyî verileri göz ardı etmeyin! Onlar dinin terakkiye mani olduğunu, fonksiyonunu yitirdiğini, Müslümanların çağın gerisinde kaldığını; bâtılıların ise geliştiğini, bilim ve teknolojide nasıl mesafe katettiklerini, dünyanın nabzını ellerinde tuttuklarını anlatarak zihinlerde istifhamlar yaratıp mü'minleri tesirsiz kılmaya çalışırlar.

---

[3] Bkz. 7/137; 21/105; 24/55. not

Burada İsrailoğullarının ezilmeleri tabiî bir sonuç olarak gelişmemiştir elbette. Bu durum, kendi zaaf ve acziyetlerini kanıksayarak mazeretler öne sürmeleri ve boyun eğmelerindendir. Öyle veya böyle sebeplerle küfrün karşısında bu kadar çaresiz kalmış toplumlara yer yer Allah'ın mucizevî yardımları vardır. Yeter ki uyanın, Musa olun! Musaları yetiştirecek zihniyetleri oluşturun! Sizler de sahip olduğunuz Kur'ân asasıyla önünüzdeki bâtıl denizini aşıp hidâyet doğrultusunda yol alırsanız, ister küfür düzeni alaşağı edilsin ister edilmesin, Rabbin katında izzetli ve üstün olacaksınız. Firavunlara karşı galip gelmenin yolu da budur.[4]

"Firavun'a, Hâmân'a ve her ikisinin askerlerine çekinmekte oldukları şeyleri göstermek istiyorduk." ifadesi de çok manidardır. Allah, dilerse hiçbir gerekçeyi dikkate almadan bâtılı yerle bir edip hakkı hâkim kılardı ama yüce Allah herkese hak ettiğini vermek için onları imtihana tâbi tutuyor. İnananlar olarak kendimizi bir kritiğe tâbi tutmalıyız. Neyiz, neredeyiz? Ne adına yaşam mücadelesi veriyoruz? Bunun cevabını doğru ve samimi bir şekilde verenler gerçek iman sahipleridir.

Bu kıssadan anladıklarımızla kendimizi değerlendirelim. Maslahat, ehveni şer ve takiye adına Firavunî çarkların dönmesine alet mi oluyoruz veya ne kadar Hz. Musa gibi tavır sergileyebiliyoruz?

Celaleddin Vatandaş'ın değerlendirmesinde: "Kur'ân, mustaz'afların hepsini aynı kategoride değerlendirmemiştir. Aralarında sahip oldukları özelliklere göre bir ayrım yapmıştır.

Fetret Dönemlerinin Mustaz'afları

Bu gruba dâhil olanlar, ilahî bilginin ve dolayısıyla İslâmî yaşantının büyük oranda tahrifata uğradığı dönemlerde yaşayan ve

---

[4] Bkz. 3/139 188; 8/25. not

müstekbirlerin istiz'aflarına muhatap olan kitlelerdir. Ancak bunlar sürekli hakikat bilgisinden kalmazlar. Allah, bu kimselere hakikat bilgisini bir peygamber veya hakikat bilgisine sahip biri ile bildirir ve buna uymalarını ister. Söz konusu kimseler (fetret dönemi) yaşayan ve hakikati kendi imkân ve güçleriyle bilemeyen ama bilme çabasına sahip olan kimselerdir. Kendilerine ilahî bilgi tekrar lutfedilen bu mustaz'aflar, ilahî bilginin gereği üzere inanıp buna göre yaşarlarsa, müstekbirlerin helak olmasına uzanan süreç başlamış olmaktadır. Âyet bu gruba dâhil mustaz'aflarla ilgilidir.

Müstekbirlerin Yandaşları Mustaz'aflar

Bunlar kişilikleriyle yozlaşıp kimlik ve kişiliklerini büyük oranda kaybetmiş, fıtraten bozulmuş kimselerdir. Boyunlarını eğip her türlü aşağılanmaya razı olurlar. İçinde yaşadıkları olumsuz durumu değiştirmeye yönelik girişimlerde bulunmadıkları gibi bu tür girişimde bulunanları da engellemeye çalışırlar. Zannederler ki durumları değişirse kendilerini kuşatan olumsuz şartlar daha da kötüleşecek. Bu nedenle kendilerine kulluk ve kölelik yaptıkları müstekbirlerin emri doğrultusunda harekete geçer, statükoyu sorgulayan ve değiştirmeye çalışanların üzerlerine yürürler. İdrakleri devreye sokmaya çalışan, gerçekleri göstermeye çabalayan bütün girişimlere görmeyen gözleri, duymayan kulaklarıyla karşı koyup müstekbirlerin saltanatlarını, kanları, canları, malları, namusları pahasına korumanın çabasını yürütürler. Bunlar tüm bu özellikleri nedeniyle de müstekbirlerle aynı akıbeti paylaşırlar.[5]

Allah, zulme razı olmadığı gibi, hiçbir haklı gerekçesi olmadan zulme rıza gösterenlerden de razı değildir. Zulme hiç tepkide bulunmadan rıza gösterenler, zulmün yaygınlaşması ve devamını

[5] Bkz: 34/31-33

sağladıkları için sonuç itibarıyla müstekbirlerle aynı kategoriye dâhildirler.

Çaresiz Mustaz'aflar

Bunlar, müstekbirlerin istiz'aflarına (zayıf, adi ve hor görülen) muhatap olan, ancak özellikle bedenen zayıf kılındıkları için yapacak bir şeyleri, karşı koyacak bir güçleri bulunmayan, sonuç itibarıyla gerçekleri bilseler ve onların ikamesini arzulasalar dahi çaresiz bir şekilde istiz'afa boyun eğmek zorunda kalan kişilerdir.[6] Bu gruptaki mustaz'aflar, durumlarının farkındadırlar, zulümlere rızaları yoktur ve kararlılık içerisindedirler. Fakat yapabilecekleri bir şey, karşı koyacakları bir güçleri bulunmamaktadır. Zulme boyun eğip karşı koymalarına engel olan haklı gerekçeleri nedeniyle de ikinci gruba dâhil ettiğimiz ve ahirette müstekbirlerle beraberlikleri devam edenlerden ayrılırlar.

Kur'ân'ın Mustaz'aflara Çağrısı

Eğer harekete geçer, müstekbirlerin saltanatlarına yönelir ve tahtlarını sarsmayı kararlaştırırlarsa ilahî yardımlar da devreye girecek ve arzularına kavuşacaklar ve müstekbirlerin saltanatları yerle bir olacaktır..."[7]

❁ ❁ ❁

---

[6] Bkz: 4/75

[7] Celaleddin Vatandaş, Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslâm Daveti, C.1, s. 260, 3. Baskı, 2007.

وَاَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اُمِّ مُوسٰٓى اَنْ اَرْضِعِيْهِ ۚ فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْقِيْهِ فِى الْيَمِّ وَلَا
تَخَافِىْ وَلَا تَحْزَنِىْ ۚ اِنَّا رَآدُّوْهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوْهُ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ۝٧

28:7 Mûsâ'nın anasına: "Onu emzir, ona karşı sana bir tehlike gelirse kendisini denize bırak, (boğulacağından) **korkma,** (firakından) **kederlenme. Çünkü biz onu yine sana geri döndüreceğiz. Hem onu peygamberlerden biri de yapacağız." diye vahyettik.**

Bu âyetten anladığımız; İsrailoğulları daha önceki ilahî mesaj üzere yaşamaya çalıştıklarından, Firavun'un zulmü altında eziliyor, aşağılanıyorlardı. Bu zulüm ve baskılara rağmen Hz. Musa'nın ailesi gibi vahyî veriler doğrultusunda yaşamaya gayret edenler de olmuştur. Allah küfrün karşısında güçsüz, çaresiz kalan bu kavme yardım edecek kulunu dünyaya getirdiği gibi onu koruyacak, anasını rahatlatacak ilahî talimatları da telkin ediyor. "Bir tehlike söz konusu olursa onu suya bırak." Bu yöntem sana zor gelse de korkma, uygula ve üzülme! Sen gereken tedbiri al ve artık Allah'a teslim ol. Çünkü Allah'a adanmış, Allah'a emanet edilmiş bir iş, hüsran ve başarısızlık getirmez. Vekil olarak da, veli olarak da Allah yeter.

"Onu emzir." ifadesini şöyle düşünebiliriz. Evlatlarınıza karşı maddi-manevi sorumluluklarınızı yerine getirmede samimi gayretler gösterin. Onların selameti hususunda şartlar ne kadar zor, ne kadar ağır olursa olsun, çocuğunuzla bağlantınızı devam ettirip inancınız doğrultusunda yetiştirin ki hem ana-evlat ve insani ilişkileriniz olsun hem de çocuğun ileride karşılaşacağı o zalim yönetimin yüzünü görme zihni altyapısı oluşsun. Gizli de olsa çocuklarınıza inanç değerlerini öğretme yollarını aramaya çalışın. Düşmanlar güçlü, kuvvetli, imkânları çok olsa da, ben bu ortamda tek ba-

şıma ne yapabilirim demeyin! Allah'ın olaylara ne zaman, ne şekilde yön vereceğini bilemezsiniz! Siz sadece sorumluluklarınızı, görev ve vazifenizi yerine getirin. Hayırlı sonucu muhakkak Allah takdir edecektir.

Allah'ın insanlara vaadi şudur ki; kendisine inanan, itikat edip güvenen kullarının işini muhakkak selamete çıkarır ve hayra ulaştırır. İnsanın tahmininin üstünde kolaylık sağlar. Hz. Musa olayında da olağanüstü yardım ve destekleriyle kulunu küfre karşı nasıl muvaffak kıldığını görüyoruz.

Elbette burada bizler Musa'nın annesi gibi çocuklarımızı sepete koyup suya atmak gibi bir davranış sergileyemeyiz ama sahip olduğumuz imkânları kullanarak, çocuklarımızı cahiliye pisliklerine düşmekten korumak için evlerimizi Daru'l-Erkam kılarak, sağlam bir zihniyet yapısı oluşturmadan cemiyetin kollarına, cahilliyenin mekteplerine göndermeyelim.

Bu mesajdan aldığımız yürekle harekete geçersek Allah'ın yardımına muhakkak ereriz. İşte o ilahî yardımın bir boyutunu da 8 ve 9. âyet-i kerimelerde göreceğiz.

❀ ❀ ❀

فَالْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ

وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِـِٔينَ ﴿٨﴾

28:8 Bunun üzerine Firavun'un adamları onu yetik olarak aldı(lar.) **Çünkü o, âkıbet kendileri için bir düşman ve bir tasa olacaktı. Çünkü Firavun da, Hâmân da, bunların orduları da suçlu** (insan)**lardı.**

İşte o ilahî güç, Firavun'un saltanatını yıkacak çocuğu kendi hanesinde yetiştiriyor. Hem çocuğa karşı gönüllerinde bir sevgi oluşturuyor hem süt ücreti ödeterek anasının eğitiminden mahrum

bırakmıyor hem de Firavunun cellâtlarından korunmuş olarak büyütüyor. Bu da gösteriyor ki Allah'ın nizamını belirleyicilikte, peygamber tayin etmede insani bir müdahale söz konusu değildir. Bu sebeple bir peygamberin yetişmesi ve eğitimi bizzat ilahî kudretin eliyle kontrol ediliyor.

❀ ❀ ❀

وَقَالَتِ امْرَاَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِى وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ ۖ عَسَىٰٓ اَنْ يَنْفَعَنَآ اَوْ

نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

28:9 Firavun'un karısı dedi ki: "Benim için de, senin için de bir göz bebeği! Onu öldürmeyin. Olur ki, bize faidesi dokunur yahut onu bir evlat ediniriz." Hâlbuki onlar (işin) **farkında değillerdi!**

Her şeye kadir olan Allah'ın planı devreye girince, öldürülmesi gereken çocuğa karşı bir anda gönüllerinde evlat özlemi harekete geçiyor. Bu ilahî iradeyi görmek istemeyenler, elbette her şeyde olduğu gibi bunu da sebep-sonuç ilişkisiyle değerlendireceklerdir. Ama ne derlerlerse desinler Allah (c.c), öldürülmesi gereken çocuğu düşmanın hanesinde bütün tehlikelerden koruyarak büyütüyor. Ayrıca onu anasına geri vererek, yetişirken küfrün eline bırakmıyor.

❀ ❀ ❀

وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغًا ۖ اِنْ كَادَتْ لَتُبْدِى بِهٖ لَوْلَآ اَنْ رَبَطْنَا عَلٰى

قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِاُخْتِهٖ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهٖ عَنْ

جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ
هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَاهُ
إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

28:10 Mûsâ'nın anası -yüreği (evladından başka bir şeyden) **bomboş olarak- sabahladı. Eğer** (Allah'ın va'dine) **inananlardan olması için kalbine** (sabr-ı sükûn ile) **râbıta** [bağlılık] **vermeseydik az daha onu mutlak açığa vuracaktı.**

28:11 (Mûsâ'nın) **kız kardeşine dedi ki: "Onun izini takip et." O da, berikiler farkında olmayarak, onu uzaktan gözetledi.**

28:12 Biz daha evvel ona süt analar(ın sütünü emmeyi) **haram etmiştik. Bunun üzerine** (hemşiresi onlara): **"Sizin için onun bakımını temin edecek, kendileri buna hayırhah olacak bir aile hakkında size delalette bulunayım mı?" dedi.**

28:13 İşte (böylece) **onu anasına iade ettik. Tâ ki gözü aydın olsun. Tasalanmasın, Allah'ın va'dinin şüphesiz bir hak olduğunu bilsin. Fakat onların çoğu** (bunu) **bilmezler.**

İnsan Allah'a ne kadar teslim olup tevekkül etse de beşerî duyguların etkisinden beri kalamıyor. Böylesi aşılması zor dönemlerde, güçlü bir anışla Allah'a sığınarak itidalli hareket edilmelidir.

Allah (c.c) bu sevimli bebeği bir yandan kraliyete mensup bir fert olarak, diğer yandan da ailesiyle kurduğu temasla hem İsrailoğullarının maruz kaldığı zulüm ile hem de annesinden aldığı eğitimle iyi ile kötü, hak ile bâtıl arasında bir sentez yaptırarak, doğru bir hükmün hikmetini kavratarak büyütüyor. Bu kıssa insanlara şu

mesajı verir: 'Firavun ile hanımı, Hz. Musa'yı evlat edinip istedikleri gibi eğiterek, onun kendilerine hizmet edeceğini sanmışlardı. Hâlbuki insan hayatının oluşumunda iki mühim amil vardır: Veraset ve terbiye. İnsan bazen verasetin, bazen terbiyenin, bazen de her ikisinin tesiri altında kalır. Ayrıca bir insanın çevre tesirleri ve eğitim ile tamamen değişebileceğini, istenilen kalıba sokulabileceğini sanmak yanlıştır. İyi eğitim görmüş, iyi çevrede yetişmiş, bilgili ve kültürlü kötü insanlar bulunduğu gibi, kötü çevrede yetişmiş, kötü eğitim görmüş fakat iyi kalabilmiş insanlar da vardır. Şu bir gerçek ki bütün bunların etkisi inkâr edilmemekle beraber şuurlu bir imanla sahip olunan alışkanlıklar ve bilgiler, insanı aklıselimle hareket etmeye sevk eder. Fakat insan kendi dinî değerlerini bilmez, küfrün mantığını da tanımazsa, ister istemez bu faktörlerin tesiri altında kalır ve net bir tavır sergileyemediği için aldanıp onların yanında yer alabilir. Bu kozu çok iyi bilen küfür milleti, güç ve otoritesini kullanarak çocukları daha küçücük yaşta ana ocağından alır, eğitim adı altında kendi ideolojik doktrinlerini iyice beyinlere yerleştirmek için sabah-akşam okutarak ezberletir. Şu bir gerçek ki küfrün bilgisi, gücü, hile ve tuzağı ne kadar büyük olursa olsun, Allah'ın haklarında verdiği hükmü asla değiştiremez de bozamaz da. Öyle ki, kendi elleriyle kendi iplerini çekecek kişileri kendi içlerinde besler ve onların eliyle bütün planları altüst edilir. Kur'ân, bu ve benzer kıssalarla bu müjdeyi vermektedir. Yeter ki insanlar zulme karşı kıpırdasınlar, çare arasınlar. Hz. Musa'nın bu serüveninden çıkardığımız ders, cahiliyenin hâkim olduğu zamanlarda çocuklarımızı eğitim müesseselerine sağlam bir alt yapı oluşturmadan, kendi değer ve kültürümüzü kavratmadan teslim etmemektir. Yoksa çocuklarımızı cahilliye cemiyetinin kollarına atıp bozulmalarına sebep olacağımızdan dolayı Allah indinde mesul oluruz.

❀ ❀ ❀

وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهٗ وَاسْتَوٰٓى اٰتَيْنٰهُ حُكْمًا وَّعِلْمًا ؕ وَكَذٰلِكَ نَجْزِى
الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٤﴾

28:14 Vaktaki (Mûsâ) **civanlığına erip olgunlaştı. Biz ona hikmet ve ilim verdik. İyi hareket edenleri biz böyle mükâfatlandırırız.**

Bu müjdeden de kendimize şu öğüdü çıkarırız. Yukarıdaki hususları dikkate alanlar, düşünen, sorgulayan, muhakeme sahibi olanlar hangi toplumda yetişirse yetişsinler, hikmet kapısını açık tuttuklarından dolayı İslâm'la buluşunca hidâyetle hemen şereflenirler. İlim; doğruya, adalete ve hakka kavuşturmak, kapı ise hikmetle o kapıdan girip faydalı ve zararlı şeyleri tespit etmektir. İşte Hz. Musa da kraliyet ailesi içerisinde yetişmesine rağmen, cahiliyenin çirkin komplolarını görüp ondan nefret etmekle mazlumların çaresizliğine çare arar olmuştur. Bazı rivayetlerde Hz. Musa, Mısır kralından ricada bulunarak, hizmetinde çalıştırdığı işçilere haftada bir gün tatil vermesini, böyle yaparsa işçilerin daha güçlü çalışma performansı elde edeceklerini, bunun kendi yararına olacağını söyleyerek işçilere haftada bir gün tatil imkânını sağlamıştır. Ayrıca 15. âyette yine halka gizli gizli yardımı da söz konusu olmaktadır.

❁ ❁ ❁

وَدَخَلَ الْمَدِيْنَةَ عَلٰى حِيْنِ غَفْلَةٍ مِّنْ اَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيْهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلٰنِ ۗ
هٰذَا مِنْ شِيْعَتِهٖ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهٖ ۚ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِىْ مِنْ شِيْعَتِهٖ عَلَى الَّذِىْ

مِنْ عَدُوِّهٖ فَوَكَزَهٗ مُوْسٰى فَقَضٰى عَلَيْهِ ۗ قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطٰنِ ۗ اِنَّهٗ
عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِيْنٌ ﴿١٥﴾

28:15 (Mûsâ), **ahalisinin gaflet üzere bulunduğu bir zamanda şehre girdi de** (orada) **birbiriyle kavga etmekte olan iki adam gördü. Şu kendi taraftarlarından, bu da düşman**(lar)**ındandı. Derken taraftarlarından olan** (adam), **düşmanın aleyhinde imdat istedi. Bunun üzerine** (Mûsâ) **onu, bir yumruk vurup öldürdü. "Bu, dedi, şeytanın iş**(ler) **indendir. O, hakikat şaşırtıcı, apaçık bir düşman."**

Bu haberden de anlıyoruz ki Hz. Musa, yer yer saraydan ayrılarak halkın arasına karışıp insanlara iyilik etme yolu arıyor olabilir. Çünkü kavmi Firavun'un baskısı altında çok zor şartlarda yaşıyordu. Dolayısıyla Firavun taraftarları, israiloğullarından birine rahatlıkla haklı-haksız demeden zulmedebiliyorlardı. Hiç kimse de bu zulme engel olmuyor/olmaya cesaret etmiyor/edemiyordu. Nitekim böylesi bir kavgada Hz. Musa, kendinden yardım isteyen zatı kurtarmak amacıyla mealde de belirtildiği gibi düşmanına bir yumruk atınca onun ölümüne sebep olmuştu. Onu öldürmek kastıyla vurmadıysa da, kızgınlıkla öldürücü bir darbe ile vurmasının şeytandan gelen bir dürtü olduğunu ifade ederek pişmanlığını dile getiriyor.

❁ ❁ ❁

قَالَ رَبِّ اِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ فَاغْفِرْ لِيْ فَغَفَرَ لَهٗ ۗ اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ
الرَّحِيْمُ ﴿١٦﴾

28:16 Dedi: "Rabbim, ben cidden kendime yazık ettim. Artık beni yarlığa." Bunun üzerine (Allah) **onu yarlığadı. Çünkü O, çok yarlığayıcı, çok esirgeyici olanın ta kendisidir.**

Hz. Musa, böyle bir şeye tevessül etmek şöyle dursun, bilakis bir zulmün önünü almak için müdahalede bulunmuş ve olay böyle neticelenmiştir. Onun bu durumu Hz. Âdem'in durumu gibidir. Her ikisi de, ortada kasten işlenmiş bir suç olmasa da ortaya çıkan hadiseden dolayı bağışlanma diliyorlar.[8] Bu ve benzeri olaylar her insanın başına gelebilir. Örneğin, çok dikkat etmenize rağmen herhangi bir sebeple bir kazaya, birilerinin ölümüne sebep olabilir veya bir arkadaşınızın mantıklı gelen telkinleriyle istemediğiniz hâlde yanlış işlerin içerisine düşmüş olabilirsiniz. Hataları fark eder etmez toparlanmalı ve mümkünse o esnada daha büyük tehlikeleri bertaraf etmek için gizlenerek veya bedelini ödeyerek, Allah'tan mağfiret dileyerek, durum halledilmeye çalışılmalıdır.

İnsan gayriihtiyarî içerisine düşmüş olduğu hatadan dolayı günaha girmiş olmaz. Çünkü günah bile bile yapılandır.[9] Ancak vicdanı rahatsız edecek şeylere sebep olmamak için çok dikkatli olmak gerekir. Vicdan ve merhamet duygularından doğan acelecilik, insanı ecir kazanmak yerine vebal getirecek pozisyona düşürebilir. İşte Hz. Musa'nın karşılaştığı olaylar da ani müdahaleler gerektiren cinstendi ve onun için bir imtihan sorusuydu. "Bu şeytandandır.", "Kendime zulmettim." ifadesi ile de şeytanın insana direkt bir şeyi yaptırma gücünün olmadığını; insanı, zaaflarından yaklaşarak aldattığını belirtiyor ve tövbe ile bağışlanma diliyor.

İstenmediği hâlde başa gelen olaylar, belki de gelecekte daha zorlu bir sınavı başarmada ön hazırlık olarak bir deneme olabilir.

---

[8] Bkz. 7/23

[9] Bkz. 3/135; 4/17. not

Öyle veya böyle, bu olay vuku buluyor. Artık yapılacak tek şey tövbe etmektir.

❀ ❀ ❀

قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

28:17 Dedi: "Rabbim, bana in'âm ettiğin şeyler hakkı için artık suçlulara asla arka olmayacağım."

Şuurlu bir Müslüman'ın suçlulara arka olması asla düşünülemez ama hak ile bâtılın ayrım çizgisini iyi bilmeyenler, hoşgörü, ehven-i şer, maslahat ve takiyye adına veya his ve heyecanla hareket ettiklerinde, farkına varmadan bir şerre arka olabilirler. Hz. Musa da, heyecanlı, aceleci yapısıyla bilmeyerek bir suçluya destek vermiş olmanın elem ve pişmanlığı ile bir daha zalimlere destekçi olmayacağına dair Rabbine söz veriyor. Müslümanların bu olaydan çıkaracakları ders kavmiyet asabiyetinden, öfke ve heyecan ile hareket etmekten Allah'a sığınmaktır. Tâbi bütün bunlardan sakınmak, tefekkür ve aklıselimle olacaktır. Tefekkür insanı itidalli hareket etmeye, tefekkürden uzak asabiyet duygusu da geri dönülmez pişmanlıklara sürükleyebilir.

Hz. Musa, sarayda Firavun'a varis olabilecek kadar - gözbebeği gibi- kıymet verilerek büyütülmüştü. Fakat o, bu rahat ve konforlu hayatın cazibesine kapılmadan veya "Ben önemli mevkideyim, bana kimse zarar veremez, ben selamette olduktan sonra halk ne olursa olsun, bu benim rızık kapım, emir kuluyum, kararlara imza atmak zorundayım, ne yapabilirim ki? Karşımda bir güç var, çaresizim." demeden, zulme karşı mücadele etmeye başlıyor ve bir anda o gözbebeği olarak büyütülen bebek amansız bir düşman ilan edilince ülkesini terk ediyor.

Bu hususu Mevdudi 26. notunda şöyle değerlendirmiştir. "Hz. Musa'nın bu ahdi çok kapsamlı kelimelerle ifade edilmiştir. Onun,

bununla demek istediği, fert olsun, topluluk olsun dünyada zulüm ve hainlik eden hiç kimseye yardımcı olmamak idi. İbn Cerir ve diğer birkaç müfessirin de doğru anladığı gibi. O günlerde Hz. Musa, Firavun ve hükümetiyle olan ilişkilerini kesmeye ahdetmişti. Zira hükümet zalimdi ve ülkede kötü bir sistemi hâkim kılmıştı. Muttaki bir insanın böyle zorba bir krallıkta görev yapmaya, onun güç ve itibarının yükselmesine alet olmaya daha fazla devam edemeyeceğini anladı. Müslüman âlimler, Hz. Musa'nın bu sözünden genellikle şunu istidlal ederler: Bir Mü'min, ister bir fert ister bir zümre isterse iktidardaki bir hükümet olsun, zalime yardım etmekten tamamen kaçınmalıdır. Bir kimse, ashabın tanınmış tabiilerinden olan Ata b. Ebi Rabah'a sordu: Benim kardeşim Emevi hâkimiyetinde olan Küfe'nin vali kâtibi... Gerçi, halkın meseleleriyle ilgili kararları o vermiyor ama kararlar onun kalemiyle neşrediliyor. Bu hizmeti sürdürmek zorunda, çünkü bu onun tek gelir kaynağı... Hz. Ata bu âyeti okudu ve şöyle dedi: "O kardeşin kalemi elinden atsın. Rezzak Allah'tır..."

Ebu Hanife'nin (r.a.) hayat hikâyesini sahih biçimde yazanlardan el-Muvaffak, imamın şu sözleri sarf ederek istifa ettiğini kaydetmiştir: "Bu güne kadar sizin saltanatınızın lehine yaptığım şeyler, eğer bu saltanat Allah yolunda idiyse bana yeter. Yok, eğer zulüm ve zorbalık yolunda ise amel defterimdeki günahlarıma yenilerini eklemek istemiyorum." Belki bu kadar hassasiyet de fazla diyebiliriz. Ama bu, sosyal hizmetten uzak durmak değildir. Hayır, bilakis şerre alet olmadan, ıslahat eğitiminde daha etkin girişimlerde bulunarak sorumluluklar yerine getirilebilir.

Kur'ân bütünlüğünde, hiçbir peygamberin hayatında, halklarının maslahatı için ehven-i şer ve takiyye adına şirkle bir koalisyon yaparak; bir an evvel bir güç oluşturalım, sesimizi duyuralım, hizmet yapalım, inananları maruz kaldıkları zulümden kurtaralım sancısıyla hareket ettikleri, böylesi tekliflere de rağbet ettikleri

görülmemiştir. Bilakis fert olarak, güçlerinin yettiği kadar tüm imkânlarını kullanarak hakkın anlaşılması için mücadele vermişlerdir. Fakat bu hassas çizgiyi kavrayamayanlar, yukarıdaki sebepleri ileri sürerek, araçlarla amaca erişme adına şirkî sistemlerle koalisyona girerek, 'halka hizmet, hakka hizmet' felsefiyle hareket etmişlerdir. Gerçekten güzel hizmetler ederler/edebilirler ama bu niyetle yola çıkanların ekserisi araçları amaç hâline dönüştürdüklerinden, haktan sapmış olma ihtimalleri de büyüktür. Ayrıca bu yaklaşım bâtılın yaşamasına destek veriyor, İslâm'ın tevhid ilkesini zedeliyorsa bunun vebalini nasıl ödeyecekler? Yıllardır, asırlardır maslahat, ehven-i şer ve takiyye adına iç ve dış şerrin güçlenmesine alet olanlar, Firavunların hâkimiyetlerini sürdürmelerine ister-istemez sebep olduklarından olsa gerek, Allah'ın yardımı da bu ümmete nasip olmuyor.[10]

❀ ❀ ❀

فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ
يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ
بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَىٰ أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا
بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ
الْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾

28:18 Hülasa şehirde korkarak (ve başına gelecek akıbete) **intizar ederek sabahladı. Bir de ne görsün: Dün kendisinden**

[10] Bkz. 16/106; 26/10. not

imdat isteyen (adam yine) **ona feryat** (ve ondan istimdat) **ediyor! Mûsâ ona dedi ki: "Sen hakikat apaşikâr bir azgınsın."**

28:19 Derken (Mûsâ) **ikisinin de düşmanı olan birini yakalamak isteyince** (onun bu hareketinin kendisine müteveccih [dönük] olduğunu sanan istimdatçı) **dedi ki: "Mûsâ, dün bir canı öldürdüğün gibi** (şimdi) **beni de mi öldürmek istiyorsun? Ara bulucular dan olmayı arzu etmiyorsun da bu yerde ille yaman bir zorba olmak istiyorsun sen!"**

Hz. Musa, bu suçlulara destek olmayacağına ahdettikten sonra yine benzer olayla karşılaşınca 18. âyette de belirtildiği üzere bunun bir tuzak olduğunu anlıyor. Mü'minlerin bu olaydan çıkaracağı ders, böylesi cahiliye ortamlarında, mazlumu tanımadan iyilik yaptığınızda, o mazlum cahil ise size çok zarar verebilir. Çünkü cahil insan her zaman kendini ve menfaatini düşünür. Menfaati olmazsa bile zarardan kurtulmak için rahatlıkla kendine iyilik edenleri harcayabilir. Tabiî bu demek değildir ki; gözünün önünde cinayetler, zulümler işleniyor, senin de gücün bunu engellemeye yetiyor ve sen seyrediyorsun!.. Bu, hiçbir vicdanın kabul edemeyeceği bir şeydir. Fakat müdahale edeceğiniz işlerde, gücünüzü, konumunuzu ve karşı tarafın durumunu göz ardı ederek bir kayırmaya, ara ayırmaya girişseniz, bir bakarsınız ki siz çok kötü bir duruma düşmüşsünüz. O hâlde taraf olmadan, provokatörlerin oyunlarına gelmeden, varsa gücünüz zulmü önlemeye, zalimleri tanıtmaya, zulme karşı bilinçlendirmeye çalışmalısınız. Eğer siz böyle bir gayretin içerisinde iseniz, zaten o zalimlerin tezgâhına çomak sokan bir suçlusunuzdur. İşte Hz. Musa da böylesi bir cahiliye ortamında zulme seyirci kalmamıştır. Ayrıca İsrailoğullarından gelmiş olması, onun potansiyel suçlu kabul edilme sebebidir. Dolayısıyla bu tür suçlulardan olanlar daima takiptedir, gayriihtiyarî yanlış bir iş yapmışsanız hemen yargısız infaz tepenizdedir. Bu durum, şecaate hazır yürekleri de akamete iter ve dolayısıyla gelişmelerin önü

tıkanır. Böylesi ortamlarda, iman erlerinin, dikkatleri çekmeden, heyecan ve öfkeye kapılmadan, mevcut güç ve imkânlarını siyasi bir üslupla geliştirmeleri gerekir.

Şu bir gerçek ki zulme, sömürüye dayalı sistemler, sürekli adalet ve hukuk kavramlarını paravan olarak kullanır, çıkarları söz konusu olunca hukuk ve adalet gibi yüce kavramları rahatlıkla çiğnerler. Böylesi ortamlarda Hz. Musa'nın, Musaların işi çok zordur.

Çarkını zulümle döndüren, menfaatleri öne çıkarıp insanları avlayan, onları sömürülecek bir varlık olarak gören yapılara karşı, onların ağına takılmama gibi bir hassasiyetin içerisinde en güzel yöntem ve metotla bilinçlendirme gayretini taşımak her mü'minin yapması gereken baş görevlerdendir. Böyle bir metottan uzak, asabiyet duygularının heyecanı veya öfkesiyle hareket edilirse hiçbir şey düzelmeyeceği gibi bu durum, baskı ve zulümlerin de artmasına sebep olur.

Kur'ân-ı Kerim, küfrün şirretliğini ve çarkını nasıl döndürdüğünü sık sık anlatarak, inananların, tahrik ve kışkırtmalara alet olmadan kitlesel bilinçlenmelerini sağlar. Yeryüzünde Firavuni otoritelerin idaresi altında sebepleri göz ardı etmeden, şuurlu, siyasi yöntemlerle zulme karşı onurlu direnişçiler her zaman kazananlardır.

Şu sözü hep hatırda tutalım. Bizler kâfirlerin hileleri sonucu bu duruma düşmedik. Biz Allah'ın ipini bırakınca bunlar da başımıza geldi.

Öyle veya böyle bir imtihandayız. İmtihanı anlamak ve başarmak zorundayız. Hz. Musa gibi tek başımıza da kalsak doğru yolun yolcuları olmaya çalışmalıyız.

وَجَآءَ رَجُلٌ مِنْ اَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعٰى قَالَ يَا مُوسٰٓى اِنَّ الْمَلَاَ يَأْتَمِرُونَ
بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ اِنِّى لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢٠﴾

28:20 Şehrin öte başından koşarak bir adam geldi. "Mûsâ, dedi, (şehrin) **önde gelenler**(i) **seni öldürmek için** (toplandılar), **hakkında müzakere ediyorlar. Hemen** (buradan) **çık** (git.) **Şüphesiz ki ben senin hayırhahlarındanım."**

Bu âyetten anlıyoruz ki hiçbir şey çaresiz değil ama çarenin basamaklarını bilmek lazımdır. İnsanlar, güçlerinin yettiği kadar küfrün zulmüne mani olmak için planlı, metotlu bir şekilde hareket ederlerse Allah, onlara bir şekilde yardım elini uzatıyor. Zulmün kol gezdiği bir ortamda bir şahsiyetin gelip haber vermesi cesaret isteyen bir durum, eğer fark edilirse başına gelecekleri düşünelim. Zalim Firavun'a karşı Hz. Musa'yı, Nemrut'a karşı Hz. İbrahim'i, Mekke müşriklerine karşı Hz. Muhammed'i koruyan hep bu ilahî güçtür. Allah, mü'minlerini aziz, küfrü ise onların eliyle zelil kılıyor. Allah'ın sünneti kullarının zihnî ve fiziki melekelerini kullanıp çözüm aramaları üzerine dayansa da bu ve benzeri olaylarla ilahî iradenin mü'minlere nasıl ulaştığı gösteriliyor.[11]

Zalimler, hukukları olsa da sultalarını sarsacak, haksızlıklarını ortaya çıkaracak en ufak bir kıpırdama söz konusu olduğunda kural, kanun dinlemeden, sorgulayıp yargılamadan yargısız infazlarda bulunurlar. İşte Hz. Musa'yı kaçmaya iten sebep de budur. Eğer işleyen gerçek bir hukuk olsa niye kaçsın ki; suçluysa cezasını çeker ve Rabbinden de bağışlanma diler. Fakat cahilî sistemlerde, özellikle de kendilerinden olmayan biri, suç işlesin işlemesin potansiyel suçludur. Bir nebze de olsa halklarından çekindikleri için

[11] Bkz. 9/14; 18/10-20; 23/28; 28/7

işi kitaplarına uydurarak yaparlar. Hak arayan mazlumlar; terörist, fesatçı, tahrikçi yaftalarıyla karalanır. İşte hakların bu kadar kısıtlandığı bir yerden, bütün imkânlar kullanılarak hicret etmek için çare aramamak çok akılsızca bir davranıştır. Tabiî herkes aklının erdiği, gücünün yettiğiyle hareket ediyor ama insanlar melekelerini kullandıkça çare üretebilir.

❁ ❁ ❁

فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى مِنَ الْقَوْمِ الظَّٰلِمِينَ ﴿٢١﴾

28:21 Bunun üzerine (Mûsâ) **korkarak** (ve etrafı) **gözetleyerek oradan çıktı. "Rabbim, dedi, beni o zalimler güruhundan kurtar."**

Peygamber de olsa korku, nefret, sevgi, heyecan, öfke vs. duygular, her insanda olduğu gibi az veya çok onlarda da mevcuttur. Tüm bu duyguları yaşayan Hz. Musa, şahsında inananlara, olaylar karşısında nasıl bir tavır sergileyeceklerini öğretir. Bir mü'min cahiliyeye teslim olmamalı, akıl ve iradesiyle duygularını kontrol altına alıp tedbirli, itidalli hareket ederek Allah'ın himayesine sığınmalıdır.[12]

Hadiseler karşısında heyecanlanıp panik yapanlar, cehaletten kaynaklanan cesaretle hareket edip güçsüz kahramanlıkta bulunanlar, kendilerinin de başkalarının da zulme ve zarara maruz kalmasına sebebiyet verirler.

❁ ❁ ❁

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّىٓ أَنْ يَهْدِيَنِى سَوَآءَ السَّبِيلِ ﴿٢٢﴾

28:22 (Mûsâ) **Medyen tarafına yönelince dedi ki: "Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir."**

---

[12] Bkz. 9/57; 20/21; 26/12. not

Hz. Musa'nın bu yolculuğundan şunu anlıyoruz. Eğer Hz. Musa Rabbini değil de kendini, ahireti değil de dünyayı isteseydi, bana değmeyen yılan bin yıl yaşasın der, saraydaki müreffeh yaşamını sürdürürdü. Hatta o yaşamı kaybetmemek için Firavun'a yandaş olup ailesini, kavmini bile bu nimetlerden faydalandırabilirdi. Fakat iyilik, doğruluk ve adaletle yüreği dolu olan birisinin böyle bir yaşamı kabul etmesi mümkün değildir. O, daima engin yüreğiyle çaresiz mazlumun yanında yer aldığından, zalimlerin hedef tahtası olmuştur. O, hiçbir dünyevi cazibenin ve de duygusal sebeplerin etkisinde kalmadan, zulüm diyarını terk edip iradesine kelepçe taktırmadı. Çocukluğunda kendini koruyan elin himayesine sığınarak gizlice yurdunu-yuvasını terk etti. Yapayalnız yollara düşerek Mısır'a en yakın ve bağımsız yerleşim bölgesi olduğu için Medyen'e hicret edip zalime karşı koyabilme hazırlıkları yapmanın yollarını arıyordu.

Hz. Musa, önceki âyette Rabbinden kendisini zalimlerin elinden kurtarmasını istemişti. Şimdi de kendisini dosdoğru yolda istikamet üzere ilerletmesi için yol işaretleri göstermesini talep ediyor. Allah, dünyevi kaygılardan uzak salih kullarını, mutlaka şu veya bu sebeple korur. Fakat dünya var olunduğu müddetçe imtihan bitmez.

Burada, iman etse de etmese de iyilik, doğruluk ve adaleti şiar edinenler mutlaka zulümden, haksızlıktan nefret eder. Mesela, zalim İngiliz devletine karşı Gandhi öylesine özgün bir mücadele vermiştir ki tarih onu direnişiyle yâd eder. Gandhi, İngiliz devletinin kendisine tanımış olduğu haklarla bir unvan elde ettiği hâlde, gene ikinci sınıf vatandaş muamelesi görüyordu. Bu nedenle kendisini, ezilen ve aşağılanan Hintlilerden ayıran tahsil ayrıcalığını kabul etmeyerek, verdikleri unvanı yırtarak, soydaşlarının yanına dönüp zulme karşı bir direniş geliştirmiştir. Müslüman olmayan Gandhi'nin gösterdiği bu güzel davranışı ne yazık ki bugün birçok Müslüman'da göremiyoruz. Orta Doğu'yu kana bulayan İsrail'in

mallarının boykot edilmesi gerektiği hâlde ciddi bir protesto sergileyemiyorlar. Gandhi ise hür iradesini kullanarak zalimin yanında yer almaktansa -zor da olsa- ezilen, sömürülen kavminin yanında yer alıyor ve halkla beraber, ihtiyaçlarını karşılayacak çalışmalar geliştirerek, İngiliz mallarına karşı boykot mücadelesi başlatıyor. Tüm bunlardan anlıyoruz ki kim dünyevileşmenin esaretinden, gelip geçici nimetlerin bağlayıcılığından soyutlanırsa, zulme mutlaka karşı koyacak ve adaletin tesisi için gayret gösterecektir. Karşı koyamayanlar, çıkış yolu bulamayanlar ise başlarına gelen sıkıntı ve engeller sebebiyle öylesine bezgin, çaresiz, yılgın bir tablo sergiliyorlar ki bu hâlin onların düşünce ve hareket kabiliyetini köreltiğini görmedikleri için gerekçe olarak da kuşatılmışlık, güçsüzlük edebiyatıyla savunmalara geçiyorlar. Oysa aynı insanlar, dünyalıklarından olmamak veya dünyalıkları elde etmek için birçok tehlikeleri, birçok güçlükleri göğüslemektedirler. Arzu ettikleri şeyleri elde etmek için hangi engel onları yollarından alıkoyuyorsa onu bertaraf etmek için maddi manevi tüm imkânları seferber ederler. Din söz konusu olunca mazeretler yığılır önlerinde. İşte iman ve ideal sahibi kimselerle dünyevileşmiş insanlar arasındaki tasavvur farkı budur. İradesi güçlü, ideal sahibi insanlarda yer yer kırılmalar, tökezlemeler görülse de bu kişiler hemen kendilerini toparlayıp yeniden istikamet üzere yollarına devam ederler. Burada herkes kendisini muhakeme etsin; kim ne adına, neler uğruna fedakârlık etmiş, ne uğrunda nelere katlanmış?

❁ ❁ ❁

وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ ۖ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ

امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ ۚ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا ۖ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءُ

وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي
لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾

28:23 Vaktaki Medyen suyuna vardı. Üst tarafında (ve kenarında) **bir sürü insan buldu ki** (hayvanlarını) **suluyorlardı. Onların gerisinde** (ve alt yanında) **da** (sürülerini) **alıkoyan iki kadın gördü. Dedi: "**(Bu) **hâliniz ne?" Dediler: "Çobanlar suvarıp dönünceye kadar biz suvarmayız. Babamız ise büyük bir ihtiyardır."**

28:24 Bunun üzerine (Mûsâ) **onlarınkini suvarıverdi. Sonra gölgeye çekilip dedi ki: "Rabbim, hakikat ben, bana indirdiğin hayırdan dolayı muhtacım."**

Hz. Musa, çok uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra oturup dinleneyim derken, orada da hazmedemeyeceği bir manzarayla karşılaşıyor ve hayvanlarını sulamak için bekleyen iki hanıma yaklaşarak niye beklediklerini soruyor ve meseleyi anlayınca hayvanlarını suvarmak için işe girişiyor. Hz. Musa, uzun yolculuğun vermiş olduğu ihtiyaç içerisinde iken bu iş karşılığında hiçbir talepte bulunmuyor ve Rabbine yönelip indireceği her hayra muhtaç olduğunu dile getiriyor. Bu davranış, İslâm ahlâkıyla yetişmiş fertlerin âlicenaplığını, efendiliğini edeplerini temsil ediyor. Ayrıca bu âyetten çıkaracağımız ders, kadın ile erkek arasında bir sınırın olması, erkeklerin bütün güçlerini kullanarak evin geçimini temine çalışması, zaruret hâlinde kadınların hayâ ve iffetlerini koruyarak çalışmaları, zaruret hâsıl olmadıkça kadının, evinin hanımı olması ve böylece aile düzeninin sarsılıp neslin bozulmaması şeklindedir. Bu önemli hususa rağmen günümüzde kadınların yoğun bir şekilde iş hayatına atıldığını ve bu sebeple birçok erkeğin işsiz kaldığını, dolayısı ile ailelerde dağılmalar, bozulmalar meydana gelmesi se-

bebiyle psikolojisi bozuk bir neslin oluştuğunu kimse inkâr edemez. Kadınlar, zaruretler hâsıl oldukça kendine uygun yerlerde veya evinde, bahçesinde işler üreterek çalışabilir. Hele de cahiliye sisteminde çalışmak zorunda iseler iffet ve vakarlarını korumaya azami dikkat etmelidirler. Kadının ekonomiye katkıda bulunması, illa da para kazanması anlamına da gelmemeli. Bir kadın, iktisatlı, idarede tedbirli olursa, bütçeye en güzel ekonomik katkıda bulunmuş demektir. Bugün çalışan kadınlar, evine yapacağı ekonomik katkıdan ziyade alabildiğince savurganlıkta bulunurken, kazandığının da bir hayrını göremiyor/görse bile bozulan dengeyi kim tamir edecek. Fıtrata yönelik tabiî akışın seyri bozulunca aileler huzursuzlaşıyor ve huzursuz aileler, stresli bir neslin yetişmesine sebep oluyor. Cahiliyenin hâkim olduğu ortamlarda iman eden kişiler olarak kendimizi bu akışa kaptırmaktan kurtarabiliriz.

Âyete dönersek; edeplerinden dolayı bekleyen kadınların durumu bizlere çok anlamlı mesajlar veriyor. Mesela, sıra beklenilmesi gereken işlerde, adalet ve edebi temin etmek için erkek ve kadın iki sırada durumu halledebilir. Yoksa güçlü olan edepsizler, hak-hukuk gözetmeden araya girer, kendi işini bitirmeye çalışır.

Bir yerde hayâ, iffet, hak, hukuk duyguları körelmişse orada ahlâklı insanların -ister istemez onların şerrinden korunmak içinişleri hep geri kalır. Burada erkeklerin kadınlara biraz öncelik tanımaları onların şanındandır. Günümüzde ise kadınlar topluluğun içerisine o kadar girmişler ki erkekler kadına sıra vermek gibi bir incelik göstermeye kalksalar kendilerine sıra gelmesi hayli zaman alır. Bu durumlarda en güzel şey; erkek ve kadından oluşan bir sıra uygulaması haksızlığa meydan vermez.

İstisnaları tenzih edersek, erkekler ekonomik ve fiziksel gücüyle kadına gereksiz baskılarla eziyet ettiklerinde, kadınlar da: "Ah keşke okusaydım da ekonomik özgürlüğümü elde etseydim! Ne ana-babaya ne de kocaya boyun eğip bu zulme maruz kalır-

dım." diyor. Özellikle de doyumsuz, kanaatten yoksun, anne ve iyi bir eş olmanın şuurundan yoksun şükürsüz kadınlar iş sahalarını doldurur olmuşlar. Hâliyle çocuklar, eşler birbirinden uzak, ailenin sıcak ikliminden mahrum, birbirini günlerce göremeyen, dayanışmadan yoksun bir şekilde ekonomik özgürlüğün peşinde koşarlarken elde ettikleri nimetleri dahi ağız tadıyla kullanamazlar. Aile ve toplumsal çöküşe sebep olacak bu savrulmadan bir an evvel kurtulmak için mü'min erkek ve kadınlar birbirlerinin velileri olarak sosyal hayatta asli sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmalıdır. Temiz ve disiplinli sosyal hayatın inşası buna bağlıdır. Huzur ve mutluluk ekonomik hürriyette aranmaz. Huzur da, güven de, onur da, erdem de bu ekonomi algısı karşısında kanaatkâr olmaktadır.

Hz. Musa, birçok şeye muhtaç olduğu hâlde güçsüzlere yardım etmeyi şiar edindiğinden, yapmış olduğu bu iş karşılığında hiçbir ücret talebinde bulunmadan gölgeye çekilerek Rabbine hâlini arz ediyor. Allah'ın sünneti sebepsiz tecelli etmediğinden, yaşlı ve salih bir zatla ona yardım gönderiliyor.

❁ ❁ ❁

فَجَآءَتْهُ اِحْدٰىهُمَا تَمْشِىْ عَلَى اسْتِحْيَآءٍ ۖ قَالَتْ اِنَّ اَبِىْ يَدْعُوْكَ لِيَجْزِيَكَ
اَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا ۗ فَلَمَّا جَآءَهٗ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ ۙ قَالَ لَا تَخَفْ ۖ
نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٢٥﴾

28:25 Derken o iki (kadın)**dan biri utana utana yürüyerek ona geldi. "Babam, dedi, biz**(im sürümüz)**ü suvardığının ücretini sana ödemek için seni çağırıyor." Bunun üzerine** (Mûsâ) **ona gidip kendisine kıssayı anlatınca o: "Korkma, dedi, o zalimler güruhundan kurtuldun."**

Hz. Şuayb'ın kızları, kadın mirasının kadim İslâmî kültüre en güzel katkılarından biri:

Zor şartlarda evin idaresi ile uğraşan peygamber kızları, namahrem ile muamelede vakur duruşludur. Hz. Musa'nın iyiliğine mukabele ederken takınılan tevazu ve hayâ! Hafifmeşreplikten uzak, hareket ve davranışlarında vakarlı, sözleri eğip bükmeden, gerektiği kadar konuşma! "...Sözü maruf veçhile söyleyin."[13]

İnsanlığı hayran bırakan, faziletli, iffetli bir kadınla bir erkeğin örnek tablosu gözler önüne seriliyor! Nezaketle yapılan davete icabet! Hz. Musa, başına gelenleri yaşlı babaya anlatıyor. "Korkma, artık zalimler güruhundan kurtuldun." diyerek onun içine güven ve emniyet veriyor. Allah'ın ihsanıyla tek başına hicret ettiği bu diyarda, güven içerisinde hayatın olmazsa olmaz ihtiyaçlarını karşılayacak kapı açılıyor.

❁ ❁ ❁

قَالَتْ إِحْدٰىهُمَا يٰٓأَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ ۖ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ ﴿٢٦﴾

28:26 O ikiden biri: "Babacığım, dedi, onu ücretle (çoban) **tut. Çünkü ücretle kullandıklarının en hayırlısı şüphesiz ki o kuvvetli, emin** (adamdır.)"

Bu âyetten anladığımız; hem babaları yaşlı olduğundan, hem iyi ve dürüst bir adam bulamadıklarından olsa gerek, kızlar çalışmak mecburiyetinde kalmışlar. Fakat güvenilir, iyi bir eleman bulunca işi ona devrediyorlar. Demek ki insan, zaruretler hâsıl olunca kendi işinde kızını veya karısını çalıştırabilir. Tabiî bu zaruret ölçü-

[13] Bkz. 33/32-34

sünü de herkes kendi durumuna göre belirlemeli, işi keyfilikten uzak olarak değerlendirmelidir.

Cahiliyenin içerisinde, değerlerin yozlaştığı toplumlarda, kadınlarının ekserisi ciddi bir ihtiyaç içerisinde olmadıkları hâlde inancımıza, ahlâkımıza, örfümüze taban tabana zıt bir durumda iş hayatına atılarak, kullanılan bir meta hâline getirilmişler. Onurlu, iffetli bir erkek, karısını, kızını böyle ortamlarda çalıştırmaktan rahatsız olur. Dolayısıyla ailenin ihtiyacını temin etmek için elinden gelen gayreti gösterir ki böyle bir mecburiyet hâsıl olmasın. Kadın da dünyanın cazibeli yaşantısına meylederek erkeğini zor durumda bırakmasın ki çaresiz kalan bir erkek, bu sıkıntıdan kurtulmak için eşinin çalışmasına göz yumacak durumda kalmasın. İslâm'ın hâkim olmadığı toplumlarda, tüketim çılgınlığı içerisinde ekonomik yetersizlik ileri sürülerek, kadın, kız, çocuk demeden fertlerin kazanç peşinde koşturmalarının sonucu dünya ne zararlar gördü, Müslümanlar ne değerler kaybettiler. Aile düzenleri, akrabalık ilişkileri altüst oldu. Bütün bu olumsuz etkilerin önünü alabilecek tek husus İslâm'dır. Allah, üstün meziyetlerle donattığı kullarının azizliğini koruyacak müeyyideleri koymuş; aciz, desteğe muhtaç olanları ise devlet eliyle koruma altına alarak muhannete muhtaç olmaktan kurtarmıştır. Öyle bir yapı inşa etmiş ki; emeği sömürme, adam kayırma, işten atma, iş sahasını daraltma, ihtikâr, karaborsa ve tefeciliğe sebep olacak durumların önünü tıkamış, halkı görüp gözeten bir yapı oluşturmuş. Bu yapı, sosyal ve ekonomik ahlâkı bozuk olanların işine gelmediği için böyleleri, sürekli İslâmî değerlere saldırarak; kadın-erkek eşitliği, hürriyet, özgürlük naraları atarak behimi emellerine ulaşma peşindedirler. Ezilen, itilen çocuklar, istismar edilen kadınlar, sömürülen güçler bunların sermayesidir.

Edep ve ahlâk timsali evlatlarından biri nezaketle: "Babacığım, onu ücretle tut." önerisinde bulunuyor. Şuayb

(a.s)'da kızının fikrine önem veriyor. İslâm insana bir bütün olarak değer veriyor, sınıf ve cinsiyet ayrımı yapmadan, sadece işi ehline vererek farklı iş taksiminde bulunuyor. Aile, devlet idaresinde içişleri ve dışişleri bakanlarının birbirlerine müdahale etmeden, işlerini istişare ile idare etmelerine benzer. Birbirlerine çok müdahale ederlerse hem kendi özel işlerini hakkıyla yerine getiremeyecek hem de kaosa sebep olacaklardır. Dolayısıyla aynı mecliste meselelerini görüşerek, herkes kendi asli sorumluluğunu dikkate alarak görevlerini yerine getirecek ve insanlar huzur-güven içerisinde hayatlarını sürdüreceklerdir. Bunun için Müslümanlar, meselelerini kendi zanlarına veya toplumun baskılarına göre değil, İslâm kültür ve ahlâkına göre çözüme kavuştururlar.

❁ ❁ ❁

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَىٰ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِيَ
حِجَجٍ ۖ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِندِكَ ۚ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ ۚ
سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

28:27 (O zat Mûsâ'ya) **dedi ki: "Ben iki kızımdan birini - sen bana sekiz yıl ecirlik** [işçilik, gündelikçilik] **etmek üzere- sana nikâhlamayı arzu ediyorum. Eğer** (hizmetini) **on** (yıl)**a tamamlarsan o da kendinden.** (Bununla beraber) **arzu etmem ki sana zorluk çektireyim. İnşallah beni salihlerden bulacaksın."**

Öneri ciddiye alınmış ve iş hususunda anlaşmaya geçilmiş. Tabiî anlaşmaya geçmeden önce kurulacak ortaklıklarda ve birlikte çalışma hususunda hem seçici davranılmalı hem de iş ehline verilmelidir. Sonra anlaşma safhasına geçilmelidir ki ne işveren işçisini keyfine göre çıkarabilsin ne de işçi kafasına göre hareket edebilsin.

"...Çalışmana karşılık bu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istiyorum." İfadesinde, sıcak ve samimi bir ilişki içerisinde bir örfün işleyişini görüyoruz. Bu, güzel bir yöntem olsa da her zaman mümkün olmayabilir. Lakin aday seçilecek eşler araştırılmalı veya kişi, çevresinde dininden, ahlâkından emin olunacak birisine kızını, bacısını, oğlunu, yeğenini teklif edebilmeli veya hatırlatabilmelidir. Bu örf iki taraf için de geçerli olmakla beraber, genellikle erkeğin kıza talip olacağı kanısı hâkim olduğu için böyle bir teklifi yapmaktan çoğu kimseler çekinirler. Örflere bağnazca sarılarak güzel şeyleri yapmaktan sakınmak da yanlıştır.

Asr-ı Saadet'ten örnek rivayetlerde; babalar, kızlarını emin oldukları erkeklere teklif ediyorlarmış. Hatta kadınlar, kendilerini peygambere arz ediyor veya kendilerinin kiminle evlenmeleri konusunu Resulullah'a soruyorlarmış. Bütün bunlar son derece edep ve terbiye içerisinde cereyan ediyor, hiç kimsenin haysiyeti rencide olmuyor, hayâ duyguları çiğnenmiyor. Rivayetlere göre Hz. Ömer, kızı Hafsa'yı Hz. Ebu Bekir'e teklif etmiş, o susmuş, sonra Hz. Osman'a teklif etmiş, o, mazur karşılamasını söylemiş. Bunları Resulullah haber alınca, Hz. Ömer'in hatırını almak için "Belki Allah onlardan daha hayırlı birisini nasip eder." diye buyurmuştur. Ve bilahare Resulullah bizzat onunla evlenmiştir.

Bugünkü Müslümanlar da İslâm'ın değerini, açık görüşlülüğünü, edep, kural ve kaideleri içerisinde bilselerdi, bu kadar yapay, bu kadar zor durumların içerisine düşmezlerdi. Tabiî bir mü'min böyle bir uygulamayı düşünse bile cahiliyyenin etkilerinden çekinir. Ama inananlar, cahiliyenin değil de, Allah'ın değer yargılarıyla meselelerini halletmek için kınayanın kınamasından çekinmeyerek, kendilerini, örflerin kazandıracağı hayırdan mahrum etmemeye çalışmalılar.

O muhterem zat, bu gencin tehlikeli hikâyesini dinlemesine rağmen; evin, işin, statün ne demeden bu gencin ahlâkî değerlerine

bakarak mevcut imkânlarla onu destekliyor ve güzel bir yuva kuruluyor.

Hz. Musa da, bu iki kız da cahili bir ortamda olmalarına rağmen İslâm kültürüyle yetişmiş gençlerdir. Ama görüyoruz ki Allah bir vesile ile bu gençleri, kilometrelerce uzak yerlerden bir araya getiriyor. Buna tevafuk da diyebilirsiniz ama Allah mutlaka kişilerin eğilimlerine göre kaderlerine yön tayin eder.

Özetleyecek olursak; Müslümanlar, kınayanların kınamasından çekinmeden doğru olanı yapmalı, insanların zor durumlarından yararlanarak sömürüye, suistimale meydan vermeden, iş isteyenlere iş, eş isteyenlere eş hususunda mevcut imkânları sunmalıdırlar. Aile yuvası kurulurken de dinî ve ahlâkî değerler dikkate alınarak hareket edilmeli, maddi koşullar ileri sürülerek iş zorlaştırılmamalıdır. İşin en hayırlısı kolay olanıdır. Keyfiliklerin önünü alacak istişare ile kararlı anlaşmalar yapılarak hakların korunmasına dikkat edilmelidir. Hz. Şuayb "...İnşallah beni salihlerden bulursun." diyerek, ben de insanım, hatalı davranışlarım olabilir. Buna rağmen elimden geleni yapmaya çalışırım, manasında güven telkin edip Hz. Musa'yı rahatlatıyor.

Bu âyetten çıkaracağımız dersler:

- Salih insanların iletişimlerinde samimi olmaları
- Birbirlerine ayna olmaları
- Yıkıcı değil yapıcı olmaları
- Nefretle değil, sevgi ve merhametle davranmaları
- His, heyecan ve zanla hareket etmemeleri
- Empati kurarak anlaşmaları
- Bilgilerini artırmaları
- Alternatif düşüncelerle birbirlerine yol göstermeleri vb. sayılabilir.

❀ ❀ ❀

قَالَ ذٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ ۖ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ ۖ وَاللَّهُ عَلَىٰ
مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

28:28 (Mûsâ) **dedi: "O seninle benim aramdadır. Bu iki müddetten hangisini ödersem demek ki bana karşı bir husumet yok. Allah da şu dediğimizin üstünde bir vekil."**

Ne güzel bir anlaşma ne güzel bir teslimiyet! Vekili Allah olan insan, acaba işini suistimal eder mi? Vekili Allah olan bir insan, başkasının gücünü sömürür mü? Allah'ı gereği gibi idrak eden, O'nu vekil edinen birisi, anlaşmaya sadık kalarak üzerine aldığı işi, gücünce en iyi şekilde yerine getirmeye çalışır. Sömürme ve sömürülmeye meydan vermeden yürütür.

❁ ❁ ❁

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِن جَانِبِ الطُّورِ نَارًا ۖ قَالَ
لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ النَّارِ
لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾

28:29 Artık Mûsâ müddetini bitirince ailesiyle yola çıktı. Tur yanından bir ateş hissetmişti o. Ailesine dedi ki: "(Siz burada) **eğlenin. Çünkü ben bir ateş gördüm. Olur ki size ondan bir haber yahut** (ocak yakıp) **ısınmanız için bir ateş parçası getiririm."**

Hz. Musa, Mısır'dan hicret edip Medyen'e gelmiş ve Hz. Şuayb'la iş anlaşmasını sadakatle bitirdikten sonra onun kızıyla evlenip yuvasını kurmuştur. Bilahare ailesini de yanına alarak Mısır'a gitmek için yola koyulmuştur. Bütün bu oluşlar vahyî yönlendirme-

ler ile olsa da şu dersi çıkarabiliriz. İnsanlar, durum ve şartlara göre vatanından uzak diyarlara gidebilir ama sıla-i rahimi kesmemeli/kesemez. Ne kadar uzak diyarlarda da olunsa iletişim kurmaya çalışılmalıdır. Çünkü bu hem fıtri bir temayül hem de ilahî bir tembihtir. Hele günümüzde, medyatik araçlarla anında irtibat kurulabilinse de şu bir gerçek ki insanın birebir ilişki kurması, dolaylı irtibat kurmasıyla asla bir değildir. Gönül muhabbet, gönül kucaklaşmak ister. Sıla-i rahimde bu gerçekleşiyor. İşte Hz. Musa da bu sıla hasretiyle korkarak kaçtığı Mısır'a yeniden dönüyor. Her asrın kendi döneminde araç, gereç ve yol işaretleri olsa da eski yolculuklarla günümüz yolculukları mukayese edilmemelidir. Elbette yolculukların istikamet üzere gidebilmesi için adrese, yakıta ve trafik işaretlerine ihtiyaç vardır. Hz. Musa da yola koyulduğunda, ailesini bir mola yerinde bırakarak, adres sormak ve lazım olan ihtiyaçları gidermek için oradan ayrılıyor. Fakat ilahî kader ona, sılaya dönüşte farklı tecellide bulunuyor.[14]

Her insan, hayatında plan, program yapar/yapmalıdır da! Ama her plan ve programın üstünde, her şeyi hikmetle tayin eden ilahî kudreti unutmadan plan ve program yapılmalıdır. İmtihan olan bu hayatta insanlar, idealleri uğrunda mücadele verirken çeşitli sıkıntı ve çilelerle karşılaşabilirler. Fakat şu bir gerçek ki çileler, zorluklar insanı biliyor, hayata daha temkinli, daha itidalli ve daha düşünerek bakmasını öğretiyor. Burada da, Hz. Musa'yı böyle bir olgunlaşma sürecinden geçirerek ileride yükleneceği ağır göreve hazırlayan kudret elini görüyoruz. Hz. Musa'nın bu yolculukta nelerle karşılaşacağına bundan sonraki âyet-i kerimelerde temas ediliyor.

❀ ❀ ❀

[14] Bkz. 20/10-14. not

فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ مِن شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ
الشَّجَرَةِ أَن يَا مُوسَىٰٓ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٠﴾

28:30 Derken oraya gelince feyizli (ve mümtaz) **bir yerdeki vadinin sağ kıyısından, ağaçtan: "Ya Mûsâ, âlemlerin Rabbi olan Allah benim ben!" diye.**

Hz. Musa, ihtiyaçlarını gidermek için gittiği yerde bir anda manevi bir atmosferle karşılaşıyor. İlahî irade o ışığı göstererek kulunu oraya getirip elçi seçeceğini haber veriyor.

Allah'ın surette tecelli eden nurunun bir ateş şeklinde görünerek kuluna seslenmesi... Bunlar keyfiyeti bizce hakkıyla bilinmeyen vahyî verilerdir.[15]

Kudreti sonsuz olan Rabbimiz: "Âlemlerin Rabbi benim, ben!" diye ilah olduğunu ilan ediyor. Hz. Musa, İsrailoğulları geleneğinden gelen bir Allah inancına sahip olsa da, inancının mahiyetini hakkıyla bilmiyordu. Çünkü kendini ilah ilan eden bir diktatörün baskısı altında kalan halkın inançları saptırılmış, bu inançların aslı unutturulmuştu. Allah ise ona yalnız kendisinin Rab olduğunu, kendinden başka yaratıcı, idare edici, emir verip terbiye edici hiçbir gücün olmadığını, her şeyin ve her işin ancak kendi iradesi ile olduğu gerçeğini öğreterek, Firavun ve Firavunlara karşı korkup boyun eğmekten sakındırıyor.

❁ ❁ ❁

[15] Bkz. 4/164; 7/143-144; 19/52; 27/8-9

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَا

مُوسَىٰ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ ﴿٣١﴾

28:31 Ve "Asanı (yere) **bırak." diye nida olundu. Şimdi** (Mûsâ) **onu bir yılan gibi deprenir görünce arkasını dönüp uzaklaştı, geri dönmedi. "Ya Mûsâ, beri gel, korkma! Çünkü sen emniyette olanlardansın."**

Allah, Hz. Musa'yı, güçlü bir donanıma sahip olması için birtakım sınamalardan geçiriyor ve elindeki asasının hareket etmesiyle onun korkuya kapılması söz konusu oluyor. İnsanoğlu ani olaylardan doğal olarak korkar, kaçar, tedbir alır. Ama Rabbini tanıyan, manevi değerlerle donanan kişi bu korkuları yaşasa bile hedeflemiş olduğu doğrular paralelinde yapacağı eylemi sürdürür ve bilir ki mutlaka birtakım tehlikelerle, musibetlerle karşılaşacaktır. Allah-u Teâlâ elindeki asayla kuluna yalnız olmadığını, maddi-manevi donanımla hayalleri, vehimleri bir tarafa atıp aklıselimle hareket etmesi gerektiğini tembihliyor.[16] Yani başka bir tabirle "Asayı Musa'ya değil, Musa'yı asaya hazırlıyor." Düşmanın yüreğine korku salacak silahlara maneviyat elbisesi giydiriyor.

Olayları bu bağlamda değerlendirdiğimiz sürece madde ile mananın, mana ile maddenin bileşiminden doğan güçle büyük sanılan cüce devleri yenebiliriz. Ama korkular, paniğe, karamsarlığa itiyorsa sahibine hep geri adım attırır. Bir ata deyimiyle: "Tedbir takdiri değiştirmez." sözünü değerlendirdiğimizde, elbette ki beşerin iradesi Allah'ın iradesi ile beraber hareket edecek. Yoksa beşerin iradesi neye yeter? Güç ve sebat ile hareketlilik insanı başarıya ulaştırır. Biz, irademizle, aklımızla gerekeni yapacağız ve Allah'a

[16] Bkz. 20/17-22; 26/13

sığınacağız. Allah hakkımızda neyi takdir etmişse onun hayırlı olduğuna inanacağız. Hz. Musa'nın şahsında bize bu eğitim veriliyor.

❁ ❁ ❁

اُسْلُكْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ وَاضْمُمْ اِلَيْكَ

جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ ۚ اِنَّهُمْ

كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٢﴾

28:32 "Elini yakanın içine sok. Afetsiz, bembeyaz olarak çıkacaktır o. Korkudan (kanat gibi açılan) **ellerini kendine** (birbirine) **kavuştur** (korkma!) **İşte bu iki** (mucize) **Firavun'a ve cemaatine Rabbinden iki burhandır. Çünkü onlar fasıklar gürûhudur." diye** (buyuruldu.)

Bu bembeyaz el hadisesini ikinci bir mucize olarak görsek de şöyle değerlendirebiliriz. Ellerde sahip olunan imkânlar aklın gücüyle buluştuğunda çok şeyler yapılabilir. Arapçasında geçen "Ceybike" herhangi bir tehlike karşısında elini göğsüne (vedmum) katla veya çek. "Cenahe" kanadını, elini veya pazını "Rehabe" korkutmak, telaşa düşürmek için maddi-manevi donanımla potansiyel değerleri kullanırsan, kendine bir güven geleceği için düşmana karşı cesaretle karşı durup gönüllerine korku salabilirsin, anlamlarına geliyor.

İlahî dâva büyük ve ağır, düşman güçlü ve donanımlıdır. Hz. Musa ise tek ve elindeki hakikat asasından başka bir gücü yoktur. Tarihle sabittir ki imanın gücüyle birçok Firavun zelil olmuştur. Bu nedenle inananlar elindeki imkânları kullanmasını bildiğinde büyük gücü oluştururlar. Bir kalemi iyi kullanırsanız; bu, bir dergiye, bir

kitaba hatta bir ekolün oluşmasına kadar gidebilir. Kişi, eğer bir toplumu değiştirmeye yönelmişse hiçbir şeyi küçük ve basit görmemeli.

Fasık topluluğun size asla dost ve yardımcı olmayacağını bilin. Belki onların güzel yanları olabilir, kendi sahalarında gelişme kaydedebilirler. Ama bütün bunlara rağmen, onları dost edinirseniz ziyana erersiniz.[17] Onları ilahî vahiy doğrultusunda tanımayanlar, başarılarına bakarak onların sahasında at oynattıklarından, sürekli tuzağa düşmekteler. Tabiî onların ilerlemeleri, gelişmeleri, dünyaya hükmetmeleri göz ardı edilmez ama bir mü'min kendindeki değerleri görmediği zaman, gelişip ilerleme yerine her geçen gün geriler ve küfrün tahakkümüne boyun eğer. Oysa mü'minler, ellerinde kâfirlerde olmayan iman asası, yüreklerinde vicdanı, arkalarında Rabbinin desteğiyle yola çıktıklarında, kâfirler topluluğuna karşı galip gelirler.

Üstteki âyetlerle beraber anlıyoruz ki zalimin zulmünden korkup sinmek yerine onlara karşı güçlü silahlarla donanıp karşı çıkılmalıdır.

Allah'a dayanan, buyrulan hükümler doğrultusunda güç oluşturan mü'minler, zahirde korku verecek şeyler olsa da vehme kapılmadan -her oluşta bir hayır ve hikmet vardır- düsturuyla zalimlere karşı koyma cesaretini geliştirebilirler. Hakiki iman öğretilerinden yoksun kalan fert ve topluluklar, havari olacak derecede kuvvetli kanaatlere sahip olamadıklarında, zamanın akışında ciddi bir gelişme kaydedemedikleri gibi şahsi menfaatlerini takip eden bir kuvvetin etkisiyle oyalanarak zaaflarına yenilirler.

Sözün özü; doğru inancı, sağduyulu vicdanı, temiz elleri karanlıklar bastıramaz. Bu durum, kirli ellerin temiz ellere hayranlığını artırır.

---

[17] Bkz. 3/118; 5/51

قَالَ رَبِّ اِنِّی قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَاَخَافُ اَنْ یَّقْتُلُوْنِ ﴿٣٣﴾ وَاَخِیْ هٰرُوْنُ
هُوَ اَفْصَحُ مِنِّیْ لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ مَعِیَ رِدْءًا یُّصَدِّقُنِیْٓ اِنِّیْٓ اَخَافُ اَنْ
یُّكَذِّبُوْنِ ﴿٣٤﴾ قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِاَخِیْكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطٰنًا فَلَا
یَصِلُوْنَ اِلَیْكُمَا بِاٰیٰتِنَآ اَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغٰلِبُوْنَ ﴿٣٥﴾

28:33 (Mûsâ) **dedi: "Rabbim, hakikat ben onlardan bir cana** (kıydım)**, öldürdüm. Onun için beni katledeceklerinden korkarım."**

28:34 Birâderim Hârun, o, lisan bakımından benden daha fasihtir. Binaenaleyh onu da benimle beraber yardımcı (bir peygamber) **olarak gönder ki beni tasdik etsin. Çünkü ben, beni tekzip edeceklerinden endişe ediyorum."**

28:35 Buyurdu: "Senin bâzunu biraderinle kuvvetlendireceğiz ve size öyle bir satvet (kuvvet ve galebe) **vereceğiz ki onlar size erişemeyecekler. Gidin ayetlerimizle. Siz de, size tabi olanlar da galip** (gelecek)**siniz.**

Bu, Allah'ın elçisine ilahî fermandır. Karşı konulmadan yerine getirilmesi lazım. İş kutsi fakat bir o kadar da zor. O, geçmişte, iyilik yapayım derken gayriihtiyarî hem birinin ölümüne hem de İsrailoğullarından oluşu nedeniyle Firavun'a karşı başkaldıran potansiyel bir suçlu ilan edilmiş olmasına rağmen "Ben bu hâlimle nasıl Firavun'a tebliğ yapabilirim." babında itiraz etmiyor. Bilakis tebliğin etkili olması, öldürülürse akamete uğramaması için kardeşini yardımcı olarak talep ediyor. Burada davetçilerin, geniş bilgi ve tecrübeye, ses tonu ve rahat telaffuza ihtiyaçları olduğu kadar jest ve mimiklerinin de önemi büyüktür. Hakkı anlatacak, bâtılın

mutlak anlamda zararlı olduğuna inandıracak güçlü hatiplerin rolü çok büyüktür. Hz. Musa da tüm bu sebeplerden dolayı kardeşinin kendisine yardımcı olmasını istiyor. Şu bir gerçek ki iki kişi bir kişiden daha kuvvetlidir.[18] Ayrıca Allah, zalimleri alaşağı etmek istediği zaman sebepleri yaratır. Dâvayı icra edecek gönülleri hazırlar.

❀ ❀ ❀

فَلَمَّا جَآءَهُمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُفْتَرًى وَمَا

سَمِعْنَا بِهٰذَا فِىٓ اٰبَآئِنَا الْاَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾

28:36 Bunun üzerine (Mûsâ) **onlara açık açık ayetlerimizi getirince dediler ki: "Bu, uydurulmuş bir büyüden başka bir şey değildir. Biz evvelki atalarımızdan bunu işitmedik."**

Bu âyet küfür ehlinin inandığı şeyden bile emin olmadıklarını, nasıl bir çelişki içerisinde olduklarını, bindikleri dalı kesme körlüğüne düştüklerini ortaya koyuyor. Madem Hz. Musa'nın getirdiği sihir ise neden Firavun kendisi sihirbazlarıyla halkının gözünü büyüyle korkutup idare ediyordu? Neden en bilgin sihirbazları ile Hz. Musa'nın ortaya koyduklarını çürütememişti? Cahiliyenin mantığı doğru söze kulak verip onu dinleyip anlamak değil, ön yargı ve gururla çürütmeye çalışmaktır. Bunun için olmadık sözlerle itham ederler veya atalarında görmediklerini, atalarından işitmediklerini öne sürerek körü körüne haktan yüz çevirirler.[19] Dolayısıyla aklı örten, ilme rağbet etmeyen, kulaktan duyma ve zanna dayalı inanışlara sahip olanlar kolay kolay doğruyu tasdik edemezler. Oysa fıtratında, vicdanının bir köşesinde sıkışan imanı hepten

---

[18] Bkz. 17/53; 20/29-32; 26/10-17. not
[19] Bkz. 2/171; 5/104; 7/28; 10/78

öldürmeyenler yapılan uyarılar üzerinde düşünerek, vicdanlarının sesine kulak vererek hakikati anlamaya çalışırlar. Düşünmek, dinlemek ve anlamaya çalışmak insanı mutlaka doğruya ulaştıracaktır. Ön yargı taassup ve körü körüne karşı çıkışlar ise insanı mutlaka yanıltacaktır. İnsanları küfre sürükleyecek olan bu hastalıktan Müslüman'ım diyenler sakınıp mutlaka doğruyu arayıcı olsunlar.[20]

Gerçekten Kur'ân'ı fıkhetmeye yanaşmadan, öğütler üzerinde düşünmeden körü körüne ataları taklit etmek, sadece onlardan işittiğini din zannetmek Müslümanlara yakışmaz. Onların dinlerini mutlaka fıkhederek yaşamaları gerekmektedir. Müslümanlar, Allah'ın göstermiş olduğu âyetlerle (mucize) ilmî, fenni, bilim bulgularına açılım olarak düşünüp büyük gelişimlerin altına imza atabilirler. Gerçekten peygamberlerin hayatında gösterilen âyetler (mucize), bu gün kavuşulan teknolojik imkânlarla gayet kolay bir şekilde elde edilmekte. Allah'ın kudretiyle meydana getirdiği şeyleri çözmeye güç yetiremezler. Nitekim Hz. Musa ve diğer peygamberlerin ortaya koydukları gerçeği kimse çürütemediği gibi bunların duyulmasını engelleyemediler.

❁ ❁ ❁

وَقَالَ مُوسٰى رَبِّىٓ اَعْلَمُ بِمَنْ جَآءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِهٖ وَمَنْ تَكُوْنُ لَهٗ عَاقِبَةُ
الدَّارِ ۭ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿٣٧﴾

28:37 Mûsâ: "Rabbim, dedi, canib(-i ilahîsi)nden kimin hidayet getirdiğini, yurdun akıbeti kimin olacağını daha iyi bilendir. Hakikat şudur ki zalimler asla felah bulmazlar."

Allah, kimin ne adına hakka karşı çıktığını ve niçin atalarını referans gösterdiklerini bilendir. O, hainlerin sinelerinde sakladık-

[20] Bkz. 72/14

ları o gün bir bir ortaya çıkacak ve gizlediklerini bilfiil kendileri de çevrelerindeki insanlar da göreceklerdir. Ama o gün geriye dönüş yok, kendilerini düzeltmek mümkün değildir. O gün sözün bittiği, kararın verildiği gündür. Bu âyetlerle imtihanı anlayanlar vicdan muhasebesi yaparak "ene" ye dair yaklaşımlardan sakınırlar. Böyle bir muhakemeden yoksun kalanlar mutlaka zulmün bir çeşidine düşerler.

Varsın yeryüzü ilahlığına soyunanlar güç ve sultalarına dayanarak uyarıya kapılarını örtsünler, varsın ahireti hesaba katmayıp hakkın sesini zulümleriyle örtmeye çalışanlar. Dünyada zillete, ukbada hüsrana uğrayacaklardır.

❁ ❁ ❁

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي ۚ فَأَوْقِدْ لِي يَا
هَامَانُ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَىٰ إِلَٰهِ مُوسَىٰ ۙ وَإِنِّي
لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٣٨﴾

28:38 Firavun dedi: "Ey ileri gelenler, ben sizin benden başka bir tanrınız olduğunu bilmiyorum! Ey Hâmân, haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak da bana büyük bir kule yap. Belki ben Mûsâ'nın Tanrısına tırmanıp çıkarım! Mamafih ben onu mutlaka yalancılardan sanıyorum ya!"

O güne kadar Firavun'a zalim olduğunu söyleyen bir kahraman ortaya çıkmamıştı. Bu sebeple Firavun'un prestiji sarsılmış ve durumu düzeltmek için 'Benim için bir kule yap!' emrini vermişti. Bu da gösteriyor ki münkirler, yandaşlarıyla bir olup hak savunucularını yalanlamak için gövde gösterisinde bulunarak, halkları yıldırmaya, korkutmaya çalışırlar. Sahip oldukları güçle zulümleri-

ne haklı sebep gösteren zalimler, sürekli doğruluğu açığa çıkaran insanları yalancılıkla itham ederek, onu toplum nezdinde küçük düşürmeye, itibarını ve sözünü etkisiz kılmaya çalışırlar. Tabiî bu yalancıları tanımak için insanın kendi doğrularını bilmesi de gerekmektedir. Kendi doğrularını bilmeyen, sözler üzerinde muhakeme etmeyen insanlar, politik ve demagojik söylemlere aldanarak, gücü elinde tutanların sözlerine inanıp onlara boyun eğerler.

Maddi-manevi donanıma sahip olarak hakka karşı çıkanlarla ilmî metotlarla mücadele edilmelidir. Meşhur atasözüdür: "Yalancının mumu yatsıya kadar yanar." Bu sahtekârın gerçek yüzü de hak anlaşıldıkça ortaya çıkar. Onların zulüm ve sömürü çarkının bozukluğunu halk tabanında herkes dile getirir ama buna karşı gelebilecek herhangi bir mukabelede de kimse bulunmaz/bulunamaz. Sebep olarak birçok şeyleri öne sürebilirler ama burada en önemli sebep; insanların dâvasızlığıdır. Bu dâvasızlık; dünyevileşmelerine, ölümden korkmalarına, ahireti ikinci plana atmalarına sebep olmuştur. Bu da onları küfrün karşısında boyun eğmeye mecbur kılmıştır. Günümüz gelişmesiyle değerlendirecek olursak; kendindeki değerleri, gerçekleri ve sahip oldukları imkânları görmeyenler, batının gelişmişliğine bakarak: "Hep inananların ezilip sömürüldüğünden, onların ise müreffeh hayat sürdürdüklerinden söz ederek batıya özenir dururlar. Demezler ki; biz değerlerimize sahip olmadığımız için kâfirler başımıza musallat oldu. Şuursuz ve dâvasız kimseler yüzünden dünya neler çekmekte. Hatta şu veciz ifadede olduğu gibi "Dünya, rahatına düşkünlerin yüzünden rahatsızdır." Burada, her ne kadar başta sulta kurmuş güçler olsa da, ikinci bir suçlu da bu bahsi geçen kimselerdir.

Yoksa nasıl olabilir de bir Müslüman hem Allah'a dayanacak hem manevi değerlerin farkında olacak ve sonra da küfrün zulmüne boyun eğecek. Bu, gerçekten düşünülmesi gereken bir şeydir.

Ama o yenilmez güç olarak görülen sultaların bir bir yıkıldığını yüce yaratıcı haber veriyor. Saltanatları onlara bir yarar sağlamadığı gibi lanetle anılarak hayata veda etmişlerdir. Dünün Semud, Nuh, Lut ve Ashab-ı Uhdud kavmi nasıl helak oldularsa bugünün süper güçleri de aynı akıbete maruz kalacaklardır.

❁ ❁ ❁

وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾

28:39 Kendisi de, askerleri de o yerde haksız yere büyüklük tasladı(lar) **ve hakikaten bize döndürülmeyeceklerini sandılar.**

Bu âyette, yeryüzü müstekbirlerine ciddi bir ültimatomla uyarı yapılmaktadır. Fakat Allah'a dönecekleri ve hesap verecekleri bir merci kabul etmedikleri için kendilerini uyaranları dikkate almadıkları gibi alay mevzusu ederler.

Hakikati onlara ne kadar anlatırsanız anlatınız, onlar iman etmezler. "Biz, ölüp çürüyerek yok olduktan sonra mı dirileceğiz? Atalarımız da mı dirilecek?" diye bu gerçeği reddederler. Ama şu bir gerçek ki Allah'ı ve ahiret gününü inkâr edenler, ne ölümden ne de mahşer yerinde dirilip hesap vermekten kurtulacaklardır. İnanmayanlar ahirete değil, cennete gidemeyeceklerdir,

❁ ❁ ❁

فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ ۖ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾

28:40 Bunun üzerine biz de hem onu hem askerlerini yakalayıverdik de denizin içine attık. Bak (Habibim)**, zalimlerin akıbeti nice oldu!**

Allah, bu sözlerle; büyüklenmesine mukabil, onu ve askerlerini tutuverip suya attık, diyerek ne kadar değersiz, ne denli önemsiz varlıklar olduklarını anlatmaktadır.

Ayrıca bu kıssada, Hz. Musa'nın Firavun'a üstün gelmesi nasıl ilahî inayetin bir tecellisi ise Müslümanların da mutlaka üstün gelecekleri ve bâtılın, putperestlerin hezimete uğrayacağı bildirilerek, inananlar teselli edilmektedir. Nitekim Kâbe putlardan, putperestlerden temizlendi.

❁ ❁ ❁

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾

وَأَتْبَعْنَاهُمْ فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾

28:41 Biz onları (dünyada insanları) **ateşe davet edegelen rehberler yaptık. Kıyamet gününde ise** (azaplarının def'i hususunda) **asla yardıma kavuşturulmayacaklardır.**

28:42 Bununla beraber bu dünyada biz onların arkalarına lânet de taktık. (Hele) **kıyamet gününde onlar** (suratları çirkinleştirilen) **çok menfur** (adam)**lardandır.**

Liderlik gibi yüce bir makamı kötüye kullanan, çevresine karşı üstünlük taslayan mütekebbirler, dıştan ne kadar alkışlanırsa alkışlansınlar, etraflarında el pençe duran, ceket ilikleyip geri geri çekilenler bile, eğer aşağılık kompleksine düşmemişlerse bunlardan rahatsızlık duyarak kendi aralarında istihza mevzusu ederler.

Büyüklenme; konumunu, fonksiyonunu idrak edememe, yaratıcıyı ve kudretini görmeme hastalığıdır. Yazıklar olsun aklını örtüp büyüklenenlere, onlara alkış tutup da büyüklenmelerine çanak

tutanlara, mal, makam, şöhret uğruna alçaldıkça büyüdüklerini sanan ahmaklara! Yazıklar olsun bunlara sahip olmamış ama bu tür kişilerle görüşmeyi bir üstünlük sayıp önlerinde eğilenlere! Büyüklüğün ve üstünlüğün takvada olduğunu idrak edemeyen bahtsızlar, dünyada birçok şeylere sahip olabilirler. Ayaklarının altına halılar serilebilir, yatlarda, katlarda oturabilirler ama neticede görecekleri budur. Her şeyi dünyada bırakıp gitmeleri bir yana, değersiz varlıklar gibi ateşe sürüleceklerdir.[21]

❁ ❁ ❁

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَائِرَ

لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

28:43 Andolsun ki biz evvelki nesilleri helak ettiğimizden sonra Mûsâ'ya -(insanlara kalp gözlerini açacak) **basiretler** (vermek) **ve bir hidayet ve rahmet olmak üzere- o kitabı** (Tevrat'ı) **vermişizdir. Olur ki nasihat kabul ederler** (diye.)

Allah, yeryüzünde ilahlık taslayıp kanun ve yasalar koyarak insanları bunlara uymaya mecbur eden, bu yüzden dünya ve ahiretlerini berbat edenlerin helaklerini anlattıktan sonra onlara, dünya ve ahiretlerini mamur edecek uyarıcı önderler göndermiştir. Bu önderler, insanları merhameti sonsuz olan Allah'ın talimatı üzere idare edecek kural ve kaideleri açıklıyorlar.[22]

Burada basiret, hidâyet, rahmet ve kitap kelimeleri, meselenin iyice anlaşılması için ele alınmıştır. Basiret: Doğru ve ölçülü görüş, uzağı görmek/anlamak, kavramak/dikkat etmek, tedbirli olmak/uyanık olup ihtiyatlı hareket etmektir. Basiret sahipleri vahyî

---

[21] Bkz. 25/13

[22] Bkz. 21/73; 28/5-6

verilerle yakin ilme vakıf olunca Allah'ın mevcudattaki hüccet ve delillerini görür ve mevcudatın yaratıcı tek kudretin eliyle idare edildiğini anlar ve hidâyet çağrısına icabet ederler.

Hidâyet: Tarif etmek, yol göstermek/irşad etmek, iletmek/sevketmek/muvaffak etmek, kazandırmak/açıklığa kavuşturmak, götürmek, doğru yolu göstermek/rehberlik yapmaktır. Bu görevi öncelikli olarak peygamberler, sonra da onlara uyan müntesipleri sürdürürler. İndirdiğimiz delilleri ve hidâyeti biz insanlara kitapta açıkladık. Yalancılar, müstekbirler, zalimler, fücura meyleden fasıklardan başkası ondan yüz çevirmezler. İşte hak ile bâtılın arasını ayıran kitabını Allah bunun için indirmiştir.[23] Bu kitapta, iman edecek olanlara yol gösteren müeyyideler bulunmaktadır. Huzur arayan, kurtuluş uman insanlar, Allah'ın müeyyidelerinden başka bir müeyyide aramamalıdırlar.[24]

Bu âyet, özellikle Kur'ân'a muhatap oldukları hâlde onunla irtibatını düzgün kurmayıp onu zanlarına göre tasniflere ayırıp sevap devşirme, menfaat elde etme aracı olarak kullananların zararlarına işaret ediyor.

Kur'ân-ı Kerim, Hz. Âdem'le başlayan ilahî mesajların tümünü içinde toplayan, geçmiş kitapları tasdik eden müeyyideler bütünüdür. Müslümanlar inançta bir bütünlük içerisindedirler ama diğer kitaplar tahrifata uğradığından, onlarla amel etme mükellefiyetinde değillerdir.

Allah, geçmişteki bu kitapları Kur'ân'da toplayarak vahyin bütünlüğünü iddia ediyorsa bugün kitapların arasını ayıranlar ve kitapların ayrımına göre din ayrımı yapanların İslâm'la alâkaları kalamaz. Yeryüzünde Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm gibi ilahî olan üç büyük dinden bahsedenler vardır. Bu iddia ile tahrif edilmiş

---

[23] Bkz. 6/104; 10/108; 26/2. not
[24] Bkz. 6/104; 10/108; 26/2. not

dine sempati uyandırmaya çalışılırken, İslâm'ın itibarsızlaştırılmasına sebep olup hak davetin önünü tıkamaya çalışırlar. Kur'ân, bütün bu iddiaları reddediyor ve gerçekten Allah'a inanıp vahyi kabul eden insanları bir kelime etrafında toplanmaya davet ediyor.[25]

❀ ❀ ❀

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ اِذْ قَضَيْنَآ اِلٰى مُوسَى الْاَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ

الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلٰكِنَّآ اَنْشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنْتَ

ثَاوِيًا فِٓى اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا ۙ وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

28:44 Mûsâ 'ya o emri vahyettiğimiz vakit (Habibim) **sen batı tarafında** (hazır) **değildin, görenlerden de değildin.**

28:45 Fakat biz (Mûsâ'dan sonra) **daha bir çok nesiller yarattık da ömürleri** (uzadıkça) **uzadı onların. Sen Medyen ahalisi içinde ikamet edici olup da ayetlerimizi onlardan okuyarak öğrenmiş de değilsin. Ancak** (geçmişlerin haberlerini sana) **gönderenler biziz.**

Bu âyetlerin, Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmeyen müşriklerin yalanlamasına binaen indiğini anlıyoruz. Hz. Muhammed'in Mekke'de yetim bir çocuk olarak yetiştiğini, bu hususta herhangi bir ilim tahsil etmeğini biliyorlardı. Buna rağmen o, Hz. Âdem'den ta Asr-ı Saadet'e kadar müşriklerin, peygamberlerine karşı takındıkları tavırları, Tevrat ve İncil gibi kitapların haberlerini açıklıyordu. Bununla Allah, onun peygamberliğini, Kur'ân'ın da şüphe götürmeyecek bir biçimde vahiy olduğunu ifade etmektedir.

---

[25] Bkz. 2/121; 3/3, 64; 23/68; 29/51

Allah, zamanla peygamber çağrısından uzaklaşıp bidat ve hurafelere dalarak dinî hassasiyetlerini yitirenlere yeniden davetçiler gönderiyor ve onları aydınlatıyor. Ne var ki ilahî vahye "La raybe fîh" düsturuyla inanmayan, zan ve ideolojilerini onun önüne geçirenler, vahyin gerçeğiyle asla buluşamadıkları için gelen her peygambere çeşitli itirazlar ileri sürer, onları yalanlarlar.

Nesilden nesile ilahî vahyi, sünnet-i seniye çerçevesinde fıkhetmeden din gayretiyle öne çıkanlar, dinin tahrif olmasına, ümmetin tefrikaya düşmesine sebep olmuşlardır. Allah, rahmetinden dolayı böyle bir sapmadan kullarını korumak için vahyini koruma altına almıştır.

"Sen orada değildin." ifadesiyle de Müslümanların, meselelerini, vahyi fıkhederek çözümlemelerinin tembihi yapılmaktadır diye düşünüyoruz. Müslümanların, kitaplarına sarılıp bir kelime etrafında toplanarak istikamet üzere yürümeleri için ciddi bir uyarıdır bu âyet.[26]

❁ ❁ ❁

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا
أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

28:46 (Mûsâ'ya) **nida ettiğimiz vakit de sen 'Tur'un yanında değildin. Fakat sen Rabbinden bir rahmet olarak** (gönderildin.) **Ta ki senden evvel kendilerine inzar edici** (bir peygamber) **gelmemiş olan bir kavmi sen inzar edesin. Olur ki onlar iyice düşünüp nasihat(ını) kabul ederler.**

İkinci kez "Sen orada değildin." denilerek "Ey Muhammed, senin anlattıkların ne bir yerden öğrenilmiş ne birileri tarafından

---

[26] Bkz. 25/30; 35/32; 57/16

anlatılmıştır! Üzerinden nesiller geçti, senin böylesi haberleri onlara anlatman mümkün değildir." mesajı verilerek, Hz. Muhammed'in peygamberliği ve bildirdiklerinin vahiy olduğu pekiştiriliyor. Ayrıca Hz. Muhammed, peygamber olmadan önce çevresi tarafından emin, güvenilir, malayaniden uzak, bütün güzellikleri şahsında toplayan, çevresi tarafından sevilen, savunulan biri olarak tanınıyordu. Onun yalan söylediği asla vaki olmamıştır. Onun bu yapısı ve haber verdiği sözler üzerinde düşünenler, yapılan davetin tamamen insanlığın maslahatına uygun olduğunu anlayıp kabul eder. Ama neylersin ki heva ve çıkar düşkünü kimseler, gökten kapı açılsa ve merdiven dayayıp oraya çıksalar yine iman etmezler.[27]

❁ ❁ ❁

وَلَوْلَآ اَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَآ اَرْسَلْتَ

اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

28:47 Kendi elleri (ve ihtiyarları) **ile öne sürdükleri** (küfür ve zulüm) **yüzünden onlara herhangi bir musibet geldiği zaman: "Ey Rabbimiz, bize bir peygamber göndereydin de biz de ayetlerine ittiba edeydik, mü'minlerden olaydık ya!" diyecek olmasalardı...**

Merhamet sahibi olan Allah, düşünebilecekler için seçmiş olduğu elçilerle doğruluğun, adaletin ölçüsünü öğreterek, göreceli olan bir iyiliğin-kötülüğün getireceği kaostan insanları koruyacak müeyyideleri açıklıyor. Onlar da tüm engellemelere, yalanlamalara rağmen ilahî dâvaları uğruna gereken bedeli ödeyerek insanları

---

[27] Bkz. 15/10-15

uyarmaya devam etmişlerdir. İlânihaye bu dâva ilahî metne bağlı kalarak müntesipleri tarafından devam ettirilecektir.

Allah, peygamber göndermedikçe azap edici olmadığı gibi sağduyu ve aklıselimle hareket eden fakat peygamberden haberdar olmayanlara hesap da sormaz.

Ne var ki, aklını kullanmaz, vicdanının sesini dinlemez kimseler, musibetlere maruz kalmadıkça davete kulak vermezler. Başlarına bir bela geldiği zaman da; bizi neden uyarmadınız diye bir suçlu ararlar. Aslında bu kimseler uyarıcıları sevmez ve dinlemezler. Onlar, o an içerisinde bulundukları kötü hâlden kurtulmak için böyle bir savunma içerisine girerler. Küfrün mantığını bilen Allah, peygamberler göndererek onlara böyle bir mazeret imkânı bırakmıyor.[28]

❁ ❁ ❁

فَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَآ اُوْتِىَ مِثْلَ مَآ اُوْتِىَ مُوسٰىؕ اَوَلَمْ
يَكْفُرُوا بِمَآ اُوْتِىَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُۚ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَاۗ وَقَالُوٓا اِنَّا بِكُلٍّ
كَافِرُوْنَ ﴿٤٨﴾

28:48 (Fakat) **şimdi onlara tarafımızdan o hak** (peygamber) **gelince: "Mûsâ 'ya verilenler gibi ona da verilmeli değil mi?" dediler! Onlar**(ın ataları) **daha evvel Mûsâ'ya verileni** (inkâr ile) **kâfir olmadılar mı** (sanki)**? "İki sihir birbirine destek oldu." dediler, "Doğrusu biz hepsini** (inkâr edici) **kâfirleriz." dediler.**

İmandan çok küfre yakın olan inatçı münkirler, ön yargı, beşerî tutku ve beklentilerine cevap aradıklarından, yapılan davet üzerinde düşünmeden saçma sapan talep ve fikirler ileri sürerek

---

[28] Bkz. 17/15; 26/ 208

daveti reddetmeyi huy hâline getirmişlerdir. Tıpkı inadından, verilen her türlü yemeği yememede ısrar eden haylaz, huysuz, aklı teşekkül etmemiş bir çocuk gibi bunlar da her peygamberi bir öncekiyle kıyaslayarak, bunu değil onu isterim edepsizliğiyle yeni geleni kabul etmezler. Burada da "Hz. Musa'ya verilenler gibi Hz. Muhammed'e verilmeli değil miydi, diyen zihniyet, o zaman da Hz. Musa'nın ortaya koyduğu gerçeği çürütemeyince ona sihir deyip yine reddetmişlerdi. Kendileriyle tezat içerisinde olan bu zevatlar, âyetin son cümlelerinde belirttikleri gibi taleplerini, inanmak için değil, resulle edepsizce eğlenmek için yaptıklarını ortaya koyuyorlar.

❀ ❀ ❀

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَآ اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾

28:49 De ki: "Eğer (sözünüzde) **sadık** (adam)**larsanız Allah tarafından bu ikisinden daha doğru bir kitap getirin de ben ona uyayım!"**

Bu âyette, kendileriyle tezat içerisinde olan, fahşa ve münkere batmış, bir şey beğenmeyen münkirlere, Allah'ın elçilerinin getirdiği mesajları beğenmemelerine karşılık olarak getirilen âyetlerin daha iyisi, güzeli, üstününü getirmeleri yönünde meydan okuma vardır. Çünkü yaratıcı olmadıklarından, insan fıtratını hakkıyla bilemezler ki ona göre nizam vazedebilsinler. Bugüne kadar insanlığın maslahatı için ortaya sürülen tüm ideoloji ve izmler, insana gereken güveni, adaleti sağlayamadıkları gibi, belli azınlığın dışında olanlara asla huzur verememişler/veremezler de. Günümüzün en popüler sistemleri olan sosyalizm ve demokrasinin havarilerinin dünyayı ne hâle getirdikleri herkesin malumudur. Çıkarları ve ideolojileri uğruna ortaya çıkanların tek yaptıkları şey; Müslümanların kusurunu mercekle bulup veryansın etmektir. Gerçekten bu davra-

nışlar, dini yaşayanları tertemiz görme gibi bir beklenti ile yapılıyorsa başta bu temiz yaşantıyı kendileri örnek olarak sergileyip başkalarına sonra söylemeli değil midirler? Allah'tan uzak olan fasıklar, bırakın insanların maslahatını gözetmeyi, yaptıkları bütün şarlatanlıkları, kendi din ve ideolojileri dışındakileri kusurlu gösterip kendi kusurlarını örtmek için yaparlar.

Oysa peygamberler ve müntesipleri, insanların dünyalarını mamur, ahiretlerini mutlu kılmak için ilahî mesajı düşünmeye davet ederler. Kâfirlerin yapmış oldukları onca eziyetlere, itirazlara rağmen, tabir caizse "Defolun gidin, ne hâliniz varsa görün, inanmıyorsanız inanmayın ama hiç olmazsa inananları rahatsız etmeyin!" diye kestirip atmıyor Kur'ân, bilakis daha iyisi varsa getirin, biz size tâbi olalım diyor. Bu, dâvasından emin olanların iddiasıdır. Gerçekten ben daha iyisini yapabilirim diyenler, yapılan davetleri - hevalarını karıştırmadan- biraz düşünseler, böylesine şümullü, insanı insan yapan bir müeyyidenin başka hiçbir sistemde olmadığını görüp iman ederler. İslâm, düşünüp akletmeleri için farklı yöntemlerle, herkesin anlayacağı dille delillerini açıklığa kavuşturuyor. Ne var ki hevasıyla aklını örten insanlar, muhakemeden uzak oldukları için asla doğruyu tasdik edip iman etmezler. İndi iddialarla ortaya çıkan münkirler, asla cevabını veremeyecekleri iddiaları ortaya atarak kendi bindikleri dalı kesmiş oluyorlar. Çünkü insanlar ne kadar dâhi olursa olsunlar, insanı böylesine yücelten, şümullü bir din ve bir kitap asla meydana getiremezler. Bir varlığı meydana getiremeyen, nasıl o varlığa uygun bir yaşam biçimi sunabilir ki. Aslında bu teklif onların Kur'ân'ı tetkik etmeleri için yapılan bir uyarıdır.[29]

❀ ❀ ❀

[29] Bkz. 10/38. not

فَإِنْ لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ
هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾

28:50 (Bu kere de) **sana icabet** (senin teklifini kabul) **etmek istemezlerse bil ki onlar sırf kendi hevalarının arkasında gitmektedirler. Hâlbuki Allah'tan dosdoğru bir delil olmaksızın** (dinde yalnız) **kendi hevasına uyandan daha sapık kimdir? Şüphe yok ki Allah zalimler güruhunu muvaffak etmez.**

Bu âyetle, fikri sabit münkirlerin iman etmemekte ne kadar inatçı olduklarına, onların ikna olmaları için bir delil getirmeye gerek olmadığına işaret ediliyor.

Sana ve senin getirdiğin yüce nizama dil uzatanların birazcık samimiyet ve anlayışları varsa inanç özgürlüğü, çağdaşlık, modernlik adına ortaya attıkları arzu ve isteklerinden -veya inananlara baskı yapmaktan- vazgeçseler de İslâm nizamı üzerinde biraz düşünseler, bu nizamda hiçbir beşerî zaafın yer almadığını görüp iman ederler. İslâm'dan başka inanç ve ideolojilerde insan hayatına hitap eden cazip sunumlar olsa da, bunların ortaya sürdükleri iddialar insanlığı helake doğru sürükler. İnsan mutlaka doğruyu, erdemi kendisi bulabilseydi, bunca kitaplara, peygamberlere ve de ölümüne mücadeleye gerek olmazdı.

❁ ❁ ❁

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ ۚ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِن
قَبْلِهِ هُم بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

28:51 Andolsun ki biz onlar için, nasihat kabul etsinler diye, sözü birbiri ardınca inzal (uyarıp) **edip durmuşuzdur.**

28:52 Bundan evvel kendilerine kitap verdiğimiz (nice kimseler vardır ki) **onlar buna** (Kur'ân'a) **inanıyorlar.**

Muhakkak ki bu Kur'ân'da hakikatler apaçık belirtilmiştir. Bu kitapta selim akla ve vicdana ters düşen hiçbir yasa yoktur. Bu kitap, getirdiği esaslarla insanlığa şifa iksiri sunan müeyyideler manzumesidir.

İmanda samimi olanlar, elçileri de onların getirmiş oldukları vahyî verileri de itiraz etmeden kabul ederler. Çünkü tüm elçiler yaratıcı tarafından seçilmişlerdir.

وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِ

مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾

28:53 Onlara (Kur'ân) **okunduğu zaman: "Buna inandık. Şüphesiz ki bu, Rabbimizden** (gelen) **bir haktır. Hakikat, biz bundan evvel de İslâm'ı kabul etmiş kimselerdik." dediler.**

İlahî çağrıyı doğrulayıp iman edenler, bulundukları toplum ne kadar bozuk olursa olsun, fıtratlarını koruduklarından yapılan öğüt ve uyarıların doğruluğunu anlayıp onları hemen kabul ederler. Çünkü önceki inen vahyî verilerle sonraki inenler aynı temel ilkeleri taşıyıp müntesiplerini bir kelime etrafında toplanmaya çağırmaktadır. Bu nedenle bilinçli, dürüst, samimi ve erdemli olanlar, Allah'ın elçileri ve kitapları arasında hiçbir ayrım yapmadan inanırlar.[30] Buna rağmen Allah'ın gönderdikleri hakkında ayrım yapanlar varsa muhakkak onlar imanlarına hevalarıyla şirk karıştırmış kimselerdir. Hz. Musa'ya inandım deyip de Hz. İsa'ya inanmayanlar, Hz. İsa'ya inandım deyip de Hz. Muhammed'e inanmayanlar, gerçekte hiçbirine inanmamış fakat inanıyor görünen kimselerdir.

---

[30] Bkz. 2/136, 285

Onlar gerçekten samimiyetle iman etmiş olsalardı, en azından kendilerine duyurulan vahyî verileri değerlendirmeye tâbi tutarlardı. İman, elçilerin vahyî verilerini "zalike'l-kitabu la raybe fîh" çerçevesinde kabul etmektir. Allah, böyle bir bütünlük içerisinde iman edenleri 'Müslümanlar' diye çok şerefli bir vasıfla nitelemiştir.[31]

Bu gerçeğe rağmen ırk, kabile, meşrep ve mezhep taassubuyla tefrikaya düşenlerin bu dinle alâkaları kalmaz. Her ne kadar kendi ekol ve gruplarını "Fırka-i Naciye" ilan etseler de bu tip indi sapmalar içerisinde olanların tövbe etmeden kurtuluşları söz konusu değildir.[32]

Allah, Müslümanlığın şaşmaz ölçüsünü vazediyor ve peygamberlerle gönderilen hayat tarzının İsevilik, Musevilik, Muhammedilik olarak tanımlanamayacağını, bu dinin adının İslâm olduğunu defaatle vurguluyor. Müslümanları üzen, İslâm âleminin birliğini bozmaya sebep olan bu eğilim içerisinde olanlar, Kur'ân'ı hıfzetmiş olsalar dahi bu temel espriyi dikkate almıyorlarsa kendileri olarak kalmadıkları gibi bilmezlerin de sapmasına sebep olurlar. Bu bakımdan insanlar din adına konuşurken, hele de fetva makamında iseler çok dikkat etmeli, ben böyle anlıyorum, böyle düşünüyorum, yanılabilirim gibi açıklamalarda bulunmalıdırlar. Dinde ruhbanlığın olmadığı ama ruhbanlığa dönüşmüş ekollerin varlığı unutulmadan, her fert dini önemseyip ciddiye alarak anlamaya, yaşamaya gayret etmekle mükelleftir. Demek ki ne olursa olsun İslâm'a bağlı bir otorite yoksa veya bu otorite cahiliyeye bağlıysa birey mutlaka bunları dikkate alarak dinleyecek ve kitabını referans kabul edip samimi gayretlerle doğruyu anlayıp yaşamaya çalışacaktır. Bu

---

[31] Bkz. 2/1-6

[32] Bkz. 3/64; 6/159; 23/53

durumdaki kişilerin, yanılsalar dahi ecre nail olacakları müjdeler arasındadır.[33]

❁ ❁ ❁

أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾

28:54 İşte bunlara, sabır[34] (ve sebat) **ettiklerinden dolayı, mükâfatları iki defa verilecektir. Bunlar kötülüğü iyilikle defederler, kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden** (hayra) **sarfederler.**

Evet, vahyî verilerde hiçbir ayrım yapmadan gönderilen peygamberlere iman edip gücü yettiği kadar getirdikleri şeriatı dâva edinerek yaşayanların ecirlerinin iki defa verileceği müjdeleniyor. Seyyid Kutub tefsirinde bu âyetin nüzul sebebi olarak şu ifadeler vardır: Habeşistan'dan Hıristiyan bir grup Mekke'ye gelerek peygambere (a.s) çeşitli sorular sorduktan sonra Resullah onları İslâm'a davet etti. Ve Kur'ân okudu. Kur'ân'ı dinlediklerinde gözyaşları içerisinde bu sözlerin Allah kelamı olduğunu tasdik edip iman ettiler. Kendi kitaplarında durumu anlatılan peygamberin bu olduğunu söyleyip peygamberi tasdik ettiler. Peygamberin yanından ayrıldıkları zaman Kureyş'ten bir toplulukla Ebu Cehil yanlarına gelerek onlara dedi ki: "Allah acısın size. Siz bu haberi duydunuz ve gelip tekrar geriye döndünüz, dininizden, yakınlarınızdan ayrıldınız. Sizden daha budala hiçbir topluluk bilmiyoruz." diye hakaret etmelerine rağmen o mü'minler: "Selam olsun size sizinle tartışmak gibi bir niyetimiz yok." dediler. Kınayıcıların kınamasın-

---

[33] Bkz. 6/19; 10/59; 16/102. not

[34] Bkz. 3/17. not

dan çekinmeden, eğilip bükülmeden imanlarında sebat etmişlerdir. Kur'ân okuduğu hâlde ufacık korku ve dünyevi beklentiler uğruna eğilip bükülenler, Kur'ân'ı anlayıp yaşamak için okumayanlardır. Kur'ân'ın bahşettiği güce ve ahlâka kavuşmanın yolu, onu yaşamak için anlayarak okumaktan geçer. Yoksa onlara tesir eden Kur'ân bunlara niye tesir etmesin... İmanı anlamak, vahyi fıkhetmek; vahyi fıkhetmek ise aklıselimle düşünmektir. Bir insan imanın bahşedeceği değeri anlasa, ne olursa olsun eğilip bükülmez. Çünkü o, her şeyden daha şerefli ve güçlü kılacak bir imana sahiptir.

İşte iki Müslüman örneği; biri şuurlu, onurlu, dinini yaşama uğrunda sabır, sebat gösteren, diğeri ise şuursuz olduğundan, dünyevi kaygı ve beklentiler uğruna eğilip bükülen... 'Neden geri kalınır, neden ilerlenir'in cevabı...

Bu âyette altı çizilecek önemli meselemizden biri de atalara uyma iddialarıdır. İnananlar bir araya geldiklerinde fikrî diyaloglar kuruluyor ve tartışmalar yapılıyor. Bu tartışmalarda iki gruptan biri meseleyi âyetlerle izah etmeye çalışırken diğeri; "Biz gözümüzü açtık atalarımızdan bunu gördük, siz yeni bir din mi getiriyorsunuz?" diyerek hemen sözü çürütme yoluna gidiyor. Bu, müşriklerin Hz. Muhammed'e sergiledikleri tavrın aynısıdır. Müslümanlar, böylesi çıkışlardan sakınarak ilkeli bir davranışla dini doğru anlama gayretinde olmalılar.

Bahsi geçen o Müslimler, müşrikler tarafından atalarının dinini terk etmekle suçlanıp çeşitli eza ve cefalara maruz kalmalarına rağmen, imanlarında sebat gösteriyor ve onların zulmüne, kötülüğüne karşı mukabelede bulunmadan önce onları hidâyete çağırmanın yollarını arıyorlar. Yani, sen bana vurdun, ben de sana vuracağım, anlayışıyla değil, bilakis onlara İslâm nimetini sunarak infakta bulunuyorlar. Müslümanlar maddi-manevi infaklarla gönüllerin kapısını İslâm'a açmaya çalışırlar. Bu davranış insan için en tatmin

edici, doyurucu azıktır. Bu azığa sahip olanlar, yamalı da giyse, soğan ekmek de yese itirazda bulunmazlar. Ama bu azıktan mahrum kalanlar ise sürekli sızlanacak, feryat edecek ve hiç tatmine ulaşmayacaklardır.

Bu infakın açılımı ise ezaya hilmle, münkire marufla, şerre hayırla mukabelede bulunarak, cehlin karanlık yüzünü ilmin aydınlığı ile ortaya koyup ecir üstüne ecir getiren takva yarışında bulunma yönündedir.

❀ ❀ ❀

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ﴿٥٥﴾

28:55 Bunlar yaramaz lakırdı(lar) **işittikleri zaman ondan yüz çevirdiler ve: "Bizim amellerimiz bize, sizin ameller iniz size aittir. Size selam** (olsun.) **Biz cahilleri aramayız." dediler.**

Bu âyet-i kerime, inanan kimselerin engin ahlâk örnekliğini anlatır. O mü'minler ki, öfke, kin ve nefret gibi duyguların tahrikiyle galeyana gelip de kaba, katı ve küstahça davranışlarda bulunmazlar. Müşriklerin kınama, alay, hakaret ve eziyet verici sözlerini işittiklerinde onlardan yüz çevirirler. Kıymetli vakitlerini boş tartışmalarla geçirmezler. Zira boş sözlü kimselerle tartışmaya girmek de boştur. Onlara -yüzlerine öfkelerinin artmasına sebep olacaksa- içlerinden hidâyet temenni eder, geçerler. Çünkü bazı bilmezler, 'Allah seni ıslah etsin' deyince bu hayır duasına kızıyorlar.

Allah, bu güzel davranışların sergilenmesinin kişiyi sürekli en şerefli, en yararlı, en hayırlı noktaya eriştireceğini belirterek kulla-

rını bunları yapmaya teşvik ediyor. Kim samimi gayretlerle ilahî emirleri dikkate alarak yaşarsa Allah indinde üstün olan odur.[35]

Bu demek değildir ki hayattan zevk almadan, somurtkan, renksiz, sanatsız bir yaşam süreceğiz. Bilakis, ilkeli ve onurlu tavırlarla Allah'ın her nimetinden istifade etmek helaldir. Yalandan, hafifmeşreplikten uzak, yerine göre hikmetli esprilerle süslü nükteler, şiirler, ezgiler, edebî sanat tabloları, güler yüzlü, tatlı dilli bir kimliği inşa eder. Müslüman, öfkeden, nefretten, tutkulardan uzak değildir. Fakat o bunları ıslah eder ve yerinde kullanır. Yer yer beşerî zaaflarından kaynaklanan kapris, kuruntu ve komplekse düştüğünde, hatalarından dolayı pişmanlık duyup kendini toparlayarak düzeltmeye çalışır. Beşer olarak kimse hatadan beri değildir ama o, tövbe ile arınır, güzelleşir. Bu şansı ona Rabbi vermiştir.

İlimden, Kur'ân'ın öğretisinden yoksun kimseler iyiyi, doğruyu bilip savunsa bile böylelerinin kuruntu ve tutkularını yenmeleri çok zordur. Hayatını ilahî ilkeler çerçevesinde boş ve anlamsız şeylerden yüz çevirerek yaşama gayretini taşıyan fertlerin oluşturduğu ümmet, İslâm cemiyetini tesis edebilecektir. Bu hakikati anlayan mü'minler, isterler ki sevdikleri de bu kutlu hidâyet kervanına katılsın da huzur bulsunlar. 56. âyet hem bunu hem de elçilik görevinin sınırlarını açıklamaktadır.

❁ ❁ ❁

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ

بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

[35] Bkz. 17/53. not

28:56 Hakikat sen (Habibim) **her sevdiğin kişiyi hidayete erdiremezsin. Fakat Allah'tır ki kimi dilerse ona hidayet verir ve O, hidayete erecekleri daha iyi bilendir.**

Buhari ve Müslim'in sahihlerinde yer alan bir rivayete göre bu âyet peygamber efendimizin amcası Ebu Talib hakkında inmiştir. Peygamberimizin çok sevdiği amcası, peygamberimizi çok sevip koruduğu hâlde kavminin kınamasından korktuğu için iman etmemişti. Bu duruma çok üzülen peygambere de: "Sen sevdiğini doğru yola iletemezsin." denilmektedir. Sanki bir nevi ot bitmeyen çorak toprakla uğraşmak yerine verimli alanlarda icraata yönelin mesajı veriliyor. Nebiler ve mü'minler bu mesajı dikkate alarak, hiçbir coğrafya, ırk ve nesep ayırımı yapmadan (5/9; 7/164) âyetleri dikkate alarak sorumluluklarını yerine getirirler. Çünkü bir kimse kendi istek ve eğilimi olmadıkça doğru yola gelemez. Bu kutsi hediye kalbini açanlara nasip olur, düsturu açıklanmaktadır ki insanlar hem güçlerinin neye, nereye yettiğini bilsin hem de enerji ve duygularını gereksiz yere yıpratmasınlar. Yeise düşmeden vazifelerini bihakkın yerine getirmeye çalışarak hem huzura hem de ecre nail olsunlar.

Kâfirler, zalimler, münafık ve müşrikler, hâllerini düzeltip tövbe etmedikleri müddetçe onlara hidâyet nasip olmaz.[36]

[36] Bkz. 6/125; 10/100

وَقَالُوٓا اِنْ نَّتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ اَرْضِنَاۗ اَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَّهُمْ حَرَمًا
اٰمِنًا يُّجْبٰٓى اِلَيْهِ ثَمَرٰتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا
يَعْلَمُوْنَ ﴿٥٧﴾

28:57 Dediler ki: "Biz, eğer senin maiyetinde doğru yolu (tutup) **uyarsak derhâl yerimizden** (yurdumuzdan olup) **kapılırız." Biz onları tarafımızdan bir rızk olarak her şeyin mahsullerinin gelip toplanacağı korkusuz bir haremde yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu** (bu hakikati) **bilmezler.**

Bu âyet, Allah'ı idrakten yoksun beşerî korku ve kaygıların dillendirilmesidir. Rivayetlere göre Mekkeli müşrikler peygamberin getirdiği haberlerin doğruluğunu itiraf etmelerine rağmen iman eder, hakkı yaşarlarsa tepelerindeki hâkim gücün hışmına uğrayarak işlerinden olmak, terfi edememek, dışlanmak gibi daha birçok sebeplerle iman etmediklerini açıklarlar. Oysa onlar, biz atamız İbrahim'in dini üzereyiz de diyorlardı. Hz. İbrahim'in, Kâbe'yi imar ederek insanların ibadet etmek üzere buraya gelmelerini, duası sonucu buraların bereketlendiğini, bunun yalnızca Allah'ın lütfu ile olduğunu biliyor olmalarına rağmen haktan yüz çevirmeleri tamamen indi ve zanni görüşlerine tâbi olmalarındandır.

Günümüzde imanı idrak etmeyen insanların durumu da aynen bunlar gibidir. İslâm en güzel en mükemmel bir dindir ama çevremiz, bulunduğumuz konum İslâm'ı yaşamamıza müsait değil. Geçimimizi temin etmek zorundayız. Yerimizden, işimizden oluruz, terfi edemeyiz, hizmet için belli yerlere gelmemiz lazım, diyenlerin ekserisi kapı kulu olur. Dünyevi emeller uğruna kimileri imanını gizlemek adına şirk ehlinin yanında yer alırlar ve onlara yaranmak veya onlardan görünmek için bir de bu dinin insanı geri bıraktığını,

müntesiplerinin gerici ve yobaz olduklarını ileri sürerek aleyhlerine konuşurlar ama yine de Müslüman'ım derler. Lakin onlar akıllarını beşerî kaygı ve korkular nedeniyle örttüklerinden, kula kul olmanın vahametini görmezler! Bir ilaha eğilmezken birçok ilahın önünde eğilirler! Oysa Allah'ın nizamını bir anlasalar, hem dünyalarını mamur ederler hem ahiretlerini. Ama böyle bir şuurdan yoksun oldukları için dünyalarını da ahiretlerini de perişan ederler. Diyelim ki bu davranışlarıyla birçok şeyler elde ettiler. Değer mi geçici şeyler için ahireti heba etmeye?..

❀ ❀ ❀

وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍۭ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۚ فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْۢ
بَعْدِهِمْ اِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾

28:58 Biz, (bol) **geçimi ile** (halkı) **şımarmış nice memleket**(ler) **helak ettik. İşte kendilerinden sonra ancak pek az kimselerin konabileceği** (harap) **meskenleri!** (Bütün onlara) **biz varis olmuşuzdur.**

Kendilerini ehlikitap görüp de; atalarımızın dininden dönmeyiz, diyerek körü körüne taassupla direnen, yeni gelen elçileri yalanlayan bu kimselerin inandıkları kitapta, şımaran, azan ve gelen elçileri yalanlayanların helakleri bir bir haber verilmiş olmasına rağmen nasıl inkâr edebilirler. Gerçekten inanmış olsalardı, o kitapların haberi tekrar hatırlatıldığında, kendilerini uyaran çağrıyı dikkate alırlardı. Demek ki bunlar imandan çok kendi hevalarından doğan zanna uyuyorlar. Bunun sebebi ise dünya hayatını üstün tutmaları, ahiret yokmuşçasına gönüllerince yaşamalarıdır.[37]

---

[37] Bkz. 2/78; 6/70, 148; 10/66

Evet, Kur'ân verileri ve tarihî olaylar kaydetmiştir ki Allah'ı, ahireti hesaba katmadan dünya nimetlerinin arkasından koşan, refah içinde şımaran, şımardıkça azan milletlerin sonu helak olmuştur. Kur'ân-ı Kerim'de bu husus sık sık dile getirilerek Müslümanlar uyarılıyor ki her daim zikrî hâl ile ahiretten gafil kalmasınlar veya dünya ile ahiretin arasını ayırıp da ahireti ikinci plana atarak sapıtmasınlar.

❁ ❁ ❁

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فِىٓ اُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ
اٰيَاتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِى الْقُرٰٓى اِلَّا وَاَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

28:59 Senin Rabbin memleketlerin ana merkez(ler)ine, karşılarında ayetlerimizi okuyacak bir peygamber gönderinceye kadar, o memleketleri helak edici değildir ve biz ahalisi zalimler(den ibaret) **olan memleketlerden başkasını helak edici de değiliz.**

Bu haber de Allah'ın ilânihaye değişmeyen yasasıdır. Allah, vahiyden ve elçilerden haberi olmayanları helak etmez. Fakat peygamber çağrısından haberdar oldukları hâlde dünyevi beklenti, kaygı ve korkuları nedeniyle uyarı ve ikazları dikkate almayanların akıbetleri hüsrandır.[38]

❁ ❁ ❁

وَمَآ اُوتِيتُمْ مِنْ شَىْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ
وَاَبْقٰى ۗ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾

[38] Bkz. 17/15. not

28:60 Size verilen herşey dünya hayatının (geçici) **metaıdır, onun süsüdür. Allah nezdinde olan**(lar) **ise hem daha hayırlı hem daha devamlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?**

Ölüm bu gerçeği daima haykırmaktadır ama öldükten sonra dirilmeyeceğine inananlar, bir daha mı dünyaya geleceğim, diyerek gönüllerince yaşamaya çalışırlar. Bunlar için öğüt ve uyarının hiçbir anlamı ve etkisi yoktur. "Hâlâ akıllanmayacak mısınız?" ifadesiyle, yapılan uyarılara kulak verin, dinleyin, düşünün, davet edildiğiniz şeyler hem ölüm öncesi için onurlu ve erdemli bir yaşama hem de ölüm sonrasında huzurlu ve daim bir hayata vesile olacaktır mesajını veriyor.

❁ ❁ ❁

أَفَمَن وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ

هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾

28:61 Şimdi kendisine güzel bir vaîd ile söz verdiğimiz (cenneti va'd ettiğimiz)**, binaenaleyh ona kavuşan kimse, dünya hayatının geçici zevki ile faidelendirdiğimiz, sonra kıyamet gününde huzurumuza getirilmişlerden olan kimse gibi midir?**

Bu âyet, 53. âyette bahsi geçen insanlara yapılan bir ihtar mahiyetindedir. Kıyaslaması mümkün olmayan bir teşbihle dünya metaına aldanmama yönünde bir ikazdır. Şu dünyada bile amir ile memur, sultan ile teba bir mi ki adil-i mutlak olan Allah, ebediyette kâfirlerle imanı doğrultusunda yaşayanları bir tutsun? Ey haktan gaflet edip dünya metaına aldananlar! Velev ki dünyanın hepsi sizin olsa bunların Allah katındakiler yanında ne değeri olur. Geriye baktığınızda zevkli bir hayatın avunma hayalinden başka ne kalır ki? Baksın bakalım, kendisine ne dönecek? İnsanoğlu bilir, doğarken hiçbir şey getirmediği gibi, giderken de hiçbir şey götü-

remez. Ama gel gör ki cehaletten kaynaklanan körlük onlara bu gerçeği unutturmuştur. İnsanlar ister inansın ister inanmasın, kendilerine verilen süreçte aynı imtihana tâbidirler. Bir farkla; inananlar, dünya hayatını ahireti kazanmak için verilen bir fırsat bildiğinden, Allah'ın ilkelerini dikkate alarak hareket ederler. Bundan gaflet edenler ise arzu ve emellerini dikkate alarak hareket ederler. Dünya metaını da dünya-ahiret rahatını temin edecek anlayışla elde ederler. İnsanı akıl-irade-arzu ekseninde değerlendirirsek; arzular, akıl ve iradeyle yönlendirilirse hevaya kaymaktan korunmuş olunur. İnsan, akıl ve irade gibi bir gücü devreye sokmadan arzularının arkasına takılırsa, dünya metaına kavuştukça yavaş yavaş manevi değerleri unutmaya başlar ve onun yerini madde alır. Bu kimse artık maddeyle övünmeye, onunla değer bulmaya ve daha da ileri giderek her şeyi maddeyle değerlendirmeye başlar. Allah'ın mü'min kulları ise dünya metaını, ebedî âlemde rahat yaşayabilmek için tasarrufta bulunarak sigortalıyorlar. Elbette 'Ben sigortalı olmak istiyorum!' demekle sigortalı olunmuyor. Sizin önceden ona bir bedel ödemeniz gerekiyorsa 'Ben iman ettim!' demekle ahiret saadetini sigortalayamazsınız. Bu sigortanın bedeli iman ve salih ameldir.

❁ ❁ ❁

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

28:62 O günde ki (Allah) **onlara nida edip: "Hani bâtıl zan ile iddia edip durduğunuz ortaklarım nerede?" diyecektir.**

Bu âyet-i kerimeye kadar olan verilerde birtakım maddi güçleri değer kabul eden ve bunların önünde eğilen insanlara, "Hani ortak kabul ettiğiniz güçleriniz nerede? Şimdi size yardımları oluyor mu? Nerde o dünyadaki sultanız, dayılarınız ve işlerinizi yürüttüğünüz maddi güçleriniz?" soruları soruluyor.

Putlar çeşitli adlarla adlandırılsa da hepsi heva putundan türemiştir. Bu heva putu ise tahtadan, taşlardan yapılan putlar gibi görülmediğinden kolay kolay fark edilmez. Aslında tahtadan, taştan putlara da, hevalarına dokunmayan, ululadıkları şahsiyetlerin ruhları bu varlıklarda vardır zannıyla yönelirler. Yoksa insan hiçbir zaman bir nesneyi ilah edinip önünde eğilmez. Malı-serveti, mevki-makamı, lüksü-refahı, güç ve iktidarı dünya hayatının olmazsa olmazı sayanlar, bütün kapıların ancak böyle açılacağını sanıp haktan yüz çevirirler.

Ey dünyayı arzu ve ihtiraslarının sınırsız tatmin alanı olarak görenler! Ey Allah'ın koyduğu kanun-kural ve nizamlara karşı çıkıp kendilerine göre kanun koyarak önünde eğilenler! Tâbi olduğunuz güçler nerede?

❀ ❀ ❀

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا ۚ أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا
غَوَيْنَا ۚ تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾

28:63 (O gün) **aleyhlerinde söz hak olanlar** (şöyle) **demiştir** (diyecektir): **"İşte bunlar azdırdığımız kimselerdir. Kendimiz nasıl azmışsak onları da öylece azdırdık. Uzaklaştık, sana** (döndük. Zaten) **onlar bize tapmıyorlardı."**

Bu çok dehşetli günde insanları kendilerine uymaya mahkûm edenler, bir yandan suçlarını itiraf ederlerken diğer taraftan da boyun eğenlerin, emellerine ulaşmak için kendilerine uyduğunu söyleyerek tabir caizse günah çıkartıyorlar. Bu, şu manaya geliyor: Biz, yaşam biçimimizi korumak için dini yaşayanlara terörist, gerici, yobaz diyerek onları kınadık; hürriyet, çağdaşlık, ilericilik ve modernizm adına kendi değerlerimizi sunduk, onlar da sevinirek geldiler, diye suç ortakları olduklarını açıklamaktadırlar. Akıl kul-

lanılmadığı zaman iradeye heva yular olur, kullanıldığında ise irade hevayı dizginler, istek ve ihtiyaçları mantıklı gidermenin yolunu ilham eder. İlimden, hikmetten yoksun başıboşluk, aklını hevasına takanlarla, aklını kiraya verenlerin akıbetleri perişan olacaktır.

Evet, hakikatin üstünü örten, fahşa, münker ve hayasızlığı süsleyip sunanlarkanaatin yerine açgözlülüğü, dayanışmanın yerine çıkarcılığı, uyum ve ünsiyetin yerine hizipçiliği besleyerek terör ve kaos çıkaranlar, insanları sahipli köleye çevirenler, hep bu elim hesabın içerisine düşerler.

Ahirette böyle birbirimizi azdırdık dememek için bilgi ile donanıp aklımızı, irademizi kullanarak arkadaşlarımızı iyi kimselerden seçmeliyiz ve uyarıcı olmalıyız. Çünkü insan etkilenmeye müsait yanıyla gaflete düşünce; hoşuna gitmese de, ayıp-günah dese de onlara benzer. Şuur ve zikir uyanıklığı içerisinde değilseniz kötü ortam, kötü arkadaşlar sizi ciddi ciddi arkalarında sürükleyemezlerse de cazip hayatlarıyla ne yapar eder sizi yanlış bir yöne çekmeyi başarırlar. Bundan da anlıyoruz ki kötü arkadaşları; zamanımızı, idealimizi, enerjimizi yavaş yavaş emen keneler olarak görmek lazımdır. "Arkadaş kurbanı oldum." diye az mı pişmanlık hikâyeleri vardır. İşte bu âyet, bu hakikate parmak basıyor. "Kendimiz azmıştık, onları da öylece azdırdık" Biz yaşadık. Bize baktılar, bizden etkilendiler, bizim yaşadığımız hayat tarzını seve seve kabul ettiler âyetini çok iyi anlamak gerekiyor.

❁ ❁ ❁

وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ ۚ لَوْ
أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾

28:64 (O gün onlara): **"Çağırın ortaklarınızı" denilmiştir** (denilecektir) **de onları çağırmışlardır. Fakat bunlar kendilerine**

icabet etmemişlerdir ve (onların uğradıkları) **azabı görmüşlerdir. Ne olurdu** (o müşrikler) **hidayeti kabul etmiş olsalardı.**

İşte Cenâb-ı Hak bu sahneleri anlatıyor ki insanlar kendilerine çekidüzen versinler. Ya İslâmî değerler üzerine hayatlarını bina edip zikir uyanıklığı içerisinde yaşarlar ya da hevanın sürüklediği hayatın içerisinde helake doğru sürüklenirler. Hidâyet bulsalardı ne olurdu? Yani akıllarını kullanıp uyarıcılara kulak verselerdi ne kaybedeceklerdi? O gün zan ve kuruntularla bağlanılan ortaklarınızı çağırın denilir. Bu cümle müşrikler adına söylenmiş olup Allah'a ortak koşmanın cezasının ne olduğunu görüp doğru yolu seçmediklerine hayıflanacaklarını dile getirmektedir.

Ama ortada cevap verecek kimse olmayacak çünkü ortak diye bir şey yoktur. Her şeyleri dünyayla birlikte yok olup gitmiştir. Onlar için tek hakikat olarak azabın acı yüzü vardır önlerinde.[39]

❁ ❁ ❁

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾

28:65 O gün (Cenab-ı Hak) **onlara nida edip: "Gönderilen peygamberlere ne cevap verdiniz?" diyecektir.**

Altmış dördüncü âyette, Allah'ı birlemekten, yani tevhidden soruluyordu. Burada da o tevhidi tasdik edip dâva edinen resulden soruluyor. Yani elçilerle aranızı açan sebep, onların size olumsuz yaklaşım ve davranışları değildi. Aksine size karşı yapılan her türlü tebliğe cephe aldınız, düşman oldunuz.

Sizden güç yetiremeyeceğiniz şeyler mi istendi, peygamber sizleri kendine kul-köle mi kıldı? Atanıza, aşiretinize mi küfretti? Ödeyemeyeceğiniz ağır vergiler mi talep etti? Sizden ne istedi de ona muhalefet edip düşman kesildiniz? Size hangi yalanı söyledi?

---

[39] Bkz. 18/52

Nerde demagoji yaptı ve hangi sözünün gerisinde hareket etti de onu yalanladınız? Elbette bunların hiçbirisi değil. Ona 'emin' lakabını takan sizler değil misiniz? Onu çekememenizden, getirdiği tevhid inancının hevanıza ters gelmesinden dolayı mı yalanladınız? O gün bütün bunları ne için yaptığınızı açıklayacaksınız! İhtar ve ikaz yapılarak elçiler aracılığıyla bu ve benzeri sorular sorulacağı haber veriliyor ve düşünüp iman etmeleri için korkutuluyorlar.[40]

❀ ❀ ❀

فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٦﴾

28:66 Artık o gün onlara karşı bütün haberler kör olmuştur. Artık yekdiğerine de (bir şey) **soramazlar.**

Evet, ne kadar dehşetli ve korku verici bir sahne!? Ve hiç kimsenin bir şeyi inkâr etmeye mecalinin olmadığı, bütün umutların bittiği, azabın kuşattığı bir yaşam... Tabiî inanmayanlar için bu haber bir şey ifade etmiyor, etmez de. Ama Müslümanlar, hayatlarının kritiğini vahiyle tashih etmeli, neyi niçin yaptıklarını düşünerek hareket etmelidirler. Bu, imansızlara mahsus bir soru olsa da, o gün; bilmiyordum, bilsem yapar mıydım, bu aldatıcılara aldanır mıydım, gibi mazeretlerin bir geçerliliği olmayacaktır. Çünkü peygamberler onlara, bütün zaafları tedavi edecek, eksiklikleri giderecek, onları kemale erdirecek bütün ilke ve kuralları bildirmiştir. İnsanlar peygamberin getirdiklerine kulak assalar ve onlara ciddi ciddi sarılsalardı kendilerini bugün bu azapla yüz yüze getiren duruma düşmezlerdi.

Bu dünyada Allah'ın ipine sıkı sarılmayan, kitabından yüz çevirenlere o gün değer verilmeyecektir. Bu ilahî çağrıya karşı kör davrananların, altını çizerek belirtelim ki; iman ettim deyip de ima-

---

[40] Bkz. 7/5-6

ni değerleri hesaba katmayanların imanı kendisine fayda sağlamaz. İnsanı kurtaracak tek çare iman ve salih ameldir.[41]

❀ ❀ ❀

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾

28:67 Amma tövbe ve iman edip de iyi amel (ve hareket) **de bulunanlar muratlarına erenlerden olacaklarını umabilir**(ler.)

Sıkıntı, meşakkat ve acılar içerisinde kıvranan hastayı şifaya kavuşturmak için nasıl doktora, ilaca ihtiyaç varsa; küfrün karanlığında insani değerlerini tüketmiş kimselere de iman ve salih amel tedavisi lazımdır.

İnsanlar, fıtrat üzere yaratılmalarına, peygamberlerle uyarı ve öğüt almalarına rağmen, kimileri kibirden, hevadan isyana, küfre düşüyor; kimileri de şükredip iman ve salih ameller işleyerek insanca yaşıyor. Ama yine de rahmeti bol olan Allah, bir sebeple fıtratından uzaklaşmış kimselere tövbe ile fıtrata dönüş kapısını açık tutmuştur. Her şeye rağmen hastalığını kabul etmeyip verilen ilaca tepki gösterenler nasıl şifa bulamazlarsa uyarıları kulak vermeyenler de içerisinde bulunduğu gafletten kurtulamazlar. Oysa ölüm gelmeden edilen tövbe, bütün günahları temizleyen silgidir. Silginin işlev görmesi için yanlışları silip yerine doğruları yani iman ve ameli salih eylemi yazmak gerekiyor. Küfürden imana geçişin şartı budur. Allah bu şartıyla insanları aziz kılacak, rezaletin içerisine düşmekten uzaklaştıracak, insanlık noktasında nezih, temiz, güzel ve yararlı bir hayata kavuşturacak nizamını vazetmiştir. Onun nizamı fıkhedilip yaşandığı müddetçe yeryüzünde güven ve adalete; ukbada ise istenilen her şeye kavuşulacaktır. Bu, Allah'ın kullarına verdiği vaadidir.

---

[41] Bkz. 3/103; 6/159; 20/124-126

Bu vaadin garantisi; vahye, beşeri yaklaşımlardan uzak bir ihlas ile uymaktır. Allah, vahiyle açık ve net olarak gerçekleri açıklıyor ki insanlar zanlarına, hevalarına kapılmadan, hikmet üzere yaşasınlar. Kur'ân çerçevesinde yapacağı işi sadece Allah'ın rızasını gözeterek yapıp yasaklarını da bunun için terk edenler Allah'ın rahmeti içerisindedirler. Velev ki gaflet sonucu bir sebep onları günaha sürüklemiş olsun. Ama yeter ki günahı sevmesinler, meclislerinde güçlerince günaha hürriyet hakkı tanımasın, günahlarına mazeretler uydurup da müdafaa etmesinler. Bu şuur içerisinde yaşayanlar, muhakkak Allah'ın bu vaadine erişeceklerdir.[42]

❁ ❁ ❁

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَىٰ

عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾

28:68 Rabbin ne dilerse yaratır, (ne dilerse) **ihtiyar eder. Onlar için ise** (Rablerine karşı böyle) **muhayyerlik yoktur. Allah münezzehtir.** (Onların) **eş tutmakta oldukları** (her) **şeyden yücedir.**

Bu âyette, insanın Allah'ın işine müdahale etme cüretinin olmadığı öğretiliyor ve ona haddi bildiriliyor. Gerçekten de insanlar çoğu yerde bu gerçeği ya bütünüyle veya kısmen unutuyorlar. Özellikle de hiç müdahalesi olmayacak yerde akıl yürütürler. "Keşke falanca yerde dünyaya gelseydim, annem babam falancalar olsaydı, erkek veya kadın olsaydım, şimdi ölmesinin zamanı mıydı?" derler. Oysa yaratma, elçi olarak dilediğini seçme, nizamını vazetme hakkını Allah kimseye bırakmamıştır.

---

[42] Bkz. 3/13; 54/17-18

Eğer her hususta insana yetki verilseydi, kendince birilerini yüceltirken birilerine de elinden gelse hayat hakkı dahi vermezdi. Haklı-haksız, ehliyetli-ehliyetsiz demeden dilediğine paye verebilirdi.

O, kulları için hayırlı ve uygun olanı yapar. "Ona kimse hesap soramaz." (21/23) "Allah dilediğini yapar." (22/14) "Allah emrinde galiptir. Lakin insanların ekserisi bilmezler!" (12/21) Bu demek değildir ki insanlar akıllarını, iradelerini ve enerjilerini kullanmayacaklar. Bilakis insanlar maddi-manevi sahip oldukları tüm imkânları hayra nail olmak için kullandıktan sonra meydana gelecek neticeyi rıza ile karşılamalıdırlar. Çünkü kendi güçleri dâhilinde olanı yapmışlardır. Bundan sonra durum Allah'a aittir. Bu teslimiyet onlara huzur kazandırır. Allah'tan gelen her oluşta bir hayır vardır ve hiçbir şey ecirsiz değildir. Tabiî bu imanı idrak edenler içindir. Allah'ı idrak edemeyenler ise bunu anlayamazlar.[43]

❀ ❀ ❀

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾

28:69 Göğüsleri neler saklıyorsa, neleri ne açıklıyorsa Rabbin (hepsini) **bilir.**

O Rab ki, yüzlerdeki maskeleri, yüreklerdeki vesveseleri, vehimleri ve hileleri, kısacası kimin neyi, niçin yaptığını veya yapmadığını bilir. Bu şuura sahip olup Allah'a haşyet duyanlar dürüst davranır. İşte ameller niyetlere göredir sözü bu anlamda yerini buluyor.[44]

Rivayetlere göre sahabe bu gibi âyetler karşısında endişelerini şöyle dile getirmiştir. "Ya Resulullah biz helak olduk! Çünkü Allah

---

[43] Bkz. 2/216

[44] Bkz. 6/3; 10/61; 50/16; 67/14

sinelerin özündekini biliyor." O yüce Resul de: "Allah tabiî ki bilir. Sizin içinizden geçenler nedir?" Sahabeler bunları söylemekten hayâ ederek susarlar. Resulullah: "Bu içinizden geçenlere karşı durumunuz nedir?" Onlar: "Biz bunlardan rahatsız oluyor ama amele de dökmüyoruz." deyince: "İşte iman budur!" diyor, Allah Resulü. Gerçekten bizler de beşer olarak her ne kadar niyetlerimizi, amellerimizi güzel yapmak istesek de vesveseler, zaaflar bizleri rahat bırakmıyor. Ama önemli olan onlardan rahatsız olmak ve onları amele dönüştürmemektir.

İnsanlar mubah olan hususlarda yer yer hoşnut olmadığı şeyler için yüzüne iyilik maskesi geçirebilir. Bu, ilişkileri siyaseten iyi tutma hâlidir. Her içimizden geçeni Allah biliyor diye dürüstlük adına açıklamak hoş değildir. Niyetlerimizin iyi veya kötü olmasından ziyade amellerimizin rıza-ı ilahîye uygun olması gerekir. Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz. Ameller şunun bunun beğenmesi için değil, Allah'ın rızasını gözeterek, riyadan, gösterişten ve benzer hastalıklı düşünce ve davranışlardan imtina ederek yerine getirilmelidir. Buna rağmen bir kul yer yer yanlış, kusurlu hâllerin içerisine düşse bile bundan rahatsızlık duyarak 67. âyette de belirtildiği gibi tövbe ile kendini temizler ve daha güzel amellerle ecirlerini artırabilir. Ne mutlu bu şuurlu imana erenlere! Bu haber İslâm'ın hangi istikamet üzere olacağına kesin kanıttır. İslâm ne şunun ne bunun hatırına ne de kınayanın kınamasına göre değil, şeksiz şüphesiz hakkı ikrar ve tasdik etmektir. İmanın içerisine en ufak bir zaafla şike karıştırmak insanı hidâyetten mahrum kılar.

Niyet, amel, söz hakka uydukça makbuldür ve bunlar takvayla yükselir. Böylece kişi dünyada güven, ahirette huzur bulur. 70. âyet bu gerçeği daha farklı bir boyutuyla ele alıyor.

❁ ❁ ❁

وَهُوَ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۖ لَهُ الْحَمْدُ فِى الْاُوْلٰى وَالْاٰخِرَةِ ۖ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ

تُرْجَعُوْنَ ﴿٧٠﴾

28:70 O, öyle Allah'tır ki kendinden başka hiçbir Tanrı yoktur. Önünde de, sonunda da hamd O'nundur. Hüküm de O'nundur. Siz ancak O'na döndürül(üp götürül)**eceksiniz.**

Kur'ân'ın bütünlüğü içerisinde Allah'ı takdir etme, yani gücünü, kudretini anlama ve tevhide şirk bulaştırmadan yaşama, gerçek manada hamddir.[45]

Allah'ı vahyî verilerle gereği gibi tanıyanlar, hiçbir güç ve otoritenin önünde eğilip de Allah'a ait mutlak özellikleri onlara vermezler. İbadet ve kulluğu sadece Ona yaparlar ve böylece bütün övgülerin ona ait olduğunu izhar ederler. İnkârcılar bu gerçeği kabul etmeseler de nasıl bu âleme geldilerse yine O yaratıcı olan Rablerine dönücüdürler. Dünyaya gelişe ve ölüme nasıl müdahale edilemiyorsa bu gerçeğin oluşuna da müdahale edilemeyecektir. Bugün ona gönüllü boyun eğmeyenler, o gün canı gönülden boyun eğmeyi arzulayacaklar ama bu eğiş onları hüsrandan kurtarmayacaktır.

❁ ❁ ❁

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ

اللّٰهِ يَأْتِيْكُمْ بِضِيَآءٍ ۗ اَفَلَا تَسْمَعُوْنَ ﴿٧١﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ

النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيْكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُوْنَ فِيْهِ

---

[45] Bkz. 10/10. not

أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ

وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

28:71 De ki: "Eğer Allah üzerinizde geceyi tâ kıyamete kadar fâsılasız devam ettirirse Allah'tan başka size bir ziya getirecek Tanrı kimdir? Bana haber verin. Hâlâ dinlemeyecek misiniz?"

28:72 De ki: Eğer Allah üzerinizde gündüzü kıyamet gününe dek mütemadiyen devam ettirirse size içinde dinleneceğiniz bir geceyi Allah'tan başka getirecek kimdir? Bana haber verin. Hâlâ görmeyecek misiniz?"

28:73 Onun rahmeti (cümlesinde)**ndir ki O, sizin faideniz için, içinde sükûn ve istirahat etmeniz için geceyi ve fazlı kereminden** (rızkınızı) **aramanız için gündüzü yaratmıştır. Ta ki şükredesiniz.**

Bu üç âyet kâfirlere içerisinde bulundukları gerçekleri hatırlatıyor. Bütün delillere rağmen "Hâlâ işitmeyecek misiniz, hâlâ görmeyecek misiniz?" deniyor. Bütün bunları yapabilecek bir güç olmadığına göre, tek Allah'ı her şeyde mutlak kadir görüp teslimiyetle dini Allah'a has kılmayacak mısınız mesajı veriliyor.

Şu içerisinde bulunduğumuz oluşları inkâr edebilmek mümkün değil. Bütün bunlar hayatın idamesi için nasıl reddedilemeyen gerçeklerse; doğum-ölüm, ölüm-haşir, yani dirilmeye delalet eden birçok oluşla iç içeyken nasıl olur da ey kâfirler inkârda diretebilirsiniz? Sanki bu ihtar ile onlara: "Eğer iman etmiyorsanız hadi bu oluşları inkâr edin veya olayların seyrini değiştirin, biz bunlar olmadan da yaşarız deyin." deniliyor. Bu mümkünse dilediğinizi yapın! Âdem'le başlayan dünya hayatında kim göğü yere, gündüzü geceye çevirebilmiş veya herhangi bir oluşa müdahale edilebilmiş-

tir. Onlar her ne kadar, "Biz ölüp çürüyerek yok olduktan sonra mı dirileceğiz?" deseler de nasıl dünyaya gelişe hükmedemiyorlarsa yeniden dirilişe de hükmedemeyeceklerdir. Allah'ın vermiş olduğu aklı birazcık da olsa kullananlar, bunu idrak edebileceklerdir.[46]

Evet, bu ve benzeri âyetler, beşerî kaygı, korku ve beklentilerle Allah'a ait mutlak özellikleri diğer yaratılmışlara verenlerin tehlike içerisinde olduklarını bildiriyor.

❁ ❁ ❁

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِيَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾

28:74 (Hatırla) **o gün**(ü ki Allah) **onlara nida edip: "Hani bâtıl zan ile iddia edegeldiğiniz ortaklarım nerede?" diyecektir.**

Bu sûrenin 62-66. âyetlerinde de münkirlerin ufuklarının açılması-iman etmeleri için benzer sorular sorulmuş ve onların bu soru karşısında çaresizlikleri dile getirilmişti. Ama ne anlatırsanız anlatın, Nuh deyip peygamber dememekte inat eden bu münkirler, her şeyi bir sebebe bağlarlar ve izahını yapamadığı şeyi ise inkâr ederler. O gün gerek ideolojileri gerek zanları gerek beşerî beklenti, kaygı ve korkuları adına ilahî davetten yüz çeviren, kendilerince beğendikleri yaşam biçimi çerçevesinde bir inanç ve ibadet sistemi geliştirenlere, hadi siz kendi değerlerinizi getirin ortaya yığın deniliyor. Biz de kendi gönderdiğimiz nizamın şahitleri olan peygamberleri ve onun yolunu izleyip ona tâbi olanları getirelim.

❁ ❁ ❁

[46] Bkz. 10/67; 27/86. not

وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ
وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

28:75 (O gün) **her ümmetten birer şahit** (çekip) **çıkarmışızdır da "Burhanınızı getirin." demişizdir.** (O vakit) **bilmişlerdir ki hak muhakkak Allah'ındır ve uyduraageldikleri şeyler** (putlar) **da kendilerinden ayrılıp gaib olmuştur.**

Allah, elçileri aracılığı ile kıyamette karşılaşılacak sahneleri sık sık gözlerde canlandırıyor ve âdeta o gün ellerinde kendilerini savunacak herhangi bir belgelerinin olmayacağını belirtiyor. Çünkü sarıldığınız hayal ürünü zanlarınızdır. Oysa sizlere, peygamberlere indirdiğimiz kitaplarla, hayatınızda inkâr edemeyeceğiniz örneklerle indirdiklerimizin doğruluğunu ispatlamıştık ama siz yine de inkâr etmiştiniz. İşte yalanladığınız burhanla yüzleştiğinizde iş bitmiş, doğruyu kabul etmenizin bir faydası kalmamıştır. Üstelik güç olarak görüp bağlandıkları değerler de kendilerinden uzaklaşacaktır.

Bu hususu şu dünya hayatıyla da değerlendirdiğimizde; birçok sarıldığınız, bağlandığınız, güç olarak görüp de arkasına düştüklerinizin derde derman olamadıkları görülüyor.

❁ ❁ ❁

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ
مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾

28:76 Filhakika Kârun Mûsâ'nın kavmindendi. Fakat onlara karşı serkeşlik etti o. Biz ona öyle hazineler verdik ki anahtarları(nı taşımak bile) **güçlü kuvvetli büyük bir cemaate ağır geliyordu. O vakit kavmi ona şöyle demişti: "Şımarma! Çünkü Allah şımarıkları sevmez.**

Kârun Hz. Musa'nın kavminden biridir ama Firavun'un yüksek seviyede bir görevlisi olarak giderek zenginleştikçe zulme, azgınlığa, hak çiğneyerek İsrailoğulları'na karşı büyüklük taslamaya başlamıştır. Öyle ki biriktirdiği hazinelerin anahtarlarını "Abese" kuvvetli topluluklar taşır olmuş. Bu hâliyle o, sahip olduklarıyla kavminin arasında fitne ve fesada sebep olmuştur. Yani Kârun fıtratını bozmuş, servet hırsıyla vicdanını köreltmiş, gururlu, şımarık, bencil, uyarı ve ikazlara karşı ukala tavırlar sergileyen birisi olmuştur. Bu tipler, toplum içerisinde sevilmeyen, istenmeyen, içten içe rahatsızlık duyulan kimselerdir. Bu husus üzerinde gerçek manada düşünenler, kendi durumunu, insanlarla arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirirler. Ama tefekkürden uzak olanlar onların cazip hayatına gıpta ile bakarsa gittikçe onlara benzemeye başlarlar. Şımarıklarla beraber olmanın böyle bir tehlikesi var. Kârun'u, giderek bencillik hastalığına iten de bu sebeptir.

İpler bu gün sermayedarların elindedir. Bu sermayedarlar ise genellikle statükoyu koruyan hatta iktidar sahiplerini bile kendileri seçmeye çalışan tiplerdir. Çünkü kim kapitale sahipse güç odur. Diğer değerlerin pek de bir anlamı kalmamıştır. Bu gün savaşlar, hem dünya rezervlerine sahip olmak hem elde olan silahları satmak hem de oralara hükmedip güçsüz hâle getirip sömürmek içindir. Ortadoğu projesiyle daha önce Irak'ı silahlandırıp Kerkük, Hama ve Halepçe'yi vuran, daha sonra Irak'a savaş açanlar da bugünün Firavunları, onlara yardım edenler de günümüz Kârunları olarak düşünülebilir.

Bugün insanların dramı sermayedarlar eliyle yazılıyor. Allah'ı, ahreti unutan vicdanı kara, açgözlü, hodbin kimseler varsın servet üstüne servet yığsınlar. Değil mi ki güç olarak görüp önünde eğildikleri bu metaları arkalarında bırakıp gidecekler. Türlü emeller onları oyalasın. Nereden, nasıl kazandığını, nereye harcadığını düşünmeyenlerin dünyada yüzleri kara olmasa bile tövbe etmedikleri müddetçe ahirette mutlaka elim bir azap onları kuşatacaktır.[47]

Hakikatin farkında olduğu hâlde malla şımarıp Allah'ın rızasını unutan-itaatten kaçan insanların kalpleri kararıyor ve böyleleri giderek Kârunlaşabiliyorlar.

Bu durum dünya servetini, ekonomik gücü istememe manasına gelmemelidir. Serveti şuur, zikir, şükür uyanıklığıyla değerlendirmekten uzaklaştıkça Kârun'un durumuna düşülür. Bugün birçok zengin, mala kavuştukça servet üstüne servet yığıyor da, Allah yolunda harcaması gereken bir durumda elleri ceplerine varmıyor. Bu durum içler acısı değil midir?

Bu âyetten çıkaracağımız mesaj, kişinin, hayatta kendisine lazım olan en büyük değerin dürüstlük, hakka-hukuka riayet etmek olduğunu bilerek bakmasıdır. Bu hesaptan uzak olanlara Resulullah'ın (a.s) şu ihtarı vardır: "Bir koyun sürüsüne salıverilmiş iki aç kurdun yaptığı zarar, servet ve mevki düşkünü birinin dinine yaptığı zarardan daha büyük değildir." *(Riyazu's-Sâlihin)*

Kişinin tamamen bencilleşmesi, çağın onulmaz hastalığı hâline gelmiştir. Artık bu âyetlerle bencilce bir hayatın şerrinden uzaklaşarak kurtulalım da; dinimize, dünyamıza zarar verecek durumların önüne geçelim. Tabiî bunun yolu da; Allah'ın verdikleriyle gerek ilmî yönde gerekse elde olan maddi imkânlarla Allah'ın dinini yaşama ve yaşatma uğrunda ihsanlarda bulunmakla olur. Bu ihsan etme emrini de 77. âyet hatırlatıyor.

---

[47] Bkz. 11/15-16; 23/55-56

وَابْتَغِ فِيمَآ اٰتٰىكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ
كَمَآ اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِى الْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ
الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

28:77 "Allah'ın sana verdiği (maldan harcayıp) **ahiret yurdunu ara. Dünyadan nasibini de unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de** (insanlara sadaka vererek) **ihsanda bulun. Yer**(yüzün)**de fesat arama. Çünkü Allah fesatçıları sevmez."**

Bu âyet 60. âyete bir açılım niteliğindedir. Şöyle ki; elde ettiğiniz dünya metaları sizler için geçici süs ve eğlencedir ama sizler bu metaları meşru daireler içerisinde değerlendirirseniz bunlar iki âleminiz için de rahatlık ve huzur kaynağı olur.[48]

Allah, kullarına, helal yoldan çalışıp geçimlerini temin etsinler, dünya ziynetlerinden istifade etsinler diye çeşit çeşit nimetler ihsan etmiştir. Ancak dünya metaı ile şımarmaması, lükse, israfa, hodbince davranışlara düşmemesi için elde ettikleriyle ihsanda bulunmalarını emretmiştir. Demek ki insan, servetin hırsına kapılmaması için başkalarına ihsanda bulunmalıdır. Çünkü vermediği zaman insan açgözlüleşiyor, bencilleşiyor. Üstte de değindiğimiz gibi hırs kazanmayı, kazanma hırsı artırıyor. Hâlbuki verdikçe manevi duygular besleniyor.

Bu hususa farklı boyutlarıyla değinmezsek şu şikâyetler haklı olarak önümüze çıkar; yani siz verirseniz onlar da iyice tembel, asalak olurlar. Derler ki bu doğrudur ama İslâm herkesin çalışmasını teşvik eder. Hiç kimse mükellefiyetsiz, başıboş bırakılmamıştır. Çalışmamanın sebepleri aranmalı, verildiğinde her husus dikka-

---

[48] Bkz. 2/201, 7/32

te alınarak verilmelidir. Herhangi sebepten dolayı verdiğiniz insan, eğer tembellik ve asalaklık gibi bir durumdaysa bu onun miskinliğinden veya cehaletindendir. Manevi duygularla beslenen kimseler, gücü, imkânı varken ekmeğini alnının teriyle kazanma yolunu arar. Bir de her şeye rağmen çalışıp da geliri giderini karşılamayanlar var. Bunlara da, çeşitli itirazlar öne sürülerek vermek istenilmez: "Madem geçinemiyorlar, bu kadar da çocukları olmasın. Herkesin keyfine göre han mı yapılacak?" Her şeyin bir doğru tarafı var ama bunun hesabını yapacağımıza, burada kendi hesabımızı yapalım. Nerde, nasıl hareket edersek Allah'ı razı ederiz? Zaten insan bu bilince sahipse doğru hareket eder de o zaman ne birinin asalaklığına ne de birinin tembelliğine sebep olur. Verme imkânı olan birinin vermemesindeki bahaneyle Kârun'un bahanesinin arasında fark olsa bile zihniyet bakımından fark yoktur. Hele günümüz cahilliye ortamında insanlar hem maddi hem de manevi açlar. Bir de çalışma imkânları tamamen kısıtlıdır. Servet üstüne servet yığanlar arasında bir ekmek uğruna sürünenler var. Bu manzara karşısında Allah'ın ihsan emrine daha bir duyarlı olmak, Ensar gibi davranmak lazımdır.

Kur'ân-ı Kerim; bozguncu olmayın, düzeltici olun derken işlerimizde ifrata sürükleyici olmaktan sakınmamızı öğütlemiştir.

Bu husus ferdî olarak incelenebilir ama genel olarak sosyal ve toplumsal bir olaydır. Mesela Müslümanlar Mekke'den Medine'ye hicret ettiklerinde elleri boş gitmişler ama Medine'deki mü'minlerin gösterdikleri dayanışma ve kardeşlik ruhuyla kısa zamanda her şey normale dönmüştü. Peygamberimiz: "Onları da zekât verecek duruma getirmeniz sizi mutlu etmez mi?" diyerek mü'minleri her hâlükârda ihsana davet etmiştir. Bütün bunlar bir süreçtir. Yani sosyal yapının işleyişinden sonra ortaya çıkan güzel, huzurlu ve güvenli bir ortamı meydana getirmiştir. İlahî rıza gözeti-

lerek vermek, düzeni, ülfeti sağlarken; aynı zamanda zulmün, anarşiyi gidermenin yoludur da.

Bunları düşünürsek, kapitalist sömürünün halkları nasıl perişan ettiğini görür ve onların ağına düşmemek için ihsan eylemini en iyi şekilde ele alırız. Çünkü bu kapitalist sistem, bire dokuz pay verirken dokuza bir pay veriyor. Bu bakımdan inananlar ihsanı iyi anlamak zorundadırlar. Dünya ebediyete uzanan bir yoldur. Dünya, ebediyette hâsılatı toplanacak bir tarladır. Burada hayır tohumları ekenler ahirette hayra erer.

"Dünyasını ahireti için, ahiretini dünyası için terk edenler, iki hayatı da idrakten yoksun kalmış kimselerdir. Ahiretini dikkate alarak yaşayanlar, hem dünyasını, hem ukbasını mamur eder; sadece dünyası için çalışanlar ise iki hayatını da berbat eder. Dünya, ahirete erişmek (onu kazanmak) içindir...

Tüm bunlardan da anlıyoruz ki tasavvuf erbabının savunduğu gibi, İslâm mistik bir yaşamı asla önermez. Bilakis sahip olduğu nimetlerle dünya, ahiret huzurunu yakalamaya çalışmalarını tembihler. "Sizden birinin Allah yolunda çalışması, evinde yetmiş sene nafile namaz kılmasından efdaldir. Cenâb-ı Hakk'ın sizi mağfiret etmesini ve cennete koymasını isterseniz Allah yolunda cihat ediniz."[49]

Halk arasına karışıp onların ezalarına sabrederek, onları hayır ve fazilete irşad eden (doğruya çağıran) mü'min, onlarla karışıp görüşmeyen ve onların sevilmeyen hâllerine katlanmayandan daha hayırlıdır.

Dünyadan nasibin, Allah'ın nimetlerinden meşru daireler içerisinde istifade etmen, her türlü ihtiyaç sahibini görüp gözeterek ahirete de yatırım yapmaya çalışmandır. O hâlde dünyadan nasibin

---

[49] Riyazu's-Sâlihin C. 2, s. 107

yaşanan güzel ameller olarak görülmesi, isabetli bir görüş olsa gerek. Zaten insan, hayatında salih ameli prensip edinmişse dünya nimetlerinden de en güzel şekilde istifadelenir. Bütün bunlar, inananların dünya metaına değil karşı olması, bilakis meşru daireler içerisinde yeryüzü halifeliği şuuruyla büyük bir gayret elde etmesi gerektiğine işaret eder.

❁ ❁ ❁

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِي ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ
الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْأَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ
الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾

28:78 (Kârun) **dedi ki: "Bu** (servet) **bana ancak bende olan ilimle** (ilim sayesinde) **verilmiştir."** (O, mademki âlimdi) **kendisinden evvelki nesillerden kuvvetçe ondan daha üstün, cemiyetçe daha kesretli kimseleri Allah'ın hakikaten helak etmiş olduğunu bilmedi mi? Mücrimlerden günahları sorulmaz.**

Gerçekten Allah'ın insana bahsetmiş olduğu akıl, zekâ ve bunları kullanma kabiliyeti, olmasa ne yapılabilirdi ki. Hayatın seyri içerisinde birçok ibretli vakıa görmelerine rağmen, hâlâ sahip olduklarını kendinden bilip yaratıcıya şükretmeyen nankörler, hakkıyla düşünürlerse içerisine düştükleri akıbetten kendilerini kurtarırlar. Kur'ân, bu kıssalarla hayat dersi vermesine rağmen, Kur'ân'ın ahlâkından yoksun olan bazı muhasebesiz Müslümanlar, maalesef servet ve statü sahibi olduklarında şımarıp zevke-sefaya düşüyorlar. Bir de, bulunduğumuz konum bunu gerektiriyor, diyerek kendilerini mazur gösteriyorlar. Böyle bir yaklaşım kişiliği zedelemekle kalmaz, kişiyi giderek inançlarıyla zıtlaşacak fahşa ve

münkerin içerisine sokar. Mesela; dünyevi çıkarları için insan emeğini sömüren, devlet hazinesini talan eden, ihtikâr, medeni hırsızlıkla servet üstüne servet yığanlar, bu yaptıklarını akıllılık olarak görürler.

Sahip olunan nimetleri, imtihanı başarmada bir araç değil de kendilerine verilen üstünlük payesi olarak görüp büyüklenenler, kendini bilmez şaşkın kimselerdir.

Burada çok ince ve hassas bir nokta var. Firavun Kârun'a, Kârun'da Firavun'a destek vererek birbirlerinin saltanatlarını sürdürmelerine yardımcı oluyorlar. Bu ilişkiye dikkat edersek; zalimlerin, sömürücülerin, baskıcıların genellikle iktidar odakları olduğunu ve bu iktidarı elinde tutanların, ellerindeki kolaylaştırıcı unsurlardan istifade ederek servetlerini umulmadık kısa zamanda büyük ve hesapsız meblağlara çıkardıklarını görürüz. İktidar değişikliğinde, aralarında zihniyet farklılığı olanların hemen kuyusunu kazmaya başlarlar. Fakat kurnaz kimseler, hangi iktidar olursa olsun onun diliyle konuşarak işini yürütür. Bütün bunlardan anlıyoruz ki Kârun'un dediği gibi bu serveti o kadar da akılları, bilgileri ve çabalarıyla kazanmış değiller. Ellerinde bulundurdukları iktidarın kaymağını yiyerek, dokunulmazlığın arkasına sığınarak elde ediyorlar. Tabiî ahireti unutup dünyaya aldanan kimse muhakkak ziyana düşer. İnananlar bu durumu hiçbir zaman göz ardı edemez. Nimetler, iman etmeyenlerin azıp şımarmalarına, iman eden şuurlu mü'minlerin ise şükre ermelerine vesile olur.

❁ ❁ ❁

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ فِى زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَٰلَيْتَ
لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِىَ قَٰرُونُ ۙ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا

الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ۚ وَلَا يُلَقَّاهَا إِلَّا

الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾

28:79 Derken ziyneti (debdebesi) **içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzu edenler: "Ne olurdu, Kârun'a verilen** (şu servet) **gibi bizim de** (malımız) **olsaydı. O hakikaten büyük nasip sahibidir." dediler.**

28:80 Kendilerine ilim verilenler de (şöyle) **dedi: Yazıklar olsun size. Allah'ın sevabı iman ve iyi amel** (ve hareket) **eden kimseler için daha hayırlıdır. Buna da sabır** (ve sebat) **edenlerden başkası kavuşturulamaz."**

Bu iki âyet, dünya nimetlerini değerlendirmede iki bakış açısını ortaya koyuyor. Biri, manevi güzelliklere karşı melekelerini köreltip maddeye hasret çekenler; diğeri ise, imanı içselleştirmiş, manevi değerlere meftun, faziletli kimselerdir. Onlar izzetli çabalarıyla Allah'ın nimetlerini elde edenlere gıpta eder ve onlarla yarışmaya gayret gösterirler. Bir kelam-ı kibarda: "Dünya işlerinde sizden geride olanlara bakın ki sahip olduklarınıza şükrünüz artsın, ahiret işlerinde ise sizden üstün olanlara gıpta edin ki izzetiniz artıp bitimsiz servetlere eresiniz." denilmektedir.[50]

Şu bir gerçek ki Allah'ın zikrinden gafil kimseler, zenginlerin şaşaalı yaşamlarına bakarak hasret çeker, onların refah seviyesine yetişmek için didinir dururlar, olmazsa ona buna çelme takarak kısa zamanda köşe dönmenin yollarını ararlar. Ahireti, hesabı unutarak servet-statü peşinde koşanların durumu, şıranın etrafına üşüşen haşerata benzer. Maddenin adam ettiği kimseler, Kârun gibi diğer insanlara gösteriş yaparak mala hasret duyanların kıskançlık da-

[50] Bkz. 28/77

marlarını körüklerler. Bu da toplum içinde çeşitli ev huzursuzluklarına, geçimsizliklere kadar götüren durumlara sebebiyet verir. İşte bu gösteriş budalalarının da etkisiyle birçok kimse tatminsizlik içerisinde refah seviyesini yükseltmek için yarış atı gibi koşturup duruyor. Malın arkasında koşanlar da mala sahip olanlar da mutlu değil. İnsanlık psikolojik rahatsızlıklar içerisinde. Çünkü 80. âyetteki ilmî anlayıştan yoksunlar. Bu niteliğe sahip olanlar, en büyük zenginliğin, iman doğrultusunda kazanılan zenginlik olduğunu, bunun yolunun ise sabır ve kanaatten geçtiğini bilirler. Dünya metaı bunlar için ancak ahireti kazanmada bir araçtır. Gerçekten de dünyalıkların cazibesine aldanmayarak, sabredip de onlarla ahiret yurdunu arayanlar çok azdır. Bu mertebeye erişenler, yeryüzünün her türlü değerinden daha üstün olan Allah'ın nail kılacağı ecre eriştirirler kendilerini.[51]

❀ ❀ ❀

فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

28:81 Nihayet biz onu da, sarayını da yere geçiriverdik. Artık Allah'a karşı kendisine yardım edecek hiçbir cemaati de yoktu onun. Bizzat kendisini müdafaa edebileceklerden de değildi o.

Allah'ın nimetlerini nasıl elde edeceğini, onlardan nasıl tasarrufta bulunacağını ve şükrünü nasıl eda edeceğini hesaba katmayan, elde ettikleriyle gururlanıp şımaran her azgının sonu budur.

Dünyada onlara verilen nimetler istidrac içindir. İstidrac: Allah'ın kendilerine verdiği mal, başarı ve sıhhat gibi nimetlerle is-

[51] Bkz. 6/32; 20/131; 23/55-56, 74. not

yanlarını daha da arttıranların yavaş yavaş azaba yaklaşmalarına sebeptir.

Her şeyi kendi bilgi ve yeteneklerine bağlayanların, Allah'la bağlarını koparanların, zenginliğin getirdiği yeterlilik duygusuyla kulluk sorumluluklarını terk edenlerin, servet ve statülerine güvenenlerin, mücerret malından dolayı onların önünde eğilenlerin sonu hep hüsran olmuştur. Tarihte de günümüzde de nice saltanatlar bazen doğal afetlerle, bazen sosyal patlamalarla, bazen ekonomik krizlerle, bazen de düşman saldırılarıyla sona ermiştir.

❀ ❀ ❀

وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ
لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ ۚ لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ وَيْكَأَنَّهُ لَا
يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾

28:82 Dün onun mevkiini temenni edenler sabahleyin (şöyle) **diyorlardı: "Vay, demek ki Allah, kullarından kimi dilerse onun rızkını yayıyor** (genişletiyor yahut) **daraltıyor. Allah bize lütfetmeseydi bizi de muhakkak batırırdı. Vay, demek ki hakikat şudur: Kâfirler felah bulmaz!"**

Bu âyette, fıtratını hepten bozmayanların, musibetler karşısında basiret gözlerinin açıldığı ve her oluşun bir imtihan üzere tecelli ettiği anlatılıyor. Fıtratını hepten bozanlar ise hiçbir uyarıdan ders almazlar.[52]

❀ ❀ ❀

[52] Bkz. 6/43, 44. not

تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۟

وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾

28:83 İşte ahiret yurdu! Biz onu yer(yüzün)de ne teğallüb ne fesat arzusuna düşmeyeceklere veririz. (İyi) **sonuç** (Allah'ın ikabından) **sakınanlarındır.**

Onlar ki tahkiki imana sahip olan, imtihanı iyi değerlendirmeye çalışan muttakilerdir. Muttaki: Allah'a karşı gelmekten sakınan, imtihan sorularını itidalle karşılayıp aklıselimle hareket edendir. Bilgi sahibi olmanın getirdiği ilkeli, onurlu tavır da budur.

❁ ❁ ❁

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا ۚ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ

عَمِلُوا السَّيِّـَٔاتِ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

28:84 Kim iyi (hal) **ile gelirse onun için bundan daha hayırlısı vardır. Kim de kötü** (hâl) **ile gelirse o kötülükleri işleyenler yapmış olduklarından başkasıyla cezalandırılmaz**(lar).

Allah (c.c.), bu haberle mü'minlerine, gerçek iyiliğin dinî değerleri dikkate alarak yaşamak olduğunu ve hiçbir dünyevi nimeti bu değerin önüne geçirmeden, tavizsiz, temiz ve dürüst bir hayat sürdürmeleri gerektiğini kavratıyor. Bunun yolu ise Kur'ân'ı fıkhetmekten geçer. İslâm anlaşıldıkça iman kardeşliğinin karşılıklı ünsiyet geliştirdiği, kötülüğün ise insana ne kadar zarar ve sıkıntı verdiği daha iyi görülüyor. Ganî olan Allah da, kullarının gayreti, niyeti, dinini yaşama ve yaşatma hususunda gösterdiği sabır-

sebatın karşılığını yerine göre birden bine katlayarak verecektir.[53] Kötülüklere ise dengiyle karşılık verecektir. Eğer kötülüklere de fazlasıyla karşılık verseydi insanların hâli ne olurdu?

❀ ❀ ❀

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ قُل رَّبِّي أَعْلَمُ مَن جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾

28:85 Her hâlde o Kur'ân'ı(n tilavetini, tebliğini ve mucibince amel etmeni) **senin üzerine farz kılan** (Allah) **seni** (yine) **dönülecek yere döndürecektir. De ki: "Hidayete gelen kim, o apaçık bir sapıklık içinde olan kim, Rabbim çok iyi bilendir."**

Bu âyet-i kerime, resullerin önderliğinde Kur'ânî mesajı yaygınlaştırmanın önemine temas ediyor. Bu emrin icrası, iman edenlerin hidâyet yolunda emin adımlarla yürümelerini sağlayacaktır.[54]

Bu âyet, ebediyete dönüp hesap vermenin, Hz. Muhammed ve ashabının Mekke'ye dönüşünün ve fethinin müjdesi de olabilir.

Ölüm ve dönüş, kimin hidâyeti ne amaçla kabul ettiği, kimin dalaleti niçin tercih ettiğini ortaya çıkaracaktır. Bu mesajla, beşerin insanlık noktasında ulaşamayacağı seviyeye, niyet ve amellerinizi kitaba uydurduğunuz takdirde erersiniz. Ona sarılmakta dürüst ve gayretli olanlar felah bulacaklardır. İnsan ne kadar iyi olsa da yanılabilir, eksik düşünebilir, arzu ve tutkuları öne çıkabilir. Bu sapmalardan korunmaları için Allah, vahyi kullarına kıstas edinilsin ve yaşansın diye indirmiş ve bu mesajla insanların uyarılmasını emretmiştir.[55]

---

[53] Bkz. 5/9; 27/89-90
[54] Bkz. 7/6; 6/153; 11/112; 14/52
[55] Bkz. 6/51; 7/2; 25/52. not

"Her şeyi en iyi bilen Rabbimdir." İfadesi, benim peygamberliğimin ve getirdiğimin hak olduğunu Rabbim biliyor. Siz bu gün yalanlasanız bile bana peygamberlik payesini veren Allah'tır. Bunun gerçek olduğunu o gün veya bir gün anlayacaksınız mesajını veriyor. 86. âyette de özellikle buna vurgu yapılıyor.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوٓا اَنْ يُّلْقٰٓى اِلَيْكَ الْكِتٰبُ اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُوْنَنَّ

ظَهِيْرًا لِّلْكٰفِرِيْنَ ۖ ﴿٨٦﴾

28:86 Sen (bu) **kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun.** (Bu) **ancak Rabbinden bir rahmettir. O hâlde kâfirlere arka olma sakın!**

Peygamberlik, isteyerek elde edilen bir şey değil ki talep edilsin. Bu âyet, bunun böyle olduğunu, Hz. Muhammed'in peygamberliğe kendi talebiyle değil, Allah tarafından seçildiğine vurgu yapılıyor. Dolayısıyla ne onun peygamberliğine ne de bildirdiği vahyî verilere kendisi de dâhil kimse müdahale edemez, onun hakkında ileri geri konuşamaz/konuşmamalıdır. Fakat müşrikler, Hz. Muhammed'in ahlâk ve karakterini beğenip takdir etseler de peygamberlik unvanını ona layık görmezler. Böyle bir unvanın Mekke ekâbirinden birine verilmesini umduklarından, onun peygamberliğini reddederler. Hz. Muhammed, Allah'ın iradesine ve takdirine karşı çıkan kâfirlerin sözlerine itibar edip ona göne strateji geliştirmemiştir. Aksine kendisine verilen görevi yerine getirmede hiçbir beşerî kaygı ve endişeye kapılmadan, istikamet üzere yoluna devam etmiştir.[56]

"Kâfirlere arka olmaktan sakın!" Bir Müslüman bile bile kâfirlere arka olamaz. Ama bazıları, maslahat ve birtakım tehlikelere

[56] Bkz. 11/49

karşı önlem adına şirkî sistemlerle koalisyon kurarak onlara destek verirler. Kâfirleri hakkıyla tanımayanlar, hem onların tuzağına düşerler hem de onlara arka olurlar. Bu ise Müslümanların hem dünyada onların zulmüne maruz kalmalarına hem de ahirette hesaplarının ağır olmasına sebep olur.

وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ بَعْدَ اِذْ اُنْزِلَتْ اِلَيْكَ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ وَلَا
تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ كُلُّ
شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٨٨﴾

28:87 Allah'ın ayetlerinden -onların sana indirildiği andan itibaren- sakın (müşrikler) **seni çevirmesinler! Sen** (insanları) **Allah'a davet et. Zinhar müşriklerden olma!**[57]

28:88 Allah ile birlikte diğer bir ilah daha (edinip) **tapma. O'ndan başka hiçbir ilah yok. Onun zatından başka her şey helak olucudur. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürül**(üp götürül)**eceksiniz.**

Bu âyetler, imanın tevhid üzere bina edilmesi hususunda kesin bir uyarıdır. Bu nizam, hangi sebeple olursa olsun, her türlü beşerî görüş ve ideoloji karmasından uzak tutulmalıdır. Çünkü her dönemde bu dine -hevalarına ters geldiği için- karşı çıkacaklar olacak ve ona engel olmaya çalışacaklardır. Bunlara karşı da gerçekten bu dini anlamış ve dâvâ edinmiş kişiler gerçek mücadeleyi sürdüreceklerdir. Elbette dinini idrak eden bu mü'minler, hem münkirlere hem de iyi niyetin ve cehaletin sürüklediği bela ile bu dini tahrif edenlere karşı çok ciddi mücadele verirler. Çünkü bu dinin tahrif edilmesi yürürlükten kaldırılması demektir. Bu nedenle istikamet-

[57] Bkz. 11/112; 12/108. not

ten sapmamak için mutlaka tevhidi iyi anlamak lazımdır. Bu çizgiyi kavrayamayanlar, iyi niyet adına, Allah'ı razı etme ve O'na yaklaşma adına zanlarınca hareket ederek amellerini zayi edebiliyorlar.

Tevhid: Tek olanı tanımak ve bir olanı razı etmek için vahyî çerçeveler doğrultusunda sünnet-i seniye üzere yaşamaktır.

Şirk: Allah'ı reddetmemekle beraber, Allah'a ait özellikleri yaratılmış herhangi bir şeye vermek ve dini yaşamada başka referanslar görmektir.

Şirke kapı aralayan tüm menfezleri kapatmanın yolu; Kur'ân'ı fıkhederek anlamaya çalışmak, bilmediği, anlamadığı konularda Allah'tan korkan zikir ehline sormaktır. Böylesine ciddi bir hususu dikkate almayan kimseler ya geleneklere/adetlere göre ya da seçmiş oldukları birini rehber edinerek yaşarlar. Araştırmadan, bir kritiğe tâbi tutmadan, peygamberin dışında birini rehber edinmek insanı sapıklığa götürür.

"Rabbine davet et." ifadesi, özellikle tevhide, bir kelime etrafında çağrıya daveti önermekte olmasına rağmen, ne acı ki "Allah'a çağırıyorum." diyen kimseleri referans alanlar var. Bu nedenle dini kaynağından öğrenip ona göre hakkı duyurma mücadelesi geliştirilmelidir.

Ondan başka ilah yoktur. İdarede, görüp gözetmede, hüküm vermede başka hiçbir güç yoktur. Güvendiğiniz, dayandığınız, öne çıkardığınız, özendiğiniz, gönül verdiğiniz, korktuğunuz, sevdiğiniz her şey nihayetinde yok olacaktır. Hesap vermek için eninde sonunda O'na döneceksiniz.

Allah dilediği gibi hüküm verir ve hükmü ilânihaye geçerlidir. O'nun kararını kimse reddedemez, emrini kimse değiştiremez. O'ndan başka sığınılacak, O'ndan başka yardım istenilecek, O'ndan başka mutlak güç ve otorite görülecek bir merci yoktur. Allah'a yaklaşma adına olsa bile dinde kimse referans olamamalı-

dır/olamaz. O elçiler, insanları Allah'a davet edip tevhidî anlayışı hâkim kılarak zorlu mücadeleler vermişlerdir. Ne mutlu onlara! Ne mutlu bu yolun yolcularına!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ANKEBÛT SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş- şeytani'r-racîm
Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Giriş

Sûre, bâtıl itikad ve ideolojileri, yuvaların en çürüğü olan örümcek ağına benzeterek, imanın çok büyük bir iddia olduğunu, bu nedenle inananların sorumluluklarını yerine getirmeleri hususunda doğru mücadele verip gereken bedeli ödediklerinde, bâtıl itikadların uzun süre dayanamayıp dağılmaya mahkûm olacakları temsilen anlatmaktadır.

69. âyetle tamamlanan sûrede, genel olarak iman hakikatini pekiştirici misaller verilerek cihad etmenin önemine ve gerekliliğine dikkatler çekilip dünya ve ahirette elde edilecek ecirler haber verilerek inananlar teşvik edilmektedirler.

❁ ❁ ❁

الٓمٓ ﴿١﴾ اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُتْرَكُوٓا اَنْ يَقُولُوٓا اٰمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾

29:1 Elif, lâm, mîm.[1]

29:2 İnsanlar (yalınız) **inandık demeleriyle bırakılıverecekleri, kendilerinin imtihana çekilmeyeceklerini mi sandı**(lar?)

İman büyük bir iddia olduğundan insanlar, samimi olup olmadıkları kendilerine gösterilsin diye sınavdan geçirilir. İmanında samimi olanlar, şuurlu adımlarla hedeflediği istikamete ulaşmak için ayağına takılan engelleri aşarak, uğrunda gereken maddi-manevi bedeli öder. Fakat ne dediğini bileyen, karşısındaki ödülün cazibesine kapılıp da yapamayacağı şeyleri söyleyen, fayda ve zarar verecek duruma göre yön değiştiren, ahlâken olduğundan çok iyi görünmeye çalışıp başkalarını kandırmaya çalışan, sorumluluktan kaçan, zayıf, kararsız, yalancı kimseler, tabi tutulan sınavla ortaya çıkar.

Hayatta olan her şeyden hoşlanmayabilirsiniz, ama ne olursa olsun her şeyde bir hikmet ve çıkarılacak bir ders vardır.[2] Kim de Allah'a isyan ederse o apaçık sapıklığa düşmüş olur. Çünkü imandan sonra keyfî hareket olmaz. Bu hususta iman edenlerin kendilerini hesaba çekmeleri gerekir. Hayat bir eleme operasyonudur. İmanda kavi oluncaya kadar bu operasyon devam eder. Bu nedenle zikir uyanıklığı içerisinde ölüm gelinceye kadar şuurla kulluk vecibeleri, diğer bir anlam ile sorumluluklar yerine getirilmeye çalışılmalıdır.[3] Allah, kullarının yaptıklarından habersiz değildir.

❀ ❀ ❀

---

[1] Bkz. 2/1
[2] Bkz. 2/155-214; 3/142, 186; 9/16
[3] Bkz. 2/193; 3/102; 15/99

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾

29:3 Andolsun, biz onlardan evvelkileri de imtihan etmişizdir. Allah elbette sâdık olanları bilir, elbette yalancı olanları bilir.

Bu âyet-i kerime, Mekke'de maruz kaldıkları işkenceye binaen Müslümanların cesaretlerini, güçlerini toplamak için bir uyarı ve ikaz mahiyetindedir.

İnsanlığın sınavı Hz. Âdemle başlamıştır. Sınav, ferdi irade, akıl, şuur ve tefekkürün doğru işleyip işlememesine göre yön tayin eder. Aklını hevasına tabi kılanlar hepten imtihanı kaybederken; inananlar, akıl ve iradelerine vahiyle yön verip sabır ve azimle imtihanı başarmaya çalışırlar. Yer yer ağır imtihanlar karşısında sabırları, umutları tükense de yeniden birbirini uyararak motive etmeye çalışırlar. Ağır bir imtihan içerisinde sızlanan birine daha ağır imtihanda olanlar hatırlatılarak teselli edildiği gibi, teskin edip geçici imtihan sorularını dirayetle yenmenin teşviki yapılarak iman doğrultusunda yaşama azmi bilenmelidir. Sonu selamet olan yolda istikamet üzere yaşamak uğruna inanan insanlar kızgın kumlara da yatırılsalar, hendeklere de atılsalar, mülteci kamplarında en zor şartlar altında da kalsalar, yaşadıkları sınavla imanında selâbet sahibi olup olmadığı için sınandığını bilir ve Allah'tan yardım isteyerek ilahi değerlerini korumaya çalışır.

İmtihan insanlık için geneldir. İman edenler, Rabbin rızası doğrultusunda sınavı başarmak için gösterdikleri gayretten dolayı dünyada onurlu kimliğiyle dimdik ayakta durmanın şerefine, ebedi

âlemde ise sonsuz saadete kavuşurlar. Münkirler ise hüsran içerisinde kalacaktır.[4]

❀ ❀ ❀

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا ۚ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾

29:4 Yoksa kötülükler yapanlar bizden (kaçıp) **savuşacaklarını mı sandı**(lar?) **Ne fena hükmediyorlar!**

Bu âyet gönüllere inşirah müjdeleri vermektedir. Yani Allah, kötülerin yaptıklarından habersiz değildir. Dolayısıyla cezalarını, her şeyin hesabının görüleceği güne bırakmıştır.[5] Size eza ve cefa edenler o gün elim azaplara maruz kalırken; siz sefa sürecek ve en bahtiyar kimselerden olacaksınız.

❀ ❀ ❀

مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥﴾

29:5 Kim Allah'a kavuşmayı umarsa şüphe yok ki Allah'ın tayin ettiği (o) **vakit herhalde gelecektir. O, hakkıyla işiten, kemaliyle bilendir.**

Bir teşbihle; köle, uzun bir zaman aralığından sonra efendisine varır. Efendisi, getirdiklerini/yaptıklarını ve terk ettiklerini/yapmadıklarını öğrenir. Eğer onu güzel ve iyi bir şekilde karşılarsa bu, efendinin, kölesinin yaptıklarından memnun olduğunu, tam tersi bir durum ise efendinin memnuniyetsizliğini gösterir. Bunun gibi güzel karşılık bekleyenler, samimi ve şuurlu bir şekilde Rabbin rızasını dikkate alarak yaşarlar.

Ey İnananlar! Allah'ın yanındaki yerinizin ne olduğunu bilmek istiyorsanız, O'nun yanınızdaki yerine bakın! O Allah, sinelerde olanları bilen ve herkese ona göre karşılık verecek olandır.

---

[4] Bkz. 3/142
[5] Bkz. 14/42

وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦﴾

29:6 Kim savaşırsa ancak kendisi için savaşmış olur. Zira Allah elbette (bütün) **âlemlerden ğanî** (müstağni)**dir.**

Şu imtihan âleminde kim ne yapıyorsa kendisi içindir. Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O dilerse zalim ve fasıkları giderir. Ancak Müslümanlar cihad ederek kendi şan ve şereflerini artırırlar.[6] Bu cihad, gerek nefislerinin olumsuz isteklerini engelleme, gerek cahil, fasık ve münkirlerden gelebilecek kötülükleri engelleme babında, gerek Allah'a itaatten uzak ideolojiler, gerekse hak ile bâtılı karıştıranlarla olsun mücadele etmek olmalıdır. Çünkü insan bir şeyin kıymetini bilip uğrunda bedel ödemiyorsa, o şeye ciddi şekilde sahip olamaz.[7]

❁ ❁ ❁

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

29:7 İman edip de güzel güzel amel (ve hareket)**lerde bulunanların kötülüklerini her halde** (avf ile) **örteriz ve herhalde o işlemekte olduklarının daha güzeliyle onları mükâfâtlandırırız.**

Bu âyette belirtilen; diğer tövbe âyetleri gibi insanlar ne kadar kötü olursa olsunlar, kendileri için kurtuluş kapısı daima açıktır. Yeter ki içtenlikle tövbe edip Allah'ın istediği gibi yaşamaya gayret etsinler. Yani imanın sahih, amelin salih, niyetin de rıza-i ilahi doğrultusunda olması gerekiyor. Bu minval üzere yaşayanlar, geçmiş günahları veya iman ettikten sonra isyan etmek amacıyla değil,

---

[6] Bkz. 9/14
[7] Bkz. 9/102; 17/15

gafleti, bir anlık öfkesi sebebiyle işlediği hataların tövbe ile affedileceği gibi yaptıklarının daha güzeliyle karşılık göreceklerdir.[8]

❁ ❁ ❁

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ
عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۚ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

29:8 Biz insana ana ve babasına güzellik (ve iyilik yapmasını) **tavsiye ettik. Eğer onlar, hakkında bilgin olmayan** (tanımadığın) **bir şeyi bana ortak koşman için uğraşırlarsa kendilerine itaat etme. Dönüşünüz ancak banadır. Binaenaleyh ne yapar idiyseniz size ben haber vereceğim.**

Bu âyetin iniş sebebi rivayetlerde şöyle geçmektedir: Sâd ibn Ebi Vakkas İslâm'ı kabul ettiği için annesi; "Sen Muhammed'den vaz geçmedikçe ölüm orucu tutacağım. Allah'ın gönderdiği emirlere göre de annenin hakkı çok büyüktür. Eğer sen bana isyan edersen, aynı zamanda Allah'a isyan etmiş olursun." demiş ve Sâd (r.a) çok üzülmüştü. Gelip bunları Hz. Peygamber'e anlattı. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu. Bununla, iman ve imanî değerlerin her şeyin üstünde tutulacağı, hiçbir dünyevi emel uğruna ve kişilerin hatırı için taviz verilmemesi gerektiği hakkında mü'minler uyarılıyor.[9] Şeytani bir yaklaşımla kişileri kendilerine itaat ettirmek için ilahi emirleri öne çıkaranlar ile onlara körü körüne itaat edenler de haktan sapıp hüsran içerisinde kalacaklardır. Bu nedenle Müslümanlar ameli hususlarda çelişkiye düştüklerinde, Sâd ibn Vakkas (r.a) gibi doğru hareket etmek için kaynağa müracaat etmeliler.[10]

---

[8] Bkz. 5/16; 14/23
[9] Bkz. 17/23; 31/14-15
[10] Bkz. 6/144; 10/17; 11/18

Mü'minler o gün yakınlarıyla değil, salihlerle beraber olacaklardır. Bu nedenle şu dünyada da yakınlarının salihlerden olmaları için mücadele etmeliler. Ayrıca onları İslâm'a kazandırma adına taviz vermemelidirler. Herkes amellerine göre karşılık alacağına göre Allah'a onun bunun hatırı, hakkı için kulluk edilemez.[11]

❁ ❁ ❁

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى الصَّالِحِينَ ﴿٩﴾

29:9 İman edip de güzel güzel amel (ve hareket)**de bulunanlar** (yok mu?) **Biz onları herhalde salihler** (zümresin)**e** (katıp) **sokacağız.**

Bu müjde, dîni Allah'a has kılan ve ölüm gelinceye kadar istikamet üzere yaşayanlara verilmiştir. Bu da sadece O'nun rızasını, sevgisini, öfkesini dikkate alarak hareket etmektir. Yani hayatımızın eksenine O'nu alarak, toplumsal ve ferdi davranışlarımızı ona göre ayarlamaya çalışmaktır.

❁ ❁ ❁

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَآ اُوذِىَ فِى اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ
كَعَذَابِ اللّٰهِ ۖ وَلَئِنْ جَآءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ اَوَلَيْسَ اللّٰهُ
بِاَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾

29:10 İnsanlardan öyle adam vardır ki "Allah'a inandık" der de Allah uğrunda bir eziyete (dûçar) **edildiği zaman insanların** (kendi hakkındaki) **fitnesini Allah'ın azabı imiş gibi tanır. Andolsun ki Rabbinden bir nusret gelirse onlar: "Biz de haki-**

[11] Bkz. 2/112; 6/82; 10/26

katen sizinle beraberdik" diyecekler muhakkak. Allah, âlemlerin sîneleri içinde ne var, çok iyi bilen değil midir?

Bu âyette, kalplerinde maraz olanlar, tabi tutuldukları imtihanda duruma göre yön değiştirerek menfaat elde edebildikleri gibi, zararı da defedebilirler ama Allah'tan hiçbir şeyi gizleyemeyecekleri haber verilerek hallerini düzeltmeleri için uyarılmaktadırlar.[12] Bu nedenle bir kimse Allah'tan başka bir varlığın rızasını, gazabını, sevgisini Allah'ın kahrı veya lütfuna yeğ tutarsa, kesinlikle müşrik olmuş demektir.[13]

❁ ❁ ❁

وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ﴿١١﴾

29:11 Allah iman edenleri de elbet bilir, münafıkları da elbet bilir.

Bu âyet, 3, 4, 5 ve 10. âyetlerde yapılan ikazın bir tekrarı olarak insanları, Rablerine karşı dürüst olmaları konusunda ikaz ediyor. Allah'tan hiçbir şeyin gizli kalmayacağı gerçeği hakkıyla kavranılmadığında, işlerin hakkıyla düzgün gitmesi ve dürüstlüğün sağlanması mümkün değildir. Dolayısıyla bu cehalet kimilerini münafıklığa sürüklerken, kimilerini de çıkarı için ikiyüzlü hareket etmeye iter. Hangi sebeple olursa olsun, birilerini aldatanlar aslında kendilerini aldatan budalalardır.[14]

❁ ❁ ❁

[12] Bkz. 4/77, 141; 22/11
[13] Bkz. 10/106
[14] Bkz. 10/61

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُم
بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُم مِّن شَيْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾

29:12 O kâfirler, iman edenlere dedi(ler) **ki: "Bizim yolumuza uyun, sizin günahlarınızı bir yüklenelim." Hâlbuki onlar bunların günahlarından hiçbir şey yüklenici değildirler. Şüphesiz ki onlar katiyen yalancıdırlar.**

Bu da ikinci şeytani bir tuzaktır. Hakla bâtılı, iyi ile kötüyü, günah ile sevabı birbirine karıştıran cühela takımı ihtar ediliyor. Bunların tuzağına düşmemek için ihlâslı ve tahkiki bir iman sahibi olmak gerekir. Bu şuurdan yoksun olanlar, cehaletten kaynaklanan merhametle yakınlarının, sevdiklerinin inancı uğruna bir takım imkânlardan mahrum kaldıkları veya sıkıntı ve ezaya maruz kaldıklarını gördüklerinde hemen; "Zaman böyle, ne yapacaksın?" "Zaman sana uymazsa sen zamana uyacaksın." "Allah biliyor; imkânlar müsait olsa biz de yaşarız. Ne yapalım, şimdilik böyle ama ileride şartlar müsait olursa yaparız. O, günahları affedendir. Bu halimizin bir günahı varsa o da bizi buna mecbur edenleredir." diyerek hem günahlarını kamufle ederler hem de bilmez cahiller onların böylesi iptidai düşüncelerine kanarlar. Çünkü onlar, şimdilik direk azapla muhatap olmadıkları için böyle söylerler. Şu dünyada en ufak bir tehlike sezdiklerinde dahi ufacık bir fedakârlıkta bulunmadıkları gibi hiç tanımıyorlarmış gibi onlardan uzaklaşırlar. Bunlar her şeyin sahibi olan Allah'ında belirttiği gibi yalancılardır.

Ama şuurlu mü'minler onların bu telkinlerine kanmazlar. Bilakis ateşe düşeceklermiş gibi günahtan sakınırlar.

Allah'ın rahmetini ve gazabını göz ardı ederek duruma göre hareket edenler, ahirette karşılaşacakları azap hatırlatılarak uyarılmaktadırlar. Fakat işkence veya ölüm tehdidi karşısında bir insanın

farklı görünme ruhsatı olsa da inancı uğruna şehadet şerbetini içenler en yüce makama erecek olanlardır.[15]

❀ ❀ ❀

وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ اَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَلَبِثَ فِيهِمْ اَلْفَ سَنَةٍ اِلَّا
خَمْسِينَ عَامًا فَاَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾ فَاَنْجَيْنَاهُ
وَاَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَآ اٰيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾

29:13 Onlar herhalde kendi yüklerini de, o yükleriyle beraber daha nice yükleri de bizzat yüklenecekler ve düzmekte oldukları şeylerden kıyamet günü mes'ûl olacaklardır.[16]

29:14 Andolsun ki biz Nûh'u kavmine (peygamber olarak) **göndermişizdir de o, aralarında, elli yılı müstesna olmak üzere, bin sene kalmıştır. Nihayet onlar zulümde devam edip dururlarken kendilerini tufan yakalayıvermiştir.**

29:15 Fakat biz onu da, gemi arkadaşlarını da selamete erdirmiş ve bunu âlemlere bir ibret yapmışızdır.

Diğer sûrelerde olduğu gibi burada da Hz. Nuh'un kıssası farklı bir şekilde ele alınarak imandan yüz çeviren, Müslümanların varlığına tahammül edemeyip zulmedenlerin helaki; bunlara karşı inancını ideal edinenlerin, engellere takılmadan, zorlukları aşarak insanlara hidâyeti ulaştırmaları için verdikleri mücadele anlatılarak inananlar, ideallerine sarılıp şerefli makamlara ermeleri için teşvik edilmektedirler.

---

[15] Bkz. 16/106-107; 18/20
[16] Bkz. 4/85; 16/25

Bahsi edilen Hz. Nuh'un 950 yıl yaşama öyküsü bizzat Hz. Nuh'un bu kadar uzun ömür sürmesi anlamında değil, onun kurduğu düzenin veya dâvasının diğer peygamberlere göre çok uzun bir zaman yaşamış olma düşüncesi daha muhtemel bir görüştür."[17]

Seyyid Kutub'un yorumuyla: "O gün insanların sayısı çok az ve ömrü sınırlı idi. Bunun için Allah, yeryüzünü imar etmek ve hayatı devam ettirmek için sayısı az olan nesillere uzun ömür vermiştir. Ancak insanlar çoğalıp yeryüzünü mamur ettikten sonra uzun yaşamak için sebep kalmamıştır... Mesela kaplumbağanın yüzlerce yıl yaşadığı bilinmektedir. Hâlbuki milyonlarcası bir anda dünyaya gelen sineklerden birisi yaşasa yaşasa en çok iki hafta yaşayabilir. "Şüphesiz bunda Allah'ın akıl almaz hikmetleri vardır. Her şey Onun indinde bir ölçüye göredir..." (Fîzılâl-il-Kur'ân)

Mesele ömrün kısalığı-uzunluğu değil salih amellerle ömrü anlamlı kılmak, ilâhî dâvayı emanet edecek gönüllü fertler yetiştirerek ilâhî dâvayı yürürlükte devam ettirme şuur ve şevkine sahip olmaktır.

❁ ❁ ❁

وَإِبْرٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾

29:16 İbrahim'i de (hatırla.) **Hani O, kavmine** (şöyle) **demişti: "Allaha ibadet edin, O'n**(un ikabın)**dan korkun. Bu, eğer bilirseniz, sizin için çok hayırlıdır."**

Tüm peygamberler ve onların güdümünde olanlar Hz. İbrahim ve diğer tüm peygamberler ve onların ümmetleri servet, statü, sulata sahipleri tarafından yalanlanmış, eza ve cefalara tabi tutuldukları

---

[17] Tanrı Buyruğu, Terc. Ömer Rıza Doğrul, 2. Baskı, İst. 1947

anlatılarak Hz. Muhammed ve ümmeti teselli edilerek Allah'a tevhit üzere davet mücadelesini sürdürmeleri hususunda teşvik edilmektedirler.[18]

❀ ❀ ❀

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا
لَهُ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى
الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ
يُعِيدُهُ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا
كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنْشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا
أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۖ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ
وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾

29:17 "Siz ancak Allah'ı bırakıp putlara tapıyor, yalan uydurup düzüyorsunuz. Hakikat, sizin Allah'ı bırakıp taptıklarınız size bir rızık vermeye muktedir olamazlar. O halde rızkı

[18] Bkz. 21/51-70; 23/23-30; 26/69-120

Allah katında arayın. Ona ibadet edin. Ona şükredin, siz ancak Ona döndürü(lüp götürü)**leceksiniz."**[19]

29:18 "Eğer siz (beni) **tekzib ederseniz sizden evvelki ümmetler de** (peygamberlerini) **tekzib etmiştir. Peygamberlerin üzerine düşen ise apaçık tebliğden başkası değildir."**

29:19 Allah hilkate nasıl başlıyor, sonra onu (nasıl ölümünden sonra) **geri çeviriyor, görmediler mi? Şüphesiz bu**(nlar) **Allah'a göre kolaydır.**

29:20 De ki: "Yeryüzünde gezip dolaşın da (Allah'ın) **hilkate nasıl başladığını görün. Allah yeni bir ahiret hayatını da tekrar yaratacaktır. Çünkü Allah her şeye hakkıyla kadirdir.**

29:21 Kimi dilerse azablandırır, kimi dilerse esirger O. (Hepiniz) **ancak ona döndürü**(lüp götürü)**leceksiniz.**

29:22 Siz ne yerde, ne gökte (Onu) **aciz bırakıcı değilsiniz. Allah'tan başka sizin hiçbir veliniz ve yardımcınız da yoktur.**

Allah'tan başka yaratan, gökten su indiren, her varlığın ayrı ayrı ihtiyacını gideren; geceyi gündüze çeviren, güneşi yaratan, idare eden başka bir güç var mı ki onlara kulluk edilsin?! O münkirler sadece yaratılış ve ölüm gerçeği üzerinde düşünseler dahi yeniden dirileceklerine inanırlar ama dimağlarını heva perdesiyle örttüklerinden dolayı ilahi davete kulak vermeyip reddederler. İsterlerse inanmasınlar! Nasıl şu dünyaya geliyor ve ölüm ile ayrılıyorlarsa, Rabbin huzuruna da gidip o rahmet nurunu gösterenleri yalanlamalarının karşılığı olarak elim bir azaba maruz kalacaklardır.

❁ ❁ ❁

[19] Bkz. 11/6

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَئِسُوا مِن رَّحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ
فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾

29:23 Allah'ın ayetlerini ve O'na kavuşmayı (inkâr ile) **kâfir olanlar** (yok mu?) **İşte benim rahmetimden** (ancak) **onlar ümitlerini kestiler. İşte pek acıklı azap da onlarındır.**

29:24 Bundan dolayı kavminin cevabı: "Öldürün onu yahut yakın onu!" demelerinden başka (bir şey) **olmadı. Allah da onu ateşten kurtardı. Şüphe yok ki bunda iman edecek zümreler için herhalde ibretler vardır.**

Allah'ın rahmet ve gazabını idrake yanaşmayan münkirler, karamsarlık ve umutsuzluk girdabında, labirentlerde dolaşırlarken; iman edenler, selim akılla istikamet üzere ve mutmain olarak mutluluk diyarına yolculuklarını devam ettirirler. Bütün peygamberlerin kıssalarında ibret alacaklar için gereken dersler verilmiştir.

❁ ❁ ❁

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ ثُمَّ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٢٥﴾

29:25 Dedi ki: "Siz dünya hayatında birbirinizle (müşrikler hususunda) **dost olduğunuz için Allah'ı bırakıp ancak putlara tutundunuz.** (Fakat) **bilahare kıyamet gününde kiminiz kimini-**

ze küfür, kiminiz kiminize lanet edecektir. Barınacağınız yer ise ateştir. Sizin (o vakit) **hiçbir yardımcınız da yoktur."**

Bu âyet müşriklerin gerçek yüzünü açıklıyor. Onlar putlara tapınmakla arzu ve emellerine kavuşmayı meşru göstermeye çalışan kimselerdir. Eğer gerçekten maksatları bir ilaha tapmaksa neden Resullerin davet ettikleri vahyi verilere kulak vermezler. Çünkü hakkın dininde keyfi, zanni yaşamaya fırsat verilmediği gibi, imanı muhafaza etmede bedel isteyen ciddi sorumluluklar yüklenilmektedir. Bu nedenle hevalarını ilah edinenler hep resulleri inkâr edegelmişlerdir. Bu gaye ile meclislerinde İslâm'a cephe geliştirip gönüllerince yaşamak için mücadele verenler, o gün birbirine lanetler ederek cehennemdeki yerlerini alırlar. Rabbimizin de belirttiği gibi bunların, içerisine düştükleri elim azaptan kurtaracak bir yardımcıları da olmayacaktır.[20]

❁ ❁ ❁

فَاٰمَنَ لَهٗ لُوطٌ ۘ وَقَالَ اِنِّیْ مُهَاجِرٌ اِلٰی رَبِّیْ ۘ اِنَّهٗ هُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ ﴿٢٦﴾

وَوَهَبْنَا لَهٗۤ اِسْحٰقَ وَیَعْقُوْبَ وَجَعَلْنَا فِیْ ذُرِّیَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتٰبَ وَاٰتَیْنٰهُ

اَجْرَهٗ فِی الدُّنْیَا ۚ وَاِنَّهٗ فِی الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِیْنَ ﴿٢٧﴾ وَلُوْطًا اِذْ قَالَ

لِقَوْمِهٖۤ اِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ الْفَاحِشَةَ ۫ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِّنَ الْعٰلَمِیْنَ

﴿٢٨﴾ اَئِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُوْنَ السَّبِیْلَ ۙ وَتَاْتُوْنَ فِیْ نَادِیْكُمُ

الْمُنْكَرَ ؕ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖۤ اِلَّاۤ اَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ

---

[20] Bkz. 28/50

الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ وَلَمَّا
جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُو أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ
أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا
لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ
رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا
مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ
أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَا
مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ
اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾
فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا
وَثَمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ
فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ
وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا

سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا ۚ وَمِنْهُم
مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ ۚ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ ۚ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

29:26 Bunun üzerine kendisine bir Lût iman etti. (İbrahim) **dedi ki: "Hakikat, ben Rabbime hicret edeceğim. Şüphe yok ki mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibi O'dur, O."**

29:27 Biz ona İshak ile Ya'kub'u da ihsan ettik. Peygamberliği ve kitapları onun zürriyetine tahsis ettik verdik. Dünyada ona mükâfatını verdik. Hakikat o, ahirette de herhalde salih insanlardandır.

29:28 Lût'u da (hatırla.) **Hani o, kavmine** (şöyle) **demişti: "Siz hakikat öyle bir hayâsızlığı** (meydana) **getiriyorsunuz ki sizden evvel âlemlerden hiçbiri bunu yapmamıştır."**

29:29 "Siz herhalde erkeklere gidecek, yol kesecek, toplantı yerinizde meşru olmayanı yapacak mısınız?" Kavminin cevabı: "Eğer doğru söyleyenlerdensen Allah'ın azabını getir bize" demelerinden başkası olmadı.

29:30 De ki: "Yârab, o fesatçılar güruhuna karşı bana nusret et."

29:31 Elçilerimiz İbrahim'e o müjdeyi getirince dediler ki: "Biz bu memleketin ahalisini helak edeceğiz. Çünkü onun ahalisi zalim oldular."

29:32 (İbrahim:) **"Onların içinde, dedi, Lût da var." Dediler ki: "Biz orada kimin bulunduğunu çok iyi bileniz. Onu da, ehlini de muhakkak kurtaracağız. Yalnız geride** (azâbda) **kalacaklardan olan karısı müstesna."**

29:33 Elçilerimiz Lût'a gelince o, bunlar sebebiyle tasalandı, bunlar sebebiyle kolu (göğsü) **daraldı. "Korkma, tasalanma, dediler, çünkü biz seni de, senin ehlini de kurtaracağız. Yalnız geride** (azâbda) **kalacaklardan olan karın müstesna."**

29:34 "Muhakkak bu memleket ahalisinin üstüne, yapmakta oldukları fâsıklık yüzünden, gökten (feci) **bir azâb indireceğiz."**

29:35 Andolsun, aklını kullanacak bir kavim için biz oradan apaçık bir nişane (bir ibret) **bırakmışızdır.**[21]

29:36 "Meyden"e de biraderleri Şuayb'ı (gönderdik) **de dedi ki: "Ey kavmim, Allah'a ibadet edin. Ahiret gününe umut bağlayın, yeryüzünde fesatçılar olarak bozgunculuk yapmayın."**

29:37 Fakat onu tekzîb ettiler. Derken kendilerini şiddetli bir sarsıntı yakalayıverdi de yurtlarında hepsi (ölü olarak) **diz üstü çöke kaldılar.**

29:38 Âd ile Semud'u da (helak ettik. Onların başına neler geldiği) **hakikat sizin için el'an** (o harab) **evleri** (ciheti)**nden belli olmaktadır. Uyanık** (insan)**lar oldukları halde şeytan onların amel** (ve hareket)**lerini süsleyip kendilerini yoldan saptırmıştır.**

29:39 Kârun'u, Firavun'u, Hâmân'ı da (helak ettik.) **Andolsun ki Mûsâ** (daha evvel) **kendilerine apaçık burhanlar getirmişti de onlar yer**(yüzün)**de büyüklük taslamışlardı. Hâlbuki** (azâbın) **önüne geçebilecek de değillerdi.**

29:40 İşte biz (onların) **her birini günahı sebebiyle yakaladık. İşte kiminin tepesine taş yağdıran bir kasırga gönderdik, kimini korkunç bir ses aldı, kimini yere geçirdik, kimini de**

---

[21] Bkz. 7/80-84; 11/77-83; 15/68-74; 26/160-175

suda boğduk. Allah onlara zulm etmiyordu. Fakat onlar kendilerine (bizzat) **kendileri zulm ediyorlardı.**[22]

Allah'tan ve ahiretten başka her şeyin bir sonu vardır. Ruhlar âleminden dünyaya gelenler, sünnetullah üzere varlıklarını idame ettirdikten sonra sonsuz âleme yeniden döneceklerdir. O gün mü'minler için bayram ve şenlik günü olurken, münkirler için elim bir azabın başlangıcı olacaktır. Bu habere göre, dünyaya geliş nasıl inkâr edilemiyorsa, o gün de mutlaka gerçekleşecektir. Allah'ın tayin ettiği o vakit geldiğinde, küfrederek kendilerine zulmedenlerin kaçıp kurtulacakları bir yer olmayacaktır.

❁ ❁ ❁

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ ۖ اتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ ۘ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾

29:41 Allah'tan başka veliler edinenlerin sıfatı kendine bir yuva yapan örümcek misali gibidir. Hâlbuki eğer bilmiş olsalar, evlerin en çürüğü herhalde örümcek yuvasıdır.

29:42 Allah, kendinden başka hangi şeye tapıyorlarsa şüphesiz ki biliyor. O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

Allah'tan başka şeylere tapan müşriklerin çok çürük bir ipe tutundukları temsilen anlatılıyor. Bir örümceğin hayattan nasibi ne ise bunlarınki de odur. Örümceğin yaptığı evin kendine nasıl faydası yoksa tapılan putların da tapanlara faydası olmayacaktır. Keşke böyle olsa idi. Bilakis Allah'ın verdiği melekeleri kullanmayıp

---

[22] Bkz. 26/10, 67; 28/2, 43

da böylesi boş ve anlamsız nesnelere ilah diye sarıldıkları şeyler kendileri için o gün büyük bir hasret ve pişmanlığa dönüşecektir.[23]

❁ ❁ ❁

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۚ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

29:43 İşte misaller! Biz onları insanlar için îrâd ediyoruz. Âlim olanlardan başkası onları anlamaz.

Kur'ân, bu ve benzeri misallerle insan aklına ışık tutmak, idraklere yön vermek için hem geçmiş kavimlerin yıkılıp yol olma sebeplerini açıklar hem de buradaki gibi benzer misallere dikkatleri çekerek, adeta idrak edip uyanması için aklı zorlar. Düşünen, ilme kulak veren ilim adamları ancak bunları anlarlar.[24]

"Ahlâktan bilgiye" doğru bir seyir izleyerek bilgi ürettiği zaman akıl akıldır.

Bu âyetten de anlaşılıyor ki bilginin üretilmesinde aklın önemi gözler önüne seriliyor. Bilgi üretmeyen aklın durumu, eyleme dönüşmeyen imanın durumu gibidir. Aktif olmayan iman nasıl sahibine istikamet çizmezse, selim işlemeyen akıl da sahibini sağlıklı sevk ve idare edemez.

"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" İlim ve akıl, insanın kendini bilmesi ve âlem içerisindeki yerinin, konumunun farkına varması için lütfedilmiştir.

❁ ❁ ❁

خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾

29:44 Allah gökleri ve yeri hak olarak yarattı. Şüphe yok ki bunda iman edenler için (O'nun kemâl-i kudretine) **mutlak bir delâlet vardır.**

---

[23] Bkz. 22/73

[24] Bkz. 3/7; 10/24; 17/41

Ey büyük kabiliyetlere sahip kılınarak yaratılan insan; âlemin, yüce kudretin idaresinde olduğunu idrak edersen, resullerin ilettiği mesaj üzerinde de düşünürsen, bu âlemin insicam üzerine seyrine devam etmesi gibi sen de insicamlı bir seyir içerisinde hayatını sürdürürsün.

❀ ❀ ❀

اُتْلُ مَآ اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ ۚ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ

الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ ۗ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُوْنَ ﴿٤٥﴾

29:45 Sana vahyedilen kitâbı oku. Namazı da dosdoğru kıl (ve kıldır.) **Çünkü namaz edepsizlikten ve akıl ve şeriata uymayan her şeyden alıkoyar. Allah'ı zikretmek elbette en büyük** (ibadet)**tir. Ne yaparsanız Allah bilir.**

Allah, insanoğluna, kâinat âyetleri üzerinde düşünmeye davet ederek gerçek benliğini göstermek ve kendi evreninde nasıl var olabileceğine, benliğini, özünü ancak ilahi vahiyle irtibat kurduğunda bulabileceğine işaret etmektedir. Cehaletin sürükleyeceği zilletten korunmanın yolu ilahi vahyi anlayarak okumaktan geçer. Çünkü şuurlu bir okuyuş ve Allah'ı anış, günaha karşı koruyucu kalkandır. Tefekkürden ve İdrakten uzak bir okuyuş insanı ıslah etmediği gibi imanında sebat etmesi için yeterli gücü bile vermez. Kur'ân lehimize de aleyhimize bir şahittir. Ona uyup uymadığımız hakkında hesaba çekileceğimiz ihtarı da bu nedenle yapılmıştır.[25]

Allah'ı hatırlatan, kulluk vecibelerini öğretip itaate yönelten, haşyet duygusuyla günahlardan beri kılan bir okuyuş içerisinde

[25] Bkz. 6/51; 18/28; 25/52; 43/43-44

olunduğunda gereken fayda hâsıl olur. Telaffuzdan öteye gitmeyen zikrin insana kazandıracağı ciddi bir fayda olamaz.[26]

Namazdan önce vahyin okunmasına yapılan davet, itaatte bilinçli bir yöneliş içerisinde olmak içindir. Şuurdan uzak, rutinleşmiş anışlar ve duruşlar, insanı Allah'ın huzurunda bulunmanın sorumluluğuna kavuşturmaz. Çünkü hayata yön veren, ahlâkı güzelleştiren güçlü bir faktördür şuur. Bu nedenle ibadetten önce şuuru güçlendirme işlevi çok önemli olduğu için ibadetten önce gelmiştir. Kur'ân'ı, şartlar elverdiği nispette okuyup insanlara anlatmak, günlük hayatı disiplinli, düzenli hale getirmek, benliğimizi kirleten günah ve kötülüklerden uzak kalmak için namaza devam etmemiz ve Kur'ân okumamız emrediliyor.[27]

Böylece şuurlu olarak kulun Allah'ı, Allah'ın da kulunu anması, onun üzerine hidâyetini ve ilmin nurunu yağdırması demektir.[28]

"Allah, ne yaparsanız bilir." Mesela bir kimsenin gerçek mabudunun, görünürde ibadet ettiği ilah olduğu sanılmamalıdır. Kendisine teslim olduğumuz, uğrunda çalışıp çabaladığımız, bütün hayatımızı içten bir yönelişle kendisine vakfettiğimiz ilahımız olmalıdır. Rabbimiz işiten ve görendir. O'nun rızası bizim için her şeyden önce gelmeli, davranışlarımızı da ona göre değerlendirmeliyiz.

Allah'ım, nefsi, zanni, keyfi duygulara 'hayır' diyebilmeyi, 'illallah' demeyi, şahit olarak namazı ikame etmeyi, büyüklüğünün şanına yaraşır biçimde vecibelerimizi yerine getirmeyi bizlere nasip et! Yarabbi, tek ilah ve sığınılacak tek merci sensin![29]

❁ ❁ ❁

---

[26] Bkz. 7/157; 62/5
[27] Bkz. 7/170; 11/114; 24/36-37
[28] Bkz. 2/152-186; 5/16
[29] Bkz. 13/22; 23/9

وَلَا تُجَادِلُوٓا اَهْلَ الْكِتَابِ اِلَّا بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ ۖ اِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ
وَقُولُوٓا اٰمَنَّا بِالَّذِىٓ اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَاُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَاِلٰهُنَا وَاِلٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ
مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾

29:46 İçlerinden zulmedenler müstesna olmak üzere ehl-i kitâb ile en güzel (savaştan) **başka bir suretle mücadele etmeyin ve deyin ki: "Bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim Allah'ımız da, sizin Allah'ınız da birdir.** (Şu kadar ki) **biz** (ancak) **Ona teslim olanlarız** (Biz O'nun samimi Müslümanlarıyız.)"

Peygamberler ve ilim adamları, beşeriyeti sapıklıktan kurtarıp doğru yola, tevhid akidesine çağırmışlardır. Allah, bir kelime etrafında toplananları kardeş ilan edip aralarındaki bağı İslâm binası üzerine kurarak üstün bir şerefe yüceltmiştir.[30]

Bu nedenle tebliğ, ilmi metotlarla, insanlar arasında ayrı gayrı tavır sergilemeden, medenice, saygılı bir şekilde yapıldığında; gönülleri okşayacağından, muhatapların uyanmalarına sebep olur.[31] Ancak tazimde ve buna bağlı olarak kalbi bir sevgi ve muhabbet beslemeyecek şekilde onlara ihsanda bulunulmalıdır. Çünkü İslâm'a göre küfür kabul edilen inanç ve sembollere saygı, onları kabule delalet edecek davranışlardan addedileceğinden sakınmak gerekir. Böylesi tutum ve davranışlar Müslüman'ı maazallah inancından uzaklaştırır.[32]

---

[30] Bkz. 3/64-103; 25/52
[31] Bkz. 3/159; 7/199; 16/125; 23/96
[32] Bkz. 2/120; 3/118; 9/23

Burada kastedilen, Mevdudi'nin izahıyla: "Karşıdaki insanın hatasını veya sapıklığını tartışmanın temeli yapmayın, bilakis karşınızdaki ile aranızda var olan ortak doğruları mücadeleye başlangıç noktası yapın. Yani tartışmaya ihtilaflı noktalardan değil, ortak ve üzerinde anlaşmaya varılmış noktalardan başlanmalıdır. Kitap ehlini yalanlamayın da doğrulamayın da. Biz "Allah'a, elçilerine ve kitaplarına inandık deyin." Böylece eğer onların söyledikleri gerçek ise onları yalanlamamış, bâtıl ise doğrulamamış olursunuz. Kitap ehline bir şey sormayınız. Kendileri sapıtmışken sizi asla hidâyete erdirebilecek değillerdir. Şayet onlara bir şey soracak olursanız ya gerçeği yalanlamış veya bir bâtılı doğrulamış olursunuz. Ancak 5/57. âyet gereği İslâm'ı horlayıp alay edenlere, ilahi çağrıya kaba kuvvetle karşı koyanlara gücünüzce harp ilan edin.[33] İslâm'a göre harp, başka şekilde korunması mümkün olmayan insan, toplum hak ve hürriyetlerini korumak için meşru kılınmıştır. İnsanların hak ve hukukuna riayet edenlere ve sulh içerisinde yaşayanlara karşı harbi İslâmiyet kabul etmez.[34] Bu sebeple İslâm, dünya sulhunun temini ve devletlerin birbiriyle münasebetlerini sulh içinde sürdürmelerini sağlamak için bir denge unsuru olarak, Müslümanların güçlerini birleştirmelerini gerekli görür.[35]

Harp, Müslümanları ve İslâm tebliğini tecavüzden korumak gayesiyle teşri kılındığından, insanların hak ve hürriyetlerini, bilhassa inanç hürriyetlerini koruması yönüyle güzel vasfını kazanarak meşru addedilmiştir.[36]

❀ ❀ ❀

---

[33] Bkz. 9/12, 56, 62
[34] Bkz. 9/4; 60/8
[35] Bkz. 8/60-73; 3/200
[36] Ülke kavramı, Dr. Ahmet Özel, Marifet yayınları, s. 39-48

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتَابَ ۚ فَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهٖ ۚ وَمِنْ
هٰٓؤُلَآءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهٖ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَآ اِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا
مِنْ قَبْلِهٖ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهٗ بِيَمِينِكَ اِذًا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ
هُوَ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِى صُدُورِ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَآ اِلَّا
الظّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾

29:47 İşte sana (Habibim böyle bir) **kitâb indirdik. Onun için kendilerine kitâb verdiklerimiz buna iman ediyorlar. Şunlardan da ona iman edecek nice kimseler vardır. Bizim ayetlerimizi kâfirlerden başkası bilerek inkâr etmez.**

29:48 Sen bundan evvel hiçbir kitâb okur değildin. Elinle de onu yazmadın. Böyle olsaydı bâtıl söyleyenler elbette şüphelenir(ler)di.

29:49 Hayır, o (Kur'ân) **kendilerine ilim verilmiş insanların sinelerinde** (parıldayan) **apaçık ayetlerdir. Bizim ayetlerimizi zalim olanlardan başkası bilerek inkâr etmez.**

Hz. Âdem'le başlayıp Hz. Muhammed'le noktalanan âyetleri getiren bütün peygamberler birbirini tasdik etmişlerdir. İmanın temel esprisi de bu iken, önyargılarından vazgeçip hakkı kabul etmeyi gururlarına yediremeyen veya arzu ve sınırsız özgürlüklerine sınırlama getirilmesini istemeyenler, herhangi bir sebeple itiraz ederek daveti reddederler.[37]

[37] Bkz. 2/136, 285; 6/7, 9, 12; 7/158

Rabbimizin de belirttiği gibi âyetler iman edenlerin gönlünü aydınlatırken zalimlerin ise ziyanını artırır. Ancak Müslümanlar, sahip oldukları itikatlarının zedelenmemesi, farkına varmadan şirk tehlikesine düşmekten sakınmaları için bu Kur'ân'ı fıkhedip temel espriyi kavradıktan sonra âlimlerin sözlerinden, eserlerinden yararlanmalıdırlar. Çünkü hak ve doğru söz kimden gelirse gelsin Kur'ân'la çelişmez. "Sen bundan evvel kitap okur değildin" ifadesi de, mutlak doğruların Kur'ân'da olduğu gerçeğine önemle dikkatleri çekerek, kaynağa müracaat etmeyen her kim olursa olsun sözü mutlak senet görülmemelidir.

❁ ❁ ❁

وَقَالُوا لَوْلَآ أُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَاتٌ مِنْ رَبِّهٖ ۭ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيٰتُ عِنْدَ اللّٰهِ ۭ وَاِنَّمَآ اَنَا

نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٥٠﴾

29:50 "Ona Rabbinden (başkaca) **ayetler de indirilmeli değil miydi?" dediler. De ki: "O ayetler ancak Allah'ın nezdindedir. Ben sâde** (eğri yolun başınıza getireceği fena sonuçları) **apaşikâr haber verenim."**

Münkirler isterler ki kendi arzu ve emellerine göre âyetler indirilsin veya resule böyle yapmasını söylerler. Allah, âyetlerini şunun bunun isteğine göre değil; adaletin icrası için bütün olumsuzluklara kırmızı ışık yakması, hakikat esaslarını ortaya koyması, akla ve sağduyuya hitap ederek yaşanması için indirmiştir. Peygamberler ve onun ümmeti olan ilim sahiplerinin görevi ise onu apaçık tebliğ etmektir.

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً
وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

29:51 Sana indirdiğimiz o kitâb -ki (müstemirren [sürekli]) **karşılarında okunup duruyor- onlara kâfi gelmedi mi? Onda iman edecek bir kavim için elbette** (büyük) **bir rahmet** (ve nimet) **ve bir öğüt var.**

Kur'ân, akıl sahipleri için bir rahmettir. Münkirler, vahiyle kendi aralarına cehaletten kaynaklanan kalın heva perdesini örttükleri için ilahi rahmeti göremiyorlar. Âyetin son cümlesinden de anlaşılıyor ki, heva perdesini kaldırıp ilahi mesajlar üzerinde düşünenler, Kur'ân'ın Allah'tan gelen bir rahmet deryası olduğunu, bununla beşeriyete ne büyük lütuflarda bulunulduğunu, ona uydukça çok yüce bir şerefe nail olunacağını anlayıp iman etmek için başka delil aramaz ve istemezler.

Bu âyet, yanlış bir metot içerisinde olanlara da bir uyarı niteliğindedir. Allah, Kur'ân'a sımsıkı sarılmayı, onu hakkıyla anlamaya çalışmayı emrederken, kimileri ise bu kitabı anlama adına başka kitapları öne çıkarıp onları referans alarak dîni öğrenmeye çalışırlar. Kur'ân gereği gibi fıkhedilmediğinden, Allah'ın velileri olarak gördükleri zatların ilham aldıklarını, sözlerine mutlak itaat edilmesi gerektiğini sanarak taassupla onlara bağlanırlar. Meclislerinde, Resul ve Kur'ân'dan ziyade onları ve kitaplarını öne çıkarırlar.

Sünnet-i seniyeyi ve âyetleri fıkhetmeyenler, birçok kavramı ve âyeti kendi görüşlerine delil göstererek iddialarını tasdikletiyorlar. Velhasıl bu uyarı, kendi kitabını Kur'ân'ın önüne çıkaranları da peygamber ve âyetler hakkında spekülasyon yapanları da ihtar ediyor. Eğer inanacaksanız, tüm indi düşünce ve beklentilerden hayâ edip uzaklaşarak, Kur'ân'ı fıkhederek yaşamaya gayret etme-

lisiniz. Bu ihlâs ile hareket edenler, yanlışa bile düşseler ecirlenirlerken; bu şuurdan uzak olanlar, doğru hareket etseler bile Kur'ân'ı fıkhetmeye çalışmadıklarından dolayı vebaldedirler. Bunun böyle olduğuna Allah, peygamberler ve ilim erbabı şahitlik ediyor.[38]

❁ ❁ ❁

قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۚ يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللّٰهِ ۙ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾

29:52 De ki: "Benimle sizin aranızda Allah'ın hakkiyle şâhid olması yeter. Göklerde, yerde ne varsa O bilir. Bâtıla iman ve Allah'a (inkâr ile) **küfredenler** (yok mu?) **İşte onlar hüsranda kalanların ta kendileridir.**

Dürüst bir insanın bilmediği şey hakkında Allah'ı şahit göstermesi, hele hakkında yalan söylemesi asla vaki olamaz. Peygamber (a.s), Allah tarafından seçilmesi, Kur'ân'ın yine Allah tarafından ona indirilmesi, bunlara Allah'ı şahit gösteriyor olmasına ve ona el-emin lakabını vermelerine rağmen yine de onu yalanlıyorlar. O resul ise kendilerine adeta Allah'tan hiçbir şeyin gizli kalmayacağını, yalan söylüyorsa kendisinin, yoksa kendilerinin yalancılar olduğundan dolayı hüsran içerisinde kalacaklarını belirterek, iyice düşünüp öyle hareket etmeleri hususunda uyarıyor onları. Kur'ân'ın, bütün önyargı ve beklentilerden uzak olarak kulak verenleri hidâyete erdireceğini,[39] onun hakkında spekülasyon yapanların küfür içerisinde olduklarını ve bâtıl işlerle uğraştıklarından dolayı o gün hüsran içerisinde kalacaklarını haber veriyor.

❁ ❁ ❁

---

[38] Bkz. 2/121; 4/82; 17/89

[39] Bkz. 2/121; 22/54-55; 23/68

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ ۚ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ ۚ
وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ ۖ وَإِنَّ
جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ
تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

29:53 Senden azabı çarçabuk (getirmeni) **isterler. Eğer muayyen bir vakit olmasaydı o, elbette onlara gelip çatmıştı bile.** (Bununla beraber) **o, kendileri farkında olmayarak onlara ansızın gelecektir muhakkak.**

29:54 (Evet,) **azâbı çarçabuk** (getirmeni) **senden istiyorlar. Hâlbuki hakikatte cehennem o kâfirleri kuşatıp durmaktadır** (da haberleri yok.)

29:55 O günde azâb onları hem üstlerinden, hem ayakları altından saracak, (Allah): **"İşlemekte olduğunuz** (günahlar)**ın** (cezasını) **tadın." diyecek.**

Kendilerine uyarıcılar gelmesine ve uyanmaları için her türlü ikaz ve teşvikler yapılmasına rağmen gerçeği yalanlayanları mutlaka elim bir azap kuşatacaktır. Eğer Allah'ın belirlemiş olduğu süre olmasaydı azap onları hemen kuşatırdı.[40]

❁ ❁ ❁

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

29:56 Ey iman eden kullarım, şüphesiz ki benim arzım geniştir. O halde ancak bana ibadet edin.

---

[40] Bkz. 6/67; 10/11

Bu âyeti kerime, kâfirlerin spekülasyonlarından, zulüm, alay ve ithamlarından bunalan mü'minlere, onları kendi zilletleri içerisinde bırakıp hakkı hakça yaşayacak ve yayacak izzetli bir yaşamı temin edecek yerlere hicret etmelerini salık veriyor. Mü'minler, kötülüğün egemenlik alanını terk etmelerindeki rahmeti mutlaka göreceklerdir.[41]

❁ ❁ ❁

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

29:57 Her can ölümü tadıcıdır. (Ondan) **sonra bize döndürü**(lüp getiri)**leceksiniz.**

Her kim ölümle bu hayata veda edip Rabbinin vaat ettiği cenneti arzu ediyorsa, imanının gereklerini yerine getirme adına dünyevi hesapları bir kenara bırakıp uhrevi hesapları dikkate alarak yaşamalıdır.[42]

❁ ❁ ❁

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ؕ نِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾ ۙ اَلَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾

29:58 İman edip de güzel güzel amel (ve hareket)**lerde bulunanlar** (var ya) **biz onları -kendileri içlerinde ebedi kalıcı olarak- altlarından nehirler akan o cennetin yüksek mevkilerine yerleştireceğiz.** (Öyle) **amel** (ve hareket) **edenlerin mükâfatı ne güzeldir!**

---

[41] Bkz. 2/218; 4/97; 9/20
[42] Bkz. 3/145

29:59 Ki onlar sabır (ve sebat) **etmişlerdir ve yalnız Rablerine güvenip dayanmaktadırlar.**

Bu ilahi müjde, dînini dâva edinip engelleri aşarak, sabır, sebat ve tevekkülle gereken mücadeleyi vererek, uğrunda bedel ödeyenlere verilecek bir armağandır. Hangi dünyevi nimet ve refah bu huzuru, saadeti sağlar. Değil mi ki dünya her şeyiyle geçici, ahiret ise sonsuzdur. Bunu hakkıyla idrak edip içselleştirenleri hiçbir engel yolundan ayıramaz.[43]

❁ ❁ ❁

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَآبَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ۖ اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

29:60 Nice canlı mahlûk vardır ki rızkını kendisi taşımıyor. Ona da, size de rızkı Allah veriyor. O, hakkiyle işiten, kemaliyle bilendir.

Ey akıl sahipleri, şöyle bir mevcudat üzerinde düşünün! Her varlığı yaratan, idare eden kim? Varlıklara hayat bahşeden, ihtiyaçlarını gereksinimine göre karşılayan kim? Bunu hakkıyla idrak edenleri hangi endişe Rabbinin rızasını kazanmaktan alıkoyar? Siz, tüm canlılardan farklı bir anlam ve gaye için yaratılmış varlıklar olduğunuz için maddi-manevi azıklarla, ikramlarla taltif edilmişsinizdir. Çünkü kerim olan Rabbiniz sizin için bir şeyler yapacaktır. O, sizin rızkınıza kefil olandır.[44]

Ey iman edenler! Yapacağınız işleri beşeri beklenti ve kaygılar ile değil; Rabbin rızasını gözeterek yapın! Sinelerin özündekileri bilen Allah'a şuurla ve dürüstçe kulluk edin!

❁ ❁ ❁

---

[43] Bkz. 2/148; 3/133; 23/61
[44] Bkz. 11/6; 17/30

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ ۚ فَأَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ
وَيَقْدِرُ لَهُ ۚ إِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾

29:61 Andolsun ki onlara: "O gökleri, o yeri kim yarattı? O güneşi, o ayı kim müsahhar kıldı?" diye sorarsan mutlaka: "Allah" derler. O halde nasıl çevrilip döndürülüyorlar?

29:62 Allah, kullarından kimi dilerse onun rızkını yayar (genişletir.) **Onu kısar da. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir.**

Kalple beyin arasında bir yol vardır. Bu yol açık olmazsa veya beyin ve gönül tam manasıyla heva dürtülerinden temizlenmezse, beyin ve kalbe giden yol tıkanır. İşte müşrikler de, bu tıkalı idrakle Allah'ın varlığını, yaratıcılığını ikrar ederken, Rububiyetini inkâr ediyorlar.

İnanmak, kimliğini bulmaktır. Aklını selim olarak kullanmadıkları için kimliğini bir türlü rayına oturtamayan müşrikler, Allah'a eş koşmadan iman etmeyi bir türlü beceremezler.[45]

❁ ❁ ❁

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ
مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ وَمَا هٰذِهِ

[45] Bkz. 12/106

الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۭ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿٦٤﴾

29:63 Andolsun ki onlara: "Gökten su indirip onunla yeri, ölümünün ardından, canlandıran kimdir?" diye sorarsan "Elbette Allah" derler. De ki: "Hamd Allah'ındır." Fakat onların çoğu aklını kullanmazlar.

29:64 Bu dünya hayatı bir eğlenceden, bir oyundan başka bir şey değildir. Ahiret yurdu(na gelince) **Şüphe yok ki o,** (asıl) **hayatın ta kendisidir,** (bunu) **bilmiş olsalardı...**

Heva, heves ve sevk-i tabii ile yaşayan manen ölmüşlere hakikati duyuramazsınız. İnsan inandığı dînin şuurunda olmazsa, yaşadığı gibi inanır. Cahiliye içerisinde kalmış, hakikatle tezat teşkil eden çelişkili bir hayat sürdürürler de yine de kendilerinin doğruda olduklarını sanırlar.[46]

İnsanlar iman hakikatiyle uyum içersinde olsunlar diye Allah, elçileri aracılığı ile doğru yola götüren düsturları açıklamıştır. Tekraren ifade ediyoruz ki hevaları akıl ve vicdanlarına galip gelenler, ilahi emirlerin zaman veya çağa uyumsuz olduğunu ileri sürerek, zamana uymanın gerekliliğini savunurlar.

Dînin sosyal, siyasal, ekonomik ve teknolojik vs. anlamda ilerlemeye, gelişmeye mani olduğunu ileri sürenler, elde ettikleri gelip geçici şeylerle oyalanmaktan öteye geçemeyeceklerdir. Bu, dünyalıklardan istifade etmeme anlamına gelmez; bilakis mü'minler dünyaya çok önem verirler. Çünkü onlar, yeryüzü sahipleri olarak dünyaya önem verip sahiplendikleri oranda iki dünyalarını da mamur edeceklerini bilerek hareket ederler. Mesele dünyayı ahirete

---

[46] Bkz. 2/78; 7/30; 10/36; 17/84

değişmek veya dünyalıkları elde etmek için ahireti ikinci plana atmak veyahut hepten unutmaktır.[47]

❁ ❁ ❁

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى
الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

29:65 (Baksana) **gemiye bindikleri zaman -din**(i) **yalınız kendisine** (yani Allah'a) **tahsis etmek suretiyle ve** (halis ve) **muhlis** (insan)**lar olarak- Allah'ı** (nasıl) **çağırırlar! Fakat biz onları selametle karaya çıkarınca da hemen Allah'a eş katanlar onlar olur.**

29:66 Ki (bu suretle) **kendilerine verdiğimiz** (nimetler)**e nankörlük etsinler ve** (hayattan) **zevk alsınlar diye. Fakat onlar yakında bileceklerdir.**

Âyet, nimetlere eriştikçe şımaran, böbürlenip zalimleşen, sıkıntıya maruz kaldıklarında Allah'ı hatırlayıp imdat isteyen dünyevileşmiş insanların halet-i ruhiyesini açıklamaktadır.

Hangi felsefik, bilimsel, demagojik, sosyal ve siyasal fikir ve iddia olursa olsun, sarıldıkları tüm güçler, değerler, böylesi sıkıntılı zamanlarda bir anda hiçbir işe yaramaz olur. Böylesine dünya ve zevk sarhoşluğuyla akıl ve basiretleri körelen kimseler, birden fıtratlarına dönerek Allah'ı imdada çağırırlar; fakat selamete çıktıklarında, fıtratlarındaki bu hak sesi hevaları ile bastırarak eski hayat tarzlarını yaşamaya devam ederler.

---

[47] Bkz. 28/77-80. not

Âyet, nimetlere eriştiklerinde şımarıp böbürlenen, sıkıntıya uğradıklarında Allah'ı hatırlayan müşriklerin inançlarındaki samimiyetsizliğe ve tutarsızlığa dikkatlerini çekiyor.

❀ ❀ ❀

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِالْبَاطِلِ
يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ
كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۚ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

29:67 Çevrelerinde insanların zorla (yakalanıp) **kapılmakta olmasına rağmen** (Mekke'yi) **korkusuz** (ve emin bir yer) **yaptığımızı onlar görmediler mi? Hâlâ batıla inanıyorlar da Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?**

29:68 Allah'a karşı yalan düzen kişiden yahut kendisine hak gelince onu yalan sayandan daha zalim kimdir? Kafirlere cehennemde barınacak yer mi yok?!

Kâfir, müşrik, münafık, adı ne olursa olsun, kim Allah hakkında bilgisizce tartışırsa, O'na layık olmayan sıfatlar isnat ederse veya O'na ait sıfatları yaratılmışlara verirse, işte o zalimlerin ta kendisidir.[48] Kur'ân'dan, son peygamberden haberdar olduğu halde araştırmayan, gerçeği öğrenmeye çalışmayan kimseler, hep bu zulmün içerisine düşmüşlerdir. Allah'ın yanı sıra veya O'ndan bağımsız olarak insanların kaderine yön veren başka güçlerin bulunduğuna inanan ve inandıran, Allah ve elçisi adına delilsiz konuşup İslâm'ın tahrif olmasına sebep olanlar, büyük bir zulme düştüklerinden elim bir azaba maruz kalacaklardır.[49]

---

[48] Bkz. 3/66; 17/36
[49] Bkz. 11/18; 16/116

Ayrıca Allah'ı bilmek ve razı etmek için Kur'ân gibi bir kaynak varken, onu fıkhetmeye yanaşmadan Allah'a yaklaşmak için başka aracılar edinenler hakikate erişemezler.

❁ ❁ ❁

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

29:69 Bizim uğrumuzda mücahede edenler(e gelince:) **Biz onlara elbette yollarımızı göstereriz. Şüphesiz ki Allah herhalde ihsan erbabıyla beraberdir.**

Zulme düşmenin sebepleri anlatıldıktan sonra, ilim edinen ve ilmi metotlarla yola çıkıp mücadele edenleri, Allah doğru yola eriştireceğini vaat ediyor.

Kendilerine akıl, idrak, muhakeme gibi kabiliyet ve istikamet üzere saadet diyarına götürecek olan kılavuz Kur'ân verildiği halde bunları akl-ı selim ile kullanmayıp kendilerini cehalet içerisinde bırakanlar, daha baştan Allah'ın yardımını kendi elleriyle engellemiş olurlar. "...Allah'tan korkun! Allah size gerekli olan her şeyi öğretiyor."[50]

Allah, imanı idrak edip değerlerine sımsıkı sarılanları rahmet deryasına daldıracaktır.[51]

İman, ilmi tefekküre dayalı yaşamın anahtarıdır.

Allah, inananlara merhamet sahibidir. Onun için onlara hayat tarzını gösteren ilmi (Kur'ân'ı) indirmiştir.

İlim için yola çıkan kimse, dönünceye kadar Allah yolundadır. Faydası olmayan ilim, Allah yolunda harcanmayan hazine gibidir. İlim; İslâm'ın hayatı, imanın direğidir. İlmi çizgide olmayanların Kur'ân'dan faydalanamayacakları açıktır.[52]

---

[50] Bkz. 2/282; 17/89; 18/54
[51] Bkz. 4/175; 6/54; 5/16; 8/29
[52] Bkz. 8/24; 62/5

İlmin korunması, imanın sahih, aklın selim olarak çalışmasına bağlıdır.[53]

İmanda tevhid, amelde sahihlik ve ihlâs, yönetimde danışma (şura) bulunmadıkça gerçek İslâm yaşanmadığı gibi ilim olmadan takva da olmaz.

"Mücahede; savaşılması icap eden her şeye, nefsin kötü arzularına, şeytana ve dîn düşmanlarına karşı her türlü önleyici tedbiri almaktır. "İlimleriyle mücahede edenlere biz bilmediklerini öğretiriz." "Tövbe hususunda mücahede edeni ihlâs yollarına sevkederiz." "Bizim rızamızı kazanma uğrunda mücahede edin. Biz de size Rıdvan mahalline hidâyet verelim."[54]

Kur'ân'a göre hareketlerini düzenleyen, bu çerçevede Allah ile samimi, sıcak ilişki kuranlar, Allah'ın sevgisini kazanırlar. Bu, onların daha nitelikli, iyi bir şahsiyet kazanmalarını, olgunlaşmalarını sağlar. Ahirette ise karşılık olarak sonsuz saadete kavuşacaklardır.

"Allah, iyi davrananlarla beraberdir."

Allah'ım, irademizi iradene ram edebilmek için bizlere katından bir güç ver ve bizlere yardım et! Rızanı gönlümüze, gönlümüzdekileri rızana ilhak eyle! İmanda şahadete erdir, şükrünle şad eyle gönüllerimizi!..

Âmin, âmin, âmin.

[53] Bkz. 12/108; 14/52; 35/28; 57/16
[54] Bkz. Çantay, 29/7

RÛM SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş- şeytani'r-racîm
Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Giriş

Rivayetlere göre adını ikinci âyette geçen "Rûm" kelimesinden almıştır. Habeşistan'a hicret edilen yılda indiği rivayet edilir, altmış âyettir.

Rûm Sûresi, o tarihlerde dünyanın iki büyük gücü olan Roma-İran rekabetine dikkatleri çekerek başlıyor. O dönemde, İran'ın, II. Hüsrev'in; Doğu Roma'nın da, Heraklius'un hükmü altında olduğu yazılır tarih kitaplarında. Bi'setin beşinci senesinde yani 613 yılında, bu iki komşu devlet kanlı bir muharebeye girişirler. Doğu Roma devleti Hıristiyan, bu itibarla kitap ehli; İranlılar ise Mecusî idiler. Bu harp esnasında Müslümanların hisleri Hıristiyanların, Mekkelilerin hisleri İranlıların lehinde idi. İki taraf da bu muharebenin neticesini sabırsızlıkla bekliyordu.

Doğu Roma ile İran devletlerinin hududu Dicle ve Fırat nehirleri üzerinde idi. Filistin, Suriye, Mısır ile Irak'ın bir kısmı ve Anadolu, Doğu Roma'ya tabiydi. İranlılar, Doğu Roma'ya iki taraftan hücum ettiler. Dicle ve Fırat üzerinden Suriye'ye, Azerbaycan ve Ermenistan tarafından Anadolu'ya taarruz ettiler. İranlılar, Doğu Roma kuvvetlerini her iki cephede denize dökünceye kadar takip etmiş, Suriye'deki bütün mukaddes şehirleri zapt etmiş, 614 senesinde bütün Filistin'i ele geçirmişti. İranlıların bu istilası esnasında bütün kiliseler yıkılmış, bütün mabedler tahrip edilmişti. İranlılar bu hızla Mısır'ı, diğer taraftan bütün Anadolu'yu istila ederek ta İstanbul'un Boğaziçi sahillerine kadar gelmişler, saltanatlarını Irak, Suriye, Filistin, Mısır ve Anadolu'ya teşmil etmişlerdir. İranlılar girdikleri her yerde ateşgedeler vücuda getiriyor ve bu suretle Hıristiyanlığın çıktığı yerlerde ateşperestlik doğuyordu. Doğu Roma imparatorluğunun bu hezimeti karşısında, bu devlete tabi olan birçok vilayet isyan etmiş ve bağımsızlığını ilan etmişlerdi. Elhasıl Doğu Roma imparatorluğu tarumar olmuş, bir daha canlanamayacak bir şekilde yere serilmişti.

Muharebenin bu şekilde neticelenmesinden Müslümanlar müteessir olmuşlar; Mekkeliler, Hz. Muhammed'e, "Biz de sizinle harp edecek olursak sizin de akıbetiniz kitap ehli kardeşlerinizin akıbeti gibi olacak!" demişlerdi...

İşte böyle bir zamanda Peygamber, bu âyet-i kerimeleri okuyordu. Yani Romalılar mağlup oldular fakat mağlubiyetlerinden sonra galip geleceklerdir. Hem de birkaç sene zarfında... Rivayetlere göre müşrikler, Müslümanlarla bahse girmişler ve şayet Peygamber'in bu haberi doğru çıkarsa bahsi zayi etmeyi kabul etmişlerdi. Müslümanlarla Mekkeliler hadiseyi sabırsızlıkla bekliyorlardı. Birkaç sene sonra iş değişmiş ve Allah'ın vaadi yerine gelmişti. Aslında bu, Müslümanların müşriklere galip geleceğinin bir müjdesini taşıyordu...

Rûm Sûresi'nin birinci kısmı bu bahsi anlattıktan sonra, ikinci kısmı mü'minlerle kâfirler arasında geçecek olan muharebelerde Müslümanların yükseleceğini haber verir. Nitekim bu süreçte Müslümanlar ilerlerken müşrikler geriliyorlardı. Bedir Muharebesi'nde müşriklere karşı zafer elde etmişlerdi. Bütün bu olmaz gibi görünenler, emir ve yetkinin Allah'a ait olduğunu göstermektedir.[1]

❀ ❀ ❀

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ ﴿٣﴾

30:1 Elif, lâm, mîm.[2]

30:2 Rumlar mağlup oldu.

30:3 Yakın bir yerde. Hâlbuki onlar bu yenilmelerinin ardından galip olacaklar.

Bu kitap, iman eden şuurlu Müslümanlara, işlerin en güzel ve en hayırlı olanını yapabilmeleri hususunda takip edecekleri hususları açıklamaktadır.

Girişte de açıklandığı gibi Roma ile İran dünyanın en büyük iki devleti idiler. Bu iki komşu devlet birbirleriyle muharebeye girişmişler ve Rumlar, bu muharebede İranlılara yenilmişlerdi. Romalıların bu mağlubiyet haberleri Mekke müşriklerini ferahlatmış ve Müslümanlara karşı yaptıkları zulmü daha da artırmışlardı. Adeta "İşte görüyorsunuz, ateşperest İranlılar nasıl zafer kazanıyor ve peygamberliğe inanan Hıristiyanları mahvediyorlarsa, aynı şekilde biz de sizi yok edeceğiz ve kendisine çağırdığınız din ortadan kalkacaktır." demeye çalışıyorlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ,

---

[1] Tanrı Buyruğu, Terc.: Ö. Rıza Doğrul, 2. Baskı, İst. 1947.

[2] Bkz. 2/1

meselenin hiç de onların zannettikleri gibi olmayacağını ve yakın zamanda durumun tersine döneceğini ve putperestlerin büyük bir yenilgiye uğrayacaklarını, Müslümanların ise güçlenerek zafere erecekleri müjdesini veriyordu. Ancak bu, o günkü duruma göre imkânsız gibi gözüküyordu. Bu bakımdan müşrikler, "Müslümanlar hayal görüyorlar!" diye alay ediyorlardı. Çünkü onlara göre İran'ın karşısında Rumların yeniden toparlanıp da İran'ı yenmeleri mümkün değildi. O sırada Rum imparatorluğu öyle perişan olmuştu ki dâhili isyanlarla devletleri yıkılmış, orduları dağılmış, hazinesi basılmış, İmparator Heraklius kaçmayı dahi planlamıştı. İranlıların galip kumandanları, zaferin verdiği sermestî ile sulhu teklif etmişti; oysa Rum imparatoru, İranlılar tarafından istenecek her şeyi vermeye mecburdu. Rum imparatorluğu bütün bu zillet verici teklifleri kabul etmiş, bu esaslar üzerine sulhu imzalayarak elçilerini göndermişti.

Bu elçiler İranlıların yanına vardıkları zaman Hüsrev'in şu sözleri söylediği rivayet edilir: "Bu kâfi değildir. Bizzat İmparator Heraklius karşıma zincirler içinde gelerek ateş ve güneşe tapmalıdır." İşte o gün böyle bir yenilgiye düşen Romalılar, nasıl olur da birkaç sene zarfında canlanıp yeniden büyük güç olabilirdi, bu katiyen olacak iş değildir, diye Allah'ın gücünü hesaba katmayan müşrikler, bilahare bu haberin tecellisi ile karşılaşmışlardır.

Kıyamete kadar hak ile bâtıl ordusu olacaktır. Küfür ordusu, farklı isimlerin ve ideolojilerin mensupları olsalar da, eğer İslâm'a karşı muharebe söz konusu ise hemen birleşirler. Ama Cenab-ı Hak dilerse bunları birbirine kırdırır.

Bugün de dünya güçleri aynı strateji içerisindedir. Amerika, dünyaya meydan okuyarak, gâh ülkeleri provokasyoncular aracılığıyla birbirine kırdırarak, gâh bilfiil çıkarma ve müdahalelerde bulunarak hükmü altına almaya çalışıyor. Irak'a, Afganistan'a saldırışı elbette inananları üzüyor, İslâm düşmanlarını ise sevindi-

riyor. Bu âyetler iyi tefekkür edilirse ne Irak'ın yenilmesi ne de Amerika'nın üstün gelmesidir mesele. Zira halkında Müslümanlar olsa da ikisi de İslâm dışı sistemlerdir. Bunlar, birbirini besleyen, yeri geldiğinde birbirini yiyen totaliter sistemlerdir.

Allah, zafer ve yenilgiyi bir rahmet olarak insanlara tattırır. Hiçbir şey Allah'ın iradesinin dışında gelişmez. Bâtıl galip gelmişse mü'minler: "Biz ne kusur ettik?" diyerek, neden zayıf kaldıklarının üzerinde ciddiyetle düşünüp yeniden maddi-manevi donanımla harekete geçmeye hazırlanmalıdırlar.

İşte Allah, bu ve benzeri kıssaları anlatarak mü'min kullarına sabır ve tevekkül anlayışlarını geliştirmelerini; görevlerini aksatmamalarını, yapmaları ve yapmamaları gereken durumları dikkate alarak yaşamalarını hatırlatır.

Güç ve üstünlük Allah'a mahsustur. O, her şeyi bir hikmetle yapar. O, dilerse burada olduğu gibi münkirleri birbirine kırdırarak saltanatlarını alt üst eder ve mü'minlerini sevindirir. Sıradaki âyet de bu gerçeği haber veriyor.

❁ ❁ ❁

فِي بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِن قَبْلُ وَمِن بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ۙ ﴿٤﴾

30:4 Birkaç yıl içinde. Önünde de, sonunda da emir Allah'ındır. O gün mü'minler de ferahlayacak.

"Emir Allah'ın elindedir." Zafer ve yenilgi; güç ve güçsüzlük sebebi olsaydı istenildiği zaman elde edilirdi. Bu durumlarda sebeplerin rolü olsa da Allah her şeyi bir hikmetle takdir eder. Huneyn Günü (9/25, 27), Bedir Savaşı (8/43-44, 3/13), Uhud Savaşı (3/121, 122, 143, 155, 159, 165), Tebuk Savaşı (9/48), Hendek Savaşı (33/9, 12, 25, 27), Roma'nın çöküşü, Firavun'un, Nemrut'un helaki, bütün bunlar Allah'ın irade ve kudretiyle olmaktadır. O, hikmeti gereği dilediğini yapar.

❁ ❁ ❁

بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾

30:5 Allah'ın nusretiyle. O, (dua edenlerden) **kimi dilerse ona yardım eder. O, yegâne galiptir.** (Mü'minleri) **çok esirgeyicidir.**

Zafer ve hezimette ilahî hikmetler vardır. Tedbir, teçhizat ve tevekkül bir bütündür ama zaferin garantisi değildir. Çoğu kez tedbir takdiri, teçhizat sonucu değiştirmese de, bunlara sahip olmak da Allah'ın emridir.[3]

Allah, aciz, zulüm altında inleyen İsrailoğullarını, Firavun ve tebaasını suda boğarak; Hz. Nuh'u ve inananları gemiye bindirip zalim kavmini helak ederek kurtarmış olsa da, insanların mücadele etmeden kurtulmayı beklemeleri, cihadla elde edebilecekleri onur ve ecirden mahrum bırakır onları.

Umut ve dua ediyoruz ki iman edenler kitaplarına sarılsınlar da neye değer verip vermeyeceklerini öğrensinler. Küfre karşı gereken stratejiyi bilsinler. Uyuyan, değerlerinin farkında olmayan, savunma ve mücadele gücünden yoksun kalan her fert ve toplum, ezilmeye, sömürülmeye mahkûmdur. Bir yönden bu da onlar için bir rahmettir aslında. Acı ve sıkıntılar, insanı gafletten uyandıran tokatlardır adeta. Meşhur ifadeyle: "Sütü döv yağ çıksın, cemiyeti baskı altına al şahsiyetler fışkırsın."

❁ ❁ ❁

وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

---

[3] Bkz. 3/140, 141, 166, 200, 8/60, 12/67

30:6 (Bu) **Allah'ın vaadi. Allah vaadinden caymaz. Fakat insanların çoğu** (O'nun vaadini) **bilmezler.**

Allah, vaadini gerçekleştireceği süreçte kullarını imtihan etmek, terbiye etmek ve eğitmek ister. "İnananları (günahlardan) temizlesin ve kâfirleri mahvetsin diye (böyle günleri) insanlar arasında çevirmektedir." (3/141)

❀ ❀ ❀

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۖ وَهُمْ عَنِ الْاٰخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ﴿٧﴾

30:7 Onlar (bu) **dünya hayatından** (yalnız) **bir dış** (taraf)**ı bilirler. Ahirette ise onlar gafillerin ta kendileridir.**

Mânâyla maddeyi birbirinden ayırmadan, sadece madde gözüyle olayları değerlendirenler; gözle görülen, elle tutulanla meşgul olurlar. Gerisini kabul etmezler. Oysa dünya hayatının biri fiziki diğeri fizik ötesi olan iki ayrı yüzü vardır. Mesela fiziksel ihtiyaçlarınızı gereği gibi karşılamadığınızda yavaş yavaş sıhhatinizi; ruhi ihtiyaçlarınızı gereği gibi karşılamadığınızda da manevi ve ahlâkî değerlerinizi yitirirsiniz. İkisini birbirinden ayıranlar hayat kanununu ters yüz ederler.

Tabiatın dengesini bozan bu insanlardan kimileri her şeye madde gözüyle batıkları için meşru-gayrimeşru demeden bir şeyi elde etme uğruna seferber olurken; kimileri de, değersiz dünya, adi dünya, diye mistik bir anlayışla ruhbanlığa soyunarak dengesiz davranışlarda bulunurlar. Bunlardan hangisi dünyaya hâkim olursa yeryüzünde adalet, güven ve asayişten eser kalmaz.

Bu mistik zihniyete sahip olanlar, bir de dualarında "Allah'ım, bize dünyada da ahirette de iyilik ve güzellik ver!"[4] deyip dünyalıkları elde etmek için bütün güçlerini seferber ederken; ahiretleri-

[4] Bkz. 2/201

nin iyi olmasını ise Allah'a havale ederler. Oysa dünyanın da ahiretin de iyiliği, kulun şuurlu gayretleriyle elde edilir.

❁ ❁ ❁

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ ۗ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾

30:8 Nefisleri hakkında (olsun) **iyiden iyi düşünmediler mi? Allah o gökleri, o yeri ve ikisinin arasında bulunan şeyleri hakk**(ın ikamesine) **ve muayyen bir vade**(nin inkizasına, [ayakta durmasına]) **sebep olmaktan başka** (bir hikmetle) **yaratmamıştır. Hakikat, insanlardan çoğu Rablerine kavuşmayı cidden inkâr edicilerdir.**

Evet, bu insanlar akledip düşünselerdi, kendilerini mücehhez donanımlarla (akıl, his, muhakeme) en güzeli anlama kabiliyetiyle yaratanın varlığını, davetindeki eşsizliğini anlayıp kabul ederlerdi.

Allah, her şeyi bir amaç ve anlam üzere hikmetle yaratıp insanların hizmetine sunmuştur. Bunların anlamını kavrayıp en yararlı bir şekilde istifade etmeleri için de kendi aralarından elçiler seçerek, dünya ile ahiret, ölüm ile hayat arasında bağlantı kurup insanca bir yaşam tarzının yolunu göstermiştir.

Her şeyin belli bir süresi vardır. Bu da bir hikmete mebnidir. Vakti ve saati geldiğinde her şey gerçekleşir. Ne bir lahza ileri alınır ne de bir lahza geri. Allah'ın yarattığı her şey bir kanuna bağlıdır. Ve ondaki her şeyin ardında bir gaye yer alır. Sosyal ve ekonomik hayat, tüm sanatlar ve bilimler, insanın yaptığı her şeyin,

ardındaki konu ve amacı tespit etmesi ile mümkün olduğuna şehadet eder.

Heva tutkusu, peşin hüküm, gurur ve inat ile algılama melekelerini örtenler hakikati idrak edemezler. Bu, onların kendi kendilerine verdiği bir cezadır.

❀ ❀ ❀

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۖ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

30:9 Onlar yer(yüzün)de gezip de kendilerinden evvelkilerin akıbetinin nice olduğuna bakmadılar mı? Onlar kuvvetçe kendilerinden daha şiddetli idiler. Toprağı ekmişler, alt üst etmişler, onu, bunların imar ettiklerinden daha çok imar eylemişlerdi. Peygamberleri onlara da nice açık hüccetler getirmişlerdi. Demek, onlara Allah zulüm etmiyordu, fakat kendilerine bizzat kendileri zulüm ediyorlardı.

Bu âyet-i kerimenin de bildirdiği gibi hem geçmişlerin durumu hem günümüzdeki münkirlerin, fasıkların yapmış olduklarının başkalarına zararı olsa da, asıl kendilerine zulmediyorlar da farkında değiller. Her peygamber, ısrarla inkârda inat edenleri, yaptığı davetin doğruluğuna inandırmak için geçmiş milletlerin başlarına gelenleri, geride bıraktıkları eserleri; bizzat yeryüzünü gezerek, tarihi okuyarak, onların sahip oldukları sulta ve servetlerin kendilerini Allah'ın helakinden kurtaramadığını görmelerini istiyor.

Elbette güç ve başarı insanlara çok şey kazandırır. Ancak hiçbir güç, Yaratan'ın gücüne karşı koyamadığı gibi azabının nereden ve nasıl geleceğini de bilemez. Sümela Manastırı, Efes harabeleri, Didim, Bergama, Sodom ve Gomore harabelerini misal verebiliriz. Ahirete iman etmeyen bu milletlerin, medeniyetleri ve büyük eserleri ile birlikte yok olduklarını görmüyor muyuz? Ama inkârcılar yine de ibret almayarak, her şeyi sebep sonuç ilişkisine bağlayıp iman etmezler; hâlâ atalarının yaptığı sanat eserleri ve kahramanlıklarıyla övünürler.

Suçları, yolsuzlukları, ahlâksızlıkları ortaya çıksa da yaslandıkları totaliter güçlerin arkasına sığınarak üzerini örttükleri gibi, meydanlarda büyük vaat ve söylemlerle halklarını aldatırlar. Bir yandan da kendilerine tehlike arz edebilecek kimselerin gözyaşına bakmadan icabına bakarlar. Yapmış oldukları zulümden sonra, korktukları için de korumasız, zırhsız gezmeseler de bela geldiği zaman onları hiçbir tedbir, hiçbir güç koruyamaz. Ama heva, servet ve sulta sarhoşluğu, onların gözünü kör, kulağını sağır ettiğinden, laf anlamaz budalaya dönmüşlerdir.[5]

❁ ❁ ❁

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ اَسَاۤؤُا السُّوۤاٰى اَنْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَكَانُوا بِهَا

يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿١٠﴾ اَللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

30:10 Sonra kötülük eden(o ümmet)lerin akıbeti ateş oldu. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini tekzip etmişlerdi. Onları eğlenceye alıyorlardı.

[5] Bkz. 6/6, 11, 16/36

30:11 Allah ilkin mahlûkunu yaratır, sonra onu (ölümünün ardından diriltip) **alır. Nihayet hepiniz ancak O'na döndürül**(üp götürül)**eceksiniz.**

Bu oluşlar, akıl erse de ermese de meydana geliyor. Nasıl yaratıldık? Ana maddeler nelerdir? Bunlar nasıl bir araya geldi? Zerreden küreye hiçbir şeyi birbirine benzemeden var edilen insan, tercih hakkı sorulmadan imtihan edilmek için dünyaya getirildiği gibi; nerede, nasıl ve ne zaman ölmek istediği de kendisine sorulmadan hayatına son verilir.[6]

Bütün bunlara engel olunabiliyor mu ki, Rabbin huzuruna çıkmak da inkâr edilsin.

❁ ❁ ❁

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾

30:12 Kıyametin kopacağı gün günahkârlar (hüccetten ümitlerini keserek) **susacak**(lar)**dır.**

Bazı feci felaketler karşısında kimi insanlar, korkudan panikleyerek olduğu yere yığılıp kendinden geçer, kimilerinin korkudan dili tutulup eli ayağı birbirine karışır, şaşkınlıktan ne yapacaklarını bilemez halde ve ümitsiz bir şekilde, fersiz gözlerle oldukları yerde kalakalırlar. Böylesi durumları farklı boyutlarıyla kim yaşamıyor ki? Özellikle de hırsızlar, katiller, zaniler suçüstü yakalandıklarında ne çok kahrolurlar. İşte ahirete iman etmeyenlerin durumu bundan çok daha vahim ve umutsuzdur. Çünkü dünyada her şeyi telafi edecek imkân bulunur ama ahirette hiçbir pişmanlığın faydası olmayacaktır.

❁ ❁ ❁

[6] Bkz. 17/52, 23/16. not

وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِنْ شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾

30:13 Ortaklarından da kendilerine şefaatçiler olmayacaktır. Onlar ortaklarını da inkâr edeceklerdir.

O gün ne bağlanılan veliler, ne rızık kapısı görülen merciler, ne önünde eğildikleri sultalar, ne ağabeyler, ne üstadlar olacaktır. Herkes eşit bir vaziyette Rabbinin önünde hesap verecektir. O gün, putperestler de, hayatını idame etmede maddi-manevi güç görülüp bağlanılanlar da, bağlananlar da, Allah'a ortak koşmanın büyük bir hata olduğunu anlayacaklardır. Dünyevi çıkarlar uğruna bir araya gelenler, o gün birbirini inkâr edeceklerdir.[7]

❁ ❁ ❁

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾

30:14 Kıyametin kopacağı gün, (evet) **o gün** (mü'minlerle kâfirler) **birbirinden ayrılırlar.**

Şu yeryüzünde mü'min-münkir, münafık-müşrik beraber yaşasalar da kıyamet günü hepsi birbirinden ayrılacaklardır. Kim neye inanmışsa, kimi takip etmişse, yönünü nereye çevirmişse, hangi isim ve gruba dâhil olmuşsa onlarla beraber haşrolacaktır.

Evet, bu dünyada parti, grup, şan, şöhret ve çeşitli çıkar uğruna bir araya gelip kucaklaşanlar, o gün aralarında hiçbir paylaşma ihtimal ve ümidi olmadığından, birbirlerinden ayrılırlar. Mü'minler bir safta selamlaşırlarken; münkirler ise birbirlerine lanet ederler.[8]

Bu sadece ahirette mi böyledir? Hayır, dünyada da herhangi bir beklenti uğruna birleşenler, birbirlerini övüp yücelterek desteklerken, çıkarın bittiği yerde 'Ben böyle bilmezdim, meğer ne berbat

---

[7] Bkz. 10/18, 16/72, 22/13, 71, 73, 75, 26/92, 213. not
[8] Bkz. 43/36

adammış?' deyip düşmanlık, niza, nefret ve intikam almak için diş bilerler birbirlerine.

Herhangi bir ülkü, ırk, kabile, parti, grup, ekonomik kaygı ve sosyal çıkarlar uğruna değil; mü'minlik dayanışması içerisinde olalım ki dünyada da ahirette de kucaklaşıp sevinelim. 15. âyet bu mutlu tabloyu tasvir etmektedir.

❁ ❁ ❁

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾

30:15 Artık iman edip de güzel güzel amel (ve hareket)**lerde bulunanlara** (gelince); **onlar bir bahçede** (yaşayıp) **mesrur olurlar.**

Demek ki insanı güzel sonuca eriştirecek olan, iman doğrultusunda amellerin yerine getirilmesidir. Eğer İslâm, sana göre, bana göre bir vicdan ve iyi niyetle yapılan davranışlar olarak kabul edilseydi, vahye de peygamberlere de gerek kalmazdı.

Salih amel, imanın olmazsa olmaz şartıdır. Vahyî kriterle yola çıkmayanlar 'kalbim temiz, inancım sonsuz, niyetim iyi' diye günahını gizleme gafletine düşüp de kendini aldatmasın. Müslümanlar ilahî emir ve yasakları vahiy çerçevesinde öğrenip gücünce yerine getirdiklerinde bu mutluluğa ereceklerdir.[9]

Bu öyle bir mutluluk ki; ebedi, tükenmeden, hiçbir zorluk ve meşakkat çekmeden, ne isterlerse önlerinde hazır bulacaklardır mü'minler.

Sevmek-sevilmek, sevinmek-sevindirmek ülküsünü İslâmî çerçevede gerçekleştirenlere ilahî bir müjdedir cennet.

❁ ❁ ❁

---

[9] Bkz. 19/85. not

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾

30:16 Amma küfr (ve inkâr) **edip de âyetlerimizi ve ahiret mülakatını yalan sayanlar, onlar da azapta** (kalmak üzere) **ihzar olunmuşlardır.**

30:17 Haydi, akşama girerken, sabaha erken Allah'ı tenzih (ve tesbih) **edin** (namaz kılın.)

Burada açıklanan iki sonuçtan güzel olanı tercih ediyorsanız, şuurlu bir zikir uyanıklığı içerisinde yaşamınızı idame ettirmelisiniz; yoksa oturduğunuz yerde istemekle bu güzel sonuca ulaşamazsınız. O, bütün noksanlardan beri olan Rabbiniz sizi selamet diyarına davet eden, o diyarın adresini gösterendir. Allah'ın sizinle, sizin de O'nun gözetimi altında olduğunuzun muştusuyla yaşayın. O, nasıl bütün noksanlardan berî ise sizin de günah kirlerinden berî olmanız için ilahî nizamını vazetmiştir. Sizler ancak bu şuur uyanıklığına sahip iseniz günah kirlerinden, şeytanın vesveselerinden berî olup yüce makama erme şerefine nail olursunuz.

Şuursuzca dilinden zikri elinden tespihini düşürmeyen insanlar, Allah'ı anmış olsalar bile hakikatin esprisini kavramadıkları için pek de kendilerini ıslah etmenin selametine eremezler.[10]

❀ ❀ ❀

وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

30:18 Göklerde ve yerde hamd O'nundur. Gündüzün nihayetinde de, öğle vaktine vardığınız vakitte de (Allah'ı tenzih ve tesbih edin, namaz kılın.)

---

[10] Bkz: 2/152, 10/10

Bu âyetten anladığımız; belli vakit aralarında işlerden eli çekerek, sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsıdan sonra fecre kadar olan zaman dilimlerinde tekbir, tesbih, zikir, kıyam ve rükûsuyla fiziksel ve ruhsal olarak Rab'le buluşarak namazı ikame etmek...[11]

❁ ❁ ❁

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾

30:19 Ölüden diriyi, diriden ölüyü O çıkarıyor. Arzı, ölümünün ardından O canlandırıyor. İşte siz de (kabirlerinizden) **böylece çıkarılacaksınız.**

Her türlü yaratmayı devamlı yapmakta olan yegâne kudret sahibi Allah'tır. Doğmak ve ölmek nasıl iradenin dışında gelişiyorsa, bazı olayları reddetmek nasıl mümkün değilse; yeniden dirilme olayını da reddetmek mümkün değildir ve bu olay da gerçekleşecektir. Buna rağmen birçok kimse gerçeği akıllarına sığdıramadıklarından, dirilme gününü yalanlasalar bile o gün vuku bulduğunda bu gerçeğin hakikat olduğunu anlayacaklardır.

Her gün bir şekilde şahit olduğumuz, karşılaştığımız olaylar üzerinde bir düşünülse; mesela o kupkuru tohumlar toprağa atıldığında, su ve güneşi görünce, ormanlar, bahçeler nasıl yeşerip canlanıyor. Bir tür ölüm olan uykuyla da insanın bilincini durduran, yeniden uyandırıp hayata devam ettiren Rabbimiz, insanlara, ölümden sonra dirileceklerine dair idrak edecekleri kadar misallerle delillerini göstermiştir. Dileyen küfreder, dileyen iman...

❁ ❁ ❁

[11] Bkz: 11/114. not

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَآ اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُوْنَ ﴿٢٠﴾

30:20 Sizi bir topraktan yaratmış olması O'nun âyetlerindendir. Sonra siz (her tarafa) **yayılır bir beşer oldunuz.**

Tüm canlıların ana maddesi toprak ve sudan müteşekkildir. Aynı maddeden mükemmel bir insan var edilmiştir. Her şey bir hikmetle yaratılıp insanın hizmetine sunulmuştur.

Allah, insanı, bir gezegen, bir hayvan, bir bitki gibi iradesizce hareket etmeye mecbur etmemiştir. Akıl vermiş, yol göstermiş ve seçimini kendisine bırakmıştır. Bu ise insana verilen değerdendir. Ama değeri, değersiz, süfli arzular ile örtüp iradelerini kötüye kullananlar en aşağı seviyelere kadar düşebiliyorlar.

Oysa Allah, insanoğluna, yeryüzü halifeleri olarak duygu, düşünce, akıl ve irade gibi iç ve dış dinamiklerle doğruyu yanlıştan, hayrı şerden ayırabilme yeteneği vermiştir. İstediği gibi düşünüp istediği gibi yaşamak şansına sahip olan insanoğlu, istediği yolu seçerek, Allah'ın belirlemiş olduğu sona doğru yolculuğunu sürdürüyor. O son saat geldiğinde, kendisine verilen cüz'i irade elinden alınarak mutlak irade sahibi olan Allah'ın huzuruna gitmekten hiçbir beşer kurtulamayacaktır.[12]

❁ ❁ ❁

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوْٓا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَّوَدَّةً وَّرَحْمَةً ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿٢١﴾

30:21 Size nefislerinizden, kendilerine ısınasınız diye zevceler yaratmış olması, aranızda bir sevgi ve esirgeme yapması

[12] Bkz. 4/1

da O'nun âyetlerindendir. Şüphe yok ki bunda fikrini iyi imal edecek bir kavim için elbette ibretler vardır.

Gerek fiziksel, gerek duygusal olarak farklı ama kesinlikle birbirini tamamlayan iki ayrı cinsi, aile olmak, toplum olmak için iç teçhizatla donatan, gerekli olan gayret ve isteği harekete geçirip cazip kılan kimdir?

"Isınacağınız eşler var ettik." Bu olayı değerlendirdiğimizde; dünyaya gelen, anne babasına düşkün olan minicik bebekler onlarsız duramazken; gün gelip yetiştikçe bu duygulara daha güçlü yeni duygular ekleniyor ve hayatta kendilerine eş olabilecek birilerini aramaya başlıyorlar ve birbirlerine ısınacakları eşleri bulduklarında, artık beraber olmaya karar veriyorlar. İki ayrı aile terbiye ve kültürüne sahip olan bu çiftler, o bağlı oldukları ailelerinden ayrılarak yeni bir yuva kurup birbirlerine anne ve babalarından daha düşkün bir şekilde hayatın zorluklarına katlanmaya başlıyorlar.

Bu birliktelikle; giderek aralarında gelişen muhabbet ve merhamet sayesinde daha derin ve uzun vadeli duygularla sağlam, temiz, temelli bir aile bağı oluşturularak iyi bir nesil inşası murat ediliyor. Güzel-çirkin, uzun-kısa, esmer-sarışın, zengin-fakir bir araya gelip yuvalar kurar, aralarında şikâyetler olsa da birbirlerinde sükûn bulurlar. Fakat eşler birbirinden bağımsız, başıboş tavırlar içerisinde iseler, daha sonra sosyal doku çözülmeye, bozulmaya başlar. Bu durumlar, milyonlarca insanın hayatında yaşayıp tecrübe ettiği gerçeklerdir.

Bu ısınma hususunu çok iyi anlamamız gerekiyor ki insanlar yapay davranışlardan, günaha iten sebeplerden uzaklaşsınlar. Yani eşler birbirlerine kendilerini beğendirmek için gayrimeşru şeylere tevessül etmeden; saygıyı, sevgiyi muhafaza ederek, sorumluluklarını yerine getirerek, aralarındaki muhabbeti, merhameti geliştirmelidirler. Bu realiteyi idrakten uzak kimseler, yapay şeylerle birbirlerine ısınacaklarını zannederek her geçen gün biraz daha yozlaşıyor-

lar. Gerçek değerleri bir kenara atarak bir takım fiziksel, yapay görüntülerle bu sükûnu sağlayacaklarını zannedenler büyük bir yanılgı içerisindedirler. İnsan bu hususta bakış açısını Allah'ın rızası doğrultusunda değerlendirdiğinde ancak istenilen murad hâsıl olacaktır. Eşler aralarında huzuru sağlayan anlayıştan, fedakârlıktan, empatiden uzaklaştıkça huzur ve sükûn bulma mekânı olan yuvalarda güzel duygular nefrete dönüşecektir.

Bütün şarkılar, şiirler, romanlar hep bu duygular sonucunda dile getirilmiştir. Eşler arasında geçen sevgi ve nefretin ifadesi anlatıla anlatıla bitirilemez olmuştur.

Evet, eşler arasında sevgi ve merhamet; denklik, ahlâk ve maddi sebeplere bağlansa da olayın hepten böyle olmadığı görülmektedir. Bu oluş gerçekten Allah'ın bir âyeti olmasa idi başka aileden olan birini can yoldaşı edinip derin muhabbetle birbirinize bağlanabilir miydiniz? Allah'ın âyeti gözardı edilip bir takım fiziksel durumlar bu bağın kuvvetlenmesine sebep olarak görülmemelidir. Bu bağı nikâhın kerametiyle yaşamak başka, gönül arzularını gelip geçici duygularla rahatlatmak başkadır. Bu ikisini birbirine karıştırmamak lazımdır. Yoksa Allah'ın âyetleri iyi anlaşılmamış olur. Zira hayat imtihandır; her şey insanın istediği gibi olmayabilir.

Sevme ve sevilmenin, şefkat ve merhametin, saygının, güvenin, ilginin normal şartlarda eksiksiz yer aldığı tek sığınak ailedir.

Aile, kimlik belirleme kaynağı, istikrarın yatağı, nesillerin yetişme ocağı, beden ve ruh sağlığının güvencesidir. Bu, Allah rızası için kurulan, sabır, anlayış, fedakârlık üzerine bina edilen yuvalar için böyledir.

Hak-bâtıl kavgasının ilk kurumsal adresi aileydi. Habil'in izini sürenlerin yanında Kabilce tutum izleyenler vardır. Aynı çatı altında, ihanet ve haset çetesi kardeşler ile güzellik sembolü Yusuf, Firavun'un hanesinde Musa'yı yarınlara hazırlayan Asiye. Bunlar

hayatın ibret tablolarıdır. Bu acı dramlar olmasın diye değil, azalsın diye Allah, aile müessesesini ilahî ölçüler üzerine bina etmiştir. İşte o aile, bu bina üzerine kurulunca huzur, güven, sevgi ve saygı ocağı olur.

❁ ❁ ❁

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ ۚ اِنَّ

فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِّلْعَالِمِيْنَ ﴿٢٢﴾

30:22 O gökler, o yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin birbirine uymaması da O'nun âyetlerindendir. Hakikat, bunlarda âlimler için elbette ibretler vardır.

Dünya ve varlıklar ilk yaratılışlarından beri bir düzen içerisinde vazifelerini hiç şaşırmadan, aksatmadan icra etmektedir. Neslin bir erkek ve kadından temadi etmesine, gök ve yerin arasındakilerin vazifelerini sürdürmelerine kim engel olabiliyor? Firavun'un, erkek çocukları öldürüp kızları sağ bırakması, emperyalist güçlerin nüfus planlaması, atom, kimyasal madde ve çeşitli sebeplerle dünyanın dengesini bozmaya çalışanlara rağmen yine de gök, yer ve içerisindekiler Allah'ın nizamına tabi olarak vazifelerini sürdürüyorlar. Neticede hiçbir güç bu oluşlara karşı koyamıyor.

Allah'ın yarattığı her şeye bakın. Görüntüde benzerlik olsa da hiçbiri diğerinin tıpatıp aynısı değildir. Aynı lisanı konuşsalar, aynı ailenin fertleri olsalar da ses tonu, telaffuz şekli, renk tonunda, ağırlıkta, hacimde birbirinden farklıdırlar. Hatta tek olarak var olan güneş, ay bile doğup batana kadar farklı şekiller alıyor. Gece-gündüz uzayıp kısalıyor. Allah'ın yaratıcı gücünü önyargıdan uzak, aklıselim ile düşünenler, bu oluşların bir tesadüf eseri olmadığını kabul edecektir.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَآؤُكُم مِّن فَضْلِهِۦٓ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾

30:23 Gece gündüz uyumanız ve O'nun fazl(-u kerem)**inden** (nasip) **aramanız da yine O'nun âyetlerindendir. Şüphesiz ki bunda da** (hakikatlere) **kulak verecek bir zümre için mutlak ibretler vardır.**

Allah'ın yaratılıştaki nizamında insanlar için ifade edilemeyecek kadar lütuf ve imtihan soruları vardır. Tefekkür ve muhakeme yetilerini sağduyu ile kullanan, ilahî mesajlara kulak verenler hakikati anlar, şeksiz şüphesiz bir imanla Allah'ın lütfu olan nimetlerden yararlanmaya çalışırlar.

İnsanı dinlendiren, zinde kılan şey uykudur. Bazen duramaz, yatarsınız ama uyumadıkça dinlenip rahatlayamazsınız. Fakat şöyle bir iki dakikalık uyku sizin sıkıntı ve yorgunluğunuzu gidermeye yetebilir. O lütfu bol olan Allah, insanda sadece bir dinlenme istek arzusu yaratmamış, ona güçlü bir uyku dürtüsü de yerleştirmiştir. İnsan uyumak istemese, karşı koyup çalışmak istese de belirli bir süre sonra uykuya yenilir. Uyku ihtiyacı giderildikten sonra uyanır. Normal uyku sıhhat ve dinamiklik kazandırırken; aşırı uyku hastalık, miskinlik getirir. Uykunun tamamen insanın ihtiyaçlarına uygun bir tabiatta olması, yaratıcı tarafından düzenlendiğinin yeterli bir kanıtıdır.

Bir insanın, yoluna yordamına göre yemek ve istirahat molası vererek çalışması başarıyı artırırken; dur durak dinlemeden çalışması başarıyı düşürür. Oduncunun hikâyesi çok güzel bir misaldir. Erkenden kalkarak aralıksız çalışıp geç işi bırakmasına rağmen arkadaşının kendisinden daha çok odun topladığını gören kişi merak edip sorunca, o: 'Evet, sen benden daha çok çalışıyorsun ama

ben, dinlenirken hem besleniyor hem baltamı biliyor hem de ağaçları yorulmadan nasıl daha kolay keseceğimi düşünerek performansımı artırıyorum. Başarıyı, gücü böyle kazanıyorum' der. Hiç uyumadan çalışıp sınava giren öğrenciyle, metotlu çalışıp zinde bir zihinle yol alan öğrenci aynı değildir. Allah; lütfu, keremi, hikmeti kullarına bahşetmiştir. Bütün bunların bir tesadüf eseri olduğunu kim söyleyebilir?

❀ ❀ ❀

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَّطَمَعًا وَّيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَيُحْيٖ بِهِ

الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿٢٤﴾

30:24 Yine O'nun âyetlerindendir ki O, size hem korku hem tama'a (vermek) **için şimşeği gösteriyor, yukarıdan bir su indiriyor da onunla arza, ölümünden sonra can veriyor. Hakikat, bunda da aklını kullanacak bir kavim için elbette âyetler vardır.**

"Tama'a" umut etmek, çok istekli olmak. "Berq" gözü açık kalacak derecede hayret içerisinde kalakalmak, dehşete kapılıp görememek, (gözü) kamaşmak, şimşek, yıldırım mânâlarına gelmektedir. Bu teşbihler ile insanoğlunun, arzularını emele dönüştürdüğünde, düşüncesizce, gözü kara hareket ettiğinde başına neler geleceğinin sinyali verilmektedir. İnsan da meşru daireler içerisinde hareket ederse sağlıklı, huzur veren bir yaşama sahip olur; gayrimeşru hareketlerde bulunursa kendisini helake sürükler.

Yağmur ve şimşek, büyük bir afetin habercisi olarak insanları korkutabileceği gibi yeryüzüne canlılık verecek, bereket getirecek bir rahmetin habercisi de olabilir.

İnsanoğlu ne kadar akıllı, ne kadar güçlü teknik imkânlara sahip olursa olsun, yağmur yağdırmaya gücü yetmediği gibi var olan

suyla yeryüzünün her tarafını sulamak gibi bir güce ve kabiliyete de sahip değildir. Ama Allah'ın lütfettiği yağmur, bütün yeryüzüne yer yer, bölge bölge düşmektedir. Bu rahmetin ne kadar büyük olduğunu, toprak susuzluktan şerha şerha yarıldığında bir çiftçiye sormalı. Apartman hayatında suların bir süre kesildiğini düşünelim, perişanlığın hangi boyutlara kadar uzanacağı malumumuz. Ama yine de hayatımızı idame ettirmede en değerli olmazsa olmazlardan olan su, inanılmayacak kadar israf edilerek kullanılır. Bütün bunları çok basit şeylermiş gibi geçmemek için arka planını düşünmek lazım ki yaratana şükranlar sunulsun. Fakat düşünmekten ve muhakemeden uzak kimseler, ne nimeti verene şükrederler ne de nimetin ve onu verenin kıymetini bilirler. Çünkü onlar akıllarını selim olarak kullanmıyorlar.

❀ ❀ ❀

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ تَقُومَ السَّمَآءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهٖ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ
الْاَرْضِ اِذَآ اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهٗ مَنْ فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلٌّ لَهٗ
قَانِتُونَ ﴿٢٦﴾

30:25 Göğün ve yerin, O'nun emriyle durması da yine O'nun âyetlerindendir. Sonra sizi bir tek davetle çağırdığı zaman hemen yerden çıkacaksınız.

30:26 Göklerde ve yerde kim varsa O'nundur. Hepsi de O'na boyun eğicidir.

Kim ne derse desin, bütün mülkün sahibi Allah'tır. Her şey O'nun 'ol' emriyle yaratıldığı gibi, hayat düzeni de O'nun emriyle idare edilmekte ve O'nun kanunlarına boyun eğmektedir. Seçme özgürlüğünü yanlış tercihten yana kullanıp Allah'a isyan edenler

bile doğum, ölüm ve hayat süreci içerisinde hiç müdahale edemeyecekleri şeylere baş eğmekten başka bir şey yapamazlar. 27. âyet de bu gerçeğe temas ediyor.

❁ ❁ ❁

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

30:27 O, ilkin mahlûku yaratıp sonra onu (öldürdükten ve tekrar dirilttikten sonra) **iade edecek olandır ki bu, O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfat**(lar) **O'nundur. O, yegâne galip, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.**

Ey insanlar! Bakın, düşünün! Bu kâinatta birçok canlı her an, her mevsim ölüp diriliyorsa, siz de aynen böyle ölümünüzden sonra dirilme gününüz geldiğinde, bir çağırılmayla kabirlerinizden çıkarılacaksınız. İsteyen veya istemeyen herkes o gün ayağa kalkacaktır. O gün hayatın devamlılığı için konulan bütün kanunlar değişecek ve her şey altüst olacaktır. Her şey O'nun emrine boyun eğecektir.

Allah 'ol' emriyle her şeyi eşsiz ve benzersiz meydana getirmiştir. Yaratma ve yok etme ameliyesi ebediyete kadar aynı şekliyle devam edecektir. Ey insanlar, ilk yaratılışı ve bazı olayları sebep ve sonuçlara bağlayarak izah etseniz de yaratılış ve olaylar hakkında kesin bir şey iddia edemez ve en ufak bir zerreyi dahi yoktan var edemezsiniz. Ölüm de aynı şekilde tecelli edecektir. Bazı basiretini örtmüş, aklını zannî tesadüflere bağlamış kimseler iman etmeseler de...

Allah azizdir, güçlüdür, üstündür ve hiçbir güç O'nu mağlup edemez. Hâkimdir, her hükmü hikmeti gereği yerine getiren, her şeyi layık olduğu yere koyandır.

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ ۖ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ
شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ ۚ
كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

30:28 O, size kendi nefislerinizden bir temsil getirdi: Sizi rızıklandırdığımız şeylerde sağ elinizin malik olduğu (köle-ler)**den ortaklarınız olmasını ister de bu hususta siz** (onlarla) **müsavi olur, onları kendinizi saydığınız gibi sayar mısınız? İşte biz âyetleri, aklını kullanacak bir kavim için böyle açıklarız.**

Bu durum üzerinde ciddi olarak düşünülse; ne efendi kölesinin, ne amir memurunun, ne de zengin fakirin kendi malı üzerinde hüküm sürmesini, sahip oldukları üzerinde hak sahibi olmasını ister. Sizler buna razı olmazken, nasıl olur da her şey üzerinde hâkim olan Allah'ın, yarattıklarını kendi ilahlığına ortak edeceğini düşünebilirsiniz. O'na bir takım fanileri nasıl denk tutabilirsiniz? Allah'ı gereği gibi tanımayanlar veya hevaî arzularını farklı yollarla elde etmek isteyenler, istediklerine kavuşmak için ilahlar edinerek önlerinde diz çöküp onları emir ve kanun sahibi görerek kayıtsız şartsız itaat ederler.

Kim Allah'tan gayrıyı güç görüp onları Allah'ı sever gibi severse, Allah'tan korkar gibi korkarsa, onlarla istediklerine ulaşacağına inanırsa, bilsin ki Allah'tan başka hiçbir güç mutlak bir şey yapmaya kadir değildir. Nasıl böyle bir şeyi düşünüp inanabilirsiniz, hâlâ akletmeyecek misiniz?[13]

❀ ❀ ❀

[13] 2/165, 9/13, 31, 13/16, 16/75, 76. not.

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ۖ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٩﴾

30:29 Hayır, o zulmedenler bilgisizce kendi hevalarına tabi oldu(lar) **Artık Allah'ın** (ilmi bırakıp da kendi heveslerine uymanın cezası olarak) **saptırdığı kimseyi kim doğru yola iletebilir? Onlar için yardımcılardan** (hiçbir şey) **yoktur.**

Hayatı heva ve hevese dayalı olanların, akledip düşünmekten, basiretten, varlığının hikmetini kavramaktan uzak kimselerin, yaşam süreçlerini hevesleri doğrultusunda hesapladıklarından, misallerden ibret alacak anlayışları olamaz. Başları sıkıştığında hatırladıkları Allah'a işlerini gördürmek için büyücüye, muskacıya, yatıra koşarlar. Adaklar, kurbanlar adarlar. Böylesine sapmış, saptırmış kimseler nasıl doğru yolda olur? Hiçbir bilgiye dayanmaksızın kendi istek ve tutkularına müptela olanlar, düşünüp durumlarını vahyin kontrolüne tâbi tutmadıkça sapıklıktan kurtulamazlar. Allah'ın saptırdığı ile bu kastedilmektedir. Yoksa -hâşâ- Allah bir kimseyi hem sapıklığa mahkûm edecek hem de azap edecek değildir. Bilakis O, hidayete ermenin her türlü yolunu gösterip izahını yapmıştır. 30. âyet bu gerçeği vurguluyor.

❁ ❁ ❁

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

30:30 Allah'ın insanları yaratılışta onlara verdiği fıtrat olan dine, Allah'ın o fıtratına çevir ki O, insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışına (hiçbir şey) **bedel olmaz.**

Bu, dimdik ayakta duran bir dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler.

Ey Aziz olarak yaratılan insan! Delilsiz, faydasız, neticesiz cepheleşmeyi, doğu veya batıya yönelmeyi bırak! Fıtratının sesine kulak ver; elçilerin davetine uyarak yüzünü hanif olan dine (İslâm'a) çevir! Allah, senin fıtratına, bunu idrak edecek duyu, akıl ve içgüdüyü yerleştirip sana rehberlik ederek; doğru ile yanlışın, hak ile bâtılın arasını ayırmayı sağlayan araçları nasip etmiştir. Bunları sağduyu ile kullanırsan vicdanının sesini duyarsın. Buhari ve Müslim'in kaydettiği bir haberde Hz. Peygamber: "Her çocuk fitrat üzere yaratılır; onu daha sonra anne-babası (veya çevresindeki etkin güçler onları din, ahlâk ve maneviyattan yoksun bırakarak) Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar." buyurmuştur.

Öyle veya böyle, herkes bir din veya ideolojiye inanır. Bundan yoksun kalmak ise arızîdir. Satanistler, ateistler bile kurtulma umudunun olmadığı bir tehlikeyle karşılaştıklarında fıtrî olarak o yüce kudrete yönelip yardım diler veya kendince inandıkları güçleri imdada çağırırlar.[14]

Hakkıyla düşünenler, Allah'tan başka kurtarıcı bir güç, insanlığa huzur verecek, hakikati açıklayacak ve mutlu sona erdirecek başka bir din olmadığını görürler. Kur'ân, bütün inananlarına, hayatın gerçek anlamını açıklayan mesajların haberini vermektedir. İslâm'ın dışındaki hiçbir din, insanlığa huzur getirmediği gibi, onları arzu ve emellerinin arkasında sürükleyerek geleceklerini berbat eder. Ama heva sarhoşu olanlar, içlerindeki olumsuz ve bedbaht edici durumlarının pek de farkında olmazlar. Ara ara ayıkacak gibi olsalar da yeniden zevk şarabıyla sarhoş olarak hayatlarına devam ederler. Haktan da bu sebepten yüz çevirirler.

❀ ❀ ❀

[14] Bkz: 17/67, 39/49. not.

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾

30:31 Hepiniz O'na dönün, O'na ittika edin. Namazı dosdoğru kılın, müşriklerden olmayın.

Allah, vicdanlara seslenerek aklın önündeki heva perdesini kaldırmalarını ihtar ediyor. Bu perde kaldırılmadan, akl-ı selîm işletilmeden, ne fıtratın sesine ne de ilahî davete kulak verilir ki Rabbe dönüş yapılabilsin.

Allah, kullarını, davetine icabet etmeye çağırarak sağlıklı, anlamlı, yararlı bir hayat idame ettirecek önerilerde bulunduğu gibi zarar verecek şeylerden de sakındırmıştır. Allah bütün noksanlıklardan berîdir. Kullar ise O'na A'dan Z'ye varıncaya kadar muhtaçtırlar. O'na itaat ederlerse hayırlara ererler. Bunun yolu da dini yalnızca Allah'a has kılarak muvahhid olmaktan geçer. Allah'la aralarına şefaatçi engeli koyanlar felaha eremezler.

Mü'minler, gerçek saadet ve kurtuluşun yolculuğunu imanla başlatıp namazla devam ettirirler. Çünkü namazda, Rablerinin emir ve yasaklarını hatırlatan Kur'ân âyetlerini okuyarak hayatlarının tashihini müstakil aralıklarla daha rahat yapma imkânı bulurlar. Namaz, ferdi ıslaha yönelik bir ibadet gibi görünse de, etkileri doğrudan toplumsal hayata yansıyan bir ibadettir. İnsanlar kıldıkları namaza rağmen kötülüklerden uzaklaşamıyorlarsa bu, ritüelleşmiş, anlamı kavranılmamış okuyuşlarla eda edilmiş bir namazdır. Böylesi bir namaz ikame edilmiş olmadığındandır ki gereken yarar hâsıl olmuyordur.[15]

Namazın eda edilmesi anlamına gelen "ikame" etmek, o ibadetle amaçlanan şeyleri gerçekleştirmek manasına gelmektedir. İkame etmek; maddi-manevi, ferdi ve toplumsal sorumlulukların gözetilmesini ve gereklerinin yerine getirilmesini kapsamaktadır.

---

[15] Bkz: 11/87, 19/59, 29/45. not.

Yani ikame; tevhidin idraki, ibadetin şuuru ve ahlâki düsturlara riayetle ilgilidir. Bu huşû ve haşyet bilinciyle namaz ikame edilirse istenen yarar hâsıl olur. Şuursuz iman, şuursuz namaz insanı şirk felaketinin içerisine sürükler ki iman edip de imanından hayır görmeyenler bunlar olsa gerek. Yoksa nasıl olur da bir insan 'Müslümanım!' dediği halde namazı ikame etmeyerek İslâm'a aykırı işler yapsın?!

Kur'ân diyor ki; Allah'a saygılı olanlara namaz ağır gelmez. Namaz, kişinin samimiyet ve takvasının gelişip beslenmesine yardımcı olur. Namazsızlık ise Allah ile aradaki bağın koparılıp günün beş vaktinde arınma, ıslah olma ameliyesinin durdurulması olduğundan, azıp sapmaya sebep olacaktır.

Allah'a itaatin önemini kavramayanlar, namazsızlığın vahametini görmeyenler; içki, kumar vs. gibi çirkin işlerle kendilerine, çevrelerine zarar verdiklerinde ve toplum tarafından da kınandıklarında utanırlar da; namazsızlıklarından utanmazlar. Diğer bir ifadeyle; içkisi, kumarı olmayan beynamazları güzel ahlâklı diye övüp severler de; kusurludur diye namaz kılanlara ise dönüp bakmazlar. Aslında işlenen günah, terk edilen ibadet, imanın anlaşılmamasından, Kur'ân'la ilişkinin düzgün kurulmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de adı Müslüman olanların değer yargıları hep İslâm'dan uzak oluyor. 32. âyette İslâm'dan uzak bu çarpık ilişkiye temas edilmektedir.

❁ ❁ ❁

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

30:32 (O müşriklerden) **ki onlar dinlerini darmadağınık etmişler, fırka fırka olmuşlardır.** (Bunlardan) **her zümre, nezdlerinde olanla böbürlenicidirler.**

Kur'ân'la irtibatın düzgün kurulmaması ile yanlış anlaşılan iman neticesinde insanlar sadece namazsızlığın düşüreceği vahamete uğramakla kalmaz, dinlerini de hiziplere ayırmanın vahameti içerisine düşerler. Allah'ı, Kitab'ı bir olduğu halde nasıl olur da insanlar ayrı ayrı tarikat, mezhep, meşrep ve gruplara ayrılarak Allah'a kul, peygambere ümmet olduklarını iddia ederler. Çeşitli grup ve önderlerle, çeşitli yöntem ve kurallarla yola çıkanlar, ilahî rahmetten ve ilahî yardımdan mahrum kalacak olan toplumlardır. Allah'tan başka veli, peygamberden başka lider, Kur'ân-ı Kerim'den başka kitabı öne çıkararak İslâm adına mutlak referans kabul edenler şirk pisliği içine düşmüşlerdir. Ağabeyleri, üstadları, şeyhleri, âlimleri, kitapları senet kabul etmeden dinler, okur ve irşad oluruz. Ama bunları şaşmaz önderler edinmekten Allah'a sığınmalıyız. Farz olan; birlik, Allah'ın ipine sarılmak yani Kitab-ı Hakîm'in muhkem âyetleri etrafında toplanmaktır.[16]

Bir bütün olarak imanî değerlerden ayrılıp farklı yollara, gruplara sapmış, Allah'a değil de var olan güçlere, mercilere yönelmişlerin bu dini anlamadıkları ve Allah'ı da vahyî veriler doğrultusunda tanımadıkları için bu sapmalar vuku buluyor. Yoksa 'Müslümanız!' diyenlerin ayrı ayrı tarikatları, grupları ve her grubun kendinde bulunanlarla övünüp diğerlerini dışlamaları olur mu? Tevhidî yoldan ayrılıp ayrı isimler altında hizbî bir taassup içine kapanarak ve her biri kendi dogmalarını kendi biçimsel, törensel ayinlerini din zannedenler bu ihtarın muhatabıdırlar. Adlarının Müslüman olması onları bu tehlikeden kurtarmaz.[17]

❁ ❁ ❁

[16] Bkz: 3/64, 103
[17] Bkz: 6/70, 157

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً
إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

30:33 İnsanlara bir zarar isabet etti mi Rablerine, (yalnız) **O'na, dönerek dua ederler. Sonra onlara kendi** (canip)**nden bir rahmet tattırdığı vakit de, bakarsınız ki onlardan bir güruh Rablerine şirk koşup durmaktadırlar.**

Burada mü'minin, cahilin, münkirin; nimetlerle, musibetlerle karşılaştığında göstereceği tavırları değerlendireceğiz. Mü'minler, nimete eriştikleri zaman şımarmadan, böbürlenmeden, lükse, refaha düşmeden, itidal üzere yaşayıp Rablerine hamd ederler. İnisiyatifinin dışında veya dâhilinde ağır bir imtihana tabi tutulduklarında, hemen toparlanıp hikmetini düşünerek Rablerine iltica ederler. Münkirlerden, zaten iman etmedikleri için, böyle ilkeli bir tavır beklenmez. Cahiller ise bir yar kenarında imiş gibi iman ettiklerinden, sıkıntıya düştüklerinde Allah'a yönelir, bu halden kurtulmaları için yalvarır dururlar; sıkıntılarından kurtulduklarında sanki hiç yalvarmamışlar gibi yavaş yavaş eski hallerine dönerler.

Allah, insan tiplerini tanıtarak düşünenlere gerçek imanın yolunu gösterir. Düşünenler davranışlarını iman doğrultusunda düzeltirken; uyarı ve öğütten yüz çeviren ve rahatsız olanlar ise gâh kâfirler gibi duyarsız, gâh yar kenarındakiler gibi kararsız davranıp dururlar. Tuhaf değil mi? Şiddet ve zorluk anlarında fıtratın sesine kulak verip sadece Allah'a yönelirlerken; genişlik ve rahatlık zamanlarında ise giden ağam, gelen paşam diye çeşitli ilahların önünde eğilir dururlar.[18]

❀ ❀ ❀

[18] Bkz: 6/40, 41, 43, 63, 64

لِيَكْفُرُوا بِمَآ اٰتَيْنَاهُمْ ۭ فَتَمَتَّعُوْا ۣ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿٣٤﴾ اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ

سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوْا بِهٖ يُشْرِكُوْنَ ﴿٣٥﴾

30:34 Kendilerine verdiğimiz (nimetler)**e nankörlük etmeleri için. Hele zevk ededurun, yakında bileceksiniz!**

30:35 Yoksa biz onlara bir hüccet indirdik de O'na eş tutmalarını bu mu söylüyor?

Burada da, nimeti vereni bilmeyenler hakkında istihzayla karışık bir tehdit var. Artık düşünün, aklınızı başınıza alın! Sizi yaratan, size bu kadar nimet veren kim? Bunları vereni hesaba katmadan, şuursuzca, müsrifçe sahip olduklarınızı tüketirseniz tüketin bakalım. Yakında bu davranışınızın sonucunu göreceksiniz.

Ey itaati olmadığı halde kendi değer ölçülerine göre hareket edenler, sanmayın ki sağlıklı, güçlü, zengin olmanız, akraba, evlat ve yandaşlarınızın çokluğu sizin iyi ve kıymetli kişiler olduğunuzun delilidir! Bilakis bunlar, idraksizliğiniz, nankörlüğünüz sebebiyle hesabınızın ağırlığını artırmaktadır.

❁ ❁ ❁

وَاِذَآ اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوْا بِهَا ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ

اِذَا هُمْ يَقْنَطُوْنَ ﴿٣٦﴾

30:36 Ne zaman insanlara bir rahmet tattırdı isek onunla şımarmışlardır. Kendi ellerinin öne sürdükleri (günahlar) **yüzünden onlara bir fenalık isabet edince de hemen onlar ümitlerini kesiverirler.**

Hayatın imtihan olduğunu dikkate almayan, Kur'ân öğretisinden uzak idraksizler, nimete erdiklerinde hemen şımarıveren, sıkıntıya maruz kaldıklarında ise ümitlerini yitirerek ye'se düşenlerdir.

Bu tavırlar imanla asla bağdaşmaz. Mü'minler rahmete eriştikçe şükrünü artırır, zor sorular karşısında terleseler de büyük bir ümitle çözmeye çalışır ve sonunda sınavı kazanırlar. Her halükârda sınavda başarı gösterenler, çelik gibi bir imana sahip olurlar. Bir kelamı kibarda "Mü'minin işi taaccübe şayandır. Zira işinin hepsi onun için hayırlıdır. Bu meziyet yalnız mü'mine mahsustur. Zira o, sevinirse şükreder. Bu ise onun için hayırlıdır. Başına bir bela gelirse sabreder, bu da onun için hayırlıdır." buyrulur. Fakat hayatı sadece görünen kısmıyla değerlendirenler, imtihanı anlayamadıklarından, ya mistikçe bir kader anlayışıyla miskince yaşarlar ya şımararak taşkınlık ederler ya da küfredenlerin umutsuzluğu içerisine düşerler.

❁ ❁ ❁

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ

لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

30:37 Allah'ın, kimi dilerse onun rızkını yayıp genişletmekte, (kimi de dilerse onunkini) **daraltmakta olduğunu onlar görmediler mi? Şüphe yok ki bunda iman edecek bir kavim için elbette ibretler vardır.**

Bu âyet-i kerime, biz inananlara, elimizde olanlara hamd etmek, olmayanları elde etmek için çalışmak ve başkalarının elindekine de haset etmemek gibi güzel bir ahlâkı tembih etmektedir. Sakın münkirlerin, cahillerin, rızkın darlığı-bolluğu karşısında sergiledikleri yanlış tavırlar içerisine düşmeyin! Müşrik toplulukların, teknolojik ve ekonomik bakımdan önde olanların "Siz dine

saplandığınız için geri kalıyorsunuz, ilerlemiyorsunuz." diye dinin ilerlemeye mani olduğunu iddia etmelerine aldanmayın. Elbette gelişme ve ilerlemelerde çalışmanın, aklın rolü çok büyüktür. Eğer bir gerileme varsa bu, verilen kabiliyetlerin kullanılmayıp körel(til)mesinden de kaynaklanır. Yoksa -hâşâ- Allah, birilerini kayırıyor değildir. İlerleyip gerilemek başka, rızkın darlığı-bolluğu başkadır. Bir imtihan gereği herkes farklı sorulara tabi tutuluyor. Bu husus sadece Müslüman'a özel bir imtihan da değil. Önemli olan bu imtihan karşısında Müslümanların sergileyecekleri tavırdır.

Günümüzde kapital kapanına sıkışmış, ekonomi çıkmazında sürüklenip bunalanlar yanında 'Müslümanım!' diyenler arasında, servet hırsıyla infak vecibesini ciddiye almayan ve ufak tefek yardımlarla yetinip servetini artırmak için sürekli yatırım yapanlara ne demeli?

'Müslümanım!' diyenlerin bu tür davranışlarını müdafaa etmek, fetva bulmak gibi bir anlayışla değil, öncelikli olarak niyetlerinin Allah'ın rızasına endeksli olması ve O'nun rızasını kazanmak için de hiçbir fedakârlıktan sakınmamaları lazımdır. Hastalıklı bir zihniyetle mal biriktirenler varsın biriktirsinler. Değil mi ki bir gün ölecek ve bu yığdıklarının hesabını vereceklerdir. Akıllı kimseler Allah'ın rızasını dikkate alır, Allah'a dayanır, bollukta da darlıkta da Allah'a itaatte tam bir teslimiyet gösterirler.

Ne kadar uğraşırsanız uğraşın, hayatta her istediğinizi elde edemezsiniz ama dünyada Rabbinizin rızası doğrultusunda yaşarsanız orada (ahirette) her istediğinize sahip olabilirsiniz. Bu, mutlak bir gerçektir.

فَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهٗ وَالْمِسْكِيْنَ وَابْنَ السَّبِيْلِ ۗ ذٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ
يُرِيْدُوْنَ وَجْهَ اللّٰهِ ۖ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٣٨﴾

30:38 Haydi, akrabaya, yoksula, yol oğluna (yolcuya) **hakkını ver. Bu, Allah'ın cemalini** (rızasını) **dilemekte olanlar için** (her şeyden) **hayırlıdır. Ve onlar korktuklarından emin, umduklarına nail olanların ta kendileridir.**

Ahiret gününü ciddiye alıp gücünün yettiği kadar Rabbinin rızasını gözeterek insanlara maddi-manevi yardımda bulunanlar bu müjdeli sona ulaşacaklardır.

Allah'ın hazinesinde her şey bol ve O, bunları herkese de verebilir. Fakat O, işlerin gördürülmesi, sevgi oluşturması hem de sınamak için rızkı böyle tayin etti.

Günümüzde maddi anlamda çok sıkıntı çeken kardeşlerimiz vardır. Onların, "Biz bu darlıktan bunaldık. Allah'ım, senin hazinenden istiyoruz! Hz. Süleyman'ın senden isteyip de ona verdiğini bize de ver!" diye Mevla'ya yakarışları meşrudur.[19]

Şu gerçek unutulmamalı ki, sahip olunan her şey birer emanettir. Bu ister maddi, ister zihinsel, ister bedensel olsun. Siz ya bunları şuursuzca kullanır, heder eder, ahirete müflis olarak gidersiniz. Yahut da bu emanetleri rıza-yı ilâhînin emirleri doğrultusunda kullanır, karşılığını ebediyette kat kat alırsınız.

❀ ❀ ❀

[19] Bkz: 38/35

وَمَآ اٰتَيْتُمْ مِّنْ رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ اَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ وَمَآ اٰتَيْتُمْ
مِّنْ زَكٰوةٍ تُرِيْدُوْنَ وَجْهَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُوْنَ ﴿٣٩﴾

30:39 İnsanların mallarında artış olması için faiz(cinsin)**den verdiğiniz şey** (nakit, mal, sadaka ve saire) **Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz zekât ise, sevaplarını kat kat artıranlar onlar**(onu verenler)**dır.**

Her halükarda vermeyi de almayı da, dünyevi hesaplarla değil, ilahî emirler doğrultusunda değerlendirmeliyiz. Yoksa nasıl olur da verilen mal artar? Bazı insanlara dışardan bakarak: "Bak, vermeyenler, karaborsacılar, tefeciler nasıl zenginleşiyor!" denilebilir. Allah'ın her emrinin ve yasağının dünyaya yönelik hem faydası hem de zararları defetme yanları vardır.

Paylaşmak nasıl insanlar arasında sevgi, saygı ve kardeşlik ruhunu geliştiriyorsa; cimrilik de hırs, aç gözlülük, kin, haset ve nefret duygularını körükler.

İşte Allah, bu kötü durumdan kullarını sakındırmak için haksız kazançların tümünü haram kılıyor. Haksız kazanç her ne kadar dünya malını artırıyormuş gibi görünse de o, Allah katında sahibinin cezalandırılmasına sebep olacaktır. Ayrıca faiz yiyenlerin durumu; içerisine kurt giren çınara benzer. Nasıl olsa bir gün o çınar bu kurda mağlup olup yıkılacaktır, fark edilip önlem alınmadıkça... Alan da veren de Allah'a karşı gelmenin cezasını gerek uhrevi, gerek dünyevi olarak çekecektir.[20]

❁ ❁ ❁

[20] Bkz: 2/275, 176. not.

اَللّٰهُ الَّذِی خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ
مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ مِنْ شَىْءٍ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾

30:40 Allah, sizi yaratan, sonra rızkınızı veren, sonra sizi öldürecek, daha sonra da sizi diriltecek olandır. Sizin ortaklarınız içinde bunlardan herhangi bir şeyi yapacak kim? O, çok münezzehtir, eş katmakta olduklarından (Müberra ve) **yücedir.**

Ölüm ve yeniden dirilme hadisesini iyice kavrayıp iman etsinler diye Cenab-ı Hak sık sık yaratma fiiline dikkatleri çekiyor. Doğum ve ölüm arasında yok olup gitmek için mi bu kadar meşakkat ve yine bunun için mi bu kadar nimet? Hiçbir şey oyun ve eğlence olsun diye yaratılmadığı gibi; üstün olan, yapabilme, seçebilme iradesine sahip olan insan, yaratıcısını bilsin ve ona kulluk etsin diye yaratılmıştır. Bu vasfıdır insanı insan yapan, hayatına anlam ve değer katan. Kul Rabbini bilir, tazim gösterirse hoşnutluğa erişir. Bu anlamda yaratılmış olmak, yaratıcıya muhatap olmak, tasavvur edemeyeceğimiz kadar güzel bir şereftir. Vahiy doğrultusunda Rabbimizi tanıdıkça insan olarak ne kadar önemli olduğumuzu, görev ve sorumluluklarımızın da ne kadar büyük ve kutsal olduğunu idrak eder, gereği gibi kulluk vecibelerimizi yerine getirerek onun yanındaki değerimizi korumuş oluruz.

O Rab ki hayatı renkli, zevkli kılan, hareket kazandıran duygular, duyguların ihtiyacını karşılayan sebepleri de var etti. O sebepleri elde edip ihtiyaçlarını gidermek için canlı, heyecanlı bir enerji, bir yaşama sevinci, isteği vermiştir. Bu duygularla koşulur rızk peşinde. Yoksa hangi insan kalkıp da hayatın hengâmesinin içerisine girmek ister ki? Evlenip aile meşakkatine katlanır ki? Hele büyük şehirlerde ulaşım zorluğu, çalışma ortamındaki sıkıntılar, maden ocaklarında, inşaatlarda çalışarak rızık temin etmek için kim

çoluk çocuğa karışırdı ki? Allah, insanoğluna, birlikte yaşama, sahip olma ve paylaşmanın hazzını vermiş olduğu için bütün bunlara katlanılıyor. Elde ettiklerinizi yalnız tüketmenin bir yerde anlam ve tadı da olmaz. Tükettiğiniz şey sizi adeta tüketir. Meşakkatli olsa da, evlâd u iyâlinizle, eşiniz, dostunuzla beraber olmanın, paylaşmanın güzelliği vardır.

❁ ❁ ❁

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِى النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِى عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

30:41 İnsanların kendi ellerinin kazandığı (ihtiyariyle yaptıkları) **şeyler yüzünden karada, denizde fesat çıkar.** (Allah) **yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın. Olur ki rücu ederler onlar.**

Rabbimizin de belirttiği gibi bu heva sarhoşları, indi bir zihniyetle yaratıcısına eşler koşarak, dünyaya hükmetmek için haklı-haksız demeden emellerine kavuşmanın her türlü yolunu meşru görürler. Hem bunlara hem de bunlara karşı savunma gücü oluşturmayanlara, Allah, dünyada ilahî cezaların bir kısmını tattıracağını haber vererek insanları uyarıyor.

Yeri gelir birbirine kırdıracak savaşlarla, yeri gelir doğal afetlerle bu acılar tadılır. Allah bütün bunları, umulur ki düşünür de zulümden dönerler diye tattırır. Hiçbir bela ve fesat tesadüfen ortaya çıkmaz. Allah da kanunu ve hikmeti gereği yaptıklarının bir kısmını onlara tattırır. Bütün bu acıları çekmek inananlar için şer olarak değil, rahmet olarak tecelli edeceği gibi umulur ki fıtratında var olan sesi tamamen öldürmeyenler, başlarına gelen felaketlerden sonra düzelirler. Malumdur ki nice beynamaz, faizci, içkici, kumarcı kimseler, servetini yitirip sürününce uyanıyorlar.

Fesatlar çeşit çeşittir. Kaç çeşit kötü insan varsa o kadar fesat vardır. İnsanlar, fıtratlarındaki güzel duygularını bozar, iradelerini heva yularının eline verirlerse duygu, düşünce, inanç ve davranışları giderek bozulur, Allah'ı unutmuşçasına hareket ederler. Dolayısıyla hak, adalet, ahlâk anlayışı giderek yok olur, yerine bencillik, israf, fuhuş, insanlar arasında salgın bir hastalık gibi hızla yaygınlaşır. Doğru-yanlış, haram-helal, iyi-kötü gibi değerler alay konusu edilerek, içgüdüsel ve başıboş bir hayat anlayışı da özgürlük ve insan hakları adına yaygınlaştırılıp meşrulaştırılmaya çalışılır. Ne yazık ki hakka yüzünü döndürmeyi istemeyen müşrikler, sahip oldukları teknolojiyi ve medya sektörünü bu hususta çok güzel kullanarak kâinatı fesada boğmada başarılı olmuşlardır. İnsanlar böylesine yozlaşır, böylesine pervasızlaşırsa, kimyasal atıklarla toprağı, havayı, denizleri, suları kirletir, hayvanları ve hemcinslerini öldürürler. Çoğu şey insanların elleriyle bozulur. Bütün bunlar dünyada olurken, bir takım sağduyulu insanlar çıkabiliyor ve bu felaketlerin önünü almak için çırpınıyor, feryat ediyorlar. Ama gücü, yetkiyi elinde tutanların sesi onların sesini bastırıyor. Görüyoruz ki dünyadaki oluşlardan, belli azınlığın dışında, herkes şikâyetçidir.

Bu bir 'sünnetullah'tır. Ters davrandığınız her şey, aynıyla hatta daha da kötü bir tepkiyle geri döner. Doğruyu yanlışta aramak, yanlışla doğru istikamet üzere gitmek mümkün değildir. Bir şeyleri düzeltmek için çaba gösterenler, yanlış yolda çare aradıklarından, sonuç daha da kötüye gitmektedir. Çünkü bu çabayı gösterenler, insanların uyanıp öğüt almaları için değil, birtakım sosyal zararları önlemek için çareler arıyorlar. Ama kısmi bir şeyler düzelmiş gibi görünse de, bir yanlış bir başka yanlışın kapısını aralıyor.

Köklü ıslahatın yolu ancak Kur'ân eğitimiyle kazanılır. Yapılan zulmün ahirette hesabının ağır olduğunu bilen biri haksızlık yapar mı, yapanlara susar mı?

❀ ❀ ❀

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ

أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾

30:42 De ki: "Arzda gezip dolaşın da daha evvel geçenlerin akıbeti nice oldu, görün. Onların çoğu müşriklerdi.

İşte bu âyet-i kerîme son noktayı koyuyor. Yani şirkî bir anlayışla hiçbir şeyi düzeltemezsiniz. Çünkü doğruya yanlış adresle gidemezsiniz.

"Çoğu müşriktir" derken, bir toplumun idaresi şirke dayanıyorsa yeryüzünü fesatlarıyla kaosa sürüklerler. Günümüz tablosu da bunun en bariz manzarasını sergilemiyor mu? Onlara karşı ciddi bir mücadele operasyonu geliştirmedikçe, önü alınmaz zulümler altında insanlık inleyecektir.

Ey Müslümanlar! Bilin ki kâfire kahretmekle, bela okumakla beladan kurtulamazsınız. Onlarla, emrolunduğunuz şekilde mücadele etmelisiniz. Yoksa onların etkisinde kalarak değerlerinizin ehemmiyetini unutup yitirdiğiniz gibi helake doğru sürüklenirsiniz! Bunu düşünenler var mıdır? Düşünürseniz, inananlar için tüm yeryüzü belalarından daha tehlikeli bir bela vardır ki, o da İslâm nimetinden mahrum kalmaktır!

"Allah, halkı iyi olduğu halde memleketleri helak etmez, edici de değildir."[21] Bakın, asiler sahip oldukları sulta ve servetlerine

[21] Bkz: 11/117, 28/59

rağmen Allah'ın kahrından kurtulamadılar! Sonunda Allah'ın hükmüne boyun eğerek kahrolup gittiler ve lanetle anılıyorlar.

❁ ❁ ❁

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾

30:43 Allah'ın reddine asla imkân bulunmayan o gün gelmezden evvel, ki o gün (bütün insanlar) **bölük bölük ayrılacaklardır, yüzünü haydi o dosdoğru dîne çevir.**[22]

Rabbin sözü gerçekleştiğinde hiçbir güç onu engelleyemeyecektir. Kıyamet günü de, tıpkı doğup öldüğünüz ve bu sünnetullaha karşı koyamadığınız gibi gerçekleşecektir.

Şu bir gerçek ki, hakkı bilmeyen bâtıla, bâtılı bilen hakka koşar. Kur'ân bu hususu o kadar açık bir şekilde ortaya koyuyor ki, şöyle bir zahmet edip de Müslümanlar cahiliyenin, müşriklerin ve kâfirlerin vasıflarına bir baksa, acaba o bâtılın maskelenmiş yüzüne aldanırlar mı? İşte bu gerçeği bilmedikleri için kimi 'Müslümanım!' diyenler, maalesef onların tumturaklı sözlerine, cazip yaşantılarına meylederek onlarla yarışıyorlar.

Müslümanlar, Kur'ân'a sahip olup onu içselleştirerek ciddiyetle hayat tarzı edinmedikleri müddetçe ne yeryüzü fitne ve fesattan kurtulacak ne de 'Müslümanım!' diyenler münkirlerin boyunduruğu altında yaşamaktan kurtulacaklardır. Ey iman edenler, o gün gelmeden, bugün safınızı netleştirin!

❁ ❁ ❁

[22] Bkz: 30/30

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۦ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾

30:44 Kim küfrederse küfrü kendi aleyhinedir. Kim de iyi bir amel(ve hareket)**de bulunursa** (cennetteki konaklarını) **kendileri için hazırlamış olurlar.**

Bu ilahî ifadeler münkirleri İslâm'a teşvik edip uyarırken; mü'minleri de ilahî emirlere sarılmaları hususunda motive etmekte ve mü'minlik huşu ve haysiyetiyle salih amellerini artırmalarında gayretlerini bilemektedir. Fakat bu müjdeye rağmen bir muvahhid olarak yüzünü dine döndürüp gereği gibi amel etmeyen ve hâlâ dünyevi emellerin arkasından koşup da 'Müslümanlardanım!' diyen insanların -bu dini hakkıyla idrak etmediklerinden- dünyada geriledikleri gibi ahirette de hesapları ağır olur.

Ahiretteki bu iki durumun hakkıyla farkında olarak hareket edenlere: 'Şu evini bize ver, biz sana bundan çok daha güzelini vereceğiz' denildiğinde, o evin verileceğinden emin olanlar muhakkak hiç göz kırpmadan evini vermezler mi? Hatta bir teşbihle; kaz gelecek yerden tavuk esirgerler mi?"

Ama Müslümanlar, dünya ile ahiret arasındaki mukayeseyi yapmaktan çok uzaklaşmışlardır. İnsanların zaafı, hazıra talip olmak gibi sebeplerden dolayı; lütf-u ilâhîyi kazanmak dikkate alınmadan hareket ediliyor. Allah ise insanları, o gün gelmeden önce fırsatları iyi değerlendirmelerini, bu ve benzeri âyetlerle sık sık dile getirerek uyarıyor.

❀ ❀ ❀

لِيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ

ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾

30:45 Bunun hikmeti de iman edip de güzel güzel amel (ve hareket)**de bulunanları** (Allah'ın) **fazl**(-ı ilahîsi)**ndan mükâfatlandırmasıdır. Çünkü O, kâfirleri hakikaten sevmez.**

Bu âyet insanın kurtuluşunu garantileyen bir müjdedir. Bu garanti belgesi Kur'ân'a göre yaşamaktır. Ona göre nasıl yaşanılacağına rehberlik eden Rasulullah'tır; isteğine göre yaşam tercihini yapacak olan ise insanlardır. Tercihini ilahî davetten yana yapıp Kur'ânî reçeteyi hakkıyla uygulayanların kurtuluşa ereceği, bu reçeteyi hesaba katmayanların, dikkate almayanların helak olacakları bu reçetede bildirilmektedir. Böylesine mühim bir reçeteyi gereği gibi okuyup fıkhetmeden, kulaktan dolma veya zanlarınca, şabloncu bir zihniyetle çizdikleri dairede kendilerince amel edenler kurtuluşa eremezler. Yine İslâm'ı beş rükne indirerek yaşayan, sorumluluklarını yerine getirdiğine inanan ama Kur'ân'a bir bütün olarak bakmayıp kurtulacaklarını sananlar da aldanırlar.

'Müslümanım!' diyenlerde böyle bir şuur olmadığından, Batılılar, kendi ideolojilerini yaşatma ve hâkim kılma emelleri uğruna en sinsi plan ve programlar tezgâhlayarak, böylelerini, döndürdükleri çarkın dişlilerine takıp gereken uygulamaları yapacaklardır. Bunun farkında olan bazı Müslümanlar, bir şeyler yapmak isteseler de karşı koymaya güçleri yetmez/yetmiyor da. Çünkü bâtıl, sahip olduğu imkânlarla yaşam tarzını en cazip şekilde sunarak kitleleri arkasından sürüklüyor. Tüm bunlara sebep, üstte de belirttiğimiz gibi çoğunluğun duyarsız olması ve amellerini kendilerince belirledikleri bir çerçevenin içerisinde yaparak yeterli görmeleridir. Bugün 'Müslümanım!' diyenler veya İslâm âlemi dediğimiz beldeler bu durumun içerisindeler. Maalesef durum bu... Müslümanlar nelerin arkasından koşuyor, hangi yatırımlara ağırlık veriyorlar acaba? Müslümanların çocukları ne âlemde? Onların geleceklerine, tahsillerine verilen önem kadar dinî değerlerini kazanmalarına da önem veriliyor mu? Okullardaki başarıları için

tavizsiz çare ve çözümler aranırken, ebediyetteki başarıları için hangi yatırımlar yapılıyor?

Her Müslüman, çocuğunun dürüst, ahlâklı olmasını, Allah'ı bilip namazını kılmasını ister. Bunu istemeyen bir Müslüman düşünemeyiz ama istemekle isteğe kavuşma hususunda gösterilecek tavır çok önemlidir. Bir şeyi bilip kabul etmek başka, o şeyin temel esprisini kavrayıp gereğini yerine getirmek başkadır. Eğer bu durumun farkında değillerse bu, onların Allah'ın âyetlerinden uzak kalışlarından kaynaklanmaktadır. İman ve imanî değerler ne olursa olsun öğrenilmeli, zor gelse de mutlaka yerine getirilmeye çalışılmalıdır ki, muttakilere verilen müjdeyi garantileyebilsinler.

O gün muttakileri melekler törenlerle karşılayıp "Size merhametli olan Rabbinizden selam vardır. Gelin, girin cennete! Artık sıkıntı, darlık, yokluk, acı, çile gibi tüm rahatsızlıklar sizden uzaktır." diye müjde verirken,[23] Müslümanlar bunun yeteri kadar farkında olmadıklarından, bırakın bunu kazanmayı, dünyevi emellere kavuşmak için dinî değerlerinden bile tavizler verebiliyorlar.

"Şüphesiz O, kâfirleri sevmez." Bununla da Allah bizlere bir ölçü veriyor. Yani Allah'ın sevmediğini mü'minler de sevmemelidir. Bu, onlara karşı insanî ilişkiler kurma manasında değildir. Onlar en yakınlarımız dahi olsa dost edinip de onlara benzemekten sakınmalıyız.[24] Hatta bir ailede namaz kılan ve kılmayan arasında da fark olmalıdır. İkisini de eşit tutmak, namazsızın o günahta kalmasına sebep olduğu gibi İslâm'ı da anlamamaktır bu. Hak ile bâtılı aynı teraziye koyup tartmak gibi bir haksızlığa düşmek, gönüllerdeki şevki de kırabilir. İman noktasında mü'minlerin net bir tavırlarının olması gerekiyor. Bu, elbette ki hemen evladın sokağa atılması anlamında düşünülmemeli ama onları bir şekilde kazanma

---

[23] Bkz. 13/23, 24, 19/85, 21/103. not.
[24] Bkz. 9/23, 58/22

yolunda gerekirse ödüllerle veya kızarak, sitem ederek tavır koyulmalıdır. Çünkü evladın gönlünde; ebeveynini hoşnut etmek, gözüne girmek, öteki kardeşlerinden daha önde olmak gibi fıtrî eğilimler söz konusudur. Onların fıtrî temayüllerini okşayarak, sevginin ve sevgisizliğin nereden kaynaklandığını hissettirirsek, göze girmek isteyip elbette güzel davranışlarda bulunacaklardır. Dikkat edelim! Allah'ın sevdiği nedir, sevmediği nedir? Ona göre tavır belirleyelim ki Allah katında yüzümüz ak olsun. Biliyoruz ki o gün münkirler, müşrikler elem ve ıstırap içerisinde kalırken; muttakiler gerçek kurtuluşa ereceklerdir.

❁ ❁ ❁

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنْ يُّرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرٰتٍ وَّلِيُذِيقَكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ وَلِتَجْرِيَ

الْفُلْكُ بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٤٦﴾

30:46 (Allah'ın) **rahmetinden size tattırması, emriyle gemilerin akması, fazlından** (nasip) **aramanız ve şükretmeniz için rüzgârları müjdeciler olarak göndermesi O'nun âyetlerindendir.**

24. âyette gökten inen suyun önemine, burada ise rüzgârın gemileri yüzdürmesinde, hava akımını değiştirmesinde, aşılama işlemindeki katkısına vurgu vardır. Yeryüzünde suyun buharlaşarak gökyüzüne çıkması, yağmur, kar ve doluya dönüşmesi Allah'ın takdiri üzere devam eden gelişmelerdir. Bazen şiddetli fırtınalar insanlar için büyük zararlara sebep olsa da, muhakkak ki içerisinde insanların çözemediği yararlar vardır. Veya 41. âyette bildirildiği gibi insanların yaptıkları yüzünden başlarına gelen beladır. Mesela "Rüzgâr eken fırtına biçer" derler. Yani kim asi bir hayat sürdürürse, illaki bir belaya maruz kalır.

Su ve vahiy; biri toprağa, diğeri insana hayat veriyor. Sudan mahrum olan toprak nasıl kuruyorsa, vahiyden mahrum olanları da Allah ölüler olarak tanımlıyor.[25]

Gemilerin yüzmesinden bahsetmesi de, bütün bu olayların Allah'ın dilemesiyle meydana geldiğini hatırlatıyor. O gemiyi insanlar yapıyor ama suyun yüzünde tutma kanununu koyan kim? O gemiyi yapma akıl ve yeteneğini veren kim?

Yüce Allah peygamberlerine ilmin kapısını açarak gemi, zırh, ziraat, terzilik vb. sanat/zanaat dallarında öncülük yapmalarını sağlamıştır. İnsanlar ilimle uğraştıkça, tabiat kanunlarını çözdükçe daha bilinmeyen neler keşfedeceklerdir. Olayların gerisindeki yaratıcı gücü ve lütfu görenler için her şeyde iman etmeye açık deliller vardır. Allah kullarına şer dilemez. Allah'ın yaratmasında şer aranmaz. İman edenlerin muhakkak Allah'a karşı hüsn-ü niyet sahibi olmaları gerekmektedir.

Kevnî âyetleri rutin bir doğa olayı olarak görenler de; her şeyin bir hikmetle olduğunu bilenler de vardır. Asıl mesele, her şeyi idare edenin, takdir edenin idrakine varmaktır.

❀ ❀ ❀

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآؤُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا

مِنَ الَّذِينَ اَجْرَمُوا ؕ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

30:47 Andolsun ki biz senden evvel kendi kavimlerine nice peygamberler göndermişizdir de onlara açık açık burhanlar getirmişlerdir. Fakat (iman etmedikleri için) **biz o günah işleyenlerden intikam almışızdır. Mü'minlere yardım etmek ise üstümüzde bir farzdır.**

---

[25] Bkz. 8/24, 27/80

Allah, kevnî âyetlere dikkatleri çekerek, hep bir muvahhid olarak yüzlerini Allah'a döndürdüklerinde hem dünyada yardım edeceğini hem de ebedi kurtuluşun garantisini müjdeliyor mü'minlere.

❁ ❁ ❁

اَللّٰهُ الَّذِی یُرْسِلُ الرِّیَاحَ فَتُثِیرُ سَحَابًا فَیَبْسُطُهُ فِی السَّمَآءِ کَیْفَ یَشَآءُ

وَیَجْعَلُهُ کِسَفًا فَتَرَی الْوَدْقَ یَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهٖ ۚ فَاِذَآ اَصَابَ بِهٖ مَنْ یَشَآءُ

مِنْ عِبَادِهٖٓ اِذَا هُمْ یَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾

30:48 Allah O'dur ki rüzgârları gönderir de onlar bir bulut kaldırır(lar)**, derken** (Allah) **bunu gökte nasıl dilerse öylece serer. Onu parça parça da eder. Nihayet görürsün ki aralarından yağmur çıkıp durmaktadır. Artık onu kullarından kimi dilerse onlara nasip eder de onlar da hemen sevinirler.**

Bundan önceki âyetlerde Allah, peygamber gönderdiğini ve onların da belgelerle insanları uyardıklarını ve iman edenlere de yardım edeceği vaadini vermişti. Burada, daha önceleri de bahsedildiği gibi kâinatta istifadelendiğimiz nimetlere dikkatlerimizi çekiyor. İnsanlar bu nimetlerin içerisinde yaşarken alışkanlıklarından ötürü öneminin çok da farkında değillerdir. Rabbimiz, kâinattaki kevnî oluşlarla, vahyî haberler içerisinde bulunduğumuz nimetleri hatırlatarak varlığının farkında olmamızı, kulluğumuzu yerine getirmemizi ve hamd etmemizi hatırlatıyor. Bu mesajları iman edenler alır ve rablerine şükrederler.

Fakat birçok insan, Allah'ın en büyük rahmeti olan vahyine karşı ilgisizliklerinden dolayı, vahiyden; yağmur ve sudan faydalandıkları kadar istifade edemiyorlar. Su nasıl hayatın olmazsa

olmazı ise inananlar için de vahiy ondan çok daha önemli olmazsa olmazlardandır. Bu ilahî rahmeti kabul edenler arasında kimileri ilgilenmiş ama gereği gibi önemsememiş, kimileri içselleştirip hayat tarzı edinmek için gayret göstermiş, kimileri ise yüz çevirmişlerdir. Bu, yağmurun katı, çorak ve verimli toprağa indiği gibi bir durum arz ediyor. Taşa inen yağmur akar gider, kâfirler bunun gibidir. Yağmur katı toprağa inerse yüzünden ıslatıp geçer, bu da, Kur'ân'ı kabul ettiklerini söyledikleri halde onunla amel etmeyenlere benzer. Ama öyle bir toprak var ki hâsılat vermeye hazır, yağmur oraya indiği zaman hemen hayat bahşeder. Bunlar da Kur'ân ile amel etmeye gayret eden mü'minlerdir. İşte yağmurla toprağın, vahiyle insanın buluşmasının temsili budur.

İnananlar vahye karşı bir durum değerlendirmesi yapsınlar. Eğer hemen hâsılat vermeye hazır toprak gibi iseler, her âyet hayata bir renk katacak ve imtihan noktasında güzel bir düşünce kapısı açacaktır.

Yeri geldiğinde rahmetten istifade etmeyen taşlaşmış kimselerle mücadele de edilmelidir. Küfrün zararını, zulmünü defetmek, gücünü kırmak için vahyî verilerle Müslümanlar var güçleriyle rahmet rüzgârını estirmelidirler. Bu şuur, huşû ve haşyet ile küfre karşı yenilmez, yılmaz rahmet rüzgârını birlik ve beraberlik içerisinde mümkün olduğu kadar merkezden muhite estirirlerse küfrü darmadağın edebilirler, Allah'ın izni ve inâyetiyle.

Öyle veya böyle, adları ne olursa olsun, Allah'ın vahyine muhatap olduğu halde ona rağbet etmeyenlerden hesap sorma zamanı mutlaka gelecektir. Allah'ın mü'minlere yardımı ise haktır.

❀ ❀ ❀

وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾

30:49 Hâlbuki onlar bundan evvel üzerlerine (Allah'ın yağmur) **indireceğinden katiyen ümitlerini kesmişlerdi.**

Olayların Allah'tan bir hikmetle meydana gelişini görmezden gelip sebeplerden bilen insanlar, bu sebeplerin yok olmasıyla, Allah'ı bilmedikleri veya gereği gibi tanımadıkları için ümitsizlik içinde kahrolurlar. Mü'minler ise eninde sonunda selamete erecekleriine yakinen inanarak istikamet üzere yollarına devam ederler.

Sıkıntı ve belaları negatif görmek, nimeti, rahatı ve huzuru pozitif görmek beşeri bir değerlendirmedir. Hâlbuki bütün bunlar insanların sınanması ve imanında kavileşmesi içindir. Vahiyle beslenmeyenler, kısır bir akılla olayları değerlendirerek, negatif zamanlarda müthiş ye'se kapılıp umutsuzluk girdabında bocalarken; muttakiler ise sınandıklarını bilerek, içerisine düşmüş oldukları sıkıntıdan kurtulmak için Rablerinden yardım isteyip çıkış yolu ararlar, çaresiz dertlerinde ise sabır ve tevekkül onların tesirli ilacıdır.

Mü'minler, ekin vermeyen topraklarda ikamet etseler bile toprağa inen yağmur gibi vahiyle ruhları irşad etmeye çalışırlar. Eğer onlar fıtratlarını hepten bozmamışlarsa, vahiyle buluşmaya başlayınca hayat bulacaklardır.

Bu âyet, hayatın korku ve umutlarla dolu olduğunu ama her halükarda Allah'a güvenip dayanana çıkar bir yol bulunduğunu anlatıyor.

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ
لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ
مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾

30:50 Şimdi bak Allah'ın rahmet eserlerine: Arzı, ölümünün ardından nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de herhalde (tekrar) **dirilticidir. O, her şeye hakkıyla kadirdir.**

30:51 Andolsun, biz bir rüzgâr gönderir de onu (ekini) **sararmış görürlerse, ardından muhakkak ki küfrana başlarlar.**

Nankörler, sahip olduklarını görmeyip doyumsuz emellerine kavuşmak için sahip olmadıklarının özlemiyle yanıp tutuştuklarından, nimeti küfrana dönüştürürler. Bu da onların içsel dürtülerini olumsuz etkilediğinden, dünyada kahırlı yaşamalarına sebep olduğu gibi ebediyetlerini de perişan eder.

Vahiyden uzak olanların içerisine düşmüş oldukları durumu anlatmaya ne kalem, ne de ifadeler yeter. İmtihanı anlamaya yanaşmayan aklı kıt, basireti körelmiş kimseler ne olaylardan ders alırlar, ne de öğüde kulak verirler. Her durumu kendi indî kanaatlerine göre değerlendirirler.

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾

30:52 Bunun için sen –arkalarına dönüp giderlerken– o daveti ölülere de duyuramazsın, sağırlara da işittiremezsin.

Duymamalarının sebebi ilgisizlik, müstağnilik ve heva düşkünlüğüdür. Dinlemek istemeyene ne anlatılabilir ki? Fıtratını bu denli bozanları Rabbimiz ölülere benzetmiştir. Ölülere işittirmeye,

ölüleri yeniden hayata döndürmeye gücünüz nasıl yetmez ise, bu iman çağrısına inatla arkasını dönen kimselere de hak sözü işittiremez, yüzlerini hakka döndüremezsiniz. Bunlar ancak ruhları alındığında o duymadıkları, kabul etmedikleri davetin gerçek olduğunu anlayacaklardır.[26]

❀ ❀ ❀

وَمَآ اَنْتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ ۭ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُّؤْمِنُ بِاٰيٰتِنَا فَهُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿٥٣﴾

30:53 Sen körleri sapıklıklarından ayırıp doğru yola iletici değilsin. Sen (başkalarına değil) **ancak âyetlerimize iman edip de Müslüman olanlara,** (yalınız) **onlara dinletebilirsin.**

Tabiattaki devrana kör bakanlar, doğum ve ölüm gerçeğini göremeyenler, eğri ile doğrunun, pisle temizin, heva ile ihtiyacın ayırdında olamayan, kibir ve çıkar hırsıyla dimağlarını körelten bakar-körler hiçbir delil, öğüt ve uyarıya kulak vermezler.[27]

Hidayete ermek için peşin hükümlülükten, inattan kurtulup akıl ve iradeyle yapılan davete kulak vermek şarttır.[28]

Hidayet ve salih ameli inananların çok iyi anlamaları gerekir. Çünkü vahyin ilminden habersiz olanlar, kendilerince Müslüman, kendilerince iyi amel işlemektedirler. Amellerin Allah indinde makbul olanı, vahyi miyar alarak yapılandır. Yani imanın sahih, amelin salih olması tevhidin anlaşılmasına bağlıdır. Bu da beşerî keyfiliklere "La" deyip ilahî emirlere "illallah" demedikçe gerçekleşmez.

---

[26] Bkz. 16/21, 27/80, 81
[27] Bkz. 2/7, 74, 170, 171. not.
[28] Bkz. 8/2, 13/19

Bir takım dünyevî sebeplerden dolayı ve maslahat adına tağutun yanında yer alanlar, ister kelime-i tevhidi söylesin, isterse kimliklerinde İslâm ibaresi bulunsun, isterlerse ibadet eder olsunlar, bütün bunlar onları Müslüman kılmaz. Müslüman'ı Müslüman kılacak şey; tevhidi anlamak ve o çerçevede salih amel işlemektir.[29]

❀ ❀ ❀

اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ

مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾

30:54 Allah, sizi bir za'fdan yaratan, sonra diğer bir za'fın ardından kuvvet veren, sonra kuvvetin arkasından da yine za'fa ve ihtiyarlığa getirendir. O, ne dilerse yaratır. O, hakkıyla bilendir, kemaliyle kadirdir.

Bu âyet, insanın biyolojik yapısının nasıl evrelerden geçtiğini, gücünü ve kanunu icrada kimsenin müdahale edemediğini/edemeyeceğini haber veriyor. İnsanlar, ellerinden gelse sahip olduklarını kaybetmemek için neler yaparlar; özellikle de hep genç, kuvvetli, başarılı ve üstün bir statü sahibi olarak yaşamak isterler. Ama ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar, gelişen süreçte oluşlara müdahale edemezler de. Bütün bunları düşünüp iman etmeleri ve o günü ciddiye alarak yaşamaları gerekmez mi?

Müslüman olduğunu söylediği halde gençliğini sefih ve saim geçirip de yaşlanıp bir şey yapamaz hale gelince çevrelerindeki gençlere: "Aman yavrum, evladım biz gençliğimizin kıymetini bilemedik, cahildik, aman ha aman siz okuyun, kendinizi yetiştirin, sıhhatinizin, gençliğinizin kıymetini bilin!" diye maddi-manevi tembihlerde bulunurlar. Neden? Çünkü onlar bu evreleri geçirdiler,

---

[29] Bkz. 4/60, 65. not.

o dönemi iyi değerlendiremediklerinin farkına vardılar. İnsanlık veya gençler ibret alsalar. Onların sözlerine kulak verirler. Ama onlar da cehaletin sürüklediği gençliğin hevaî duygularıyla bu uyarıları ciddiye almıyorlar. İlla ihtiyarlamak mı lazım bazı şeylerin farkına varmak için. "Dikkat edin, ihtiyarlığın silgisi günahlarınızı silmeye yetmeyebilir."

Hayat seyrinde ahiretinizi garantilemekten başka hiçbir şeye garantiniz yokken ahireti unutmak niye? Bu zihin fukaralığı, tefekkür ve irfan yoksulluğu niye? İnandığını söyleyip de aykırı yaşayanların bu soruyu kendilerine sormaları lazımdır. Ben neyim, nereden geldim, nereye gideceğim demelidir.

❁ ❁ ❁

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ ۙ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَانُوا

يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾

30:55 Kıyametin kopacağı gün günahkârlar bir saatten başka kalmadıklarına yemin eder(ler.) **İşte onlar** (dünyada da haktan) **böyle döndürülüyorlar**(yalan söylüyorlar)**dı.**

Allah'ın varlığı kabul edilse de, kıyamet inkâr edelince akıl bozuk işlemeye başlar. Sanki dünyada ebedi kalacaklarmış gibi hareket ederler. Mesela yaşlıların söylemleri genellikle aynıdır, "Bu kadar yaşadık da ne oldu? Gün bugün, saat bu saat, geçmişin sadece anı ve izlerinden başka ne kaldı elimizde?" derler. O kıyamet günü tûl-i emelin oyaladığı kimseler de, dünyada geçirdikleri süre de bir gün, bir gece, bir saat gibi gelecektir. Gerçekten de dünya ahirete göre böyle gelip geçicidir.[30]

---

[30] Bkz. 10/45, 20/103, 104

Üstteki âyette de değinildiği gibi kimi fıkıhsız Müslümanlar, kıyametin kopacağını ve dehşetli bir gün olacağını söylemelerine rağmen ölümü, ahireti unutmuşçasına sorumluluklarından uzak ömür tüketiyorlar. Her insanın ölümüyle gözlerinden perde kalkacak ama iman etmeyen veya imanından hayır görmeyenlerin o gün pişmanlıkları bir yarar sağlamayacaktır. Çünkü kendilerine, cennete layık bir amel sermayesi ile gidecek kadar yeterli kabiliyet verilmesine rağmen ömürlerini havai bir şekilde harcadıkları için, ortada değerlendirmeye tabi tutulacak amelleri olmamıştır. Kimileri zevk-safa, kimileri şöhret-servet, kimileri ideolojik eğilimlerle, kimileri hurafe ve evhamlarla şirk içinde ömürlerini tüketmişlerdir.[31]

❀ ❀ ❀

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ
الْبَعْثِ فَهَٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

30:56 Kendilerine ilim ve iman verilenler (şöyle) **demiş**(ler)**dir** (diyeceklerdir): **"Andolsun ki siz, Allah'ın yazısında** (ilmi sabıkında yazdığı) **o tekrar diriliş gününe kadar kaldınız. İşte bu, ba's günüdür. Fakat siz kabul etmiyordunuz."**

Bu âyet, uyarıları kabul etmeyip yüz çeviren kâfirlerin kıyamet günündeki hazin tablosunu resmediyor.

Gerçekten de peygamberler ve ilim erbabı kimseler, bulundukları yerlerde zalimler onları alaya alıp susturmak isteseler de onlar insani duruşlarıyla, hak sözleriyle takdirleri üzerlerine toplarlar. Bu durum ahirette de böyle gerçekleşecektir. İnkârcı güruh, iman erleri insanların ağzından dökülen hakikat sözlerine dikkat eder ve onla-

[31] Bkz. 6/158, 20/99, 100. not.

rın bulundukları mevki ve itibarı şaşkınlık içerisinde seyrederler. Artık kendilerinin hiçbir değere tabi tutulmadıklarını ve dünyada dayandıkları güçlerin hiçbirisinin yanlarında olmadıklarını görüp meyus olacaklar.

Onların bu imandan mahrum kalışlarının sebebi; akıl etmemeleri, düşünmemeleri, hevalarını her değerin önüne geçirmelerindendir. Yoksa Allah, yaratılışta birini küfür üzere, birini iman üzere yaratmış değildir. Bu gerçeği bilmeyen nice gafiller, Allah nasip etseydi biz de iman ederdik. Allah dileseydi, biz de günah işlemezdik. Her şey O'nun kudret elindedir, gibi şaşkınca sözler söyleyerek haktan saparlar.[32]

Evet, iman vahye sarılmaktır. Vahiy de vahdete dayalı imanın yolunu gösterir. Ne olursa olsun iman ettiyseniz, ilme dayanarak sabit adımlarla hakkı hak olarak idrak edip yaşadığınızda değer bulursunuz.

❁ ❁ ❁

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾

30:57 Artık zulmedenlere o gün mazeretleri fayda vermeyecek, onlardan (Allah'ın razı olacağı şeye) **rücu da istenmeyecektir.**

Bu âyet bize: "Bugün çalışmak var hesap yok, yarın hesap var ama çalışmak yok." sözünü hatırlattı. Hayat herkes için bir defaya mahsus verilmiş fırsattır ve biz bu süreçte ya kazanacağız ya da kaybedeceğiz?

Şu fani dünyada bile çoğu kez geri dönülmeyecek pişmanlıklar yaşanıyor. Ama dünyada tövbe avantajımız var. Olayın neticesi değişmese de bu imkân gönlünüzü ferahlatıyor, yüzünüzü güldürü-

[32] Bkz: 2/80, 81, 111

yor. Çünkü Allah, tövbe edip kendini düzeltenleri bağışlayacağını müjdeliyor.

❀ ❀ ❀

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ

لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾

30:58 Andolsun ki bu Kur'ân'da insanlar için her (çeşit) **misal**(ler) **irâd etmişizdir. Andolsun ki** (Habibim) **onlara her-halde bir âyeti getirsen küfreden** (o adam)**lar mutlaka: "Siz ancak bâtıl şeyler ortaya atmaktasınız" diyeceklerdir.**

Kur'ân'a muhatap olup da heva perdesi ile aklını örtmeyen, doğru yaşamı tercih eden, ön yargı ve taassuptan uzak, iyiyle kötünün, hayırla şerrin ve süflîliğin farkında olan her insan Kur'ân'ı anlamaya çalışır ve iman eder. Kendilerini inkâra göre kurgulamış kimselerin ise bu mesajı kabul etmeleri mümkün değildir. Bunlar akletmezler, düşünmezler. Onlar akıllarını sadece arzu ve emellerine erişmek için kullanırlar. Çünkü niçin yaratıldıklarıyla, nereye doğru gittikleriyle, insan olmanın ne demek olduğuyla ilgileri yoktur. Dolayısıyla hakka karşı hem katı hem kör hem de sağır olmuşlardır. Artık hevalarına göre yön tayin eden efendilerinin direktifleri doğrultusunda hareket ederler. Dolayısıyla bir şeyler yaşıyor, bir şeyler tadıyorlar ama şahsiyet olarak hayatta kendilerine ait ciddi bir rolleri yoktur. Peki, 'Müslümanım!' diyenler hayatlarını Kur'ânî değerlerle ne kadar süslüyorlar. Yaşamlarında İslâmî değerler mi ağırlıkta, dünyevi değerler mi? Yoksa, dünyaya bir daha mı geleceğiz, hele bir dünyamızı halledelim, ahiretimize Allah kerimdir mi diyorlar? Dünya ve ahiret kazancını elde etmek için bir hazine olan kitapla amel boyutunu görmemezlikten gelerek, hastalığına şifa, dileklerinin kabulüne, gönüllerinin hazzına, gelenek ve

isteklerine göre okuyanlara ne bu kitap ışık tutar, ne de Allah rahmet eder. İnsana hazineler kazandıracak bu kitabı inananlar hangi amaçlarla okuyorlar. Onun Allah'ın kelamı, dininin de İslâm olduğunu söyledikleri halde gayri İslâmî yaşam sürdürenler, son nefeslerinde "La ilahe illallah!" diyerek kurtulmayı garantilediklerini zannedenler garip bir aldanmışlığın içerisindedirler.

❁ ❁ ❁

كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾

30:59 İşte bilmezlerin kalplerine (ceza olarak) **Allah böyle mühür basar.**

Allah, insanlığa hakikat bilgisini, peygamberlerin makul ve mükemmel örnekliğini ve fıtratlarında var olan temel değerleri gösterdiği halde, görmezden gelip hevadan kaynaklanan görüş ve düşüncelerle hareket edenlere verilen bir cezadır bu. Bu, Allah'ın onlar hakkında takdir ettiği bir ceza değil, hakka şahit oldukları halde kendileri bu hayra kapılarını örttükleri için hak ettikleri bir durumdur.

❁ ❁ ❁

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

30:60 Sen (habibim) **şimdi sabret. Şüphe yok ki Allah'ın va'di haktır.** (Buna) **kat'î inan beslememekte olanlar zinhâr seni** (sabırsızlıkla) **hafifliğe götürmesin**(ler).

Ey iman edenler, onların ılımlı İslâm, dinler arası diyalogların, psikolojik savaş taktiklerine, ikna yöntemlerine, gece baskınlarına, çalışma gruplarına, gözaltılarına vs. karşı direnmek için elinizdeki yenilmez hakikat gücüyle Allah'a itaati, sabır ve azimle devam ettirin. O sizin eriştiğiniz imanın izzetinden mahrum olanla-

rı görün de, daha sıkı sarılarak hem Allah'ın kopmaz ipinin değerini onlara gösterin hem de aziz ve bahtiyarlardan olun.

İlâhî ya Rabbi, sen azizsin, mağlup edilmesi mümkün olmayansın. Bizler de senin aziz dîninle izzet arayanlarız. İnşallah bizleri hiçbir dünyevi emel mağlup edemez. Bizlere sırat-ı müstakimde dosdoğru yaşama azmini bahşet. Settar ismine iltica ettik, bizleri kötülüklere düşmekten koru. Ya Rabbi şu cahilî ortamda bizleri nur eyle, cahiliyenin narından koru, irademizi iradene râm eyle. Âmin

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

LOKMÂN SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş- şeytani'r-racîm
Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Giriş

Rûm suresinin son âyetini pekiştirir mahiyette olup 12 ve 13. âyette Hz. Lokmân'ın adı geçtiği için bu adı almıştır. Mekke'de inmiştir. 34 âyettir.

Sûrede, Hz. Lokmân'ın oğluna verdiği nasihatler, güzel ahlâk prensipleri, yapılan davete kulak verilmesi, fırsatların iyi değerlendirilmesi hususunda uyarı ve teşvikler bulunmaktadır. Lokmân (as) hakkında hadislerde bazı bilgiler bulunmaktadır: "Yavrum, ilmi, âlimlere karşı böbürlenmek, sefihlerle münazarada bulunmak ve meclislerde gösteriş yapmak için öğrenme!" Başka bir rivayette ise: "...gına (usanma) göstererek ve cehalete düşerek ilmi terk etme! Yavrum, meclisleri ihmal etme! Allah'ı anan bir topluluk gördüğünde onlarla otur. Eğer âlimsen, ilmin işe yarar; cahilsen, onlar sana öğretirler. Umulur ki Allah onlara rahmetini lütfeder. Onlarla

beraber sana da ulaşır. Allah'ı anmayan bir topluluk gördüğünde onlarla oturma! Eğer âlimsen ilminin sana bir yararı olmaz; cahilsen, onlar seni saptırırlar. Allah onları azabına duçar kılar, sana da onlarla beraber isabet eder." Yine bir tavsiyesinde: "Yavrum, âlimlerin yanında otur ve dizlerinle onlara çok yaklaş. Kötülüğe yaklaşan kendini kurtaramaz ve dilini tutmayan pişman olur. Yavrum, iyilerin hizmetinde bulun; fakat kötülerle dostluk kurma! Yavrum, güvenilir ol ki zengin olasın. Allah'a isyanın dışındaki hususlarda arkadaşlarına uyum sağla ve onlara vefa göster. Yavrum, kendini unutup da insanlara iyiliği emretme! Allah, gökten indirdiği yağmurla ölü toprağı dirilttiği gibi kalpleri de hikmet nuruyla diriltir. Dünya derin bir denizdir. Çokları onda boğulmuştur. O denizde senin gemin Allah'tan takva olsun. Bineğin Allah'a imanın ve yolun Allah'a tevekkül olsun. Umulur ki kurtulursun. Yavrum, insanlar ibadet ve itaatte her gün noksanlaştıkları halde nasıl olur da vaad olunduklarından korkmazlar? Yavrum, dünyadan el etek de çekme! Yoksa insanlara yük olursun. Yavrum, iyiliği, ondan anlayana yap. Nitekim koç ile kurt arasında dostluk olmaz. Çekişmeyi seven hakarete uğrar. Kötülük olan yerlere giden töhmet altında kalır,[1] yoksa senin durumun, insanlara ışık verdiği halde kendisi yanarak tükenen kandile benzer! Yavrum, küçük işleri umursamazlık etme! Çünkü küçük yarın büyüğe dönüşür. Yavrum, yalan söylemekten sakın! Çünkü yalan, dinini ifsad eder, insanların yanında mürüvvetini noksanlaştırır, değerin düşer, küçümsenirsin, söylediğine itibar edilmez."

Lokmân sûresinde iman ve ahlaki düsturlar, bütün amelleri yok eden şirkten sakınılmasını emreden, Allah'a tevhid üzere itaati emreden prensipler yer almaktadır.

---

[1] Bkz: 4/140, 6/68, 25/72

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾

31:1 Elif, lâm, mîm

31:2 İşte bunlar, o hikmet dolu kitabın âyetleridir.

Mukattaa harfleriyle başlayan her surede, Kur'an'ın hikmetlerle dolu hükmedici âyetleri ihtiva eden bir kitap olduğuna vurgu yapılmaktadır. Allah'ın varlığına delalet eden her şeye âyet denir. Sözlü ve sözsüz âyetler vardır. Sözsüz âyetler, tüm tabiat ve tabiat olaylarıdır. Sözlüler ise peygamber vasıtasıyla insanlara bildirilen ilahi sözlerdir.[2]

❁ ❁ ❁

هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾

31:3 Ki (her biri) **ihsan erbabı için bir hidayet ve bir rahmettir**.

"Kitabi'l-hakîm" Bakara 2. âyette muttakilere, burada ise ihsanda bulunanlara bir rahmettir buyruluyor. Muttaki, Allah'ın rızasını hayatın merkezine alan; ihsan da, Allah'ı görüyormuş gibi kulluk vecibelerini en güzel şekilde yerine getirmek demektir. Vahy-i ilâhîyi fıkh ederek amelleri yerine getirenler muhsinlerden olurlar. Bu şuura, bu duyarlılığa sahip olanlar, kalıcı ve sürekli hayır işlerde bulunurken; kötülüklerle de mücadele ederler.

❁ ❁ ❁

اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

[2] Bkz. 2/1, 164, 10/1, 26/2, 27/1. Not

31:4 (O ihsân erbâbı) **ki onlar dosdoğru namazı kılanlar, zekâtı verenlerdir. Onlar ahirete yakîn** (yani katî inan) **hâsıl edenlerin de ta kendileridir.**

Muhsinler namazın kalesine sığındıklarından, kötülüklerden arındıran zikir uyanıklığı içerisinde vaktin kritiğini yapar, yanlışlarını düzeltir, Rabbiyle halvet bulup dertleşir, bağışlama dilerler. Bu şuurun verdiği şevk ile hem dinini, hem de ihtiyaç sahibi kimseleri kalkındırmak, gönülleri İslâm'a ısındırmak için zekâtını verirler.

Çünkü onlar "yakîn" iman sahipleridirler. "Yakîn" asla şüpheye yer vermeyen, kesin, doğru bilgi, sabit ve sağlam, reddetme imkânı olmayan bir inanıştır. Beşer hatadan, kusurdan beri olamaz ama Muhsinler ahirete yakîn inanç içerisinde olduklarından, zaafları, tutku, istek ve gafletleri sonucu kazaen nahoş bir hareketleri olsa bile hemen bu hallerini düzeltirler. Duygularının esiri olup da hatalarında ısrar etmezler. Zikir uyanıklığı içerisinde erdemli ve onurlu duruş sergilemeye azami gayret gösterirler. 5. âyette de belirtildiği gibi bunlar Rablerinin hidayetine ermiş kimselerdir.

❀ ❀ ❀

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا
هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾

31:5 İşte onlar Rablerinden bir hidayet üzerindedirler ve işte onlar, (evet) **onlar felaha erenlerdir.**

31:6 İnsanlar içinde, bilgisizce, Allah yolundan saptırmak, o (yolu) **bir eğlence edinmek için** (icad edilmiş) **boş lafa müşteri**

çıkan (nice) **adam vardır. İşte onların,** (evet) **onların** (hakkı) **horlayıcı bir azaptır.**

"Lehv" meşgul etmek, alıkoymak, vazgeçirmek; "Hadîs" anlatılan söz, konuşulan kelam, lafızlar, hikâyeler anlamlarına gelmektedir. Buradaki manasıyla insanları oyalayarak, düşünmekten, kendi hayat ve görüş felsefelerinden uzaklaştıracak, zamanı şuursuzca tüketecek söz ve davranışları içeren gösteri ve oyunlarla yararlı olandan uzaklaştıran her davranış, söz 'Lehvel-Hadîs'tir ve sahibini duruma göre fıska, küfre ve günaha kadar sürükleyebilir. Allah, kullarını böylesi zararlı şeylerden sakındırarak dünyanın imarı ve kendilerinin felahı için vahyi verilere modellik edecek elçiler göndererek, inananlara sorumluluklarını hatırlatarak, boş şeylerden yüz çevirmelerini ve ıslaha yönelik vazifelerini hatırlatmıştır.

O günkü ve bu günkü küfrün baş aktörleri, koordinatörleri, bu ilahi mesajın önünü almak için, yapacakları en önemli çalışmaları, insanların zevk (keyif ve haz) alma duygularına hitap ederek ilahi mesajı dinlemekten alıkoymak için çağın imkânlarıyla en usta bir şekilde yaparlar. Geçmişte bu tür şeyleri izlemek için belli mekânlarda toplanıp şenlikler, programlar tertiplemek zorundaydılar ama günümüzde bu tür işleri herkesin evinin başköşesine yerleştirilen televizyonlarla gayet kolay bir şekilde hallediliyor. Belki bunlar her zaman kötü niyetli olarak yapılmıyor olsa bile, âyetin gelişine baktığımızda, bu tür şeylerin çok da sağlıklı olmadığını anlıyoruz. Çoğunlukla zararlı duyguları harekete geçirdiği gibi fikrî, ilmî bir kazanımdan uzaklaştırıyor. Boş şeylere müşteri çıkmanın artık ölçüsü, hesabı yok. İnsanların ulvi duygularını, erdemlilikten yana olan anlayışlarını yok eden söz ve davranışlar alabildiğine yaygınlaşmaktadır. Öylesine cazip, öylesine oyalayıcı formüller üretirler ki insanlar onların arkasında koşarlarken dinleri, ahiretleri akıllarına bile gelmez. Bunları değerlendirirken sanılmasın ki yobazca bir televizyon aleyhtarlığı yapalım. Elbette kimlerin

güdümünde sansürlenip makaslandığı bilinerek ve de fasıkların haberlerine inanmamak kaydıyla, tahlilci bir değerlendirme yapılarak seyredilebilir. Fakat bu duygulardan yoksun kişilerin, onun karşısında zaman tüketmesi, idealsiz ve inançsız kimselere mahsustur. Mesela "İçki, kumar, fal okları şeytan işi pisliklerdir."[3] Neden? Çünkü bunlar insanların belli bir süre aklını uyuştururken, Allah'ı anmaktan da alıkoyar. Televizyon da gayriahlâkî dizileri, şovlarıyla insanları sersemletiyor. Şu toplumun hızla gerileyişi, ahlâkî yozlaşmaları, ahireti hesaba katmamaları neyin nesi? 'Müslümanım!' diyenler bâtılın oyununa gelip onun karşısında uyuşurken, bâtıl her geçen gün dünyaya hükümran olmak derdindedir. Bu durumu düşünecek olursak, ne kadar büyük bir gaflet içerisinde olduğumuzun farkına varacağız. Şimdi televizyon, sinema, tiyatro bağlamında Müslümanlar bu güne kadar ciddi bir şekilde bu dallara el atsalardı, bu kadar bâtılın tuzağına düşmeyecektik. Hele de eğitim hususunu ciddiye alsalardı, yine bu kadar etkilenmeyecektik.

Dolayısıyla Allah'ı, ahireti unutturan ve hevanın arkasında sürükleyen her şey, bu ihtar ve ikazın kapsamına girer.

Müfessirlerin beyanına göre bu âyet, Mekke müşriklerinin azgınlarından olan Nadr b. Haris'in davranışı üzerine nazil olmuştur. Bu şahıs, insanların Kur'an'dan etkilendiğini görünce; acem masalları ihtiva eden kitaplar satın alıp getirir ve şöyle dermiş: "Ey Mekkeliler! Muhammed size Ad ve Semud kavminin masallarını anlatıyor; gelin ben de size Rum ve Acem masalları söyleyeyim!" diyerek insanların Hz. Muhammed'i dinlemelerine engel olmak ve ona inanmamaları için akıllarında istifham yaratıp İslam'ın yayılmasına engel olmaya çalışmıştır. Hz. Muhammed, bu ve benzerlerine karşı çok iyi tedbir almıştır. Bunlara karşı etkili olabilecek meşru yollar önermiştir. Hassen b. Sabit, Abdullah b. Revaha ve Kab b. Malik

[3] Bkz. 5/90-91

gibi Müslümanları şiir söylemeye teşvik etmesi ve dünyanın değişik yerlerine yazdırdığı mektuplarla davet göndermesi, 'lehvel-hadîs'e yani boş sözlere karşı başlatılan bir metottu.

Kur'ân-î eğitimden yoksun kalan cahil, akledemeyen insanlar, boş ve faydasız şeylerle kendilerine fırsat olarak verilen yaşam sürecini hoyratça tüketirler. Şuurlu Müslümanlar ise bulundukları yerlerde söz ve davranışlarıyla güzel bir duruş sergileme gayretiyle hayata anlam katmaya gayret ederler. Şuurlu Müslümanlar değerlerine ters olan topluluklarda oturmazlar. Çünkü böyle yerlerde oturmaları, kendilerine yapmış oldukları bir saygısızlıktır.[4]

❁ ❁ ❁

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾

31:7 Ona ayetlerimiz okunduğu zaman sanki bunları işitmemiş, sanki iki kulağında bir sağırlık varmış gibi büyüklük taslayarak yüz çevirir. İşte onu çok acıklı bir azap ile müjdele!

Altıncı âyetin sonunda aşağılatıcı, alçaltıcı azaptan, burada da acıklı bir azabın müjdesinden bahsediliyor. Bu müjde ile onların durumlarıyla istihza ediliyor. Niye edilmesin ki? Vahye muhatap oldukları halde işlerine, hevalarına ters geldiği için burun kıvıran, kibirli, alaycı tavırlar sergilediklerinden dolayı onlar bu acı azap ile müjdeleniyorlar.

Böylesine benlik tutsaklığına müptela olmuş körlükleriyle, duygularına öylesine kalın bir perde çekmişler ki hakikate dair sözler onlara hiç tesir etmiyor, gerisin geriye dönüyor, aklına ve kalbine girip de dolaşma imkânı bulamıyor.

---

[4] Bkz: 22/3, 24/19.Not

Sahip oldukları imkânlarla büyüklenen bu insanlar, küçücük bir haşerat ve ufacık bir sivilce ile hayatları altüst olabilen aciz varlıklar olduklarını dahi düşünmezler. Bütün hadiselerin gerisinde yaratıcı gücü görmeyen mütekebbirleri, ateşle kibirleri eritecek acıklı bir azap beklemektedir.

❀ ❀ ❀

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ﴿٨﴾ خَالِدِينَ

فِيهَا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾

31:8-9 Hakikat, iman edip de güzel güzel amel (ve hareket)**lerde bulunanlar** (yok mu?) **Naim cennetleri -kendileri içlerinde ebedi kalıcı olmak üzere- onlarındır. Bu, Allah'ın gerçek va'didir. O, yegâne galip, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.**

6 ve 7. âyetlerden sonra bu âyetin gelmesi çok önemlidir. Çünkü hakkı bilerek inkâr edip karşı çıkan Allah düşmanlarının akıbetiyle mü'minlerin güzel sonu müjdeleniyor. Bu müjde, yüzünü hanif olarak Allah'a döndürenler için bir garanti belgesidir. Müslüman olduklarını söylemelerine rağmen salih amel hususunu dikkate almayanlar, ibresi olmayan saat ve pusulaya benzerler. İbresi olmayan saat nasıl işe yaramazsa, ibresiz pusula da nasıl doğru yönü göstermezse bunlar da öyledirler. Fakat doğru pusula ve sağlam ibre nasıl doğru işliyorsa, doğru iman pusulası da sahibine cennete giden yönü gösterecektir. Öyle bir cennet ki, nimetlerle donatılmış, konuklarını en güzel biçimde ağırlamak için özenle düzenlenip hazırlanmıştır.[5]

Ey iman edenler! Hiçbir sıkıntı, meşakkat ve mahrumiyetin olmadığı ve her arzuladığınızı önünüzde bulacağınız cenneti ka-

[5] Bkz: 13/23, 18/107, 108, 21/103

zanmanın iştiyakıyla imanınızın gereklerini yerine getirin! Aklınızı vahiyle besleyerek bu saadete kavuşmak için kullanın. İnsanın mutluluğu ve ilerlemesi, akıl ve vahyin sahih buluşmasına bağlıdır.

Allah'ın rahmeti ve hikmeti Kur'ân'ı Kerim'dedir. Eğer inandık diyorsak, muhakkak Kur'ân'la kendimizi eğitmemiz ve sonra Kur'ân'la belirlenmiş olan salih amellerle donanmamız gerekiyor.

❁ ❁ ❁

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيدَ

بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَآبَّةٍ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ

زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾

31:10 O, (şu) **görüp durduğunuz gökleri direksiz yarattı. Yere, sizi sarsar diye ağır baskılar koydu. Orada** (yerde) **her bir canlıdan** (nice çeşitler) **yaydı. Biz gökten de su indirdik de** (yerde) **her sınıf**(dan) **güzel nebatlar yetiştirdik.**

Allah, sık sık yapılan davetin hak olduğunu kabul etsinler diye münkirlerin içerisinde bulundukları ve asla inkâr edemeyecekleri şeylere dikkatlerini çeker. Üzerinde yaşadığınız yeryüzü oluşları, sema, yıldız ve gezegenler, somut bir destek ve dayanak olmadığı halde, yaratıldıklarından beri belli bir yörüngede gözle görülmeyen bir itme ve çekme kuvvetiyle, şaşma göstermeden, bir ölçü ve disiplin içinde, çarpışmadan, düşmeden, sağa sola yalpalamadan, akıl almaz bir mucize ile hareketlerini ve varlıklarını sürdürüyorlar.

Bu mükemmel oluşu meydana getirenin, idare edenin eşsiz kudretine hayran olup iman etmemek ne mümkün? Fakat her şeyin bir tesadüf eseri olduğunu ve kendilerinin de bir tesadüf olarak yaratıldıklarını, öldükten sonra yok olup gideceklerini iddia eden-

ler, bu hakikati kör akıllarıyla idrak edemediklerinden dolayı kabul etmezler. Şunu düşünsünler ki bütün bunları yapmaya kadir olanın, onlardan hesap sormaya da gücü yeter. Ama ne var ki büyüklük kompleksi onların algılama melekelerini kör etmiş, bu sebeple de o günü görmedikçe de iman etmezler.

❁ ❁ ❁

هٰذَا خَلْقُ اللّٰهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِۦ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَٰلٍ

مُّبِينٍ ﴿١١﴾

31:11 İşte bu(nlar) **Allah'ın yarattığıdır. Ondan başkasının ne yarattığını haydi gösterin bana! Hayır, o zalimler apaçık bir sapıklık içindedirler.**

Allah, adeta mütekebbirlere meydan okuyor. Bir düşününüz; sahip olduğunuz bilim, teknoloji, akli donanım ve tüm imkânlara sahip olmanıza rağmen neyi yatabilirsiniz? Bu muazzam, mükemmel, ince, hassas yaratma fiilini kim gerçekleştirebilir? Bu oluşumda bir dahli olan ve bu yaratılıştan başka yaratmalarda bulunan var mı? Bir küçük böceği, bir kum taneciğini yaratabilecek var mı?! Kâinattaki hiçbir şey yok olmuyor ve her şey ilk yaratılış miktarıyla bir ölçü içerisinde varlıklarını devam ettiriyorlar. Kâh bitkiler kuruyup gazel olarak, kâh yenilerek dışarı atılanlar gübre olarak yeniden hayat bulup varlıklara hayat iksiri oluyorlar. Böylesine bir dönüşüm içerisinde her şey varlığını devam ettiriyor. Bütün bu oluşlarda etkisi ve yetkisi olan birinin varlığını gösteren olamaz.

❁ ❁ ❁

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ ۭ وَمَنْ يَّشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيْدٌ ﴿١٢﴾

31:12 Andolsun ki biz Lokmân'a Allah'a şükret diye(rek)**, hikmet verdik. Kim şükrederse ancak kendi faydası için şükreder. Kim de nankörlük ederse hiç şüphe yok ki Allah ğânîdir** (müstağnidir)**, her hamde O lâyıktır.**

Öğüt dinlemez nankörlerin karşılaşacağı elim akıbetler açıklanarak Müslümanlara şu mesaj verilir: Peygamberler, imanın kazandırdığı hikmetleri ve küfrün sonuçlarını insanlara açıklamakla mükelleftirler. Artık Hz. Muhammed'den sonra peygamber gelmeyeceğine göre bu ilahi daveti mü'minler ilmi metotlarla anlatıp insanları aydınlatmakla sorumludurlar. İlahi davete sağduyu ile kulak verenler muhakkak bu davete icabet ederler. Çünkü bu, fıtratta var olan inanca davettir.

Şükür, Allah'ı biliş, iyilik, vefa ve sevinç iken; nankörlük, Allah'ı bilmeyiş, vefasızlık, üzüntü ve zulmün kaynağıdır. Allah'a şükrü bilmeyen, O'na nankörlük edenler, insanlara da teşekkür etmeyi bilmez veya insanların yaptığı iyiliğin kıymetini bilse ne olacak? O zaman Allah'a şükretmiş sayılacak mı? Elbette ki hayır!

İman, Allah'ı birlemekle beraber sahip olduğumuz tüm nimetleri ve imkânları Allah'tan bilmekse; O'nun razı olacağı şekilde kullanarak hareket etmek de şükürdür. Kullar arasında birbirlerinin iyiliğine vesile olanlara da saygı duymalıdır. Çünkü o veren de Allah'tan alıp veriyor ve bir vesile olarak iyilik ve ihsanda bulunuyordur. Dolayısıyla şükredici olarak veren ve verdiren elin kadri bilinmiş olunur.

Resulullah'da (as), tam mânasıyla iman eden mü'minlerin varlıkta da bollukta da küfürden uzak olduklarını, sabır ve şükür ile

hareket ederek cahillerden, münkirlerden ayrıldıklarını şöyle tasvir ediyor: ...Zira onlar sevindirici bir durumda oldukları zaman şükrederler. Sıkıntılı oldukları zaman da sabreder. Bu da onlar için hayır olur." (Riyâzu's-Sâlihîn, C.1, s. 55)

Nankörlük, cehaletten ve inkârdan kaynaklanır. Cahillerin nankörlüğü, bir insanın başka bir insandan gördüğü iyilikleri unutarak nankörce davranmaları, kadir kıymet bilmezlik etmeleridir. Küfürdekiler ise sahip olduklarını Allah'tan gayrı şeylerden bilip onlara tazim ederler.

Şükretmek, bir hikmet (anlayış, kavrayış, irfan ve izan) meselesidir. Allah-u Teâlâ, bu âyetlerde insanın ruhi derinliklerine hitap eden bir üslupla gerçekleri kavramaya çağırıyor. Öyle ise hikmet; bilgelik, bir şeyin inceliklerini, sırlarını çözmektir. Güzel düşünmek, aklını iyi kullanmak ve bu yöntemle elde ettiği bilgiyi gerek kendi hayatı, gerek başkalarının hayatı için en yararlı şekilde kullanmaktır.[6]

Hikmet, ilim ve akılla gerçeği bulma, var olan şeylerin iç yüzünü tanıma, sebep ve sonuçlarını bilerek yüce amaca ulaştıracak tarzda eylemi bilgiye, bilgiyi eyleme dönüştürme sanatıdır. Allah ganîdir. Hiçbir şeye muhtaç değildir. Övülmeye, şükre sadece O layıktır. Kulların kullara karşı şükrü de bu çerçevede gelişirse gerçek şükre erişilmiş olur. Bu ayet de, bunun dışına çıkanların şirke düşeceğini ifade ediyor.

Allah, elçilerine "Kitap ve hikmet verdik diyor." Müslümanlar da ilahi kelamı anlayarak, düşünerek itaat etme gayesiyle okurlarsa muhakkak birçok hikmetin içerisinde olurlar. Fakat onu anlamaya çalışmadan okuyanlar, maalesef Kur'ân'daki hikmetleri yakalayamazlar. Bu kitap, hakkıyla şükrün bu şuurdan geçmek olduğunu da ifade eder. Bir parantez açacak olursak: "Peygamberlik gibi bir

---

[6] Bkz. 2/32; 10/1. Not

unvana sahip olmak, hiçbir beşerin istemekle erişeceği bir olay değildir ama isteyenler bu kitapla hikmetle mücehhez olabilecek şansa sahiptirler. Yani Allah'ın kullarından şunlara hikmeti verdi, bunlara vermedi manasını düşünemeyiz. Her Müslüman Kur'an'la bir bütün olarak hikmetin içerisindedir. Fıtratına dönen, ilme önem veren, erdemli hayatı benimseyen ve insanları da buna teşvik eden herkes bu hikmetli donanımın içerisindedir. Kim neyi tercih ederse sonucu kendisini bağlar. Allah'ın, onların tasdikine ve kabulüne ihtiyacı yoktur. O, Ganîdir. Birileri şükretmeyip nankörlük etseler de O'na asla zarar veremezler. Hamde layık olan da O'dur.

❁ ❁ ❁

وَإِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِهٖ وَهُوَ يَعِظُهٗ يٰبُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ ۖ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

31:13 Hani Lokmân, oğluna -öğüt verirken- (şöyle) **demişti: "Oğulcağızım, Allah'a ortak koşma. Çünkü şirk elbette büyük bir zulümdür."**

Bir babanın evladına yapabileceği en önemli öğüt; Allah'a şirk koşmaktan sakınmasını öğretmektir.

Her şey Allah'ın hükümranlığı altında olmasına rağmen O'na denk güçler olacağına inanmak, Allah'a eksiklik izafe edilmiş olacağından şirktir. Allah'tan başka kim mutlak manada bir şeye sahip, kim istediği gibi hükmedebiliyor ki ona o anlamda ilahlık izafe edilsin. Bu kadar önemli bir hususu Müslümanlar çok iyi kavramalılar ki başkalarına ululuk izafe etmesinler. Bu husus şahsiyetli bir dünya görüşü için de çok önemlidir. Ama çok esef verici bir durum ki vahiy doğrultusunda Rabbini gereği gibi tanımayanlar, kendileri gibi insanları yücelterek, Allah'a ait mutlak özellikleri onlara vererek onları tazim ederler. Bu ise onları çeşitli ilahların önünde eğil-

me gibi bir zilletin içerisine düşürmekle kalmadığı gibi şirk gibi büyük bir zulme düşürdüğü için bütün amellerini de zayi eder. Çocukları da bu hali göre göre büyüdüklerinden, onlar da ilerde eğer akledip yaratıcılarını gereği gibi tanımazlarsa tıpkı ataları gibi işlerini yürütmek, istediklerini elde etmek için edindikleri yarı ilahların önünde eğilip bükülecekleridir.

Bu nedenle Müslümanların imanlarını vahiyle sigorta altına alıp amellerini ona göre yerine getirmeleri gerekir. Yani iman ve amellerin makbul olmasının tek yolu tevhidi doğrultuda Rabbi tanımaktır.

Müslümanlar tevhidi kavramadıklarında şirke, şirki çok iyi tanımadıklarında tevhidden sapmaya uğrarlar. Bu nedenle düşünürler, imanî ve amelî; küçük ve büyük şirk değerlendirmesinde bulunmuşlardır. Büyük şirki, Allah'a ait mutlak özelliği varlıklardan birine vermek; küçük şirki ise riya ve çıkar uğruna yapılan hareket ve davranışlar olarak değerlendirmişlerdir. Şirk, kullukta çözülmeyi, amelde çürümeyi getirdiği gibi ilk başta kişinin kendisini aldatmasıdır. Riya, Müslüman'ın sıfatı değil ama düşmesi muhtemel olan korkunç bir hastalıktır.

Müslümanların ellerinde yol gösteren Kitapları olduğu halde onu fıkhetmeyenler, cahilliklerinin bedelini ödeyeceklerdir. İman ve amel ilahi rıza doğrultusunda olmadığı müddetçe, insanlar yaptıklarında samimi olsalar bile Allah katında bir makbuliyet arzetmez. Kim Allah'a yaklaşmak için araya aracılar koyarak Allah'a yaklaşmak isterse Allah'la arasına perde koyarak o kimseyi öne çıkarmış olur. Yoksa hiçbir Müslüman Allah'a yaklaşma adına Allah'tan uzaklaşmayı, sevap yerine günah işlemeyi, -hâşâ- Allah'a ortak olsun diye bir şeyi bilerek yapmaz. Tefekkürsüzlüklerinden, fıkıhsızlıklarından dolayı bu netameli durumun içerisine düşerler. İşte böylesine büyük bir tehlikeden imanlı, şuurlu kimseler ehlini, iyâlini bu ve benzeri tehlikelerden korunup/korumaları için vahyi

verileri, düşünce ve muhakeme ile fıkhederek güçlü bir donanıma sahip olmaları gerekir.

❁ ❁ ❁

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ ۚ حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ وَّفِصَالُهٗ فِىْ عَامَيْنِ

اَنِ اشْكُرْ لِىْ وَلِوَالِدَيْكَ ؕ اِلَىَّ الْمَصِيْرُ ﴿١٤﴾

31:14 Biz insana ana ve babasını tavsiye ettik. Onun anası kendisini zaaf üstüne zaaf ile taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl (sürmüştür). **"Bana, ana ve babana şükret. Dönüşün ancak banadır"** (dedik).

Elbette şuurlu, imanla Rabbini gereği gibi tanıyanlar, sahip oldukları nimetlere karşı kadirşinastır. Özellikle de hayata gelişinin sebeplerini var eden varlığının nihai sebebi olan Allah'ına şükrederek, şükrü gerektiren her şeyi de şükrünü eda edebilecek şekilde değerlendirir.

Anne ve babalara birçok meşakkati, sorumluluk ve ağır görevi yüklenecek duyguyu kim verdi? Büyük bir arzu, sevgi ve şefkat gibi Allah'ın bahşettiği bu yüce duygular verilmese idi kim böyle yorucu, tüketici, büyük bir sabrı gerektiren işi yüklenmek isterdi. Özellikle de annenin bin bir fiziksel meşakkatlerle ağır bir yükü taşıyıp dünyaya getirmesi, buna rağmen yavrusunu şefkatle kolları arasında beslemesi ve uğrunda gereken fedakârlığı göstermesi Allah'ın âyetlerinden değil midir?

Bir insan, merhameten veya evlat isteminden kaynaklanan yoğun duygularla bilinçli bir karar vererek kimsesiz bir çocuk alıp barındırmayı düşünür, alır ama Allah'ın bahşetmiş olduğu evladına gösterdiği şefkati, özveriyi bir ana kadar gösterebilir mi? Evladı ebeveynine, ebeveyni evlada sevimli, bağımlı ve müştak kılan Allah'a şükretmelidir.

Bu hususta, bir kişi gelerek: "Ya Resulullah, benim güzel hizmet ve ülfet etmeme nas içinde en ziyade layık ve müstahak olan kimdir?" diye üç defa aynı soruyu tekrarladığında Resulü Ekrem, her defasında "Anandır!" diye cevap verdi. Dördüncü defa sorduğunda "Babandır!" "Amellerin hangisi Allah'a daha sevgilidir?" diye sorulunca: "Vaktinde (kılınan) namaz, sonra validen, sonra Allah yolunda cihaddır." buyurmuş. Elbette bu, aciliyeti dikkate alınarak hareket edilmesi gereken öğütlerdendir.[7]

Erkek için iki önemli varlıktan biri anne diğeri eştir. Çünkü o da annedir veya anne adayıdır. Dolayısıyla baş tacı, gönül sultanı tutulmalıdır. Anneyi ve eşi sevmek rekabete dönüştürülmemelidir. Ne gelin anneye olan sevgiye gölge düşürmeli ne kayınvalide gelini kendine rakip görmelidir. Sevgiler farklıdır. Bu fark bilinerek durum değerlendirilmelidir.

Anne, eş, kayınvalide, kayınpeder; sonuçta herkesin karşılaşacağı aile fertleri olduklarından, ilişkileri ilahi emirler doğrultusunda güzel tutarak devam ettirilmelidir. Olumsuzlukları gidermek, sevgiyi ayakta tutmak için biraz sabır, biraz çaba, biraz tevekkül ve hikmetli düşünerek huzurlu bir beraberlik içerisinde bir nevi dünya cenneti havası içerisinde yaşamak gerekir. İnsanlar şunu iyice idrak etmeliler ki, hürmetler karşılıklıdır.

Mü'minlerin ahlaken en güzeli, ehline (ana ve babasına, eşine ve çocuklarına ve yakınlarına) yumuşak muamele ve iyilik edendir.

Bu ve benzeri âyetler, anne-babaya iyi davranmayı öğütlerken, elbette ebeveynlerin de evlatlarına karşı adil davranmaları gerekir. "Çocuklarınıza hoş muamelede bulunun ve onları güzel terbiye edin." "Hiçbir baba, çocuğa, güzel terbiyeden daha üstün bir hediye

[7] Sahîh-i Buhârî, C.2, Hadis 318. C.12. Hadis1965

vermiş olamaz." Kısaca diyebiliriz ki bütün ilişkilerin rıza-yı ilâhî doğrultusunda olmasına çok dikkat edilmelidir.[8]

Anne-babasından gördüğü zarar evladı yaraladığı gibi, kişinin annesine-babasına karşı yaptığı saygısızlık, onların duasından mahrum kılacak zararlara sebep olur. Pek tabi ki bütün bu söylenilenler salim bir vicdan sahibinin dikkat edeceği hususlardır.

Diyelim cahil, beklentileri çok olan bir anne-babanın evladısınız. Onlar aşırı duygularıyla aile huzurunuzu bozabilir. Böyle bir ortamda sürekli birkaç kişinin hayatını zehir etmektense siyasi yöntemlerle ayrı mekânlarda onlara gereken hizmet verilmeye çalışılmalıdır. Çare aramadan onlara arka dönmek Kur'ân-î öğretiye tamamen ters bir duruştur.

Onların müşrik olması, mü'min olması, güzel ahlaklı ya da kötü ahlaklı olması, insan olarak sizinle olan ilişkileri değil; sizin onlara karşı ilişkilerinizin iyi olması bu âyette tembihleniyor. Sevginin ilk içtenliğini gördüğümüz vefakâr, cefakâr büyüklerimize asi olmak büyük bir nankörlüktür.[9]

Burada, iki yıl içerisinde çocuğu emzirme olayı, Allah'ın vermiş olduğu doğal süt ile beslenme lütfu bazen yeterli olamayabiliyor veya herhangi bir nedenden dolayı kullanılamıyor olabiliyor. Bu gibi durumlarda sütanneye müracaat edilebilir. Mevdudi: "İmam Şafiî, İmam Ahmed, İmam Ebu Yusuf, İmam Muhammed, bu sözlerden; çocuğun emzirme süresinin iki yıl olduğunu dikkate alarak bu süre içinde çocuk bir kadın tarafından emzirilirse onlar birbirlerine mahrem olurlar. Yok, eğer bu sürenin dışına ve ötesine çıkılırsa, birbirlerine mahrem olmazlar..." demişlerdir.[10]

Hanefîlerle Malikilere göre süt emme miktarı az olsun çok olsun sonuç değişmez; bir kadının sütü başka bir kadının sütü ile

---

[8] Seçme Hadisler. 45, 46. Hadisler, Emel Matbaacılık, Ankara, 1975
[9] Bkz: 17/23, 24.Not
[10] Tefhîmu'l-Kur'ân

karıştırılarak çocuğa içirilirse Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre ise çok olan esas alınır. Sütler eşit olursa, karışma yüzünden her iki kadın bakımında da, haramlık doğar. Sütlerin eşit veya birisinin eksik ya da fazla olması sonucu değiştirmez.

Neseb sebebiyle haram olanlar, süt sebebiyle de haram olur. Emzirenin annesi; emzirenin kocasının annesi, kız kardeşi, süt teyzesi; emzirenin kocasının kız kardeşi, süt halası; baba-anne bir veya baba bir, anne bir kız kardeşlerdir.[11]

"Resul-i Ekrem: sütkardeşinizin kim olduğuna iyi dikkat ediniz." "Kendisiyle hürmet sabit olan süt emme, yalnız açlığını telafi edebilen emzik çağındaki nevzat (yeni doğmuş) hakkında mutebердir."

"Sütkız kardeşinin kızıyla da evlenilmez. Süt amca, dayı, velayet (doğum) ve neseb cihetiyle haram olan her şeyin radâen (süt emme) de haram olmasıdır." buyurmuştur. Radâ, bir kere emmekle de bir kadın o kişiye haram kılınmıştır. Bir kere de emzirse o çocuk kadının kendi çocuğu gibidir. Kendi anasının nikâhı gibi onların nikâhı da haramdır.[12]

Ebu Ubeyd'in Ömer, Muğire bin Şube, Ali bin Ebu Talib ve İbn Abbas'dan tahric ettiğine göre bu zatlar bir kadının şehadetiyle karı-kocanın arasını ayırmaktan kaçındılar.

Ömer (r.a) şöyle demiştir. "Eğer açık delil getirirse aralarını ayır. Şayet delil getiremezse kendilerinin birlikte olmayı istememeleri hali müstesna onları olduğu gibi bırak.

Eğer bir kadının şehadetinin geçerli olması kapısı açık olsaydı karı-kocanın arasını ayırmak isteyen bir kadın bunu yapardı.

"Sütkardeşliğinde eğer şahit emzirenin kendisi ise bir kadının şehadeti kabul olur.

---

[11] Fıkhu's-Sünne, Seyyid Sabık, Pınar yay, 1977
[12] Sahîh-i Buhârî, C. 11. Hadis 1796, 1799, 1899

Süt evlat meselesi amca, dayı, hala, baba ve dedeleri de içerisine aldığından, mahremiyet hususunda fıkhî boyutları olduğundan, her zaman bir müşkülat sebebi olabiliyor. Zorluğuna binaen mecbur kalındığında muhakkak bir yere not etmeli, çocukları ve akrabalar durumdan haberdar edilmelidir.

İlerde karışıklıklara sebep olacak böylesi bir şeye teşebbüs edilmeyip çocuğun beslenmesinde anne sütüne en yakın gıdalarla ihtiyacının karşılanması daha evladır.

❀ ❀ ❀

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَنْ تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا
وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ
مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

31:15 Eğer onlar sence ilimde (yeri) **olmadık her herhangi bir şeyi bana eş tutman üzerinde seni zorlarlarsa kendilerine itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana dönenlerin yoluna uy. Nihayet dönüşünüz ancak banadır.** (O vakit) **ben de size ne yapıyordunuz, haber veririm.**

Her iyilik ve itaat Allah rızası kapsamı dairesinde olmalıdır. Allah'ın emrine rağmen, bunun hilafına olan emirlere itaat şirktir. Çünkü kim olursa olsun, Allah'a isyan olan hiçbir hususta kula itaat olunmaz.[13]

Anne ve babaya güzel muamele edin. Onları dışlamaya, onlara hakaret etmeye, onlara dinlerinden dolayı kötü davranmaya hakkınız yoktur. Doğru olanı onlara en güzel üslupla anlatmaya çalışmalıdır. Yaparlarsa yaparlar, yapmazlarsa onların yanlışlarına tabi

[13] Bkz: 4/34, 17/23, 29/8. Not

olmayınız. Sizin onlara karşı yapmayacağınız tek şey; size Allah'a itaatsizliği emrederlerse itaat etmemenizdir.

İnsanı her türlü yanlışın içerisine sürükleyen tek sebep cehalettir. Başta ebeveynler kendileri imanlı, bilgili olmalı ki çocuklarını da bu kültür ile yetiştirebilsinler. Böylece hem kendileri evlatlarının mürüvvetlerini görürler, hem de evlatlarını tehlikeli yaşamın sürükleyeceği elim azaba düşmekten koruma sorumluluğunu yerine getirmiş olurlar.[14] Çocuklarının dünyalıkları hususunda maddi-manevi fedakârlıkları seferber eden şuursuzlar gibi değil, ondan daha çok duyarlı bir fedakârlıkla dinlerini, dünyalarını öğretin. Dünyalıkların size kazandıracağı bir etiket, bir gelecek maişetini temine yarayan iş sahası veya övüneceğiniz bir takım şeylerdir. Oysa Allah'ın rızasını kazanarak alacağınız karşılık, sizi dünyada huzura, ukbada ise saadete eriştirecektir.

"Dönüşünüz banadır!" uyarısıyla vahiy doğrultusunda rıza-yı ilâhîyi hayatın merkezine alarak hareket edilmesi tembihi yapılmaktadır.

Allah'ım! Bize eşlerimizden ve çocuklarımızdan gözümüzün aydınlığı olacak bir zürriyet ihsan et! Bizleri muttakilere imam yap. (25/74) Rızan ile bizleri kuşat, sevmediklerine karşı onurlu bir duruş, sevdiklerinle kucaklaşmayı nasip et Allah'ım!

❁ ❁ ❁

يَا بُنَيَّ اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِى صَخْرَةٍ اَوْ فِى

السَّمٰوَاتِ اَوْ فِى الْاَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾

31:16 "Oğulcağızım, hakikat (yaptığın iyilik veya kötülük) **bir hardal tanesi kadar olsa dahi, bir kaya içinde, ya göklerde**

---

[14] Bkz. 66/6

yahut yerin içinde (gizlenmiş) **olsa bile Allah onu getirir** (meydana çıkarır ve hesabını görür). **Çünkü Allah latiftir, hakkiyle haberdardır."**

Bu âyet-i kerîme, dürüst olma hususunda insanları hücrelerine kadar sarsan bir uyarıdır. Bu hesap sadece ebedi âlemde olabilecek bir husus mudur? Şu geçici âlemde de hesaba katmadığımız, farkında olmadığımız iyiliklerin, kötülüklerin birçok karşılığını farklı şekillerde görmekteyiz. Belki farkındayız, belki de değiliz. Ayağımıza bir diken batması, hiç umulmadık bir yerde, bizleri huzura erdiren beklemediğimiz bir yardıma kavuşmamız, kıl payı bir beladan kurtulmamız, sanırım bu, hardal tanesi kadar da olsa iyilik veya kötülüğün karşılığı olarak verilenler olabilir. Bunu böyle düşünüp değerlendirerek dersler çıkarsak da her şeyin doğrusunu Allah bilir. Mutlak gerçekler o gün açıklanacaktır. Kıyamet gününde terazilerimiz kurulduğu zaman amellerimiz terazinin iki kefesinden birine konacaktır. Zerre kadar bir ağırlık iyilik tarafına düşerse sevindirecek, aksi olursa korkulu dakikalar yaşanacaktır.[15]

Üzülmekten beri olabilmek veya sevinme duygularını hem bu dünyada hem ukbada tadabilmek için, inanmış kişiler olarak dini ve manevi yönden kendimizi yetiştirelim. Bu hususta birbirimizi motive edip teşvik ederek uyarıcılardan olalım.

Bir kimse Allah'ı gereği gibi tanırsa, yaptığı her işi O'nun rızasını düşünerek hareket eder. Fakat cahil ise çocuğuna da gereken eğitimi veremeyip iki arada bir derede bocalayan dengesiz çocuklar yetiştirecektir. Bu dengesiz çocuklar, sıkıştığında belki de yalana, kızdığında hırçınlığa başvuracaktır. Yanlış bir terbiye ve yanlış bir Allah tasavvuruyla çocuğun dimağına, rahmeti ve ihsanı bol olan bir Allah değil de, acımasızca cezalandıran bir Allah yerleştirilirse bu çocuğun sağlıklı hareket etmesini bekleyebilir misiniz? Allah'ı

---

[15] Bkz. 21/47

sevmesini, Allah'ı razı etmesini, kötülüklerden sakınmasını düşünebilir misiniz? Çocuklar korkutulmalarına rağmen çarpılmadıklarını, sağır, kör olmadıklarını, dillerinin kopmadığını anlayınca artık o çocukların karşısında güçsüz bir Allah vardır; ne yaparsa yapsın, O, bir şey yapmaz! Böylece ana-babalarının olmadığı yerlerde akıllarının estiğini yaparlar da Allah'ı hiç hesaba katmazlar. Derken ortaya, Allah'ı bilip de asi olan çocuklar türer. Allah'tan değil de ana babadan, polisten, yasadan korkan birer varlık olurlar.

Şöyle halimizi bir tasavvur edelim; din adına yapılan yalan yanlış fetvalar, ufacık günaha karşı şiddetli cezalar veya ufacık iyi bir amelle kişileri cennetin en başköşesine yerleştirenler ne kadar dengeli hareket edebilir ki, dengeli de çocuk yetiştirebilsinler? Toplumumuzun hâl-i pürmelâli gözler önündedir. Ekserisi Allah'a, ahirete inandığını söylese de, sanki hiç hesap vermeyeceklermiş gibi din, ahlak, edepten ve dürüstlükten uzak davranışlar sergiler olmuşlar.

Çocuklarını iyi, onurlu, dengeli ve şahsiyetli yetiştirmek isteyen anne-babalar kendi davranışlarına çok dikkat etmeliler. Çünkü onların hayatta ilk okudukları kitap anne-babalarıdır. Eğer bir evlat Hz. Nuh'un evladı gibi tamamen fıtratını imanî değerlere karşı örtmemişse, muhakkak ki ana-babasının öğüdüne kulak verecektir.

Kıyasıya çalışarak dünyasını mamur edip de ahiretini berbat edenler vardır ama kıyasıya çalışarak ahiretini mamur etmeye çalışanların dünyasını berbat edenler olmamıştır. Çünkü ahirete yönelik yapılan ameller hep güzeldir. Dünyayı da mamur eder, ahireti de.

Ahirette, ilahi adaletin terazisinde, zerrelerin rolünü düşünmek kadar insanı dürüst kılacak başka bir güç olamaz. Bu duyguyu canlı ve diri tutacak faktör de, Allah'a şuurla yönelerek yapılan kulluktur. 17. âyet de böyle bir uyanıklığa davet eden öğüdü veriyor.

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلٰوةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلٰى مَآ
أَصَابَكَ إِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾

31:17 "Oğulcağızım, namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülüklerden vazgeçirmeye çalış. Sana (bu emir ve nehiy sebebiyle) **isabet eden şeylere katlan. Çünkü bunlar kat'î surette farzedilen umurdandır."**

İşte önemli öğütler halkasına takılan inci mesabesindeki öğütler!.. Hayatta sabredeceğimiz, katlanacağımız o kadar çok işler var ki, bunların hepsine katlanılır, sabredilir, fedakârlık gösterilir. Neden? Çünkü değiştirmeye güç yetiremeyenler başka ne yapabilirler ki? Ancak burada verilen nasihat, her Müslümanın yapabileceği kutsal bir görevdir. İmanı diri tutan, sahibini Allah ile diyaloga kavuşturan, Rabbinin divanında durdurup kulluğun miracına yükselten namazı mutlaka kılmak ve çocuklara da kıldırmak gerekmektedir. Özellikle de namaz hususunda çocuklar üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Bunu elbette baskı ve dayatma ile değil, namazın imandaki yerini, kazandıracağı yararları, mükâfatları, kılınmadığında şeytanın tuzağına düşüp dünya, ahiret belalarına maruz kalınacağını içten gelen bir duyarlılıkla öğretmek lazımdır. Onlara bir bilinç vermeden namaz kılmalarını istememizin çok da yararı olmaz. Bilinçsiz ve duyarsız yapılan telkinlerin faydası görülmeyince de; ne yapalım, kılmazsa elimizden ne gelir, zorla yaptırılır mı? Nefret mi ettirelim, kendi haline bırakalım. Bir gün ayıkırsa kılar, gibisinden geçiştirilmemelidir.[16]

Bu şuurla namazdan bahsedince bir parantez açarak düşünelim. Şuurlu namaz deyince dünyevi kaygılardan, düşüncelerden

[16] Bkz. 20/132

sıyrılıp Allah'ın huzurunda olduğumuzun farkında olmak diye değerlendirilse de, şuuru biraz daha derinleştirirsek, namaz mutlaka iyiliği emir, kötülüğü nehyettirme ibadetine götürüyorsa gerçek şuura erişilmiştir. Ama bu duyarlılıktan yoksun, yani kıyama kaldırmayan, hareketten öteye geçmeyen ibadetler, ne kişinin kendisini ne de başkasını ıslah etme gücünü kazandırır.

Şuurlu namaz ve tebliğ, bir toplumun inşasında olamazsa olmazlardır. Bu eylem ile cahili toplumdan İslâmî bir toplum inşa edilmiştir. Ahlakın muhafazası, hikmet ve dinin yaşanması bu ibadetin sürdürülmesiyle mümkündür. Bu vazifenin ihmali, yeniden çöküşü, çürümeyi, yozlaşmayı getirir.

Tebliğde tevhidi içerik çok önemlidir. Grup ve hizip taassubuyla hareket edenler, ne sosyal bir kurtuluş reçetesi sunabilirler ne de Allah'ın yardımını ve rahmetini hak ederler.[17]

Ayrıca tebliğci olarak bu taassuplardan uzak ama azim ve sabrı olmayanlar; ilmi metotla yola çıkmayanlar, işi hakkıyla yürütemediklerinden davet yolunda ciddi bir tavır sergileyemezler.

İlmi metot ve bedel ödemeye yanaşmayanlar da bu ibadeti istenilen şekilde icra edemezler. Umeyr ibn-i Habib (ra), oğullarına nasihatinde: "Her hangi biriniz emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapmayı isterse, ondan evvel ezaya hazırlansın ve Allah'tan yakîn bir sevaba nail olduğunu bilsin. Çünkü bu ibadet münkirlerin yüreğini hoplatır. O münkirler insanların hidayet bulmasını istemezler. Eğer insanlar hidayet bulur, güçlenirse sultaları ellerinden gider, hevaları engellenir. Bu bakımdan münkirlerden davetçilere karşı yapılacak birçok eza ve cefalarla karşılaşmaları söz konusudur.[18]

---

[17] Bkz. 3/104, 114, 9/71. not
[18] Bkz: 3/186, 14/12

Tebliğ uğrunda gereken cihadın farziyeti neden dikkate alınmaz veya göz ardı edilir de habire insanlar nafile ibadetler yapmaya teşvik edilir. Neden nafilelere gerekenden fazla mükâfat teşvikleri yapılarak hakikat unutturulur. Müslümanların etliye sütlüye karışmadan nafilelerle meşgul olması, küfrün ekmeğine yağ sürüyor ve onlar güçlendikçe güçleniyorlar. Oysa bir kişiyi cehaletin sürüklediği dalaletten kurtarmak, hem cennet nimetlerinin artmasına ve hem de dalaletten kurtulanın cennete kavuşmasına sebep olacağından, ne güzel bir bahtiyarlık olacaktır.

Elbette bu duygunun gelişmesi, kişinin yüreğinde taşıdığı iman ve bilgi gücüne bağlı olarak derinleşir. Bu derinlikle sabır ve azim silahıyla kurtuluş yolunda yürüyerek, layık olanları da bu kervana katmaya çalışmak gerekir. Sabır ve azim sahibi olmak, bilgili ve metotlu hareket etmek, bu yolun azığı, olmazsa olmazlarıdır.

Fıkıhsız, hevai duyguları öne çıkmış, rahatına düşkün, tevekkül ve teslimiyetten uzak kimseler, hiçbir hususta ortaya ciddi bir şey koyamazlar. Bir kelam-ı kibarla: "İslâmi hareket ağacını kurutmanın en kestirme yolu; davet farizasının terki olmuştur. İşin acı tarafı şu ki, İslâmi hareket ağacını susuz bırakanlar bizzat Müslümanlardır."

"İyi işler yapıp birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler kurtuluşa ereceklerdir. Sabır, zafere giden yoldur. Sabır, başarının anahtarıdır. Sabır, mü'minin güç kaynağı, imanın koruyucusudur. Allah sabredenlerle beraberdir.[19]

[19] Bkz: 2/155, 103/1-3

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾

31:18 "İnsanlardan (kibirlenip) **yüzünü çevirme. Yer**(yüzün)**de şımarık yürüme. Zira Allah her kibir taslayanı, kendini beğenip öğüneni sevmez.**

Kur'ani tüm ahlâki öğütler; saygı, nezaket, terbiye, görgü ve insanlar arasındaki iletişimi sevimli kılan düsturlardır. Kibirli değil vakarlı olmakla, zelil değil tevazu sahibi, ağırbaşlı, temkinli hareket etmekle bu niteliğe erişilir.

Mağrur, gösteriş budalası, başkalarını küçük gören, zorba duruş ve tavırlar cahil kimselerin vasıflarıdır.

Hepimiz insanız ve hepimiz takvanın dışında birbirimize üstünlüğü olmayan Allah kullarıyız. İmansızlığın dışında hiçbir şey kişiyi insani değerinin altına düşürmez.

Bu bakımdan karşımızdaki insanlar imansız da olsalar, cehalet sebebiyle birçok günahları işlemiş de olsalar, o hallerinden ikrah edilir ama onlara acınır, insan olarak değerlendirilip uyarılmaya çalışılırlar.

❁ ❁ ❁

وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

31:19 "Yeryüzünde mutedil ol. Sesini alçalt. Seslerin en çirkini, hakikat, eşeklerin anırışıdır!"

Müslüman; sesinde, sözünde, yürüyüş ve davranışlarında aşırıya kaçmayıp ölçülü hareket etmeye gayret edendir. İlmin bahşet-

tiği tevazu sahibi kimseler, edeplice, eğilip bükülmeden, kırılıp dökülmeden, argodan, müstehcen ve kaba davranışlardan beridirler. Somurtkan değil, güler yüzlü; kaba ve katı değil, hilm sahibidirler. Şakacıdırlar fakat hafifmeşrep değillerdir. Hem tevazu hem vakar sahibidirler.

Mütevazı olacağım diye kötü davranışlara tahammül göstermek, aşağılanmalara razı olmak ahlâki bir meziyet sayılmaz. Vakarda aşırılık ise insanı kibirli yapar.

Kibre karşı vakarlı duruş büyük bir meziyettir. İnsanın durumu ve mevkisi ne olursa olsun, Allah'a kul olduğunu unutmamalıdır. İnsanlar topraktan yaratıldıklarını, bir erkek ve dişiden meydana geldiklerini ve birbirleriyle tanışmaları için kavimlere ayrıldıklarını, yeniden toprak olup Mevla'ya dönücüler olduklarını anlasalar, birbirlerine karşı iddia edecekleri hiçbir üstünlükleri olamaz.

"Yürüyüşünde tabiî olma" hali, sun'i olmayan, normal, yapmacıksız, samimi olma halidir. "Bazı müfessirlere göre: "Ne hızlı ne de yavaş yürü; ikisinin ortası bir yol tut. Buradaki mesele, ne adım ne de yürüyüş şeklidir. Hızlı veya yavaş yürümenin kendisinde ahlâken hatalı bir şey olmadığı gibi yürümek için konmuş bir kural da olamaz. Bir kimsenin acelesi varsa hızlı yürür, değilse yavaş da yürüyebilir. Âyette asıl kastedilen, kibirli yürüyen kimsenin ruh halini tasvir eder. Bir kimsenin kibir ve gururu adım atışına yansır. İşte bundan kaçınmak lazımdır. Gösterişsiz, mütevazı ve asil bir duruşla yürümeli. Ne herhangi bir gurur ve kibir gösterisi ne de acziyet ifadesi olsun. "Hz. Ömer, bir adamın, başı önünde, omuzları düşmüş, süklüm püklüm yürüdüğünü görünce ona: "Başını kaldır da öyle yürü; İslâm acizlik değildir." Aciz ve hasta gibi yürüyen bir başkasını gördü ve şöyle dedi: "Ey sefil; dinimizi lekeleme!" Bu iki olay gösteriyor ki, Hz. Ömer'in gözünde dindarlığın, süklüm püklüm yürümekle, gereksiz tevazu göstermekle ilgisi

yoktur. O, böyle davranışların İslâm'ı yanlış temsil edeceğini ve diğer Müslümanlara da kasvet vereceğini düşünürdü...

Kimileri davudi bir sese sahipken kimileri kısık, ince, tok, sert veya yumuşak bir sese sahip olabilir. Yakın mesafeyle uzak mesafeye aynı tonda konuşulmaz; şart ve duruma bağlı olarak, ses tonunu farklı kılmak gerekir. Dua ederken sesin tonu, bir şeyi tel'in ederken ki tondan; iyi dilekte bulunurken ki ses tonu, öfke anındakinden farklı olmak zorundadır. Karşı çıkılması gereken ses, bir insanın gözünü korkutmak, küçük düşürmek için kaba, sert ve argoca bağırmaktan sakınmaktır."[20]

❁ ❁ ❁

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ
عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ
وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ﴿٢٠﴾

31:20 Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini Allah'ın, muhakkak sizin için müsahhar kıldığını, açık ve gizli birçok nimetlerini sizin üzerinizde bol bol tamamladığını görmediniz mi? İnsanlar içinde -hiçbir ilmi, hiçbir rehberi ve tenvir edici (aydınlatıcı) **hiçbir kitabı yokken- hâlâ Allah hakkında mücadele eden kimseler vardır.**

Allah, uçsuz bucaksız, hacmi hesapsız kâinatta her an değişen, tükenmeyen rızık ve varlıklar var etmiştir. Bu kadar muazzam oluşları "ahsen-i takvîm" üzere yarattığı insanoğlunun istifadesine sunmuştur. Ayrıca nimetlerden yararlanıp üstün yaratılışlarını koruyabilmeleri için peygamberleri aracılığıyla nasıl hareket etmeleri

[20] Tefhîmu'l-Kur'ân

gerektiği hususunda yol göstermiştir. Buna rağmen mütekebbirler elçilerin uyarılarını işitmezden, anlamazdan gelerek, delile dayanmaksızın, Allah hakkında tartışmakla kalmayıp atalarımızdan gördüğümüze uyarız diye karşı çıkmışlardır.[21]

❁ ❁ ❁

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۗ أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

31:21 Onlara: "Allah'ın indirdiğine tâbi olun" denildiği zaman "Hayır, dediler, biz atalarımızı üzerinde bulunduğumuz şeylere uyarız." Ya şeytan onları yalınlı (cehennem) **azâb**(ın)**a çağırıyor idiyse?**

Bu her zaman böyle olagelir. Allah'ın dinini beğenmiyorum demeseler de yaşam biçimlerine, alışkanlıklarına, uydurup düzdükleri din anlayışlarına uymadığını, atalarına uyacaklarını ileri sürerek inkârlarını gizlerler.

Önceki ve sonraki nesiller, ellerinde kitapları olduğu halde kendi zan ve vahimleriyle kurdukları bir yaşam biçimini, Allah'ın sözüdür diye ataları adına öne sürerler. Onlara, Allah'ın âyetleriyle, söylediklerinin doğru olmadığını söyleseniz bile tetkike yanaşmadan atalarına, önderlerine uyacaklarını ileri sürerler.

❁ ❁ ❁

وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٢٢﴾

[21] Bkz. 3/66, 22/3, 8, 9

31:22 Kim nefsini (bütünüyle) **Allah'a, Onu görür gibi, teslim ederse muhakkak ki o, en sağlam kulpa yapışmış olur. Bütün işlerin sonu ancak Allah'a** (dayanır).

Doğru ve yanlış anlayış yöntemleri verildikten sonra, buradan Allah'ın gücünün, kudretinin her şeyi kuşattığı, ortaya koyuluyor ki iyiyi de kötüyü de yaparken Allah'tan gafil olunmasın. Ne yaparsanız yapın, hangi niyetle hareket ederseniz edin Allah'ın bundan haberi vardır.

Kim ilme dayanarak bütün güç ve samimiyetiyle Allah'ın nizamına uyarsa o, gerçekten sağlam ve kopmayan bir kulpa sarılmış olur. Merhametli olan Allah, insanı başıboş bırakmamış, yanlış yerlerde dolaşmasınlar diye kulları ile arasında kopmayan bir ip uzatmıştır. Eğer bu ipi uzatmamış olsaydı insanlar cennete nasıl gidileceğini bilemezlerdi. Kulları bu kitaba sarıldıkları müddetçe yeryüzündeki her türlü fitne, fesat, fahşa ve münkere karşı kendine sağlam bir mevzi edinmiş oldukları gibi kendilerine zarar verecek muhalif güçlere karşı nasıl mücadele vereceklerinin yol ve yöntemini de bilirler. Bu mücadelede başarılı olsalar da olmasalar da ecir alacaklarının müjdesiyle istikamet üzere selam diyarının şahikasına çıkmaya çalışırlar. Yer yer ayakları tökezleyip düşseler bile yeniden kalkıp yollarına devam edenler, o gün Rablerinin huzuruna yüz akıyla döneceklerdir.[22]

"İşlerin sonucu Allah'a aittir." Nasıl hiçbir müdahaleniz olmadan bu dünyaya geldi iseniz, aynı şekilde geri O'na döneceksiniz.

❀ ❀ ❀

[22] Bkz: 2/112, 6/48, 23/57-61

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

31:23 Kim küfrederse (Habibim) **onun küfrü sana hüzün vermesin. Onların dönüşü ancak bizedir. Biz de** (o zaman) **onların neler yaptıklarını haber veririz. Şüphe yok ki Allah sinelerde gizli olan şeyleri bile hakkıyla bilendir.**

Allah, insanların hidayete ermeleri için her türlü ikna edici delilleri açıklamıştır. Fakat buna rağmen uyarıları dikkate almayıp rasyonalist ve kapitalist zihniyetle ilahi davete indi itirazlar ileri sürerek itibar etmeyip yüz çevirenler için üzülmenin bir manası yok. Çünkü Resulün davet ettiği düsturlar onların itirazlarını çürütüp keyfi yaşantılarına engel olduğu gibi ciddi sorumluluklar da yüklediğinden, yüz çevirmekle kalmayıp Resulün davetini engellemek için her türlü yolu deniyorlar. Allah Resulünün bu duruma canı sıkılıp üzülüyor. Allah-u Teâlâ da üzülmemesi için uyarıda bulunuyor.

İnsan olarak bazı mahrumiyet ve acılar yaşadığınız zaman ister istemez ebedi âlem akla geliyor ve o gün helake maruz kalmanın acısını tüm hücrelerinize kadar hissettiğinizde, günahlardan sakındığınız gibi hepten haktan gafillerin durumuna acıyor, hidayete ermeleri için gayret ediyorsunuz. Fakat hakikate karşı göstermiş oldukları duyarsızlıklarına üzülüyor, çareler arıyorsunuz. Bir an beşeri duygusallıktan kurtulup âyetlerin ışığında düşününce, biz Allah'tan daha mı merhametliyiz, diye düşünüp Allah'a iltica ediyorsunuz. Hayretle, akıl, düşünce ve muhakemelerini harekete geçirecek bunca deliller kendilerine gösterildiği halde iman etmediklerini görüyor, nasıl Allah'a karşı bu kadar nankör ve itaatsiz olabiliyorlar diye siz de kınıyorsunuz.

Ahirete yönelik bu kadar kısır idrakli insanların dünya hayatlarına baktığımızda, ne kadar akıllı, ne kadar hesapkâr olduklarını, hayatlarını idame ettirmek, çoluk-çocuk geçimini temin etmek için bin bir meşakkat ve çilelere katlandıklarını, birçok şeylerin üstesinden geldiklerini görüyor ve sorguluyorsunuz. Elbette bütün bu çırpınışlar takdire şayandır. Ama aynı insanın 'Müslümanım!' dediği halde ahireti ciddi boyutta düşünmediğini, çocuklarının maneviyatsızlıklarına karşı tedbir ve önlem almadıklarını görerek üzülüp uyardığınızda; 'Ne yapayım öğrenemiyorum, çocuklarıma söz geçiremiyorum' diyerek sızlanırlar. Aynı o insanlar istedikleri şeyleri öğrenmeye güç yetirebiliyor, çocuklarına söz geçirebiliyorlar. Kısacası Müslimi-gayrimüslimi, maddi problemlerini halletmek için çare arıyor, birbirlerine çare olmaya çalışıyorlar da, maneviyat fukaralıklarını görüp de bu anlamda birbirlerine çare olmayı düşünemiyorlar. Bunların durumu, önündeki uçurumu görmeyen köre benziyor; merhamet sahibi biri ellerinden tutup kurtarmak istiyor ama gözü kör olduğu gibi aklını da körelten bu kimseler, kendisine uzanan eli tutmuyor, tutmak istemiyorlar. Çünkü ekserisi ahireti ya hiç aklına getirmiyor veya ikinci plana atmış durumdalar. Pek tabi ki uçuruma düştükten sonra da elimden kimse tutmadı diyemeyeceklerdir. Tüm uyarılara rağmen dinlemeyen, yola gelmeyenlere ne yapabilirsiniz ki?

Herkesin dönüşü Allah'adır. O gün kimin neye gücünün yetip yetmediği, kimin neye önem verip vermediği kendilerine gösterilecektir.

Kameraların karşısında en güzel pozlar vermeye çalışılır da Allah'ın objektifinde olduğunu düşünmez, dikkate almazlar.

Allah, inkârcıların maneviyata karşı körlüklerini haber vererek, inananların, yaşam tarzlarını vahye göre tashih etmelerini tembih eder.

Diyelim ki bir anlık gaflet halinizle objektife hoş olmayan görüntüler kaydedilmişse hemen tövbe ile o bölümü makaslayabilirsiniz. Allah da bu duyarlı kullarının gaflet ile objektife yakalanan bölümünün üstünü settar ismiyle örter. Bu, Allah'ın mü'min kullarına vaadidir.

Elbette yüce Allah o gün adaletle hükmünü verecektir. Allah, gönüllerin dahi gizlediklerini bilir. Ey iman edenler! Bundan gaflet etmemeye çalışın.

❁ ❁ ❁

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾

31:24 Biz onları (dünyada) **biraz geçindirip sonra kendilerini ağır bir azaba** (katlanmaya) **mecbur edeceğiz.**

Ey iman edenler! Siz bırakıp gideceklerinize değil, size ahirette huzur verecek şeylere yatırım yapın! O gafillerin, cahillerin cazibeli yaşantılarına imrenmeyin! Bir gün hepsini bırakıp gideceksiniz.

Sakın ola ki onların hayatına imrenip de maddeyi elde etmek için ahireti ikinci palana atarak kendi değerlerinizi çiğnemeyesiniz! Maneviyatta değil de maddede fukara olmayı kabullenmeyip maddenin arkasında koşuşturanların acıklı durumuna düşmeyesiniz!

❁ ❁ ❁

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ

أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

31:25 Andolsun ki onlara gökleri ve yeri kimin yarattığını sorarsan muhakkak: "Allah" derler. Sen de "Elhamdülillah (Hamd olsun Allah'a)**" de. Hayır, onların çoğu bilmezler.**

Yüce Allah, yaratma ve yaratıklarını idare etmede inkâr edilmeyecek delillerini gerek kevni (varlık âlemiyle), gerek vahyi bildirileriyle açıklamasına rağmen münkirler, Allah'ın yüceliğini, yaratıcı gücünü, kâinatı idare ettiğini kabul ederler ama yeryüzü gibi basit bir idareye karışmayacağını, bu işi insanlara bıraktığını iddia ederek Rububiyetini inkâr ederler. Aslında bunlar, kendilerine müdahalesini istemeyip zan ve kurgularıyla bir din, dünya ve ahiret görüşü çizerek ona göre yaşam tarzı istediklerinden, çeşitli itiraz ve iddialar öne sürerler.[23]

Allah'ı bildikleri halde O'ndan gelen ilme ve elçilere rağbet etmeyip kendi istedikleri gibi bir hayatı yaşamak isteyen her ideoloji sahibi için bir uyarıdır bu âyet-i kerîme. "Onların çoğu bilmezler" ihtarı bunlar içindir.

❁ ❁ ❁

لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ﴿٢٦﴾

31:26 Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Şüphe yok ki Allah, O, ğanîdir, her hamde layıktır.

O sadece yaratıcı değil, her şeyin sahibi, terbiye ve idare edicisidir de. İnsanlardan kimi bilmezler. O'nun buyruğuna uymasalar da hayatlarını idame ettirmede O'na boyun eğicidirler. İnsanlar, dünyaya gelişlerinden gidişlerine kadar olan süreçte mukayyet bırakıldıkları iradeleriyle bir şeyler yapabilirler ama dünyaya gelişlerinde nasıl bir tercih hakları yoksa gidişleri de öyle olacaktır. Ey insanlar! Mevcudattaki her şey Allah'a itaatle size hizmet ederken, siz iradeniz ve ahsen-i takvîm üzere yaratılmanıza rağmen ne kadar Rabbinize itaat edip hamd ediyorsunuz?! Yoksa hevanız iradenize galebe çaldı da hamdden mahrum mu bıraktınız kendinizi?

---

[23] Bkz. 10/31, 23/84-90, 29/61, 63. not

Ama bilin ki diğer varlıklardan ayrı olarak size verilen ihtiyarî iradenizle yaptıklarınızdan sorguya çekileceksiniz. İradenizi kötüye kullanıp nankörlük ettiğinizde bunun cezasını çekecek olan yine sizler olacaksınız. Allah ganîdir. Hiçbir şeye muhtaç değildir. Ganî olan Rabbiniz, İslâm nimetiyle şereflenip hamde vasıl olarak şükretmeniz ve bu şükrünüze karşılık da sizi mükâfatlandırmak için uyarıcı elçiler göndermiştir.

❁ ❁ ❁

وَلَوْ اَنَّ مَا فِى الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَّالْبَحْرُ يَمُدُّهٗ مِنْ بَعْدِهٖ سَبْعَةُ

اَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٧﴾

31:27 Eğer yeryüzündeki (her bir) **ağaç kalemler olsa, deniz de, arkasından yedi deniz daha kendisine yardım ederek** (mürekkep) **olsa yine Allah'ın kelimeleri tükenmez. Şüphesiz ki Allah yegâne galiptir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.**

Allah, her şeyi benzersiz, hammaddesiz yaratıp şekil vererek görevlendirmiştir. O'ndan başka hiçbir güç böyle güzel, eşsiz bir sanat eseri meydana getiremez. Hiç kimse bu oluşları idare etme ve görevlendirme hususunda O'na akıl veremez. O, hüküm ve hikmet sahibidir; yaptığı her şeyde ve her işte bir hayrı murad etmiştir.

Âyette teşbih edildiği gibi bunların hangisini en âlim, en dâhi, en zeki insan sayıp hesabını yapabilir? Bu mümkün mü? Allah'ın kelamı olan Kur'ân bütün bunlara tanıklık eder. Eğer Kur'ân tanıklık etmeseydi insanlar bir Allah'ın var olduğunu fıtraten kabul ederdi.

Hem Allah'ın yaratmış oldukları sayılmakta hem de Kur'ân'ın insanlar üzerindeki etkisi dile getirilmekte yetersiz kalınıyor. İnsanlar Allah'ın vahyi ile buluştuğu günden beri sürekli bu Kur'ân ve dünya hakkında izahlar yapmakta. Bilim, buluş ve bulgulara ulaş-

mak için çalışmaktadırlar. Ama hiçbir zaman son nokta koyulamıyor. Allah'ın yarattıklarının üzerinde yapılan incelemeler, bilimsel, teknolojik buluşlarda bulunsalar da ilim, düşünce, fikir alanında ne kadar gelişirlerse gelişsinler, ulaştıkları noktadan geldikleri nokta, daha ulaşmaları gerekenin binde biri değildir. Âdem'den beri bu hazine kullanılıyor, bitmiyor. Bunları yazmak için de ne kalemler tükeniyor, ne içerisine koyulan mürekkep veya maddeleri tükeniyor. Bitiyor, yeniden ürüyor. Bitiyor, yeniden üretiliyor. Bütün bunların hammaddesini kim veriyor? Bu tükenmemişliğin bilfiil içerisinde yaşıyoruz. Hangi sahip olduğumuz nimetler tükeniyor ki?

Bu güne kadar ilahi vahiyler hakkında yapılan spekülasyonlara rağmen ne en ufak bir tahrifata uğruyor ne vermiş olduğu feyiz ve ilham gücü eksiliyor. Çünkü O, aziz ve hâkim olan Allah tarafından indirilmiştir.

❁ ❁ ❁

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

31:28 Sizin (topunuzun) **yaratılmanız da, tekrar diriltilmeniz de bir tek kişi**(yi yaratmak ve diriltmek) **gibidir. Hakikat Allah her şeyi işten, kemâliyle görendir.**

O, yaratılışın başlangıcından beri, doğmuş ve kıyamete kadar da doğacak olan insanları aynı anda yeniden yaratmaya muktedirdir. Onun için tek bir insanın yaratılışıyla milyarlarca insanın yaratılışı bir ve aynıdır.[24]

Allah, hiçbir hususta kendisine eşler koşulmamasını, varlığında, hükmünde tek güç olduğunu ve herkese tek tek hesap soracağı-

[24] Bkz: 2/117, 16/40, 30/40

nı ilan etmektedir. O, kimin neyi hangi amaçla konuştuğunu işiten ve neyi niçin yaptığını görendir.

Bu âyet, diğer boyutuyla reenkarnasyon (ruh göçü) iddiasını da çürütüyor. Mesela; alışageldiğimiz şu hayatımızı çevreleyen kuralları göz önünde bulundurarak düşünsek, bir elma ağacı veya herhangi bir bitki ilkbaharda yeşerip sonbaharda kurur ve tekrar ilkbaharda yeşerir ve aynı ürünü verir. Hiç gördünüz mü elma ağacının armut veya ayva ağacı olduğunu? Niye özünde var olan nüvesini değiştiremiyor? Böyle bir değişim nasıl iddia edilemiyorsa, insan ruhunun da başka bir bedene geçeceği iddia edilemez. Edilse de hayal, kuruntu ve vehimden ibarettir. İnsanların kuralları, vehimleri kendilerini bağlar. Bir şey Allah'a nispet ediliyorsa, onun mümkün olup olmadığını tartışmamız doğru değildir. İman edenler, şeksiz şüphesiz Allah'a inanmak zorundadır. İman, şüphe götürmez. "Ölümden sonraki hayata inanmamakta direnip de kendi kendilerini aldatanlara ölüm gelip çatınca: "...Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha Rabbimizin âyetlerini yalanlamasak ve inananlardan olsak!" dediklerini bir görsen." diye durumları haber verilmektedir. [25]

❁ ❁ ❁

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾

31:29 Görmedin mi, Allah geceyi gündüzün içine, gündüzü de gecenin içine sokuyor. Güneşi, ayı (size) **müsahhar kılmıştır.**

[25] Bkz: 6/27, 23/ 99. not

Her biri muayyen bir vatka kadar akıp gidecek (vazifesinde devam edecek)**dir. Hakikat, Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır.**

Gece ve gündüz nasıl da hiç şaşmadan birbirlerini takip ediyorlar? Nasıl da milim milim geceyi gündüze, gündüzü geceye katar da geceler ve gündüzler uzayıp kısalır. Bu kadar muazzam oluşu hiç aksatmadan, birini diğerinin yerine geçirmeden idare eden, güneş ve ayı buyruğu altında tutan Allah'tır. Her şey planladığı şekilde kendi yörüngesinde belirlenmiş süreye kadar görevlerini icra ederler. Bunlar nasıl belirlenen vakte kadar vazifelerini icra ediyorsa insan da kendisine -uzun veya kısa- verilen ömrü bitince, gündüzün gelişiyle, güneşin doğuşuyla ay nasıl gözden kaybolup yeniden tekerrür ediyorsa insan da öldükten sonra tekrar diriltilecektir. Allah, onların nerede durduklarını, ne zaman doğacaklarını bildiği gibi sizi de belli mekânlarda bekletip yeniden dönmeniz gereken yere döndürecektir.[26]

❀ ❀ ❀

ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

31:30 Bu, şundandır: Çünkü Allah hakkın ta kendisidir, Ondan başka taptıklarınız ise hiç şüphesiz bâtıldır. Hakikat, Allah, O, çok yüce, çok büyüktür.

Allah; öyle yüce, üstün ve büyüktür ki! O, sadece kendi zatında tekdir; ezeli ve ebedi olan, değişmeksizin var olan ve her şeyin üstünde mutlak hükümrandır. Yani O, zatında nasıl tekse, fiilinde de tekdir ve her şey mutlak olarak O'na boyun eğicidir. Nankör

---

[26] Bkz. 3/27, 22/61, 23//80, 82, 90

müşriklerin isyanı, küfür ve nifak hastalığı sadece kendilerini helak edecektir.

Kurtuluşu umabilmek için tek ilahı tanımak zorundadır Müslümanlar. Din, ibadet, itaat, yardım, hayır, dua ve istek adına yapılan fiillerin boşa gitmemesi için vahiy kıstas alınmalıdır. İman kasasında, tevhid zırhında muhafaza edilmeyen ameller ziyana uğrayacaktır.

❀ ❀ ❀

اَلَمْ تَرَ اَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِى فِى الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ اٰيَاتِهٖ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ﴿٣١﴾

31:31 (Kudret) **delillerinden bir kısmını size göstermek için, Allah'ın nimetiyle, denizde gemilerin akıp gitmekte olduğunu görmedin mi? şüphe yok ki bunda çok sabreden, çok şükreden**(ler) **için ibretler vardır.**

Aslında su, üzerindeki ağırlığı taşımaz ve derinliğinde bir zemine bırakır. Hava da böyledir. Gökten inen bir kar tanesi de olsa hava boşluğunda durmaz, düşer yeryüzüne. Bir balonu dahi gaz doldurmadıkça uçuramazsınız. Beşer, bütün bunları Allah'ın kanunlarına uygun bir şekilde inşa ederek gemileri yüzdürür, uçakları göğün boşluğunda uçurur. Allah'ın bahşettiği akıl, irade, idrak kabiliyeti olmazsa idi bunları keşfedip imar edebilecek miydiniz?

Allah, düşünsünler diye seyrinde giden âlemi tersine döndürerek, insan bilimlerine ait vasıtaların yetersiz olduklarını gösterir ki hiçbir şeye güvenmeden, dayanmadan ulûhiyet ve rububiyette tek güç olduğunu idrak edip iman hakikatine erişsinler. Fakat olayları sebep-sonuç ilişkisine bağlayıp aklı putlaştıranlar, olayların gerisindeki Allah'ın kudret elini göremedikleri için zor zamanlarda yüzlerini Allah'a döndürüp selamete erdiklerinde fıtratlarına ihanet

ederler.[27] Yaratılışlarına, kâinatın seyrine basiretle bakan, akl-ı selîm ile düşünen, sabırla olayların esasını kavramaya çalışanlar, Allah'ın kudret elini görüp yapılan davetin doğru ve gerçek olduğunu anlayarak, iman hakikatine şeksiz şüphesiz erişirler.

İman hakikatine vakıf olanlar, zor-kolay, lehte veya aleyhte görünse dahi hikmetini Allah'tan bilip hamd ve şükran hissi ile Rablerine mûtîdirler.[28]

❁ ❁ ❁

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ فَلَمَّا نَجَّيٰهُمْ إِلَى
الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

31:32 Onları (altında gölgeler yapan) **dağlar gibi dalga sardığı vakit dîn**(i) **yalınız Kendisine** (yani Allah'a) **tahsis etmek suretiyle** (ve halis ve) **muhlis** (insan)**lar olarak Allah'ı çağırırlar. Sonra** (Allah) **onları selametle karaya çıkardığı zaman içlerinden bir kısmı orta yolu tutar. Ayetlerimizi gaddar, nankör olan**(lar)**ın her birinden başkası bilerek inkâr etmez.**

Bu âyet, üç inanç tipinin sergilediği tavırları açıklıyor. 1. Tevhidden ibaret olan orta yolda sebat edenler. 2. Küfür ile iman arasında bocalayanlar. 3. Küfründe sebat edenler.

İman ehli kimseler, bu idrakle Allah'ın himayesine iltica ederler. Küfür ve iman arasında bocalayanlar ise duruma göre düşünür, hareket ederler. Küfür ehli kimseler rasyonalist akılla her şeyi sebep-sonuç ilişkisine bağladıklarından, hiçbir ibret almazlar.

Bazı imtihanlar insanların fıtratında var olan duyguların açığa çıkmasına sebep oluyor. Zor zamanlarda fıtrat tamamen yaratıcıya

---

[27] Bkz.10/22, 29/65, 31/32.
[28] Bkz. 29/65, 30/33. not

dönüyor ve tek gücün O olduğunu ikrar ediyor. Fakat bu süreçte hayatın muhasebesini ciddi bir tefekkürle yapmayanlar, içerisinde bulundukları sıkıntı geçince eski hallerine dönüyorlar; sanki fıtratının sesini hiç duymamış olan Firavunlar gibi davranıyorlar.[29]

Zor anlarda Allah'a, rahat demlerde hevaya yönelik hareket edenler, vicdanlarının sesini muhasebe etmeyen, imanını ilim ve tefekkür gibi besleyici gıdalardan mahrum bırakanlardır.

❀ ❀ ❀

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٣٣﴾

31:33 Ey insanlar, Rabbinizden ittika edin. Ne babanın evladına, ne de bizzat evladın babasına, hiçbir şeyle fayda veremeyeceği günden korkun. Şüphe yok ki Allah'ın va'di haktır. O halde zinhar sizi dünya hayatı aldatmasın, o çok aldatıcı (şeytan) **zinhâr sizi Allah**(ın affına güvendirerek) **aldatmasın.**

Bu geçeği şu dünyada da çoğu kez insanlar yaşamaktadırlar. İradeleri ve birçok imkânları varken, ailede en ufak bir tatsızlığı dahi düzeltemedikleri halde, o gün iradeleri ellerinden alınmış, maddi hiçbir imkânları olmayanlar, nasıl birbirlerine yardım edebilirler? O gün insana salih amellerinden ve Allah'ın rahmetinden başka hiçbir yardımcı olmayacaktır. İnsanlar inanmasa da Allah'ın bu vaadi gerçekleşecektir.

Ey insanlar! Sizleri yaratan, sizi İslâm'la şereflendiren, bütün nimetleri hizmetinize sunan, sayısız ikramlarda bulunan Rabbiniz

---

[29] Bkz. 7/130-136, 10/90

olan Allah'a haşyetle ittika edin! Ona asi olmaktan sakının! Sizler O'ndan gelip yine O'na dönücülersiniz. O gün çok dehşetli bir gün olacaktır. Âyette de belirtildiği gibi hiçbir kimsenin diğerine bir yardımı olmayacaktır.

Şu dünyada uğrunda en çok fedakârlık edilen evlatlar veya birbirini ölesiye sevdiğini söyleyenler bile herhangi bir sebepten dolayı kızdıklarında birbirlerini rahatlıkla harcamıyorlar mı?! Evladını dahi reddedenler yok mu?! Veya büyük afetlerin dehşetiyle ilk anda insan kendi canını kurtarmıyor mu?

O halde ey insanlar! Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın! Çocuk, maişet ve dünyevi emeller sizi oyalayıp ahiret hazırlığından alıkoymasın veya ahiretinizi ikinci plana attırmasın![30]

Müşrik ve münafıkların durumu ebedi helaktir. Bunun dışında, farkında olmadan insanı hüsrana uğratan faktörleri üç başlıkta ele alabiliriz.

1. Dünya ile aldanma
2. Şefaate güvenme
3. Allah'ın affını su-i istimal etme.

Dünya hayatının boş ve geçici olduğunu söylediği halde yine de anlamsızca dünya ve dünyevi değerlerin arkasında koşuştururken; dini değerlerini unutup ibadetlerini bırakan, ikinci derecede dahi ahireti aklına getirmeyenler vardır.

Dilediği gibi yaşayıp küçük zaman dilimlerinde yaratıcıya boyun eğdiğini belirtmeye yönelik törenler düzenleyenler, dünyayı ahiretin önüne geçirip adananlardır. Oysa dünya hayatı inanalar için çok önemli olduğu için verilen bu fırsatı en güzel şekilde değerlendirirler. Bilirler ki bu uğurda verilen çabalar, çekilen sıkıntılar, sabırlı duruşlar, dünyada kendilerine onurlu ve erdemli bir hayat bahşettiği gibi, ahirette de mutlu sonuca kavuşturacaktır.

---

[30] Bkz. 8/28. Not

Dünyayı materyalist veya rasyonalist bir zihniyetle değerlendirenler, aklı vahiyden mahrum bırakarak maddeyi mânânın önüne geçirdiklerinden, hiçbir zaman dünyayı veriliş gayesine göre kullanamazlar.

İnsan olmasa dünya, din olmazsa insanın bir değeri olmazdı. Kötü olan dünya hayatı değil, sırf dünyaya kapılıp ahireti unutmaktır. Dünyayı ahiretten, ahireti dünyadan ayıramazsınız. Birini ihmal eden diğerini kaybeder. Her ikisini kazanmanın yolu; her işte Allah'ın rızasını öne almaktır.[31]

Şefaate güvenmek: Şu bir gerçek ki; Hz. Âdem Kâbil'i, Hz. İbrahim babasını, Hz. Lut ailesini, Hz. Muhammed en yakınlarını koruyamadılar, kurtaramadılar. Hatta bu anlamda peygamberler de Allah'a karşı sorumluluklarını yerine getirip getirmediklerinden sorguya çekileceklerdir.[32]

O gün her nefsin kendi kazandığı amele karşı rehin tutulacağı, hiçbir günahkârın başkasının günah yükünü taşıyamayacağı; insana kendi kazandığından başka bir şeyin verilmeyeceği gündür.[33]

Şefaate bel bağlayarak veya Hz. Muhammed'in ümmeti olduğunu düşünerek büyük bir beklenti içerisinde olup rastgele yaşayanlar, Allah affeder deyip günah işlemeye devam edenler şeytanın tuzağına düşerler. Kur'ân'ı fıkhetmeyenler bilsinler ki şeytanın kendi başına insanlar üzerinde doğrudan yaptırım gücü yoktur. İnsanlar onu zaaflarıyla davet etmekteler. Şeytanın varlığı, günahların kefareti olmaz. Siz ilim ve imanla kararlı bir duruş sergileyin ki ona fırsat vermeyesiniz.[34] Şu dünyada dahi zaaflarınızdan yararlanarak sizi aldatıp günaha sürükleyenler, başınıza bir bela geldiğinde, bir cezaya maruz kaldığınızda veya muhtaç duruma düştü-

---

[31] Bkz. 3/32, 145; 11/15; 13/26; 29/64
[32] Bkz. 2/123; 10/3; 7/6; 9/114; 11/112,
[33] Bkz. 4/111; 6/70, 164
[34] Bkz. 7/17, 201; 14/22; 16/99-100

günüzde, o sizinle beraber gülüp eğlenenler sizinle hiç ilgilenmezler; sizi tanımıyormuş gibi davranırlar, dahası, eğer sizinle başları belaya girecekse acımasızca sizi harcarlar. Hani derler ya: "Suç samur kürk de olsa kimse alıp giymez!" diye. Onların dünyadaki durumu yukarıda belirtildiği gibidir. Eğer kendilerini ıslah etmez, aldatanlarla aldatma yarışına devam ederlerse, ahirette birbirlerini suçlayıp lanetleyerek birbirlerinin kahr-u azapta kalmalarını isteyeceklerdir.[35]

❀ ❀ ❀

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِي
نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

31:34 O saatin (kıyametin) **ilmi şüphesiz ki Allah'ın nezdindedir. Yağmuru** (mukadder olan vakitte ve mahalde) **O indirir. Rahimlerde olanı O bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiçbir kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah** (her şeyi) **bilendir. Her şeyden haberdardır.**

İnsanlar ne kadar dâhi, mucid olurlarsa olsunlar, bu sorular hakkında ihtimallerde bulunabilirler, bilimsel yorumlar yaparlar ama asla kesin görüş belirtemezler. Bunlar; kıyametin saati, yağmurun yağışı, rahimlerde olanın bilgisi, yarın nelerin olacağı ve ne zaman ölüneceğidir.

Bu vaktin bilinmemesi, sürekli o günü akılda tutularak inananların iradeli ve erdemli bir yaşam mücadelesi vererek halifelik

---

[35] Bkz. 7/38; 29/12

görevini icra etmeleri içindir. Bu vaktin bildirilmemesinin daha birçok hikmet ve sırları vardır.

Yağmurun yağışını, her ne kadar meteoroloji tespit ve tahmin etmeye çalışsa ve isabet etse de, o yağmurun neleri bitireceği, neleri yok edeceğini bilemez. Kâh yağar rahmet olur, kâh yağmaz zahmet olur, kâh yağar gazap olur. Gece mi gündüz mü, az mı çok mu yağacağını, hangi kilometreye kaç metre küp ineceğini hiç kimse hakkıyla bilemez.

Rahimlerde olanın da bugün cinsiyeti, sakatlığı, sağlığı biliniyor deseler de isabet etmekle beraber yanılma ihtimali çoktur. Diyelim isabet ettiler. Peki, o çocuğun nasıl, ne kadar ve kimlerle hayat süreceğini, fıtri yeteneklerini ve hayatta nasıl bir rol oynayabileceğini bilemezler.

Yarın neler olacağına hiç kimse kesin karar veremez. Kimin başına nerde ne geleceği, deprem, afet, ölüm veya herhangi bir nimetle karşılaşacağını kimse bilemez. Tedbir takdiri değiştirmese de insana düşen; akıl, irade, ilim ve basiretle plan ve programlı yaşamaktır.

İnsanoğlu ölüme karşı tedbir alamadığı gibi, nerede, ne zaman ne şekilde öleceğini de bilemez. Ya rahat rahat yakınlarınızın hizmetleri içerisinde veya çok zahmetli bir şekilde göçebilirsiniz bu dünyadan. Nasıl olursa olsun, insanlar bir şekilde öleceklerdir. Asıl olan ölümün zamanı ve geliş şekli değil, ona hazırlıklı olmaktır. Ona hazır olan, ezilerek de olsa ruhu bütün sıkıntılardan kurtularak rahata ve huzura kavuşacaktır.

Ölümden sonraki asıl yaşamın keyfiyeti, ölümden önceki kısa yaşamın keyfiyetine bağlıdır. Bu gerçeği yaşarken fark etmek, ölüm gerçeğini fark ederek asıl hayatı mamur edebilecek bir şuurla yaşamak gerekir.

Hayatı anlamak ölümü, ölümü anlamak hayatı anlamlı kılar. Bekâ yurduna inananlar için ölüm vuslattır.

Kıyametin kopacağını bilseniz de elinizdeki fidanı dikiniz, tembihi insanlara, halifelik görevini icrada ihmal göstermemeyi öğütler.

Evet, insan ne kadar bilim, teknoloji ve hayat hakkında bilgi sahibi olursa olsun, farkında olmadığı, bilmediği, yalnızca Allah'ın bildiği çok şeyler vardır. Görülen-görülmeyen, bildiğiniz-bilmediğiniz hatta biliyorum dediğiniz şeyler üzerinde bir düşünün! Neye, ne kadar sahipsiniz. Benim dediğiniz şeylere ne kadar hükmedebiliyorsunuz!?

Hayat sürprizlerle doludur. Siz her şeyi bilmekle değil; bilmeniz gerekenleri bilmek, bildiklerinizi yaşama gayret ve samimiyetiyle sorumlusunuz ve bununla ancak felah bulacaksınız. Kısa vadeli basit kazançlar uğruna hayatı harcamak, doymak bilmeyen arzuların esiri olmak; ihtiyarlık, acizlik, ölüm olduğu halde kısa bir süre için zevk veren anlık şeylerin ne mânâsı olur ki?

İlmî haysiyetle doğruya doğrulup hatalarımızın bağışlanması duasıyla..

SECDE SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş- şeytani'r-racîm
Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Giriş

İsmini 15. ayetten alan bu sûre Mekke'de inmiştir ve 30 ayettir.

Ele aldığı konular; tevhid, ahiret ve risaletle ilgili hususlar inkâr edilmeyecek delillerle açıklanarak, müşriklerin ve münkirlerin iddiaları da çürütülerek imana ikna yöntemleri kullanılmaktadır.

Secde; varlıkların ilahi kanuna göre hareket etmesi, Müslüman'ın Rabbine boyun eğip şükran hissiyle dolması, sahip olduklarıyla rızasını kazanma uğrunda fedaya hazır olacağının itirafı ve ispatıdır diye değerlendirebiliriz. Diğer bir ifadeyle de hayatta sadece Allah'a itaat edip O'ndan başka hiçbir kimsenin önünde eğilmeden kulluğu O'na has kılmaktır. Namazdaki secde de bu kulluğun itirafının en somutlaşmış izdüşümüdür.

Kulluğun tüm itirafını simgeleyen namazda kul; yanıldığını, gaflet ettiğini ve bilmeden, istemeden içerisine düştüğünü, hatadan beri olmadığını itiraf edip gafletten münezzeh olanın yalnızca Allah olduğunu tesbih ederek bağışlanmasını diler. Allah'a, içten gelen duygularla yönelip af ve şükür secdesinde miraca erer.

Elbette ki bu rükû ve secde, namazda rutin hareketler olamaz. Yaptığının anlam, önem ve içeriklerini bilip yaratıcıya şükran ve minnet duygularını ifade ederek eyleme geçmektir. İşte bu şuuru, bu ruhu kazandıracak tek faktör Kur'an'ı Kerimdir.

❁ ❁ ❁

الٓمٓ ﴿١﴾

32:1 Elif, lâm, mîm.[1]

Mukattaa harfleriyle başlayan, feyzi tükenmeyen, hidayet ve rahmet olan, insan tabiatının bütün arzularını nazarı itibara alıp mükemmel bir insan inşa eden bir başka kitap gösterilebilir mi?

Böyle bir kitapla Allah, sizlerin değerini yükseltmiş, size hayatınızı anlamlı kılacak önerileri ve zararlı olanları bildirmekle kalmayıp inkâr edemediğiniz örnekleri vererek ufkunuzu açmıştır ki davet etmiş olduğu yolun gerçek olduğunu anlayasınız da iman edip felah bulasınız.[2]

❁ ❁ ❁

تَنزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾

32:2 Bu kitabın indirilmesi ki onda hiçbir şüphe yoktur, âlemlerin Rabbindendir.

---

[1] Bkz. 2/1
[2] Bkz. 2/2; 22/16

Bu kitaba dikkatle bakanlar ondaki mükemmelliği görür. Çünkü Kur'an, ortaya koyduğu bütün tezleri inkâr edilemeyecek delillerle ispatlıyor.

Önyargı, taassub ve hevaya yönelik zaaflardan uzak olan, Kur'an'ın edebi, veciz ve beliğ ifadesine hayran olup ilgi duyarak onu anlamaya çalışır. Böylece bilgisi arttıkça ufku açılır, huzur ve itminana ererek inanç ve itaat şevki artar. Kur'an doğrultusunda ilim ve bilim geliştikçe, insan fıtratı doğru yoldan saparak arzu ve hevesler tarafından yozlaştırılmadıkça bu ayetlerin ifade ettiği anlamlar ve tesir gücü daha da etkileyerek yakîn imana erdirir.

Kur'an, El-Âlim olan Allah'tan yüce bir elçiye indirilerek erdem ve kemal yolunda terbiyeye muhtaç olan insana gereken açıklamalar yapılmıştır. Sûrenin başındaki harflerle kodlanan frekanstayız. Hiç şüpheniz olmasın ki buradan size ulaşan her haber doğrudur ve mutlak gerçekleşecektir.

❀ ❀ ❀

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾

32:3 Yoksa o, bunu kendiliğinden mi uydurdu diyorlar? Hayır, o Rabbinden (gelen bir) **haktır.** (Biz onu) **senden evvel kendilerine inzar edici hiçbir** (peygamber) **gelmemiş olan bir kavme,** (tuttukları yolun) **korkunç akıbetlerini haber vermen için** (indirdik)**. Olur ki onlar hidayeti kabul ederler.**

Resulullah, vahiy almadan önce toplumun dürüst, erdemli bir üyesiydi ama Allah'a davet hususunda peygamberliğini iddia edecek herhangi bir iddiada bulunmamıştı. Fakat o öyle sözler söylüyordu ki hiçbir edip, şair, kâhin ve hatibin dile getiremediği ifadelerdi. O, öylesine veciz ve mucizevî özelliğe sahiptir ki, o gün de,

bugün de, yarın da bir benzerini kimse meydana getiremedi/getiremeyecek.[3]

Bu Kur'an'ı, kim arı duru bir zihinle gerçeği anlamak için okursa, bunun Allah'tan inen bir kitap olduğuna inanacak ve hiçbir itiraz ileri sürüp de çürütmeye çalışmayacaktır. Fakat bu kitaba beşeri zaaflarından kaynaklanan beklenti, çıkar ve dürtüleriyle yaklaşanlar, bu kitaptan gereken mesajı alamazlar. "Bu kitap Allah katındandır." deseler bile bu kitabın hakkını gereği gibi yerine getiremezler. Bunlar içerisinde kimileri mantıklarına ters geldiği için itirazlar ileri sürer, kimileri sahip oldukları mevki ve itibarlarını kaybetme korkusuyla, kimileri de heva ve çıkarlarının önüne engel gördükleri için itirazlar ileri sürüyorlar. Onun Allah kelamı olduğundan şüphe edip yalanlayanlar ise önyargılı, inatçı, heva düşkünü kimselerdir. Bunlar, ilâhî daveti kabul ettikleri takdirde, orada belirlenen kurallar çerçevesinde yaşamak zorunda kalacaklardı. İlahi davet de emellerine engel olacak düsturları içeriyordu. Bu da onların işine gelmediği için kitabın Allah kelamı olmadığını ileri sürerek, hem insanlar üzerinde yapacağı etkiyi yok etmek, hem de kendilerini Kur'an kaydının altına girmekten kurtarmış oluyorlardı(!)

❁ ❁ ❁

اَللّٰهُ الَّذِی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا فِی سِتَّةِ اَیَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰی

عَلَی الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَلِیٍّ وَلَا شَفِیْعٍ اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۴﴾

32:4 Allah, gökleri ve yeri ve bunların arasında olan şeyleri altı günde yaratan, sonra hükmü arşı istila edendir. Sizin

[3] Bkz. 17/88

Ondan başka hiçbir Veliniz ve (azabınızı giderecek) **hiçbir şefaatçınız** (yardımcınız) **yoktur. Artık iyice düşünmez misiniz?**

"O, arşı istiva edendir." Arş, sözlükte; çatı, çadır, taht, hükümdar makamı; yüksekliği sebebiyle bütün cisimleri içine alan, istiva ise iki şeyin aynı, eşit olması anlamına gelmektedir.

Allah'a, yaratma ve idare etme hususunda, mahiyetini irdelemeden, mutlak güç ve hâkimiyet sahibi olduğu teslimiyetiyle inanmak gerekir. Yaratıcı Allah, idare edici Allah, rızık vermede, yağmurun yağmasında O'na müdahalede ve destek olma anlamında hiçbir yardımcı güç yoktur ki, ilah diye bağlanılıp da onlardan yardım istenilsin. Böyle bir anlayış içerisinde olanlar, zan ve vehimlerinden kaynaklanan kuruntularıyla hareket etmektedirler. Aslında onlar da taptıkları putların koruyucu olmadığını biliyorlar ama onları, emellerine ulaşmak için bir nevi paravan olarak kullanırlar. Bu nedenle onların önünde eğilir, mozolesine çelenkler koyup saygı duruşunda bulunurlar. Korunmaları için de gece-gündüz başında nöbet tuttururlar.

❁ ❁ ❁

يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَآءِ اِلَى الْاَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗٓ

اَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ۝

32:5 Gökten yere kadar her işi O tedbir eder. Sonra (o iş) **sizin sayageldiğinizce bin sene miktarında olan** (mesafeye) **bir günde yine Ona yükselir.**

Bu ayetlerden de anlıyoruz ki yaratan ile yaratılanın arasında her zaman bir sınır vardır. Allah için zaman ve mesafe sınırı yoktur. Kâinatın her parçası ve meydana gelen her olay ilâhî plana göre Allah'ın dilediği an meydana gelir. İlâhî ilmin ve tasarrufun dışında ne bir eşya ne de bir olay düşünülmez. Her şey sınırsız güç sahibi

olan yaratıcının ilmi ve iradesiyle bir hikmetle idare edilir. Her iş ve her hareket, neticesi ve sonuçlarıyla birlikte Allah'a yükselir. "Allah, yedi kat göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. Aslında bu teşbih, Allah'ın yüce kudretini idrak edip davetine icabet edilsin diye kinaye olarak verilmiştir.

Burada şunu da düşünebiliriz: Kur'an-ı Kerim'de ahiretin sık sık ebedi olduğu vurgulanır. Bu sonu olmayan gün için sayı, tarih hiç verilmez. Orda hep sonsuzluktan bahsedilir. Bu zaman kavramı demek ki dünya ve dünyalılar içindir.

❁ ❁ ❁

ذَٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦﴾

32:6 İşte görünmeyeni de, görüneni de bilen, yegâne galip olan, (ehli taatini) **çok esirgeyen** (Haliki müdebbir) **budur.**

O Allah ki sınırsız, zamansız ve engelsiz her şeyi en ince detayına kadar bilir. İnananı dürüst kılan da bu bilincin farkında olmasıdır.

Allah, kullarına görmesi gerekenleri göstermiş, insanlar da gaip olanların dışında erişebildikleri her şeyi görebilirler; Burada İnsanoğlu için mutlak ve mukayyet gayb olanlar vardır. Görülmeyen birçok şeyleri imkânlar hâsıl oldukça görebilirler. Ama görme ihtimalinin olmadığı şeylerin görüldüğünü, görüleceğini kimse iddia edemez. Mesela teknik imkânlar olmadan kendinden çok uzakta olan şeyleri göremez, duyamaz, müdahale edemez, gayb olan hiçbir hususta kesin iddiada da bulunamazlar.

Allah'ın, zamanı geldiğinde gayb olup da haber verdikleri şeyleri göstereceğine inanmak başka bir şey, gaybı bildiğini iddia etmek çok daha farklı bir şeydir. Birincisi gaybe dair Allah'a imanken, diğeri Allah'a eş koşmaktır. Bu anlamda verilen işaretlere müracaat edilerek bilim ve bulgularla bilinmeyen şeyleri keşfedebi-

lirler ama çalışmalarıyla birçok şeyi keşfeden şu insanoğlu, yarın ne olacağını, başına ne geleceğini, ne kadar yaşayacağını ve hangi sürprizlerle karşılaşacağını veya herhangi bir şeyin mutlak sonucunu, melek, resul ve veli olsalar dahi bilmezler.

O'dur, düzenini, idaresini yüce sebeplere bağlayan ve kıyamet gelinceye kadar devam ettirecek olan. O gün gelince de Allah, adil hükmünü verecektir. O, güçlüdür, hiçbir varlık O'nu aciz bırakamaz. O yarattıklarına karşı merhametlidir, bağışlar, hayra davet eder.

❁ ❁ ❁

اَلَّذِىٓ اَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ۚ ﴿٧﴾

32:7 Ki O, yarattığı her şeyi güzel yapan, insanı yaratmaya da çamurdan başlayan O'dur.

Tüm canlılar yaratılışta ortak özelliklere sahip olarak yaratılmışlarken; akıllara durgunluk verecek kadar mükemmel oluşunu Rabbinden bilip şükretmesi gerektiği insana hatırlatılmaktadır.

Bütün bunları tabii bir seyir olarak görmeye alışmışlara, yaratılmışlığın uyum ve ehemmiyetini idrak etmeleri için yaşlılık, hastalık veya bir kaza sebebiyle uzuvlarından birini kaybetmesi veya böylesi insanları görünce yaratılıştaki mükemmelliği ve ne kadar büyük bir servetin sahibi oldukları idrak ettirilir.[4]

❁ ❁ ❁

ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَّآءٍ مَهِينٍ ۚ ﴿٨﴾

32:8 Sonra O, bunun zürriyetini hakir bir sudan meydana gelen nutfeden yapmıştır.

---

[4] Bkz. 23/12-14

Bir damla su aracılığı ile kendi türünü devam ettirebilsin diye insana ve diğer canlılara üreme kabiliyeti verdi. İnsan kendi şahsına münhasır yaratılmış ve özel kabiliyetlerle donatılarak varlıklar âleminde imtihana tabi tutulan tek varlıktır.

❀ ❀ ❀

ثُمَّ سَوّٰىهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾

32:9 Sonra onu düzeltip tamamladı. İçine ruhundan üfürdü. Sizin için kulaklar, gözler, gönüller yarattı. Ne az şükredersiniz!

Her canlının aynı uzuvlarla donatılmasına rağmen, insanların fiziksel ve ruhsal yapılarıyla mükemmel bir yapıya sahip olmaları, kendilerine üflenen ilahi bir nefhadan kaynaklanmaktadır. İnsan sadece hayatını idame ettirmeye yarayan bir nefhadan ziyade, insanın yerine getirmekle yükümlü olduğu vasıflarla teçhiz edilmiş olmasıdır. Ruhun asıl mahiyeti bilinmemekle beraber insanoğluna hayat veren ve onu düşünen, anlayan, idrak eden bir kişi haline getiren, maddi olmayan ölümsüz bir nefhadır.

Ruh bedene anlam ve mânâ yüklüyorsa Ahsen-i takvîm üzeredir. Fücura meylettiğinde ise aşağıların aşağısına düşmektedir.[5]

Şu mükemmel bedende ruh yoksa, o ruhta iman ve takva yoksa ne anlamı kalır? O bedenden ruhu çektiniz mi, bir an evvel onu geldiği yere, yani hammaddesi olan toprağın derinliklerine gömersiniz.

---

[5] Bkz. 17/85; 91/8, 9; 95/3, 4

Ne acı ki hakkın hakikatinden gafil olanlar, toprakta çürüyecek canlarına gösterdikleri ihtimamı çürümeyecek ruhlarına göstermezler.

Bedenin sıhhati iyi beslenmeyle belki bir anlamda sağlanır. Ruhun sağlığı ise manevi gıdalarla teminat altındadır.

Bedenin rahatsızlığı ruhu hasta etmez ama ruhun hastalığı bedeni, aklı, şuuru da dâhil hayatın her alanını rahatsız eder. Fiili güzellik gözü okşarken ruhi ve ahlâki güzellik; gönlü huzurlu, gözü sürurlu eder.

Kulak, göz, kalp maddi anlamda rahatsız olabilir. Bunların rahatsız olması insanı iman ve amel sorumluluğundan kurtarmaz. Akıl, idrak ve irade melekeleriyle Rabbini bilme ve O'nu razı etmekle mükelleftir. Aklı, irade ve idraki yerinde olduğu halde; sağırım, körüm, kalbim ağrıyor, gönlüm kırık diye kimse kendini gücünün yettiği işlerden muaf tutamaz.

Gözü, kulağı, kalbi sağlam olduğu halde, birçok azgına karşın gözü kör, kulağı sağır, kalbi rahatsız olanların yanında, kalp gözü açık olup da iman nuruyla buluşmuş ne salih zatlar vardır.

Kalpleri pas tutmuş, gözleri ve kulakları heva dürtüleriyle perdelenmiş olanlar doğru yolu bulamaz, iman şerefine nail olamazlar. Dolayısıyla kendilerine verilen şereflerini yükseltecek olan ihsana karşı nankörlük ederler.

Bakıp da görmeyen, duyup da işitmeyen, hayatın muhasebesini yapmayanlar, Kur'an'ı Kerim'de 'hayvanlar gibidirler' diye tanımlanıyorlar.[6]

Burada "Ruhundan üflenmiştir" ifadesinden "vahdet-i vücud" anlayışının, "ene'l-hak düşüncesinin kastedildiğini iddia edenler olmuştur.

---

[6] Bkz. 7/179; 22/46; 25/44

Kimi Allah'ı hakkıyla idrakten uzak kimselerin, İslâm'la tasavvufu bir kefede değerlendirdiklerini, kurtuluşun 'İslâm tasavvufu'nda olduğunu dile getirdiklerini duyuyor ve görüyoruz. Kur'an'da adı geçmemesine, asrısaadette olmamasına, sünnette zikredilmemesine rağmen insanları bu kadar etkisi altına alan tasavvuf nedir? Nasıl bir etki alanına sahiptir ki birçoklarını 'tasavvufsuz İslâm olmaz' kanaatine sahip kılmıştır. Şamil İslâm Ansiklopedisi'ne baktığımızda: "Tasavvuf, İslâm'da ruhi ve manevi boyutu öne çıkaran, dini hayat ve düşünce biçimine verilen ad" diye tanımlandığını görüyoruz. Oysa biz İslâm'ın hayatı maddi ve manevi diye ikiye ayırmadığını, insanı bir bütün kabul edip her yönüyle onu terbiye etmeyi hedeflediğini biliyoruz. İnsan bir bütündür. Yarattığı kulu en iyi tanıyan Allah; insana dinini yaşaması hususunda gereken açıklamayı Kur'an ile yapmış, resullerin uygulamaları ve içtihatları ile de insanlığa nasıl yaşanacağını göstermiştir. İnsanın sadece bir yönüne eğildiği iddia edilen tasavvuf bu dengeyi bozmuştur. 'İddia edilen' diyoruz çünkü İslâm'ın bütününden ayrılan bir şey aynı zamanda İslâm'ı temsil yetkisini de kaybetmiştir. 'Müslüman' dünyada da ahirette de iyiliği isterken; tasavvuf anlayışıyla dünyayı ihmal etmiştir, Allah'ın helal kıldığı bütün güzelliklerden mahrum etmiştir kendini. İnsan yalnızca nefsine karşı cihad etmeye, akıl ve iradesini devre dışı bırakmaya programlanmış, kendine ait kararları başka birinin yani şeyhinin iradesine teslim etmiştir. Başka bir tanımda tasavvuf; 'Allah'ın seni sende öldürmesi ve seni kendisiyle diriltmesi' gibi muğlâk bir ifade ile tarif edilir. "Tasavvuf, Allah dışındaki her şeyden el çekmek, tanınmamayı seçmek ve hayırlı olmayan şeylerden sakınmaktır." Ancak her şeyden el etek çekmek, tanınmamayı seçmek ne demek? Bunlar insan fıtratıyla bağdaşmayan ifadeler değil midir? Şu bilinmelidir ki Müslümanın kimliğini eritmesi, yok etmesi, tanınmama-

yı tercih etmesi değil; bilinmesi, görünür olması, kişiliği ve kimliği ile tanınıp bilinmesi gerekmektedir.

Tasavvufun temel niteliği zühd olarak da ifade edilir. Ve bu meyanda tasavvuf, kendine özgü ibadet şekilleri uydurmuş, Allah'ın kulundan yapmasını istediği ibadetler yetersizmiş gibi; vird, rabıta, inziva, riyazet vs. sınırlarını kendisinin çizdiği amelleri insanlara İslâm adına empoze etmiştir.

Mevlâna Celâleddin Rûmî, İbn-i Arabî gibi mutasavvıfların eserlerine baktığımızda bunun örneklerine çokça rastlayabiliriz. Burada asıl önemli nokta 'bilginin kaynağı' sorunudur. Bilgi kaynağını direk keşf u keramet ile Allah'a dayandıran bir insan veya ekole nasıl itiraz edilebilir ki?! Bilgi kaynaklarının 'ilham' olduğunu ve yazmış oldukları hiçbir eserin aslında kendileri tarafından değil Allah tarafından yazdırıldığını çekinmeden iddia ederler. Mesnevi'nin mukaddime kısmında bunu Mevlâna'nın kendisinden de okuyabiliriz:

Kendi anlayışındaki kusur yüzünden Mesnevi'yi kınamaya kalkışana cevap:

Ey kınayan köpek, sen hav hav edip duruyor da Allah'tan gelen ilhamla yazılmış Kur'an'ı kınamakla hükmünden kurtulurum mu sanıyorsun? (Mesnevi, 3. cilt, beyit 4282)

Şüphe yok ki mesnevi gönüllere şifadır, hüzünleri giderir, Kur'an'ı apaçık bir hale koyar, rızıkların bolluğuna sebep olur, huyları güzelleştirir. Şanları yüce, özleri hayırlı kâtiplerin elleri ile yazılmıştır, temiz kişilerden başkalarının dokunmasına müsaade etmezler. Mesnevi âlemlerin rabbinden inmedir. Bâtıl ne önünden gelebilir ne ardından. Tanrı onu korur, gözetir; tanrı en iyi koruyandır, merhametlilerin en merhametlisidir. (Mesnevi 1. cilt, giriş kısmı)

Ve bir diğer mutasavvıf olan İbn-i Arabî'ye bakalım; "Peygamberler hangi kaynaktan alıyorlarsa o kaynaktan" aldığını iddia

etmiştir. Allah'ın sözlerini harfli ve harfsiz olarak işittiğini ve ilahi bir telkinle kendisine bildirilmemiş hiç bir bilgiyi yazmadığını ileri sürmüştür. (Fütûhâtu'l-Mekkiyye, s. 548)

Elbette bu ve benzer ibareleri telif edenler; "Bu ifadelerin mecazı, bâtınî anlamı vardır." diyerek gizemli sözlerle iddialarını savunurlar... Evet, tasavvuf, Kur'an'ın kullandığı dili kullanmaktan hep kaçınmıştır. İddialarını her zaman bâtınî ilme dayandırmıştır. Tasavvuf inancına göre zahiri ilime gerek yoktur zira o insanı yanıltabilir. Gerçek ve yanılmaz bilgi, şeyhin doğrudan Allah'tan aldığı bâtınî bilgidir. Bu konuda Gâzzali şöyle der; "Bil ki, tasavvuf ehlinin meyli, öğrenme ile elde edilen ilimlere değil, ilham ilimlerinedir. Onun için ilim tahsil etmeye, yazarların yazdıklarını okumaya, görüşleri ve gösterilen delilleri araştırmaya gayret etmemişlerdir. Nebiler ve velilere bu bilgilenme işi; öğrenme, okuma ve kitaplar yazmakla değil, dünyaya karşı zahidlik, dünya ilişkilerinden ilgiyi kesme, meşguliyetlerini kalpten çıkarma ve himmet künhü ile Allah'a yönelmekle olur." (Gazzali, İhya, 3/18)

İslâm'da ilim ile uğraşan her kişi İslâm'ı anlamaya kapasiteli yaratılmıştır, kim ilme talib olursa bu nimete nail olacaktır. Râsihûn olmak insanın çabası, gayreti neticesinde erişilecek bir haldir. Bir dil uydurup da bunu belli bir zümreye (tasavvufta bu zümre mürşid-i kâmillerdir) verdiğinizde, o zümrenin her uydurduğuna İslâm demek durumundasınızdır, çünkü o iddiasınca direk Allah ile temastadır. Bu ise İslâm'ın değil tasavvufun yöntemidir. Giz, sır, bâtınîlik, ilm-i ledün vesairede, gerçek, zahir, vazıh dediğimiz açıklık, alenilik kaybedilmiştir.

Bir şeye körü körüne yani taassupla bağlanmanın hiçbir anlamı yoktur. Öğüde kulak verip doğruyu tasdik etmek Müslüman için en büyük fazilettir. Beyinlerden şirk ve hurafe tortuları atılmadıkça, zihinler kirden arınmadıkça ne Allah'ın rahmeti ne de vahdet gerçekleşecektir.

Bir kısmını çöpe atacağımız veya kafamızı kurcalayacak şeylere neden tevessül edelim. 'Tasavvufta doğru yok mu?' diyenlere; tabiî ki vardır ve olacaktır da, deriz rahatlıkla. Fakat neden ısrarla ve inatla bu doğruların zaten İslâm'da var olduğu zikredilmeyip de ille de 'tasavvuf' gibi İslâm-dışı birçok kültür karışımı terimlere ısrarla mal edilsin. Bu ısrarda bir art niyet yoksa bile ilimin haysiyetinden uzak, bâtıl anlayışın eseridir.

Gelelim tasavvufun temel ilkelerinden biri kabul edilen 'vahdet-i vücûd'a. Arapçada bir isim tamlaması olan bu ifade, "vücudun birliği, varlığın tekliği" anlamına gelir. Ama felsefî bir terim olarak, sözlük anlamını değiştirmeksizin daha geniş bir mânâ ifade etmektedir. Yani âlemde yaratıcı, yaratılan diye bir ayrım söz konusu olmaksızın her şeyin 'bir' olduğu düşüncesidir. Bu düşünce tasavvuf menşe'li olmakla birlikte aslına Yunan felsefesi ve Yunan filozoflarında rastlanmaktadır. Özellikle Eflatun'un "idealar âlemi" düşüncesi bu anlayışın bir benzeridir. Ona göre esas âlem idealar âlemi'dir. Bu gördüklerimiz ise onun bir yansımasıdır. Gerçek âlem değildir. Bazı filozofların savunduğu "âlem kadimdir (öncesiz, öncesi yaratılmamıştır)" görüşü, aynen vahdet-i vücûd felsefesine yansımıştır.

Elmalılı Hamdi Yazır'ın dediği gibi: ...Vahdet-i vücûd namı altında gizlenen bir felsefe-i ta'til (çalışmayı durdurma) vardır ki din ve ahlak namına ilmi ve hikemi şekilde en büyük zarar bundan neş'et edegelmiştir. Ve her nerde bir şirk varsa, bununla az çok bir alakası vardır. (Kur'an Dili, C. 1, s. 575 ve C. 2, s. 1079)

Seyyid Kutub'da: "Vahdet-i vücûd felsefesi tamamen İslâmi tasavvurun dışında kalır." der. (Fizilal, Baskı 1970, C. 1. s. 225)

Oysa insanın taşıdığı ruh, Allah'ın insana özel ilminde olan bir sunumudur. Yani Allah'ın kendisinden verdiği nefha değildir.

وَقَالُوٓا۟ ءَإِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ ءَإِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ بَلْ هُم بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾

32:10 Dediler ki: "Biz yerde (çürüyüp) **gaip olduğumuz vakit mi, hakikaten biz mi yeni bir yaratılışta** (bulunacağız?)" **Evet, onlar Rablerine kavuşmayı inkâr edicidirler.**

Bu imtihana tabi tutulan insanlardan kimileri, yaratılıştaki mükemmelliği görmemezlikten gelerek, sanki dünyada diğer yaratıklar gibi iradesiz, sevk-i tabii bir hayat sürüp ömrlerini tamamlayarak yok olup gideceklerini iddia ederler. Keşke öyle olsaydı da ebedi helake uğramasalardı. Allah, her varlığı bir hikmet üzere yaratmıştır. İnsan ise her varlığın üzerinde daha farklı bir hikmete binaen üstün meziyet ve kabiliyetlerle mücehhez kılınmıştır. Bu yapısıyla eşyayı dilediği gibi kullanıp arzu ve isteklerini yerine getirme gücüne sahiptir. Böylesine mükemmel güç ve yeteneklere sahip olarak yaratan bu varlığı Allah çürütüp yok olmaları için değil, imtihana tâbi tutarak hak ettiği yere oturtmak için yaratmıştır. Akl-ı selîm ile düşünenler, varlıklar arasındaki farklarını fark ettiklerinden, hakikate erişebiliyor ve dolayısıyla yapılan ilahi çağrıya da kulak veriyorlar. Ancak heva ve dürtüleriyle fıtratlarını bozanlar ise süfli arzularıyla akıllarını örttüklerinden, ilahi davetten yüz çevirirler. Oysa Allah, öldükten sonra yeniden dirilmeyi kabul etmeyenlere birçok oluşlarla mesaj vermektedir. Mesela bir tohum toprağa karıştıktan sonra nasıl zamanı geldiğinde yeşerip boy veriyorsa, insanın da aynen o şekilde yeniden diriliş için toprağa gömülmesi şarttır. Sürekli deveran eden, görünüp bilinen, çok tabii olan ve hiç yadırganmayan, şaşılmayan oluşumu kim sağlıyorsa, insanı da öldükten sonra dirilten O'dur. Bu basit benzetmeyi bile anlamak istemeyen nankör insanlar, elbette ki inkâr yoluna sapa-

caklardır. Kim gidip de geldi, gibi peşin bir retle dirilişi inkâr ederler.

Bakıp da görmeyen, işittiği halde duymayan, aklı olduğu halde anlayış hedefini saptıranlar akletmez güruhudurlar. İlk yaratmak mı daha zor, ikinci kez yaratmak mı daha zor? Varlığı yoktan var eden Allah için hiçbir şey zor değil, O bir şeyi murad ettiği zaman 'ol' deyiverip de oldurandır.[7]

Asıl zor olan, onların kendi akıl, idrak ve izanlarını örten cehalet kabuğunu kırmalarıdır. Çünkü önyargı ve peşin hüküm onların idrakini tersine işlettirmiştir.

Herkes de biliyor ki cesetler kabirde çürüyor. Fakat o toprakta çürüyen şey insanın ruhu değil, bedenidir. Ruhu iki mânâda işleyebiliriz. Mesela; Onlar uykuda iken, bedenleri yatakta iken ruhları nerelerde geziyor. Uykuda ruh var, irade ve şuur yok. Bir şey batırıldığında hissedebiliyor, sağa sola dönebiliyor, İradesiz bir şeyler yapabiliyor rüya âleminde. Uykudayken o ölüm şuur ölümüdür. Esas ölümde ise hem can, hem şuur, hem irade gidiyor. Bütün bunların cevabı nasıl verilemediği halde yaşanıyorsa ölümden sonra da ruhlar belli bir süre bilinmez bir âlemde vaktin gelmesini bekler ve vakti geldiğinde yeniden bedenlere iade edilip hesap meydanına sevk edileceklerdir.[8]

Herkes muhakkak Allah'ın vermiş olduğu nimetlerden istifade etme şansına sahiptir ve herkes akıl, kabiliyet, beceri ve gayretleri sonucunda bir şeyleri elde ediyor veya edemiyor. Sadece inananla inanmayanın arasındaki fark; birisi nimetlerden ilahi sınırlar çerçevesinde istifade ediyor diğeri ise sınır tanımadan, meşru, gayrimeşru demeden nimetlerden istifade ediyor. Pek tabii ki her istedikleri şeyi de diledikleri kadar elde edemiyorlar. İnananlarla

---

[7] Bkz. 16/38-40, 49; 19/67
[8] Bkz. 17/85; 26/193

inanmayanlar arasında bundan başka bir fark yoktur. Hayat seyri herkes için inişli çıkışlıdır. İmtihan soruları herkesi kuşatmaktadır. Savaş, hastalık, fakirlik, zenginlik her iki grup için de söz konusudur. Şu inkâr edenlere sorulmalı, acaba inandıkları zaman neyi kaybetmiş olacaklar? Belki biraz zevkleri kısıtlanacak, biraz da manevi anlamda sorumlulukları artacak. Zaten iyice düşünülse, insanların alabildiğine zevklerini tatmin etmeleri mümkün olmadığı gibi, sorumsuz yaşayabilmeleri de mümkün değildir. Hayatın kanun ve engelleri vardır.

❀ ❀ ❀

قُلْ يَتَوَفّٰىكُمْ مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

32:11 Deki: "Size müvekkel olan ölüm meleği canınızı alacak. (Ondan) **sonra da Rabbinize döndürül**(üp) **götürül**) **leceksiniz."**

İnkârdan sonra bu gerçeğin hatırlatılması, inkâr etmenin hiçbir yararının olmayacağına vurgudur. Allah, iradesiyle dilediğini dilediği zaman yaratır, yaşatır, vakti gelenin ruhunu alır. Doğarken onu karşılayan yakınları, ölünce de yine kendi elleriyle toprağın derinliklerine gömüyorlar. Bu ameliye, tohumu toprağa ekmek gibidir. Toprağın bağrındaki tohum, baharın gelişiyle nasıl yeşerip hayat buluyorsa, zamanı geldiğinde de insanlar da kabirlerinden kalkıp yeniden hayat bulacaklardır.

Herkes bu yolun yolcusudur. Ama kim ne kadar bu yolculuğun farkında? İnkâr edenler bir yana, inandım diyenler o günü ne kadar ciddiye alarak hazırlık yapıyorlar. Dünya ebediymiş gibi davranıp da meşru, gayrimeşru demeyip kim yanında ne götürebilmiş? Dünya fâni, ahiret bâki deyip kaç kişi yanında götürebileceği şeyin hesabıyla hareket ediyor? Hesaplar ölüp gidenin arkasından yapı-

lırken, kendi hesabını yapmayanların hayatında değişen bir şey olmaz.

İnsanoğlu hayatı boyunca vuslat ve ayrılığı beraber yaşar olmaktan kurtulamaz. Biri gelir biri gider, bir dönen dolaptır dünya. Kimi kısa, kimi uzun, gittiği yolda başına gelebileceklerden habersiz yolculuklar yapılır. Eller sallanır, gözler nemlenir, gönüller buruktur. Zordur sevenlerin ayrılığı. Güzeldir sevenlerin vuslatı. Bu ikisini hep beraber yaşarız.

Yeniden doğmaya hazırlık olabilecek bir duyguyla uyan, uyar! Kararlı ve azimli bir şekilde yoluna devam et! Bil ki nereye gittiğini bilen kişinin önünde bütün engeller kenara çekilir. Bâtıla giden yolları kapat ki hakka giden yolun yolcuları artsın. Selametle takip edeceğimiz yolu, yönü Rabbimiz Kur'an'la bildirmiştir. Oradaki işaret levhalarına dikkat ederek ilerlersek varırız menzile.

Ey yolcu! İmtihan bitinceye ve nihayet mutlu son gelip çatıncaya kadar dayan! Hak istikametinden bir an dahi geri durmamaya bak! Dünyadaki bütün yollar ölüme çıkar. Ölümden sonra da Allah'a gider.[9]

Dünyada da bazen acı, sıkıntılı, bazen mutlu ve sevinçli günleri yaşamıyor muyuz? Bütün bunlar bizlere ebedi âlemi anımsatırsa, elbette hayatımızı daha anlamlı, yararlı geçirmeye çalışırız. O kıyamet gününde, insanların dereceleri iman ve küfre göre değerlendirilip herkese hak ettiği karşılık verilecektir.[10]

[9] Bkz. 6/93, 94; 8/50; 13/23; 16/32
[10] Bkz. 3/162; 163; 17/15

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾

32:12 Günahkârların, Rableri huzurunda: "Ey Rabbimiz, gördük, işittik. Şimdi bizi (dünyaya) **geri çevir de güzel amel** (ve hareketler)**de bulunalım. Çünkü** (artık) **kati surette inananlarız"** (diye diye) **sernigûn** ([baş aşağı] olacakları) **zaman sen görsen** (onları)!

Gerçekten de o gün suçlu duruma düşmenin vahim manzarasını şöyle bir gözümüzde canlandırsak, mümkün değil inanan bir kimse bile bile bir günah işlemeye tevessül etsin. Ayrıca hiçbir insan da zaten ben suç işledim demez. Ama o kıyamet gününde ameller hassas terazilerde tartılıp sonuç açıklanacaktır.

Şu dünyada insanlar yaptıkları yanlış ve çirkin işleri birbirlerinden saklayabilirler veya bunları zorunluluk gereği yaptıklarını ifade edebilirler, hatta yapmadıklarını inkâr edip durumlarını kurtarabilirler ama o gün ilâhî adalette hesap vermekten kimse kurtulamayacaktır.[11]

Bu dünyada kötülük veya suç işleyenler de hep birilerine karşı mahcup olurlar. Yine insanlar bir şeyler hedeflerler, birbirlerinin takdirini kazanmak, beğenilmek, sevilmek isterler ama tembelliklerinden veya yanlış davranışlarından dolayı istediklerine değil davranışlarının karşılığına muhatap olurlar.

Bunları niye yaşıyoruz, yaşamak zorunda mıyız? Belki de bu durumları yaşamamız; ahirete yönelik haberlerin doğruluğunu iyice anlayıp o günü ciddiye alarak, bütün âlemin ve o yüce Rabbin huzurunda mahcup olmama veya istemeden, bir anlık gaflet sonucun-

[11] Bkz. 6/27-29; 20/111

da hoş olmayan hallerden Rabbine karşı hayâ edip hemen tövbe etmek içindir.

Fakat gizli-açık günahlarda ısrar edenler, tövbe edip hallerini düzeltmeyenler için ölüm anında pişmanlığın hiçbir faydası olmayacağı gibi geriye dönüş de zaten mümkün değil. Bu durum bazen dünyada da böyle olabiliyor. Yaptıklarınızdan pişman olup af dileseniz bile o suçun sizden götürdüğü veya başınıza getirdiği şeyin telafisi mümkün olmuyor. Ama ahiret için durum tamamen farklı, çünkü tövbe bütün pişmanlıkları telefi ediyor.

Kim içerisine düştüğü durumun kritiğini yapıp halini düzeltmeye çalışırsa iki âlemde de mahcup olmaktan kurtulur. Fakat düşünmeyen, öğüt ve uyarıya kulak vermeyen, hayatta başına gelenlerden ders almayanlar; o günle karşılaşınca hakikati anlar, gerçeği itiraf ederler, ama bunun bir faydası olmaz.[12]

❁ ❁ ❁

وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّى لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾

32:13 Eğer biz dileseydik herkesi elbette hidayete erdirirdik. Fakat benden (sadır olan Sünnetullah şu)**: "Cehennemi** (ceza olarak kâfir) **bütün cinlerden, insanlardan muhakkak dolduracağım!" sözü hak olmuştur.**

Allah, insanları çeşitli kabiliyetle donatıp hür iradeleriyle seçim hakkını kendilerine bırakarak imtihan etmeyi murad etmiştir. Akledip sağduyu ile ilahi daveti kabul ederek gücünce gereğini yerine getirenleri mükâfatlandıracağını müjdelerken; ilâhî davete

[12] Bkz. 2/160; 3/135; 4/17, 110, 111; 5/39

muhatap olduğu halde yüz çevirenlerin ise helak olacaklarını bildirmiştir.[13]

❁ ❁ ❁

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۖ إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ

بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

32:14 halde şu gününüze kavuşmayı unuttuğunuza mukabil tadın (azabı)! **Doğrusu** (şimdi) **biz de sizi unuttuk! Yapmakta** (ısrar) **ettiğiniz** (kötülükler) **yüzünden tadın o ardı arası kesilmeyen azabı.**

Onuncu ayetten beri yapılan açıklamaları dikkate almayanların son durumları açıklanıyor. İnsan için en acı şey; Rabbi tarafından unutulması veya hesaba katılmamasıdır. Bu gün Allah'ı, ahireti hesaba katmadan yaşayanlara verilen acı bir haberdir; unutulmak... Çünkü onlar, hayattayken Allah'ı unutmuşlardı ve yoldan çıkmışlardı. Bu insanlar o gün gerçekten unutulmayı ve toprak olmayı isteyecekler ama bu gerçekleşmeyecek. Aslında bu, somut bir unutma olmayıp kahırdan kaynaklanan mecazi bir ifadedir veya unutmaya karşı unutulmayı bir kısas gibi de düşünebiliriz. Yoksa hâşâ Allah, böyle bir gafletten beridir. O, her şeyi en ince detaylarına kadar bilir. O unutmaz, biz unuturuz.

❁ ❁ ❁

[13] Bkz. 4/111; 5/105; 7/179; 10/99

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾

32:15 Bizim ayetlerimize ancak öyle kimseler iman eder(ler) **ki bunlarla kendilerine öğüt verildiği zaman, onlar büyüklük taslamayarak yüzü üstü secdeye kapanırlar ve Rablerini, hamd ile tespih** (ve tenzih) **ederler.**

Fıtratlarındaki temiz duygularını muhafaza edenler, doğruluğa, erdeme olan iman davetini içtenlikle kabul ederek, Rabblerinden gelen emirleri yerine getirirler. Zaten fitrat gerçeğiyle vahyî veriler buluştuğunda ruh tercümanını bulup huzura erer. Bu, etkilenmek ve şuurlu hareket etmektir. Etkilenmek, korkulacak şeylerden sakınmak, arzu ettiği şeye sahip olma şevkini yakalamaktır. Yani donanımlı bir mü'min olmaktır. Bu bir idrak meselesidir. O mü'minler ki üşenmeden, çekinmeden, en ufak tereddüt göstermeden, zaaf ve tutkularına kapılmadan, Rabblerine karşı derin bir saygı, hürmet ve sevgi ile itaate hazırdırlar.

Eğer imanın gereği olan ayetlere uyulmuyorsa, harekete geçilmiyorsa bu sorgulanmalıdır. Özle, bilgi ile arasında bir engel vardır. Onun için bu engel, mekanizmayı çalıştıracak temeli sağlayamıyordur. Alınan bilginin ya yolu ya metodu yanlıştır ya da kişi zihninde kirli kalıntıları temizleyememiştir. Bundan kurtulmanın yolu da; vahye teslim olmuş bir kalple kesintisiz ilişki kurmaktır.[14]

Bu ayet okununca secde edilmesi, secde yapılması Resulullah'ın (as) sünnetidir. Ebu Hureyre, Resulullah'ın: "İnsanoğlu secde ayetini okuyup secde ettiği zaman, şeytan ağlayarak çekilir ve "Eyvahlar olsun! Âdemoğlu secde ile emrolundu, secde etti ve

[14] Bkz. 2/112; 4/69; 10/62

cenneti kazandı. Ben ise secde ile emredilince direndim ve sonum ateş oldu" dediğini rivayet eder.[15]

❀ ❀ ❀

تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا ۖ وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾

32:16 Yanları yataklarından uzaklaşır, korku ve ümit ile Rablerine dua ederler. Kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden de (hayra) **harcarlar.**

O mü'minler ki hayatlarını Allah'ın rızasına endekslemiş olduklarından, her işlerinde Rablerini hatırlayarak hareket ederler. Bir şeye yaklaşırsanız diğer şeyden uzaklaşmış olursunuz. Allah'a yaklaştığınızda günahtan uzaklaşırsınız. Cehennemden uzaklaştıkça cennete, bâtıldan uzaklaştıkça hakka yakın olursunuz.

Varlığın gerçek bilgisine ulaşanlar, tevazu ile sabah akşam Rablerinin rızasını ararlar. 'yataklarından uzaklaşırlar' ifadesiyle daha çok gece namazı düşünülür ve övgüye mazhar bir kalkıştır bu. Resul için bir emir olan bu namaz, ümmeti için nafiledir. Bu namazı kılmak elbette bir şevk verir ancak günümüzde şuursuz, şevksiz kimseler vakit namazı edaya üşeniyor, erteliyor, maalesef kılmayabiliyorlar. Bilinçsiz ve içselleştirilmemiş bir namaz ile ne miraca ne de kulluk bilincine erişilebilir. Yani ilmine sahip olunmadan yapılan işlerin hakkıyla yerine getirilmesi düşünülemez. Bu nedenle kulluktaki şuura erişilmelidir. İslâm'ın temel esprisinden uzaklaşmış toplumlarda, suya sabuna dokunmadan, herhangi bir bedel istemeyen nafilelere teşvik etmek insanı vebale dahi sürükler. Hatta daha üzücü bir gelişme toplumda revaç bulmuş, din adına bid'at ve

---

[15] Bkz. 16/48, 49

hurafeler insanlara benimsetilmiştir. İnsanlar da, bunları yapmazlarsa dininden taviz vermiş, dininden dönmüşçesine suçlanmamak için yerine getirmeye çırpınıyorlar. Hak için değil, halk için yapılan şeylerin Allah indinde bir makbuliyeti de olmaz. Kulluk, Allah'a karşı gelmenin uğratacağı azaptan korkarak itaatle rahmetinden nasiplenmek için vahiy doğrultusunda hareket etmektir.

Hayatlarını şuurlu imanla teçhiz edenler, dinlenir ama gaflete düşmez, eğlenir ama zevke sefaya düşmez, hem kendi üzerindeki hakkını, hem aile içerisindeki sorumluluklarını, hem de sosyal hayattaki rolünü dikkate alarak hareket ederler. Olayların kritiğini yapıp çözüm ve çare ararlar. Fakat bu yüksek vasıflı mü'minler az bir gruptur. Resulullah'dan (a.s) rivayetle "Kavi mü'min, zayıf mü'minden hayırlı ve Allah katında daha sevgilidir. Bununla beraber (mü'minin) hepsinde hayır vardır. Zira mü'min, Allah-u Teâlâ'nın tek olduğunu, ibadette hiçbir ortağı olmayacağını, O'na denk olabilecek hiçbir ilâhın bulunmadığını, ibadetin yalnızca O'na yapılacağını kalben ikrar eder ve zahiren amele dönüştürür. Allah'a karşı duymuş olduğu haşyetle boyun eğip O'na karşı gelmekten şiddetle sakınan, zaaflarından kaynaklanan kusurlarından rahatsızlık duyan ve toparlanıp Rabbinden bağışlanma dileyen, O'na tevekkülle himayesine sığınıp sancağı her şeye rağmen omuzlarında taşıyanlardır.[16]

İşte bu şuur, bu huşû, bu şevkle Rablerine yönelenler, O'nun dinini ihyada ve diniyle insanları ihya etmede her türlü infakta bulunmaya çalışırlar.

Karanlığa kahredenlerle Allah rızası için karanlıkları aydınlatanlar aynı mükâfatı alır mı? Önemli olan bu yola çıkmak, gücünce yol almaktır. Allah'ın verdiği imkânları kullanan bir mü'min, maddeten zayıf olsa dahi o kavîdir. Fiziken güçlü, Karun kadar zengin

---

[16] Bkz. 3/191; 8/2; 13/28; 17/79; 20/130; 25/64

de olsa bir kişi, Allah'ın verdiği nimeti onun yolunda kullanmıyorsa ona kavî demek, onu güçlü zannetmek bir aldanış olur.

Görülüyor ki mü'minler hayırlı kişilikler taşır. Bu hayrı işlemek için elbette güç ve imkânlara sahip olmak, onları kendisine, idaresinden mesul olduğu ailesine, sosyal anlamda sorumlu olduğu işleri bütün gücüyle yerine getirmeye çalışmalıdır.

❀ ❀ ❀

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ ۚ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

32:17 Artık onlar için, yapmakta olduklarına bir mükâfat olarak, gözlerin aydın olacağı (nimetlerden) **kendilerine neler gizlenmiş bulunduğunu kimse bilmez.**

Yukarda bahsi edilen mü'minler için dünya ölçüleri içerisinde tarif edilemeyecek olan mükâfatlar hazırlanmıştır. Orada ne isterlerse onunla ikram olunacaklardır.

İnsanoğlu cazip ve güzel olan şeylere sahip olma tutkusundadır. Gücünü, aklını kullandığı oranda israfa, lükse ve sefahate düşmeden, meşru daireleri aşmadan istifade edebilme şansına sahiptir. Ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın, dünyada her istediğine kavuşamaz; mutlaka huzurunu bozacak bir sebep olur. Kesintisiz ve sıkıntısız mutlu olmanın yeri cennettir.

❀ ❀ ❀

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾

32:18 Öyle ya, mü'min olan kimse, imandan hariç kişi gibi midir? Onlar (hiçbir zaman) **müsavi olmazlar.**

Elbette mü'min ile fasık, facir, cimri ile cömert, âlim ile cahil, akıllı ile deli, mütevazı ile mütekebbir, mazlum ile zalim, şuurlu ile şuursuz, meşru kazanç için çalışan ile çıkar için eğilip bükülen,

rüşvet, faiz vs. işlerle bir an evvel köşeyi dönmek için oradan buradan kırpan bir olur mu? Arabulmak, paylaşmak için çare arayanla, yangına körükle giden, laf götürüp getiren, yalancı, iftiracı kimse bir olur mu? Elbette bir olmaz. Biri istenilen, aranılan, sevilen iken; diğeri kaçılan, nefret edilen, istenmeyendir. İnsan olarak siz bunları bir tutmazken, âdil-i mutlak olan Allah bir tutar mı? Hal böyle iken nasıl olur da kötülükten yana tercih yaparsınız?[17]

❁ ❁ ❁

اَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحَاتِ فَلَهُمْ جَنّٰتُ الْمَأْوٰى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

32:19 İman edip de güzel güzel amel (ve hareket)**lerde bulunanlar için, yapmış oldukları** (iyi) **amellere mukabil, konak olmak üzere, Meva cennetleri vardır.**

Mü'minler bu müjdeye ahirette mutlaka nail olmakla beraber, dünyada da salih amellerinin bahşettiği huzuru yaşayacaklardır.

Değerli şeylerin korunması nasıl gerekiyorsa, imanın da korunması gerekiyor. Çünkü mü'minler, sorumluluklarının farkında oldukça ve sorumluluklarını yerine getirdikçe şerefli makamlara eriştirecek işleri içtenlikle yerine getirirler. O Allah ki vaat ettiklerine hak ettikleri ödülleri ziyadesiyle verecektir.

❁ ❁ ❁

وَاَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوٰيهُمُ النَّارُ كُلَّمَا اَرَادُوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا اُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِى كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

[17] Bkz. 3/162, 163; 8/4; 20/75

32:20 Fasık olanların barınacağı yer ise ateştir. Ne zaman oradan çıkmak isterlerse içerisine döndürülürler ve onlara: "Tekzip edegeldiğiniz o ateşin azabını tadın!" denilir.

İslâm'ı bilmeyen, anlamayanlar yoldan çıkarlar. Dolayısıyla her türlü çirkin, usulsüz ve ikrah edici işlerin içerisinde olurlar. Hevai zevkleri uğruna yapmadıkları kalmaz. Ama yine de halkların önüne çıkarak, yüzleri kızarmadan yaptıklarını örtbas etmeye çalışırlar. Yandaşlarını da yanlarına alarak halk nezdinde iyi imaj bırakmaya çalışırlar. Halk ise nefret ile bunları kınar, hatta bunların yanında çıkar umanlar bile geri planda bunlara lanet okurlar ama korktukları için ve umdukları çıkarı kaybetmemek için etraflarında dolanır, yaptıkları işleri alkışlarlar.

Dînî, ahlâki değerleri olmayan bu yozlaşmış insanlar, geçici zevklerin sarhoşluğuyla yaptıkları işleri savunur dururlar. Battıkça battıkları gibi ellerinden tuttuklarını da batırırlar.

❀ ❀ ❀

وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾

32:21 Biz o en büyük azaptan önce de onlara mutlaka yakın azaptan tattıracağız. Ta ki ricet (geri dönsünler) **etsinler.**

"El edna" en yakın ve an az manasındadır. Bundan maksat dünya azabıdır. Çünkü o, ahiret azabının karşısında en az şeklidir. Biri ne kadar acı verse de geçici, diğeri ise daim olacaktır. Bu haber ile Allah, Mekkeli müşrikleri; eğer Resulullah'a muhalefetten vazgeçmez iseler yakın bir azabı, yani dünyada girecekleri savaşlarda yenilgiye uğrayacaklarını, büyük azabın ise kıyamette gerçekleşeceğini işaret ederek ikaz etmektedir.

Bu ve benzeri ikazlardan anlıyoruz ki Allah, azabı, insanlar uyansın diye rahmetinden tattırıyor. Fakat akletmeyen, musibetlerden ibret almayanlar huysuz çocuklar gibidirler. Uyarsan, teşvik ve

ikaz etsen de bir türlü söz anlamazlar, ta ki bir cezaya çarptıracağınızı söyleyinceye kadar huysuzluklarına devam ederler.

Allah, gerek fertler, gerekse toplumlar üzerine gönderdiği azaplarla insanın çaresiz olduğunu, kendi üzerinde kendi mülkünü yöneten, kendilerine hükmeden başka bir gücün olmadığını hatırlatır. İnsanlar birçok imkânlara sahip olsalar da, iradeleri dâhilinde birçok şeyleri yapsalar bile yer yer en ufak işlerinde dahi meselelerini halledemezler. Servetleri, statüleri ve sevenleri uğrunda çare aramak için her şeylerini feda etseler bile bir hastalığı ve hastalığın ona verdiği zararı gideremezler.

Musibet anında müspet yönde duyguları yoğunlaştırıp kul olmaya, yapması gerekenleri yapmaya karar vermelerine rağmen, musibetlerin etkisi gittikten sonra eski haline dönenler, bu ikaza maruz kimselerdir.[18]

Azap, kötü fiillerin sonucunda verilen cezadır. O halde başa gelen sıkıntılarda: "Bunda ne gibi bir ihmalim var?" demeli ve varsa kusurlu hali düzeltip tövbe etmeli. Herhangi bir kusurunu tespit edemezse de, bu, Allah'tan benim için bir sınama ve arınma ameliyesi, deyip Rabbine iltica ederek sabır dilemeli ve ahiretteki sorgulama gününü hatırlamalıdır.

❁ ❁ ❁

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيٰتِ رَبِّهٖ ثُمَّ اَعْرَضَ عَنْهَا ؕ اِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِيْنَ
مُنْتَقِمُوْنَ ﴿٢٢﴾

32:22 Kendisine Rabbinin ayetleriyle öğüt verilip de sonra onlardan yüz çeviren kimseden daha zalim kimdir? Hiç şüphesiz ki biz günahkârlardan intikam alıcılarız.

---

[18] Bkz. 10/22; 17/67

Allah, insanlara, iyi ile kötünün, gerçek ile yalanın arasını ayırma kabiliyeti verdiği halde algılama melekelerini heva tutkusuyla yanlışa yönlendirip suç ve günaha fütursuzca teşebbüs edenleri Allah muhakkak cezalandıracaktır. Katade (ra) der ki: "Allah'ın zikrinden yüz çevirmekten sakının! Her kim Allah'ın zikrinden yüz çevirmişse en büyük aldanma ile aldanmış, en şiddetli darlığa düşmüş ve en büyük günahı işlemiş olur."

Yani iman ediyorum demek yetmez. Allah'ın emir ve nehiylerinin ciddiye alınması gerekir. Günahsızlık iddiası değil, günahı hafife almak günahtır. Uyarıldığı halde istek, arzu, beklenti ve çıkarlarına dokunduğu için onlardan rahatsızlık duyup sırtını dönenler, kendi kendilerinin zalimidirler.

❁ ❁ ❁

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِى مِرْيَةٍ مِنْ لِقَآئِهٖ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِىٓ اِسْرَآءِيلَ ﴿٢٣﴾

32:23 Andolsun ki biz Musa'ya o kitabı verdik. Şimdi sen ona kavuşmaktan şüphede olma. Biz onu İsrailoğullarına hidayet (rehberi) **yapmıştık.**

İlâhî davetten yüz çevirenlerin akıbetinin açıklanmasından sonra Hz. Musa'dan bahsedilerek, münkirlerin peygamberlere karşı takındıkları tavırların aynı olduğunu, Hz. Muhammed'in kendisinin de bu durumla karşılaşacağını; Hz. Musa münkirlere karşı nasıl mücadele verdiyse, kendisinin de büyük bir azimle mücadelesini sürdürmesi tembihi yapılmaktadır.

❁ ❁ ❁

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾

32:24 İçlerinden de, sabır (ve sebat) **ettikleri zaman emrimizle doğru yola sevk edecek rehberler tayin etmiştik ve onlar ayetlerimizi çok iyi biliyorlardı.**

İsrailoğullarından bahsedilerek, onlar arasında tüm eza ve cefalara rağmen iman erlerinin sabırla ilâhî yolda yürüdüklerinin sebebi açıklanıyor. Onlar ilâhî daveti çok iyi anlamış olduklarından, havai eğilimlerin, dış baskıların insanı içerisine düşürdüğü zulmü, zilleti fark ettiklerinden, insanların uyanması için gereken mücadeleyi verdiklerinden, toplumları arasında şerefli, izzetli önderler konumuna yükselmişlerdir.[19]

Tabiî ki, tarihe şanlı imzalar atarken bu önderler birçok sıkıntılar çekmişlerdir. Sıkıntıya karşı yapıcı, önleyici, tedbirli duruşlar güzel sonuçlar getirir. Fakat sıkıntılara karşı sabırsız olmak, agresif davranmak, aceleci tutumlar sergilemek, vazgeçmek veya taşkınlıklara sebep olmanın da zararlı sonuçları kaçınılmaz olur.

Demek ki bir işi başarabilmek için öncelikle o işin ilmini bilmek ve süreç içinde o konudaki her türlü engele ve olumsuzluğa karşı ciddi bir sabır göstermek, tedbirleri almak gerekiyor.

'Kitab'ı idrak edip yaşamak yerine kendi zan ve vehimleriyle hareket eden, 'Kitab'a uyacaklarına statülerini, mevkilerini, durumlarını, konumlarını korumak için 'Kitab'ı kendilerine uydurmaya çalışan toplumların tarih seyrindeki durumları hep içler acısı olarak kayıtlıdır.

Hayat rehberi olmaktan çıkarılıp simgesel ve törensel bir kutsala dönüştürülen din ile insanlar terakki edemezler. İşte sayısı çok olmasına rağmen Müslümanların içerisine düşmüş oldukları zillet de bundandır.

---

[19] Bkz. 21/73; 24/55

Ayette de belirtildiği gibi doğruluğuna kesin inanılan din yaşanılır ve uğrunda mücadele verecek bir ümmet oluşturulursa, onların içinden idareye yön veren önderler tayin edilir.

Bu önderlik gerek bireysel, gerek ailevi, gerek toplumsal, gerek yerel ve gerekse ulusal anlamdaki boyuta varacak bir önderlik olabilir. Bu önderlerden biri olmak için çalışmaya değmez mi? O gün yüzü ak bir şekilde önderlerden olarak yanında kurtulmalarına vesile olduklarıyla Allah'ın huzuruna çıkıp onur ve payeyi taşımaktan daha iç açıcı ve mutluluk verici ne olabilir? Yüce Rab tarafından sunulan mükâfat ve iltifat ne büyüktür.

Rabbim, iman eden, ilâhî mesajı bütün duyu ve duygularıyla samimi olarak yaşayan ve dînini dava edinen önderlerinden olmamız için bizlere yardım et.[20]

❁ ❁ ❁

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾

32:25 İhtilaf etmekte oldukları şeyler hakkında muhakkak ki Rabbin, (Evet,) **O, kıyamet günü onların aralarında hükmedecektir.**

Allah, vahye muhatap olanlar için birliği sağlayacak, tefrikadan sakındıracak hususları açıklamıştır ki fitne ve zulmün önü alınsın. Dîni tahrif etmek, İslâm ümmetini tefrikaya sürükleyecek davranışlarda bulunmak büyük zulümlerdendir. Bu ve birçok ayetlerde, din hakkında ihtilafa düştüklerinde, meseleyi vahiyle çözmeye çalışmadan zanlarını, çıkarlarını, ideolojik tasarımlarını, kavmî saplantılarını öne çıkararak sapıtan ve dînî motiflerle süsleyip bilmezlerin aklını, fikrini, davranışlarını bulandıranların dünyada sebep oldukları facialarî birazcık düşünseler, nelere mal olduğunu

[20] Bkz. 25/74

görürler. Bu şekilde İslâm ümmetine zarar verenler hakkındaki hüküm o gün açıklanacaktır.

❀ ❀ ❀

أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ ۚ إِنَّ

فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

32:26 Biz onlardan evvel nice nesiller helak ettik. Yurtlarında kendileri de gezip duruyorlar. (Bu) **onları hidayete sevk etmedi mi? Bunlarda elbette ibretler vardır. Hâlâ dinlemeyecekler mi?**

Evet, gerek tarih kitaplarından, gerek ilâhî kaynaklardan kendilerine ulaşan bilgi ve belgelere bakmıyorlar mı? Nice büyük denilen uygarlık ve medeniyetler, iyilik ve itaatten yüz çevirip hırs, heva ve çıkar tutkularına yönelince, çözülüp dağılarak sonunda yok olmuşlardır.

Her şeyin, her gücün bir başlangıcı ve bitişi vardır. Görmüyor musunuz, işitmiyor musunuz? Hâlâ ibret alıp davet edildiğiniz hakka hak olarak dönmeyecek misiniz?! Her dünyaya gelen gidecektir. Ama gidişin şekli önemlidir. Güzel yere, cennet yurduna gitmek isteyenler, hakikatlere kulak verip rablerine itaat etmelidirler. Dîni tahrif eden, İslâm ümmetinde tefrika yaratıp ümmetin belini kıranlar bu güzel yurda girebilirler mi acaba!?

❀ ❀ ❀

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ

أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾

32:27 Suyu kupkuru ve çorak yere sevk ettiğimizi, onunla gerek hayvanlarının, gerek kendilerinin kısmen yiyegeldikleri ekini çıkarmakta olduğumuzu da görmediler mi? hâlâ da görmeyecekler mi?

Evet, o yüce Mevla, kupkuru toprağa suyu, haktan uzak olan gönüllere de ilâhî nuru göndererek hayat bahşediyor. Biriyle beden sıhhatinizi, diğeriyle de ruhunuzu besleyerek sağlıklı bir ömür sürdürmenizi istiyor.

Ey insanlar, düşünün! Şu su ile kupkuru toprağa hayat veriyor ve oradan çıkan mahsullerle yine canlılara hayat verecek gıdalar ihsan ediyor. Ama yer yer o hayat veren su felaket ve çeşitli helaklere de sebep oluyor. Aynen bunun gibi size hayat verecek şeylere çağıran Allah ve Resulü'nün davetine icabet etmez iseniz, sizin için rahmet olacak ilâhî vahiy helakınız olacaktır. Hâlâ bunları gördüğünüz halde ölümden sonra yeniden dirileceğinize inanmayacak mısınız? [21]

❁ ❁ ❁

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

32:28 Diyorlar ki: "Eğer doğru söyleyiciler iseniz o fetih ne zaman?"

Bu ayet mü'minleri güçsüz görüp alay edenlerin sorusu olduğu gibi, inananların Resul'e zafer ne zaman diye sormaları da olabilir. Fakat daha çok münkirlerin, sizin gücünüz ne ki bize karşı koyabilesiniz, en iyisi bize boyun eğin, diye yüreklere korku vermeye çalışıyor olmaları ihtimali daha büyüktür.

Onlar alay ededursunlar, alay ettikleri şey kendilerini kuşatacaktır. O gün bu gerçeği doğrulayacaklar ama kendilerine bir yararı

---

[21] Bkz. 17/82

olmayacaktır. Bu, gerek dünyada ve gerekse ahirette olsun. Azabı acele istemeleri veya geldiğinde ertelemeleri mümkün olmayacaktır. Onlar Allah'ın kendilerine verdiği süreyi geciktirmesindeki hikmetinden habersiz bulunuyorlar. Hâlbuki onlar isteseler de bu süreyi öne alamayacaklardır. O her şeyi bir hikmete binaen icra eder. Vakti geldiğinde Onun iradesinin önüne geçebilecek hiçbir güç ve engel yoktur. 25. ayette de belirtildiği gibi, "O gün insanlar arasında hüküm verilecektir." 29. ayet de bu gerçeği haber vererek mü'minlerini teselli ediyor.

❁ ❁ ❁

قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾

32:29 Sen de söyle "Fetih günü, o kâfirlere imanları fayda vermeyecek, kendileri(nin yüzlerin)**e de bakılmayacak."**

Yirmi dördüncü ayetin sonunda kazanılacak zafere, yani Mekke'nin fethedileceğine işaret ediliyor. Müşrikler ise buna asla o gün ihtimal vermiyorlar ve sık sık "Hani sizin vaat ettiğiniz fetih günü?" diye alay ediyorlardı. Allah ise inananlarının; dinlerine sarılmalarını, onlara karşı bununla mücadele vermelerini istiyor. O fetih günü kıyamettir. O gün Allah, kulları arasında hükmedecek, haklıyı-haksızı, mü'mini-kâfiri birbirinden ayıracaktır.

Ey inananlar, bütün bunları düşünün! İmanî değerlerinize sarılıp bir kelime etrafında toplanın! Allah'ın rızasına sarılın. Dininizi dava edinip gönlünüzü ve gönülleri fethederek, hem de müşrikleri hezimete uğratarak zafere erersiniz. Nitekim o zaman Bedir Savaşı'nda mü'minler fethe ererken, müşrikler hezimete uğramışlardı ve Kureyş'in ileri gelenlerinin çoğu ölmüştü.

❁ ❁ ❁

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

32:30 Artık onlardan yüz çevir, (inecek azaplarını) **bekle. Çünkü onlar bekleyicidirler.**

Bırakın onları, onlardan size gelecek yararları! Sizin imanınız, size hayır ve hikmetleri sunan tükenmez hazinedir. O müşriklerden yüz çevirin! Rabbinizin ilâhî rahmetini tebliğ etmeye devam edin! Yılmayın! Engelleri aşın! Bu rahmet uğruna her mücadele, size şeref, onur ve saadetinizi kazandıracaktır. "Rabbinizden size vahyolunana uyun! Ondan başka ilah yoktur. Şüphesiz Allah, size olan vaadini yerine getirecek, muhalefet edenlere karşı size yardım edecektir. Hiç şüphesiz O, vaadinden asla dönmez. O'nun sizin hakkınızdaki hikmetini hakkıyla kavrayamazsınız. Siz O'na ittiba ettikçe hikmete ram olursunuz.

Rabbimiz, imanda tahkik, amelde ihlâs, davada gayret, azim ve sabır ihsan et! Bizleri dünya sevgisi, ölüm ve eza tutkusuyla rehavete düşmekten koru! İlâhî kelamınla ruhlarımızı dingin kıl! Nasiplenmek için bize yardım et! Allah bize yeter, diyenlerden kıl bizleri!.

صدق الله العظيم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

AHZÂB SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş- şeytani'r-racîm
Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Giriş

Ahzâb, hizb kelimesinin çoğulu olup guruplar, bölük, parti, taraftar, askerî birlik anlamına gelir.

21. âyette Ahzâb savaşından bahsedildiği için sûreye bu ad verilmiştir.

Ahzâb savaşı ile ilgili kısım hariç tutulacak olursa, tamamen içtimai konuların yer aldığı bu sûrenin ilk âyetleri, Hz. Peygamberin, insanların kınamasından değil; Allah'tan çekinmesi, onların sözlerine aldırış etmeden indirilen vahye uyup gerisini Allah'a bırakması doğrultusunda açık uyarı ile başlar.

Sûrede İslâm topluluğunun, aile müessesesinin korunması, teşri'e ait esasların açıklanması ve selim akla ters düşen gelenek ve törelerin İslâmî düsturlara göre ayarlanması konuları yer almaktadır.

Rivayetlere göre, bir takım ileri gelen müşrikler "Uhud" savaşından sonra Medine'ye gelmişler, münafıkların lideri Abdullah Bin Ubey'in evine misafir olmuşlar. Hz. Peygamber bunlara, kendisiyle görüşmek için eman vermişti. Bu görüşme esnasında Resulullah'a: "Sen bizim taptıklarımızı diline dolamaktan vazgeç, "Onlar menfaat sağlayabilir, şefaat edebilir, de, biz de seni Rabbinle baş başa bırakalım." dediler. Orada bulunan Müslümanların canları sıkıldı, onları öldürmek istediler. Bunun üzerine verilmiş olan emanın bozulması konusunda Allah'tan korkmalarını; Allah'ın, Resulü'nün ve mü'minlerinin düşmanı olan kâfirler ile münafıkların sözlerine inanmamaları, onlara boyun eğmemeleri gereği hatırlatıldı.[1]

Sûrede hendek ve diğer adıyla Ahzâb gazvesinin çeşitli durumları da anlatılmakta. Zeyd Bin Harise'nin, hanımı Zeyneb binti Cahş ile olan münasebetlerinden söz edilmekte. Mü'minelere ahireti tercih etmeleri, takvalı olmaları öğütlenmekte.

Sûrede itikad, itaat, ahlâk ve muamelat hususunda takip edilecek hususlar ile bireysel, sosyal, içtimaî ve ailevî hususlar ele alınmaktadır.

Sûrede, kuvvetli iman sahibi mü'minlerin; kâfirlerin, münafıkların hile ve tuzağından kurtulmalarının yolunun ancak ilâhî vahyi hayat tarzı edinmeleriyle mümkün olacağı; Allah'ın koyduğu hükümler dışında, insanların hangi sebeple olursa olsun ortaya sürdükleri iddiaların dinden kabul edilmeyeceği açıklanıyor.

[1] Bkz. 2/204

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾

33:1 Ey peygamber, Allah'a ittika et, kork. Kâfirler ve münâfıklara itaat etmekten Allah'a sığın. Şüphesiz ki Allah hakkıyla bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.

O yüce Mevlâ âlimdir, yarattığı varlıkların ihtiyacını bilen ve her varlığa yapacağı işlerin ilhamını verip ona göre de ihtiyaçlarını belirleyendir.

Hâkimdir, her şeyi hükmü altında tutar. Hiçbir güç O'na baş kaldıramaz; dilediğini kendi sünnetine göre vakti geldiği an yapandır; dolayısıyla Müslümanların Allah-u Teâlâ'nın hükmüne boyun eğmekten başka kurtuluş yolu yoktur.

İslâm akideden ibarettir. Ona ilave ve eksiltme yapılamaz. Yani ben Müslüman'ım diyenler her işini ilâhî emirler doğrultusunda yapmak zorundadır. İlâhî emirleri dikkate alarak yaşamaları için Kitaplarını fıkhedip gereği gibi amel ettiklerinde, maddi-manevi terakki edeceklerdir. Müslümanlar, kâfirlerin sahip oldukları güç ve imkânlara aldanmayarak, zaafa kapılmadan, kendi kabullerine, beklentilerine, felsefelerine ve geleneklerine takılmayarak, Allah'a ittiba etmede tereddüt göstermemeliler.[2]

Siyaset ve savaş stratejisini dikkate alarak; karşılarındaki güç, muhalefet ne olursa olsun onlara itaat etmemeliler. Çünkü kâfirler ancak aciz kaldıklarında anlaşma teklifinde bulunurlar. Bunun dışında ellerinden gelse asla eman vermezler.[3]

---

[2] Bkz. 6/51; 7/2; 9/73; 5/52
[3] Bkz. 2/27, 100; 8/56; 9/8, 13

Bu ilâhî emir üzerinde ciddi ciddi düşünülmelidir. Kâfirlerin reylerine rastgele uymak, içtimai kanun ve nizamda koalisyona girmek insanı şirke ve nifaka sürükleyebilir.

Allah'ın dînini hâkim kılmaya çalışanlarla uğraşan, zorla ve hileyle kitaptaki doğruları engelleyenlerle zorda olsa gücünce mücadele etmeleri gerekir Müslümanların. Ama günümüz ekseri Müslümanları böyle bir mücadeleyle bir yerlere gelinmeyeceğini ileri sürerek Batılı sistemin üzerine bina edilen parti gurupları etrafında toplanarak, ille de iktidar diyerek, uzlaşma, anlaşma yolunu tercih eder olmuşlardır. Ama bu yaklaşım İslâmî anlamda ne kazandırdı Müslümanlara?

Eğer gerçekten bu parti ve guruplar hakka hizmet, halka hizmet ise neden bir araya gelemiyorlar? Niye biri diğerini dışlıyor veya ayağına çelme takıyor. Yoksa bugün gerçekten hakka hizmet halka hizmet adına ortaya çıkanlar birleşseler hangi güç onları yenebilir?

Ama şu bir gerçek ki tevhidi hâkim kılmak için yola çıkmayanlar ne bir araya gelebilirler ne de bu çarkı döndürenler buna müsaade ederler.

Bu çalışmaların elbette faydası var. Her gurup ve her parti kendi taraftarlarını ihya ediyor veya daha temiz eller eliyle daha yararlı hizmetler veriliyor. Ancak bu koalisyon daha çok şirkî sisteme kan veriyor ve tevhidî gerçeğin üstünü küllüyorsa bu felaketin zararı nasıl telafi edilecektir? Dünyevî yarar ve maslahat uğruna böylesi şeylere ehven-i şer diyerek sarılmak mı? Yoksa Resulullah'ın hilfu'l-fudûl uygulamasını dikkate alıp tevhidî mücadeleyi vererek, tabandan ıslahat girişiminde bulunmak mı?!

Resulullah (as), dünyevi anlamda hangi teklif sunulmuşsa: "Güneşi sağ elime, ayı da sol elime verseniz, yine de dâvâmdan vazgeçmem!" diyerek, idarede onlarla asla koalisyona girmemiştir.

Dırar mescidi olayı üzerinde düşünülmelidir. Peygamberin gidip o mescidde namaz kıldırmasının ilk bakışta mü'minlere ne zararı olacaktı? Fakat bu, münafıkların faaliyetlerine meşruiyet kazandırmış olacaktı. Bunun için Resul bundan da men edildi.

Dinlerarası diyalog da böyledir. Münkirlerin gerçekten Müslümanların fikirlerini, düşüncelerini öğrenip de hak vermek, hukuklarını gözetmek gibi bir düşünceleri asla olmaz. Çünkü "Onlar Allah'a da, Resul'üne de mü'minlere de düşmandırlar. Onlardan sakının!" buyrulmaktadır. Olacaksa diyalog, insanlık hak ve özgürlükleri üzerinde olmalıdır. Asla bir münkirle din adı altında uzlaşmaya, idarede koalisyona girilmemelidir. Ve güçleri varsa onları sosyal, siyasal alanda ve ekonomide asla iş başına getirmemelidir.

Bir realite olarak her iktidar sahibi kendine hizmet edecek elemanları seçer. Müslümanlar bu prensibe daha çok dikkat etmeliler. Buna dikkat etmeyenler kendi elleriyle tehlikelerini hazırlarlar.

Münkirler her dönem çeşitli sinsi planlarla, gelişen İslâm'ın önünü almaya çalışırlar.[4]

Unutulmasın, Müslümanlar geçmiş tarihlerde Kitaba sarılarak dünyanın birçok yerlerine hâkim olmuşlardı. Ama ne zaman ki Kur'ân ile iletişimlerini bozdular, gerileme baş gösterdi ve bugünki içinden çıkılmaz duruma düştüler. Müslümanlar, 2. âyette olduğu gibi yapacakları her iş ve davranışta muhakkak vahyi dikkate alarak hareket etmeliler.

❁ ❁ ❁

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾

33:2 Sana Rabbinden ne vahy olunuyorsa ona uy. Muhakkak ki Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır.

---

[4] Bkz.18/15; 27/79; 28/17

Bu, iman edenler için çok ciddi bir uyarıdır. Bir Müslüman ne pahasına olursa olsun kendi değerlerine göre değil; Allah'ın rızasını öne alarak hareket etmelidir.[5]

Allah, herkesin neyi hangi amaçla yaptığını bildiği gibi içinizden sizleri o işe sevk eden sebepleri de bilir. O halde ey iman edenler, vahyi fıkhederek Allah' a ittika edin! Çünkü bu nizam, usul ve kaidesine göre tertiplenmiş bir dîndir. İşin içerisine gaflet ve heva girdiğinde her türlü usulsüzlük baş gösterir. Böyle bir tehlikeden sakınmak için vahyi veriler doğrultusunda Allah'a ittiba ve ittika edilmelidir.

❁ ❁ ❁

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

33:3 Allah'a güvenip dayan. Koruyucu olarak Allah yeter.

Birinci âyet-i kerimede özellikle akideden bahsediliyor, ikincisinde ise bu akideyi yaşamak için vahye uymaya; burada ise akdine sadakat göstermesi hususunda Rabbe dayanarak yaşamaları öneriliyor.[6] Akide, itikad; anlaşmaya varıp taahhütte bulunmaya, yapacağı işi, söz vererek üzerine alma, yüklenme anlamına geliyor. Tabi bu akidenin takip ettireceği yola da şeriat deniliyor.

Şeriat; geniş yol, ilâhî kanun, dînin amel, uygulama ile ilgili hükümlerin bütünü, İslâm hukukunu dikkate alarak belirlenen yolda yürümektir.

Bu akideyi şeriat üzere anlayıp Allah'ın dînini yerine, zamanına göre acil olanı, öncelikli görevleri belirleyerek bu dîni yaşar hale getirmektir. Bunu dikkate alarak yaşamak da, Allah'a karşı gelmekten sakınma uyanıklığı içerisinde olmaktır.

---

[5] Bkz. 16/106; 18/20; 26/10

[6] Bkz. 3/150; 4/45; 8/40, 64; 22/78

Bu da O'nun daima gözetiminde, denetiminde, kontrolünde olduğunu hissederek, aklı da diri tutup yaşamaktır. Bu terimler hakkıyla kavranılırsa Allah'a ittika hususunda kimseden çekinmeden, hiçbir beşeri kaygıya düşmeden, Allah'a tevekkül ederek bu ilâhî yolda ilerlemeye çalışılır.

Mü'minler, içerisinde bulundukları şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun görev ve sorumluluklarını imkânları dâhilinde yerine getirdikten sonra Allah'a güvenip dayanırlar. Allah'ın mutlaka sonucu güzel bir biçimde, en hayırlı bir şekilde uygulayacağına gönülden inanırlar. Çünkü kendilerini kendilerinden daha iyi bilen ve haklarında hayırlı kararlar veren Allah'tır.

Allah'ı bu anlamda gereği gibi tanımışsak, neden O'na güvenip dayanarak himayesine sığınmayalım. Ondan başka mutlak anlamda himayesine sığınılacak başka bir güç var mıdır?

Bu sığınma fiili olarak O'na itaatten geçer. Ne kadar itaat edersek o kadar O'nun himayesine sığınmış oluruz. O'nun himayesi de bu kayda bağlıdır. "Yarabbi sana sığındım, sana tevekkül ettim!" deyip yerimizde oturmak değildir tevekkül. O'nun himayesine girmek demek, başına hiçbir şey gelmeyecek, sıkıntı çekmeyeceksin anlamında da değildir. İnsanlar emirlerin sebep ve hikmetinin bir bölümünü anlasalar bile haklarındaki Allah'ın muradını hakkıyla tespit edemezler. Bu nedenle Allah'a teslimiyet ve tevekkülde, umutsuzluğa, endişeye, taşkınlığa ve ye'se yer yoktur [7]

Tevekkül eylemsiz, işlevsiz, atalet üzere bir bekleyiş değil; sabırlı bir gayret ve direnişte devamlılıktır.

İnsanın hiçbir şey yapmaması mümkün değildir. Herkesin mutlaka müdahale edebileceği, dâhil olabileceği, üstesinden geleceği küçük-büyük işler vardır. Olaylar karşısında aciz ve çaresiz kalakalmak mü'mine yakışmaz.

---

[7] Bkz. 3/186; 6/17; 14/12; 27/79

Mesela Bedir savaşında sayı ve teçhizat bakımından Müslümanlarla müşrikler arasında büyük bir dengesizlik olmasına rağmen Müslümanlar, imanlarından adlıkları güçle Allah'a tevekkül ederek düşmanın üzerine yürümüşlerdi.

Böylesi durumlarda korku ile paniğe kapılıp kaçmak, düşmanın cesaretinin artmasına vesile olurken; teslimiyet ve tevekkül şuuru insanı motive edip güçlendirir.

Bu oluşun adına ister tevekkül ister ittika diyelim, insanı motive eden tek faktör; ilim ve zikir uyanıklığı içerisinde olmaktır. Tevekkül de, ilim ile içselleştirilmiş bir imanla kazanılır.

Allah, aczi, gevşekliği, tedbirsizliği ayıplar: kişiye düşen işini önceden iyi düşünmek, tedbirli bulunmak ve hakkını iyi müdafaa etmektir. Bu derece ihtiyatlı olunduğu halde yine bir şey olursa, bir haksızlığa uğrarsa kişi, işte o zaman, hasbiyallahu ve nimel vekil" der.[8]

❁ ❁ ❁

مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِىْ جَوْفِهٖ ۚ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـِٔىْ
تُظٰهِرُوْنَ مِنْهُنَّ اُمَّهٰتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَآءَكُمْ اَبْنَآءَكُمْ ۭ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ
بِاَفْوَاهِكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَقُوْلُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيْلَ ﴿٤﴾

33:4 Allah bir adamın içinde iki kalp yaratmadı. Kendilerinden "zıhar" yaptığınız karılarınızı o, sizin analarınız (yerinde) **tutmadı**(ğı gibi) **evlatlıklarınızı da** (öz) **oğullarınız** (gibi) **tanımadı. Bu sizin ağızlarınızdaki lafınızdır. Allah, hakkı söyler ve o,** (doğru) **yolu gösterir.**

---

[8] Bkz. 26/217

Küfürle iman, nifakla salih amel bir insanda bulunamaz. Bir insan hem sosyalist hem Müslüman, hem Hıristiyan hem Müslüman hem de Yahudi olamaz. Bir gönülde birçok duygu olur, ama dîn ve ideoloji ile karışık İslâm yaşanmaz.

Seyyid Kutub'un ifadesiyle: "O bir kalb taşımaktadır. Öyle ise yürüyeceği yolu tek olmalıdır. İman ve amellerini değerlendireceği terazisi de tek olmalıdır. Bu teklik bozulursa dağılmalar, parçalanmalar ve haktan sapış ve nifaka kayışlar başlar.

İnsan, edebini ve ahlâkını bir kaynaktan, şeraitini ve kanunlarını başka bir kaynaktan, iktisadi ve içtimai prensiplerini bir üçüncü kaynaktan alamaz.

Akide sahibi kimse tam bir itikada sahip olsun da, sonra da bütün hayatının bölümlerinden bir bölümünde –bu isterse küçük olsun– bu imanın icaplarından ve ona mahsus değerlerden sıyrılsın! Bu mümkün değil! Yine böyle bir kimsenin imanına muhalif bir söz söylemesi veya bir harekette bulunması ve böyle bir niyetle niyetlenmesi veya bir tasavvur taşıması –eğer bu iman, özünde taşıdığı hakiki bir iman ise– hiçbir surette mümkün olmaz. Zira Allah, insanda birden fazla kalp yaratmamıştır ki, başka kanuna, başka düşünceye, başka ölçüye boyun eğebilsin. Bir insan iki yolda birden yürüyemez. Düşünürsek, vücutta kalpten başka organlar hep çifttir. Vücutta kalbin önemi ne kadar hayati ehemmiyet arz ediyorsa dînde vahdeti oluşturmak daha da önemlidir. Bu hem dünyevî hem de uhrevî cezayı mucip kılar. İnsanlar iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı, hakkı-bâtılı görüp ayırabilme kabiliyetine sahip yaratılmıştır. Fakat bunlarda hakkıyla isabet edemeyeceğinden veya zaaf ve tutkularının tesirinde kalabileceğinden, Allah, elçileri aracılığıyla gerçek ve hak olan tek yolda istikamet üzere nasıl yürüyeceklerini kendilerine göstermiştir.

Bütün Müslümanlar, hangi etnik guruptan olursa olsunlar, bir kavim, bir ırk olarak değil de takvaları ile değerlendirilirler. İnsa-

noğlu günah, hata ve kusurlarla iç içe olabilir ama bu dini başka bir ideolojiyle harmanlayamaz. Tam bir teslimiyetle Allah'a inanır ve beşer olarak kusurları için de af diler.

Âyetin, zıhar yapamazlar, ifadesiyle de ortaya koyuluyor ki, hiçbir beşer kendi tutku, kültür ve geleneğiyle bu dini yaşayamaz, İslâm'ı yaşamak isteyenler, tüm cahilî kültür ve geleneklerini bir tarafa bırakıp emrolundukları gibi dosdoğru olmaları gerekir.

Nitekim İslâm'la buluştukları halde evlatlıklar ve boşanma fillerinde cahiliye gelenekleriyle hareket edenler uyarılmışlar ve bizzat o günün şartlarında en çok kınanan bu durum peygamber eliyle düzeltilmişti.

Arap geleneğine göre, bir adam karısına "Sen bana anamın sırtı gibisin!" dedi mi, artık ona yaklaşamaz ve geri dönemezdi. Üstelik bu şekilde boşanan kadın yeniden evlenemezdi. Ve ölünceye kadar kocasının kontrolünde kalmaya mecbur olurdu. Evlatlıklar da böyleydi. Onlar da öz evlat yerine koyulup ona göre muamele yapılırdı. Bu nedenle gerçek oğullara ve kızlara uygulanan evlilik sınırlamaları evlatlıklara uygulanamazdı. Mahsurlarından dolayı Allah evlatlık edinmeyi yasaklamıştı. Bir insanın hanımı annesi olamayacağı gibi, başkasının evladı da asla öz evladı olamaz.

Çocuklar babalarına nisbet edilmeli; babaları yoksa onlar dinde kardeşler ve yakın dostlar olarak bilinmeli. Başkasının çocuğunu alıp beslemek, okutmak ve mahremiyete dikkat etmek şartıyla sevaptır. Ama onları öz evlat yerine koymak, ona göre işlem yapmak meşru değildir.

Allah'ın sınırlarını kendi geleneklerine göre ters geldiği için benimsemeyip kınayanlar, Allah'a karşı isyan etmiş olurlar.

Cahiliye dönemine ait bu yasa karşısında zor durumda kalıp hakkını yılmadan arayan bir kadının hikâyesi:

Nakledildiğine göre Evs B. Sabit, aralarında geçen bir tartışma sebebiyle Havle binti Salebe'ye öfkelenerek; "Sen bana anamın

sırtı gibisin!" dedi. Toplumda cari olan yasaya göre bu söz, aile hayatına son veren ve yuvayı yıkan bir sözdü.

Havle, bir çıkış yolu bulurum ümidiyle Allah'ın elçisine geldi ve: "Ya Resulullah! Evs beni nikâhladığında ben genç idim, şimdi yaşım ilerledi birçok çocuklarımız oldu. Bugün de kalkmış sen bana anam gibisin diyor. Ben boşanmak, çocuklarımdan ve yuvamdan ayrılmak istemiyorum." dedi.

Resulullah: "Ben bu güne kadar, bu hususta başka bir şeyle emrolunmadım, bana göre sen Evs'e haram olmuşsun." dedi.

Havle: "Ama ya Resulullah, O, talak sözünü hiç kullanmadı!" deyince Resulullah, böylesine hayatî bir meselede hükmün Cenab-ı Allah'tan gelmesini yeğledi ve kararlılıkla; sen haram olmuşsun, sözünü tekrarladı.

Bundan da anlaşılıyor ki, hakkında yeni bir hüküm indirilmediği sürece toplumda cari olan geleneğin hükmü geçerlidir ve peygamberler de o geleneğe uyarlar.

Havle, toplumda tabu haline getirilmiş bir yasanın hükmünü tek başına değiştiremeyeceğini ve Resulullah'ında, Rabbinden, bu konu ile ilgili yeni bir hüküm gelmedikçe bir şey yapmayacağını anlayınca doğrudan Allah'a yöneldi ve:

"Allah'ım, yalnızlığımın şiddetini ve bana zor gelecek olan ayrılığımın acısını sana şikâyet ediyorum; küçük çocuklarım var, onları kocama bıraksam zayi olacaklar, kendim alsam aç kalacaklar." diye ağlıyor ve Allah'ım bir vahiy indir, diye yalvarıyordu.

Bu esnada Resulullah'a (as) vahiy alameti belirdi, bir süre sonra da tebessüm ederek başını salladı: "Ya Havle, Müjde!" buyurdu ve 58. sûrenin 1. ve 6. âyetlerini okuyarak bu yanlış geleneği kaldırdı.

Kur'ân-ı Kerim'in bu âyetlerinden anlaşılıyor ki, genel anlamda yasalar, özel olarak da adet, töre ve gelenekler toplumun huzur ve saadetine katkıda bulunuyorsa, bunların her biri bir değer olarak

anlam ifade eder. Aksine bu örnekte de olduğu gibi bireyleri sıkıntıya sokuyor, toplumda huzuru sağlamak yerine huzursuzluk kaynağı oluyorsa, bunlar mutlaka yeniden gözden geçirilmeli ve gerekiyorsa kaldırılmalıdır. Yasalar ya da töre ve geleneklerimiz bunu istiyor diye insanları mutsuzluk ortamında yaşamaya mahkûm etmek zulümden başka bir şey değildir.

Mesela bazı yörelerde, halkımız, özellikle cahil gençlerimiz arasında: "Anam avradım olsun ki!" şeklinde hanımını annesine benzeten yemin etme geleneği yaygındır. Âyetle belirtildiği gibi gerçekten hem çirkin hem de yalan bir sözdür.

Ayrıca bazı yörelerde hâlâ sürdürülmekte olan amca, dayı, hala teyze çocuklarının evlenmelerinin geleneğe dayalı olarak yasak sayılması, hayırlı işlere engel teşkil ettiği gibi huzursuzluk sebebi de olabilmektedir. Gelenekler vahyin süzgecinden geçirilmeli ve vahye ters düşmeyen örfler ise dikkate alınmalı, ancak mutlak hüküm görülmemelidir.

❁ ❁ ❁

اُدْعُوهُمْ لِاٰبَآئِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ فَاِنْ لَّمْ تَعْلَمُوٓا اٰبَآءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ
فِى الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۗ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ اَخْطَاْتُمْ بِهٖ ۙ وَلٰكِنْ مَا
تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾

33:5 Onları babalarına nisbetle çağırın. Bu, Allah indinde daha doğrudur. Eğer babalarını(n kim olduğunu) **bilmiyorsanız o halde** (esasen) **dinde kardeşleriniz** (olmakla beraber) **dostlarınızdır da. Hata ettiğinizde ise üstünüzde bir vebal yoktur. Fakat kalplerinizin** (kast ve) **taammüt ettiğinde** (vebal) **vardır. Allah çok yargılayıcı, çok esirgeyicidir.**

Bu emir, peygamber (as) evlatlığının durumunu açıklayarak kaldırmıştır.

O günkü geleneklere göre bir vesile ile köle olarak satılan Zeyd bin Harise'yi Hz. Hatice satın alarak eşi Hz. Muhammed'e hediye eder. Daha sonra Hz. Zeyd'in babası Hz. Muhammed'den oğlunu isteyince Resulullah, Zeyd'e, dilerse babasıyla gidebileceğini söyleyince; Zeyd, Resulullah'ın yanında kalmayı tercih eder, peygamberimiz de Zeyd'in elinden tutarak Hicr denilen yere çıkarak "Şahid olun, Zeyd benim oğlumdur. O bana mirasçıdır." diyerek, Zeyd'i evlat edindiğini ilan eder.

Zeyd b. Harise 33. sûrenin 5. âyeti nazil oluncaya kadar Hz. Muhammed'in oğlu diye anıldı. Bu âyetin nüzulünden sonra babasına nispet edilerek çağrıldı. (Şamil Ansiklopedisi)

Bu ilk uygulanıştan sonra Müslümanlar için; başkalarının çocuklarını evlat edinemeyecekleri gibi çocukların da gerçek babalarından başkalarına nispet edilmelerini de yasaklamıştır.

Babasının ismini taşımak, mirasçı olmak çocuk için bir adalettir. Bu hem çocuk için bir adalet hem de Allah'ın adaletini tesis eden nizamı için bir adalettir.

Cahiliye devrine ait aile münasebetlerinde ve ırkta meydana gelen karışıklıklar ve geride bıraktığı nesep ihtilafları, bazı zamanlar da babaları bilinmeyenler nazarı itibara alınırsa İslâm işi kolaylaştırmış ve aile müessesesini sağlam temeller üzerine bina etmiştir.

Toplumda babaları bilinmeyen veya herhangi bir sebepten dolayı çocuklarını evlatlık veren ve evlat alanlar bu çocukları sahiplenebilirler. Fakat Kur'ân'ın cahili olan kimseler bunu çocuklardan saklıyorlar ki kendilerine bağlansın ve miraslarından faydalansın.

Saklamanın vebali bir yana, bu durum ne kadar saklanılabilir ki? Bu durumun zamanla açığa çıkması, çocuğun hem kendi anne babasına hem de kendini evlatlık alan kişilere karşı içten içe öfke-

lenmesine neden olur. Aslında kendini büyütene vefalı olması lazım gelir ama beşer olarak fıtri duygularının üzerinin örtülmesi ve aldatılma hissiyle hayatında ister istemez derin sızılar açılır. Bu da tabiî bir temayüldür.

Tabiî ki sonra çocuk ilmî bir haysiyete sahip olur gerçeği anlarsa öfkeden ziyade her iki tarafı anlayışla karşılar. Ama insanın çocukken içerisinde biriktirip sakladıklarını atması çok güçtür.

Aslında böylesine incitici, veballi işe tevessül edileceğine çocuğun anlayacağı çağ geldiğinde bu meselenin nedeni en güzel üslupla açıklansa birçok olumsuzluklar kendiliğinden çözülecektir.

Bir şeyi toplum kınıyor veya istiyor diye uygulamamak büyük bir vebaldir. Allah'ın meşru gördüğü şeyleri Müslümanlar kınayamadıkları gibi, geleneklerini de onun önüne geçiremezler. Ama ne yazık ki Müslüman'ım diyenler Kur'ân'la bilgiye yeteri kadar vakıf olmadıklarından dolayı meşru, şeyleri kınıyor ve engel olmaya çalışıyorlar. Oysa bu evlatlık meselesinin anlaşılması daha büyük rahmete sebep olabilir. Mesela hem o evlatlık diye aldıklarınızı ailenizden biriyle evlendirebilirseniz o birliktelik daha bir pekişmiş olur, hem Allah'ın meşru kılmış olduğu şeyleri kınayıp ayıplamaktan kurtulur, hem dindaşları arasında yanlış izlenimler bertaraf edilmiş olur; hem de cehalet sonucu incitici ve indî durumların önü alınmış olunur.

Evet, herhangi bir sebepten dolayı çocuklar ortada kalmışsa onları mağduriyetten kurtarmak için alıp himaye edilmelidir. Hatta mümkünse emzirme yoluyla mahremiyetine alabilirler. Çünkü soy yoluyla mahrem olanlar emzirme yoluyla da mahrem olurlar.

Ancak bunu da birileri mirastan mahrum etme gibi bir anlayışla yapılmamalı. Mirastan mahrum etmeme emri varken, yanınızdaki mağdurlara da mirastan pay verme ruhsatı vardır.

Kim bilerek babasından başkasına kendini nisbet ederse küfre düşmüştür.

İslâm, aileyi her türlü müdahale ve şüphelerden koruma, doğru bir şekilde birbirini destekleyen iffetli, güvenilir bireylerden meydana gelip huzur bulmalarını istemiştir.

Bu dîn benim diyenler, mirasını dağıtırken, evlatlık alırken ve diğer dînî hükümleri icra ederken meselesini kaynağına ve ehl-i zikre sorarak halletmelidir. Yoksa haksızlık ederek zulme düşerler.[9]

❀ ❀ ❀

اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهٗٓ اُمَّهَاتُهُمْ ۗ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ
بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِى كِتَابِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ اِلَّآ اَنْ
تَفْعَلُٓوا اِلٰٓى اَوْلِيَآئِكُمْ مَعْرُوفًا ۗ كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

33:6 O peygamber, mü'minlere öz nefislerinden evladır. Zevceleri (mü'minlerin) **analarıdır. Akraba da Allah'ın kitabında birbirine diğer mü'minlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Şu kadar ki velileriniz için herhangi bir iyilikte bulunmanız müstesna. Bu, kitapta yazılıdır.**

Yani Hz. Peygamber'in Müslümanlarla, Müslümanların Hz. Peygamber'le olan ilişkileri diğer insanlarla olan ilişkilerin ötesinde yüce bir özelliğe sahiptir. Bu tıpkı iyi bir eş ve zevce ilişkisi gibidir. Birinin yokluğu diğerinin hayatını ızdıraba sürükler. Çocuğun annesine muhtaçlığından daha da öte muhtaç ve şefkat kucağıdır. Hz. Muhammed, mü'minlere ailelerinden, hatta kendi nefislerinden bile daha müşfik, yumuşak ve merhametlidir. Aileleri, eşleri, çocukları onlara zarar verebilir, onlara bencilce davranabilir. Onların hata ve günah işlemelerine neden olabilirler. Fakat Hz.

---

[9] Bkz. 4/6-8, 23

Muhammed vahyin kucaklayıcılığını, koruyuculuğunu hakkıyla idrak ettiğinden, ümmetine şefkati; maddi ve manevi kuşatıcıdır.

Ümmetin selamet yoluna girmesi için can atıyor, bu uğurda gereken her türlü gayret ve sabrı gösteriyor. Bu anlamda bize bizden daha yakın, maddi-manevi tehlikelere karşı uyarıcıdır. Hatta onun bu konuda kendini helak edecek kadar paralamasından dolayı rabbi onu uyarıyor.[10]

Peygamber kadar olmazsa dahi onun ümmeti olarak bu anlamda merhamet duygularımızı geliştirirsek; yakınlığımızın, kardeşliğimizin idrakiyle birbirimizi himaye eder, günah ve tehlikelere karşı koruruz. Bu hususa iki şık çerçevesinde bakmamız gerekiyor.

1- Merhamet duygularımızın nitelikli, derin ve anlamlı olması için muhakkak öncelikli olarak maneviyata dayalı olması gerekir. Vicdanımızı bu doğrultuda beslemeliyiz ki vicdanî duygularımız bizi yanıltmasın.

2- Gücümüzün dışındaki hususlarda vicdan adı altında ifrata gitmemek gerekir. Mesela ızdıraplı sahneleri seyrederken, cehennem aklımıza geliyor ve merhamet duygularımız o kadar yoğunlaşıyor ki hemen duaya yönelip sanki Allah'tan daha merhametli imişiz gibi hemen işleri düzeltmek, halletmek ve hidayete erdirmek gibi bir aceleciliğe giriyoruz.

Tamam, aksaklıkları, eksiklikleri gidermek için varsa gücümüz bir şeyler yaparız ama o kişi hidayete ermemişse azabı o çekecektir.

Öyle ise mü'minlerin de onun bu fedakârlığına, şefkatine karşı onu kendi nefislerinden daha üstün tutmaları ve canlarından, mallarından daha çok korumaları gerekir. Bu, aslında onun getirdiği dâvâyı koruyup kollama anlamında olduğu gibi, dâvânın önderliğini yapma açısından hayatî önem taşır. O bize bu kadar yakın-

[10] Bkz. 9/128; 16/37; 18/6; 26/3

ken, biz inananların da onu koruma gibi bir mükellefiyeti vardır; o, şu anda bilfiil aramızda olmasa bile ona karşı vefa ve minnet duygusuyla emanet bıraktığı dâvâyı koruyup kollama gayreti içerisinde olalım. Bu dâvâyı yaşatmak, Resulullah'ı sevmek, korumak, kollamak anlamına geliyorsa inananlar dinlerini dâvâ ettiklerinde onu sevdiklerini ispatlamış olurlar. Yoksa bilinçsizce; onu seviyorum, canım feda olsun, demelerine rağmen ortaya Resulullah'ı sevme adına bir şey yapmıyorlarsa ne onun ne de dâvâsının kıymetini bilememişlerdir.

Seyyid Kutub bu hususta şunları kayıt düşmüş: "Peygamber sevgisi, bütünüyle birlikte hayat yolunu çizen, çok geniş kapsamlı umum bir sevgidir. Bu hususta mü'minlerin peygambere karşı durumları, Rabbinden aldığı vahiyle onlara çizdiği şu hareket tarzıdır: "Sizden hiçbiriniz arzularını benim tebliğ ettiğim şeylere uydurmadıkça hakkıyla iman etmiş olmaz."

"Nefsim, kudreti elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ben o kimseye nefsinden, malından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça hakkıyla iman etmiş olmaz." "Hz. Ömer (ra) Peygamber efendimize, Ya Resulullah! Şüphesiz sen, nefsimden başka, her şeyden bana daha sevgilisin." Resulullah da şöyle buyurmuşlar: "Hayır ey Ömer, ben sana nefsinden de daha sevgili olmadıkça imanın tam olmuş olmaz." Bunun üzerine Ömer: "Ey Allah'ın Resulü, Allah'a yemin ederim ki sen bana her şeyden, hatta nefsimden de daha sevgilisin." Resulullah da "Şimdi oldu ey Ömer!" buyurdular.

Dînini seven, önderlerini de, dînine ait değerlerini de korur. Bu husus kuru bir iddia olmamalıdır. Bu yüksek bir seviye meselesidir. Dâvâ meselesidir. İnanç meselesidir. Kanıyla canıyla dâvâya imza atma meselesidir." Elbette bir dâvâyı omuzlayan, bir toplumu idare eden, asayişi sağlayan bir önder veya lider korunmalı, yeri geldiğinde onun için can feda edilmelidir. Hele bu, İslâm ve

iman hususunda mü'minlere dünya ve ahirette sahip olacakları üstün meziyetlere önderlik edecek bir peygamber ise onu korumak bir vecibedir. Bu vecibe imanın kadrini bilmekten doğar.

Bir erin yara alışı orduyu dağıtmaz ama bir kumandanın yara alışı bir orduyu dağıtabilir.

O yüce nebi nasıl bizlerin ihya olması için müşriklerin tüm engellerine ve zulümlerine rağmen yılmadan, usanmadan, hiçbir fedakârlıktan sakınmıyorsa biz de ona karşı şefkat ve müdafaada gönülden duyarlılık göstermeliyiz. Bazen beşeri duygularla bir aşk uğruna canlarını feda edenler varken, ey mü'minler, o nebi uğruna bu ulvî sevdayı nasıl taşımaz, uğruna fedakârlık etmezsiniz. Özellikle de bu fedakârlığınızı Rabbiniz ödüllendiriyorsa!

❁ ❁ ❁

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ

وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾

33:7 Hatırla o zamanı ki biz peygamberlerden misaklarını almıştık. Senden de, Nuh'tan da, İbrahim'den de, Musa ile Meryem'in oğlu İsa'dan da. (Evet) **biz onlardan** (öyle) **sapasağlam bir misak aldık.**

Burada da peygamberlerin aslî görevi açıklanmaktadır. Onlar haktan ve doğru yoldan uzaklaşanları uyarma görevi ile yükümlüdürler.

Allah-u Teâlâ, insanların dünya hayatında sorumlu tutulmalarını peygamber gönderme şartına bağlamıştır. İşte bu yüzden peygamberler görevlerini ve sorumluluklarını ifa etmeliler ki, insanlar

da ne ile sorumlu olduklarını bilsinler. İleride: "Rabbimiz, bizim bundan haberimiz yoktu!" demesinler.[11]

Peygamberlerden alındığı ifade edilen "sağlam söz" ile onlar, sıdk, emanet, fetanet, ismet ve tebliğde verdikleri söze sadakat göstermeleri hususunda hiçbir fedakârlıktan sakınmamışlardır.

Bu misak Allah ile elçisi arasında olduğu gibi, ben Müslüman'ım diyenler arasında bir anlaşmadır. Yani "Allah'ım senden gelen her emre uyup bu emirlerini başkalarına da duyurup davet edeceğim. Bu uğurda resuller nasıl bir kelime etrafında toplanmış ve buna sadakat göstermişlerse biz de dîni ikamede yolunda yürüyeceğiz, âdet ve geleneklerden ne varsa hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmeden, terk edip hakka ittiba edeceğiz" sözünü de içermektedir. Ama verdikleri sözün farkında olmayanlar, İslâmî değerleri korumada bir vurdumduymazlık içerisinde hayatı kendi bildikleri gibi veya toplumun değer yargılarına göre sürdürürler.[12]

Allah, elçilerini bir hikmetle seçip bu şerefli makama getirmiştir.

❀ ❀ ❀

لِيَسْـَٔلَ الصَّٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

33:8 Tâ ki (Allah) **o sadıklara sadakatlerini sorsun. O, kâfirler için pek acıklı bir azap hazırladı.**

Bu uyarı da şu mesajı içermektedir. Yüzünüzü bir muvahhid olarak Allah'a döndürün ve emrolunduğunuz gibi dosdoğru olun. Mesele iman-küfür meselesi ve ikisinin arasının netleşmesidir.

Allah, kullarıyla sadece misak (sözleşme, anlaşma) yapmakla kalmamıştır. Bu söze ne kadar sadık kaldıklarını, ne kadar dâvâ edindiklerini de sorgulayacaktır.

---

[11] Bkz. 7/35; 17/15; 26/208
[12] Bkz. 2/83; 3/187

Şu âlemde bile ciddi işler yapmak isteyenler, iş ortaklarını, tebaalarını iyi, dürüst, ahlâklı ve zarar vermeyecek sabıkasız kimselerden seçerler. Sözleşme kurallarına sadık kalınırsa işleri yolunda yürür ve her geçen gün büyür ve gelişirler, fakat işlerinde, kurallara riayetsizlik edip yolsuzluk edenler olursa onu hemen aralarından çıkarırlar. İşte Allah da kendine has, dâvâsına sadık kimselerden İslâm ümmetine dâhil olanlara kurallarını açıklayıp kurallarına sadakat gösterenleri seçerek sancağı teslim eder.

Bu sancağı taşımak zor, sorumlulukları ağır ve bedel isteyen bir görevdir ama karşılığında ise eşsiz mükâfatlar vardır. Dolayısıyla şuursuz, şevksiz kimseler bu sancağı taşıyamazlar. Bu işin sorumluluğunu ve nasıl bir bedel ödeneceğini bilmeden, his ve heyecan ile sancağı taşımaya kalkanlar olsa bile İslâm binasına zarar verirler. Bu iş ilim ister, cesaret, sabır, bedel ister.

İdeolojilerini bu kutsî dâvâya tercih edip hakikatin üstünü örtmeye alışanlar için acıklı bir azap hazırlanmıştır.

❁ ❁ ❁

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا

عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾

33:9 Ey iman edenler, Allah'ın üzerinizdeki (bunca) **nimetini hatırlayın, o zamanda ki size** (düşman) **ordular**(ı) **saldırmışlardı da biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah ne işlerseniz** (hepsini) **hakkıyla görendir.**

Allah'ın üzerimizdeki nimetlerini hatırlamak, kulu Allah'a yakın ve minnettar kılar ve hamdini, sabrını teslimiyetini ve ittikasını arttırır.

Çünkü İslâm gibi bir değerle cehaletin sürüklediği çıkarcı, bencil, itici, kötü ve zarar verici davranışlardan kurtulup sevimli, temiz ve yararlı olan şeylere sahip olmuşlardır. Dolayısıyla İslâm dünyadaki tüm nimetlerden daha üstün ve çok daha önemli olduğu gibi tüm dünya nimetleri de onunla anlamını bulur.

Bu şuur, bu teslimiyet ve itikad ile rabbe yönelenleri Allah dünyada da ahirette de muzaffer kılar.

Mü'minler savaşlarda bilfiil düşmanlara galip geldikleri gibi bazen de mağlup olabilirler. Bu mağlubiyet, gazilik, şehidlik, ganimet ve yaşadıkları hüzün onların makamını yüceltir.

"Sahih olan rivayete göre: Hicri 5. yılın Şevval ayında Kureyş ve müttefiklerinden Beni Kinane, Beni Esed ve sahil bölgesi (Tihame) halkı ile büyük Necid kabilesi, Gatafan ve müttefikleri, Hevazin (veya Beni Amir) ve Beni Süleym den oluşan on iki bin kişinin üzerindeki asker gücü Medine'ye doğru ilerlemeye başladı... Resulullah (as) Beni Gatafan ile barış görüşmeleri yaptı. Ve savaştan çekilmelerine karşılık onlara Medine hurma hasadının üçte birini vermeyi düşündü. Ancak Sad Bin Ubade ve Sad Bin Muaz'a barış şartları ile ilgili fikirlerini sorduğunda, onlar: "Ey Allah'ın Resulü! Bu senin fikrin mi, yoksa Allah'ın emri mi? Eğer Allah'ın emri ise her şey baş üstüne, deyince; Peygamber (as): Hayır, bu sadece benim görüşüm ve bunu sadece sizi kurtarmak için teklif ediyorum, dediğinde o iki sahabi: Bu kabilelere müşrik olduğumuz dönemlerde haraç vererek boyun eğmedik, şimdi mi eğeceğiz? Allah aramızda hüküm verinceye kadar kılıç aramızda hakem olacak deyince, fikre açık olan peygamber, onların görüşüyle hareket ederek henüz imzalanmamış olan anlaşma metnini yırttı. Ne kadar güzel bir lider ve tebaa ilişkisi, ne kahraman yürekli cengâverler. Bu metod İslâm'da temel kaide iken, bunu göz ardı ederek, önderlerine ölünün yıkayıcısına teslim olması gibi teslim olanlar elbette ilerleyemez, elbette gelişip başarı gösteremezler.

Savaştan önceden haberi olan Hz. Peygamber, İslâm öncesi Arabistan'da bilinmeyen bir savunma tedbiri olan, şehrin çevresinde derin hendekler kazılması emrini verdi. Ve bu sayede müttefiklerin saldırısını durdurdu.

Ancak bu noktada Müslümanlar için başka bir tehlike belirdi; Medine'nin dış mahallelerinde yaşayan ve o zamana kadar Müslümanlara bir dostluk anlaşması ile bağlı bulunan Yahudi Beni Kurayza kabilesi, bu anlaşmayı bozarak karşı tarafa katıldı. Ama haftalarca süren kuşatma boyunca müşriklerin hendeği aşma teşebbüslerinin tümü, sayıca daha az ve silah yönünden daha zayıf bulunan Müslümanlarca geri püskürtüldü ve saldırganlara ağır kayıplar verdirildi. Ayrıca karşılıklı güvensizlikten kaynaklanan çekişmeler sebebiyle de, Yahudiler ile müşrik Arap kabileleri arasındaki iddialı ittifakı yavaş yavaş sarsıntıya uğrattı. Zilkade ayında kopan müthiş fırtına ve soğuk günlerce devam ederek, hayatı en sert savaşçılar için bile dayanılmaz hale getirmesiyle müttefik kuvvetlerin umutsuzluğu iyice arttı. Ve sonunda kuşatmayı kaldırarak geri çekildiler; böylece müşriklerin Hz. Peygamber'i ve toplumu ortadan kaldırmaya yönelik son teşebbüsleri de akamete uğramış oldu."[13]

Bu arada Gatafan'dan Nuaym bin Amr'ın, Resulullah'ın yanına gelerek: "Ya Resulullah! Ben Müslüman oldum. Kabilem Müslüman olduğumu bilmiyor. Emret dilediğin şeyi yerine getireyim." dediği görüldü. Resulullah bu sözlere karşı şöyle buyurdular: "Sen şüphesiz bizlerden biri oldun. Yapabilirsen git kavminin arasına gir ve onları birbirine düşür. Hakikatte harp bir stratejiden ibarettir."

Bu zat söylenilenleri yaptı. Neticede hizipler hem kendi aralarında hem de Kureyza Oğulları'yla ihtilafa düştüler.

---

[13] M. Esed, Kur'an Mesajı

Allah hizipler arasına ihtilaf düşürdü ve onları birbirinden uzaklaştırdı. Ve üzerlerine de bir gece vakti çok şiddetli ve dondurucu rüzgârlar gönderdi. Çadırları ve yemek pişirdikleri kazan ve ocakları alt üst oldu. Allah-u Teâlâ'nın, topluluklarını dağıttığını haber alınca, Huzeyfe bin el-Yemani'yi çağırarak karşı tarafın neler yaptığını öğrenmesi için, geceleyin gizlice oraya gönderdi.

"Ey Huzeyfe! Haydi, git düşmanın arasına gir, bak ne yapıyorlar, bize gelinceye kadar da bir şey yapma. Huzeyfe düşmanın arasına girdi. Ebu Süfyan şöyle konuşuyordu: "Ey Kureyş, herkes yanındakine baksın, aramızda yabancı olmasın. Huzeyfe der ki, ben yanımdakinden önce davranarak "Sen kimsin?" sorusunu sordum. O da, ben filan oğlu filanım, dedi. Daha sonra Ebu Süfyan: Ey Kureyş topluluğu, Allah'a yemin ederim ki artık burada kalacak durumumuz kalmadı. At sürülerimiz ve develerimiz mahvoldu. Kureyza Oğulları bize ihanet etti. Korktuğumuz da başımıza geldi. Gördüğünüz gibi şiddetli bir fırtınaya maruz kaldık. Ne ocağımız ne de barınacak bir çadırımız kaldı. Haydi, geriye hareket edin, hiç kimse gelmezse dahi ben gidiyorum." dedi ve devesine bindi sonra mahmuzladı. Eğer Allah'ın Resulü, bana, gelinceye kadar kimseye bir şey yapma diye emir vermemiş olsaydı, ben onu orada ok ile öldürürdüm.

Huzeyfe der ki: Resulullah'ın yanına döndüm. O namaz kılıyordu. Selam verince gördüklerimi anlattım.

Allah'ın görmediğimiz ordularla desteklemesi bazen mecazi anlamda yorumlansa da, mesele böyle kabullenilse de, yer yer insanın kendi inisiyatifinin dışında Allah'ın özel yardımları söz konusudur. Mesela içsel bir donanım vererek, yani cesaret, teslimiyet, sabır gibi dinamik bir ruh bahşederek yardım eder Allah. Ancak buna layık olabilmek gerekiyor. Yani Allah'ın imdadımıza yetişmesi için bizim Allah'a teslim olmamız ve Allah'ın ilkelerini dikkate almamız lazımdır.

Ayrıca üzerinize gelen düşmana karşı yüreklenip karşı koyma cesaretini göstermez iseniz hem zillete, hem de ölüme mahkûm olursunuz. Kaçmak hiçbir zaman kurtuluş değildir. İşte bu gerçeği bilen, sayı ve techizat bakımından çok güçlü müttefik düşmanlara karşı az bir donanıma sahip olan Hz. Muhammed, hendek kazdırarak, oradan çıkan toprağı da askerlere siper etmesi gibi çok güzel bir yöntemle düşmana karşı tedbir almıştı.

İyi akıllı bir lider, gücünü tespit ve techiz etmeden, çok güçlü olan düşmana karşı savaş başlatmaya kalkışmaz. Ama düşman taarruza kalkışmışsa muhakkak ona karşı askerlerini motive etmesi, yüreklendirmesi, askerlerin de Allah'a dayanıp güvenerek karşı koymaları gerekir. [14]

Evet, o eşsiz kumandan düşmana karşı gereken önlemi gücünce alıyor ve sonra Rabbine yönelerek kendisine ve mü'minlere yardım etmesini talep ediyor: "Ey Allah'ım, bana ne söz verdiysen onu gerçekleştir! Ey Allah'ım! Eğer canlarını sana teslim etmiş olan bu küçük topluluk yok olacak olursa, yeryüzünde sana kulluk edecek kimse kalmayacak." Hz. Peygamberin duasına cevaben (8/9-10) âyetler nazil olduğu rivayetler arasındadır.[15]

Allah'ın, mü'minlerine bu kadar müjdeli va'dleri varken günümüz Müslümanları bu müjdelerin ne kadar farkındalar? Eğer şu Kur'ân, ilmine sahip olmak için okunsaydı çok daha nitelikli, donanımlı, samimi, sözüne sadık mü'minler olurlardı da bu kadar yozlaşmaz, bu kadar emperyalist güçlerin tahakkümü altında kalıp haksız işgallere maruz kalmazlardı.

❀ ❀ ❀

[14] Bkz. 3/200; 8/45, 58-65

[15] Ahmed Bin Hanbel, Müslîm, Ebu Dâvud, Tirmizî,

إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ
الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾

33:10 O vakit onlar hem üstünüzden, hem altınızdan size gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, yürekler gırtlağa dayanmıştı ve siz Allah'a karşı (türlü) **zanlarda bulunuyordunuz.**

Düşman sizi her taraftan kuşatmıştı; Necd ve Hayber'den gelenler sizi yukardan, Mekke'den gelenler ise aşağıdan... Bir de Müslümanlarla ittifakı bulunan Medine'deki Beni Kureyza kabilesi de, ihanet ederek onlarla birleşmişti. Dolayısıyla Müslümanlar, moralleri hayli bozuk olarak çetin bir imtihan geçiriyorlardı.

"Ümmü Seleme (ra) şöyle anlatıyor: Resulullah ile birlikte, Mureysi, Hayber, Hudeybiye, Mekke fethi, Huneyn gibi içlerinden şiddetli çarpışmaların ve korkunun bulunduğu gazvelere katıldım. Hendek kadar Resulullah'ı yoran ve bizleri korku içinde bırakan olmamıştı. O sırada Müslümanlar cendere içinde gibiydiler. Bir taraftan düşman diğer taraftan da Kureyza'nın kadınlara ve çocuklara yapacağı ihanetten çekiniyorduk. Beri taraftan münafıklar kalplere vesvese vererek Müslümanların teslim olmalarına çalışıyorlardı. Gözler dönmüş, göğüsler yerinden çıkacak duruma gelmiş vaziyette; Allah sadıkları belirtmek için böyle bir imtihandan geçirmektedir. Nihayet Allah düşmanların kinlerini boşa çıkardı, kurtulduk."

Ve bu imtihan sadece o güne, o insanlara mahsus değildir. Her dönemde herkes için ferdî, ailevî, toplumsal ve milletler arası olarak muhakkak buna benzer imtihan dönemi geçirilebilir; içerisinden çıkamayacağı çaresiz anlar olabilir. O zaman çevreden gelen öğütler, telkinler, tahrikler, terk edilmeler, ihanetler ve daha neler neler yaşanır. Böylesi durumda iradesini inançla destekleyenler,

olaylar karşısında düşünüp sağlıklı ve onurlu direnişler, devinimlerle sınavı kazanmaya çalışırlarsa Allah'ın yardımı onlara da ulaşır.

Bu meseleyi şöyle de değerlendirebiliriz. Böylesine zorlu imtihanlarda bir anlık korku, bir anlık gaflet insanı çok yanlış şeylere sürükleyebilir. Ancak insan kendine geldiğinde bir anlık tefekkürle yeniden yapması gereken şeyleri tespit ederek kendini düzeltmeye çalışır; Rabbinden af ve yardım dileyerek çıkış yolu aramaya çalışır. Bu da şuurlu, salih kimselerin göstereceği bir tavırdır. Ama ne yapayım, oldu bir kere, ben de istemezdim, diyerek rahatsızlığını duyup düzeltmeye çalışmayanlar, olayların içerisinde bocalayıp dururlar.

Tedbir, ittika, ve tevekkül anlamında Allah'a dayananların içersinde bulundukları şartlar ne kadar olumsuz, ümitsiz ve çaresiz gibi görünse de Allah'ın çare yolları yaratacağına ve bir şekilde selamete çıkaracağına iman edilmesi gerektiğini bu âyetler öğretiyor.

Bu âyetten şu dersleri çıkartmalıyız. Zan ile hareket edilmemeli, korkuya mağlup olunmamalı, iradeyi kullanmayı, savaş stratejisini iyi bilmeli, çokluğa güvenilmemeli, zafer ve hezimet sebeplere bağlı olsa da imtihanı itidalle karşılamalı, Allah'a dayanıp güvenmeyi unutmamalı, korkunun ecele faydası olmadığı gibi, zarar ve faydanın da Allah dilemedikçe meydana gelmeyeceğinin şuur uyanıklığı içinde olunmalıdır.[16]

❁ ❁ ❁

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

[16] Bkz. 4/83; 10/36, 107

33:11 İşte orada mü'minler imtihana uğratılmışlardı. Şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

Böylesi imtihanlar şuurlu ile şuursuzun, mü'min ile münafığın arasını ayırır. "İnsanlar, imtihana çekilmeden, sadece "iman ettik" demekle bırakılıvereceklerini mi sandılar?"[17]

İnanan da ölür inanmayan da, inanan da kaza geçirip sakat olur inanmayan da. İnanan da fakir veya zengin olur inanmayan da. İnanan da savaşır inanmayan da. Biri hevasının, diğeri imanının değerlerini taşır yüreğinde. Her şeyin bir bedeli olduğu gibi imanın da hem ödenmesi gereken bir bedeli, hem de verilecek eşsiz karşılığı vardır. İman, insanı sağlam zemin üzerinde yürütür. Cahilî beklenti ve çıkar uğruna bir o yana bir bu yana savrulanlar imandaki şerefi yakalayamazlar.

Müslüman'ın ayağı kayar, dili sürçer, günaha girebilir ama yeniden rabbine iltica edip istikamet üzere hareket etmeye çalışır. İmanı idrak edemeyenler bu yolda yürüyemezler.

Demek ki gerçek iman sahibi kimseler ne pahasına olursa olsun dînini bir bütün olarak yaşamaya çalışır ve bu dînin sancağını taşımak için elinden geleni yapar.

❁ ❁ ❁

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾

33:12 O vakit münafıklarla kalplerinde bir maraz bulunanlar: "Allah ve Resulü bize bir aldatıştan başka bir şey vaat etmemiş" diyorlardı.

---

[17] Bkz. 3/142; 29/2, 10, 11

Bu tavır münafıkları muhatap alsa da, imanda itminana ermemiş, itikadı zayıf olanlarda sıkıntının verdiği dehşetin etkisiyle Allah hakkında böylesi su-i zanda bulunabilirler. Bu sahneler, münafıklar için Müslümanları içten çökertmek, kalplere Allah ve Resulü hakkında şüphe tohumları ekmek için kaçırılmaz bir fırsattır.

Böylesi hasta ruhlu kimseler, sürekli bulanık havalarda inananlar arasında fitne tohumları ekerek, zorda, darda kalanları yanlarına çekip akıllarını çelecek va'dlerde bulunurlar. İmanın idrakinde olmayıp Allah'ı gereği gibi tanımayanlar bunların tuzağına çabuk düşerler.

Allah'ın Resulü Hendeği kazarken ashabına Hire'yi, Kisra'nın köşklerini, Şam'ı, Rum'u ve Yemen'i alacaklarını Cibril'in haber verdiğini söyleyince mü'minler sevindiler. Münafıklar da; 'Size boş vaatlerde bulunuyor, bizler en zaruri işlerimizi görecek durumda dahi değiliz, helak olmak üzere iken mi bu va'd?' diyerek fitne yaratacak sözlerle yetinmeyip 'Muhammed'den vazgeçin, ondan ayrılın. Çünkü o ve tabileri helak olacaktır. Ebu Süfyan size galip gelirse hiç birinizi sağ bırakmaz. İyisi mi siz evlerinize dönün, sizi Ebu Süfyan ve beraberindekilerin eliyle ölmeye sevk etmeyin!' diye 13. âyette de belirtildiği gibi telkinlerle fitne tohumlarını ekmeye çalışıyorlardı.

❁ ❁ ❁

وَإِذْ قَالَتْ طَّآئِفَةٌ مِنْهُمْ يَآ اَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا ۚ وَيَسْتَأْذِنُ

فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ اِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ ۛ اِنْ يُرِيدُونَ اِلَّا

فِرَارًا ﴿١٣﴾

33:13 O zaman onlardan bir güruh: "Ey yesrib ahalisi, sizin için burada durmak yok. Hemen dönün" demiş(ler)di. Onlardan bir kısmı da: "Hakikatten evlerimiz açıktır" diyorlardı, peygamberlerden izin istiyorlardı. Hâlbuki onlar(ın evleri) açık değildir. Onlar kaçmaktan başka bir şey arzu etmiyorlardı.

Mevdudî "dönün" telkinini: "Onların hendekte müşriklere karşı durma şanslarının olmadığı, bu nedenle şehre geri dönmeleri, diğer bir yönüyle onların artık İslâm'da kalma şanslarının olmadığı ve atalarının dinine dönmeleri, bütün Arabistan'ın düşmanlığını kazanmadan, içine girdikleri tehlikeli durumdan kurtulabilmeleri şeklinde yorumlar. Münafıklar, böyle esnek sözler söylüyorlar ki, karşılarındaki kişi gerçek gizli anlamı anlasın, sözleri nedeniyle sorguya çekildiklerinde ise bunu kastetmediklerini, yanlış anlaşıldıklarını iddia edebilsinler.

"Gerçekten evlerimiz açıktır" sözünü de şöyle açıklamış: "Beni Kurayza kabilesi de düşmanlara katılınca, münafıklar savaştan çekilmek için bir bahane bulmuş oldular ve Hz. Peygamber'den tehlike halinde olan ailelerini korumak için savaştan ayrılıp geri gitme izni istemişler. Oysa o sırada Medine'deki bütün halkın korunma ve savunmasından bizzat Hz. Peygamber (as) sorumlu idi. Beni Kureyza'nın ihanetinden sonra Hz. Peygamber, fert fert ordudaki askerlerini değil, bütün şehrin ve halkın korunmasını hedef alan planlar yapmak zorunda kaldı...

Yani Hz. peygamber (as) İslâm kuvvetlerinin kumandanı olarak yaptığı genel savunma planında bu tehlikeye karşı da bazı önlemler almıştı. O halde bu insanların böyle özür öne sürebilecekleri acil bir tehlikeli durumları mevcut değildir."

Bu açıklamalardan anlıyoruz ki bu tavrı sergileyenler; Yahudiler, münafıklar ve onların tesiri altında kalan cahillerdir.

İmanın idrakinde olmayan zayıf iradeliler, bu münafıkların estirdiği havanın tesirinde kalarak, Peygamber'e (as) başvurup onlar da aynı mazeretleri ileri sürüp izin isteyerek savaştan kaçmışlardır.

Cahiller, sırtları sıvazlandığında ve korktuklarında fikirleri çabukça değişebilen, meselenin çözümünden ziyade tavizler verme pahasına da olsa hep uzlaşmadan yanadırlar. Düşman karşısında çürük tahtalar gibidirler. İnsanlık bunlardan çok çekmiştir.

Menfaatler söz konusu olduğunda üşüşenler, niza çıkaranlar; idealsiz, bozuk kimlik sahibi bayağı insanlardır.

Gururlu, mütekebbir ve şöhret düşkünü bu budalaların tek meziyetleri; kayda geçecek hiçbir hizmetleri olmamakla beraber, meydanlarda yalan dolu parlak laflar ederken fitnenin altını ateşlerler.

Geçmişte, 'Ey Yesrib (Medine) halkı, siz büyük bir güçle kuşatılmışsanız, bu kadar büyük bir güce karşı koyamazsınız, en iyisi evlerinize dönün!' denildiği gibi bu topluma da aynı mesajlar verilerek yüreklere korku salınıyor.

Sınırların yavaş yavaş ortadan kalktığı ve iletişim araçlarının küresel kültürün içine iyice girdiği bir dünyadayız. Nefes kesici bir hızla ilerleyen, çok şeyler va'd eden ama maalesef yeni mahrumiyet biçimleri yaratan bir dünya...

Bir toplumun bilgi ve bilimden bihaber olması, öğrenme imkânlarının olmayışı, buna karşın bir takım kuru sloganların, sembollerin, va'dlerin, kutsal görünümü altında birçok hurafe ve yanlışın peşinde sürüklenmek, dünya değirmeninde anlamsız ve faydasızca hayatı öğütmektir.

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا

يَسِيرًا ﴿١٤﴾

33:14 Eğer (Medine'nin) **etrafından üzerlerine gidilmiş olup da sonra kendilerinden fitne** (çıkarmaları) **istenseydi muhakkak ki bunu hemen yaparlar, bundan pek az** (bir zamandan) **fazla geri kalmazlardı.**

Nerde fayda ve çıkar varsa ordalar; nerde tehlike, sorumluk ve risk getirebilecek bir vazife varsa oradan da hemen sıvışırlar. Bunlar gerçekten çok tehlikeli kimselerdir. Allah bunların şerrinden cümle âlemi korusun.

Tabiî bunların şerrinden korunmak için mü'minler sadece birbirini veli edinip kendilerinin dışındaki nifak alameti olan işler ve fasık kişilerle birlikteliklerinde çok dikkatli olacak ve onlarla samimi olmayacaklardır. Özellikle siyasî, içtimaî ve ekonomik anlamda onlara güvenmeyecek ve sır vermeyeceklerdir.

Çünkü bunlar çok ustaca provokasyonlarla, sloganlarla fitne yaratırlar. Müslümanlara geri planda hep diş bileler. Tehlike hissettiklerinde hemen demagojik söylemlerle işi halletmeye veya kaba güç gösterileriyle sindirmeye çalışırlar. "Hangi taraftan suçlanacak olsalar; biz bu sözle şunu kastettik, siz yanlış anlamışsınız, 'biz sizinle beraberiz' derler.[18]

Menfaatlerine göre şekil alırlar, dönektirler, olayların akışı lehlerine ise ne gerekiyorsa yaparlar.

Fıtratlarını bu denli bozan kimselerin imanlı, erdemli insanlara yapacakları ihanet ve döndürecekleri dolapların vahametini izaha kalem yetmez.

---

[18] Bkz. 2/14; 4/141

Bunlara karşı iman doğrultusunda tavizsiz yaşam, güç yettiği kadar tedbir, gözlerini korkutacak kadar donanımlı olmalılar. Şerlerinden korunmak için Allah'a dayanıp yardımını isteyerek, meydanı fesatçılara bırakmamak için gereken feragat ve gayreti göstermelidirler.

Bu şuur ve gayretten uzak, korkak, sefil kimseler de, kendisinde olması gereken yüksek meziyetleri görmeyip esen her rüzgârın etkisinde kalarak savrulabilen insanlar da söz konusudur. Bu yapıda olan insanlar, eğer düşman şehre girmiş olsa hemen korku, panik ve endişe bunların aklını, vicdanını devre dışı bırakıyor, tamamen duygu, korku ve hevalarının etkisinde kalarak, daha önce birlikte oldukları düşmanlara ihbar bile edebiliyorlar, hatta düşmanla işbirliği içerisine bile girebilirler. Mesela Irak, Saddam Hüseyin eliyle zulüm cenderesi içindeydi. Amerika'dan aldığı destek ve silahlarla halkından istemediklerini acımasızca yok edebildiği basında az yankı bulmadı. Halepçe katliamı bir düşünülsün! Aynı Amerika bu defa da Irak'ı Saddam'ın zulmünden kurtarıp demokrasiyi getirme iddiasıyla Irak'ı sıkıştırmaya başladı; bu süreçte Amerika kendisine saldırırsa ölünceye kadar savunacaklarına dair büyük iddialarda bulunuyorlardı. Ama kısa bir süre sonra direnişi bıraktılar. Kimileri kaçtı, kimileri teslim oldular veyahut da birçoğu onlarla işbirliği içerisindeydiler. Sanki bu başlangıç danışıklı bir dövüştü. Amerika'yla işbirliği yapacak kadar politik hırsları sebebiyle gözü dönmüş insanların adı münafık da olsa, münkir veya Sünnî de olsa akıbetleri çok korkunç olur.

İran şahı Rıza Pehlevi'nin, Irak lideri Saddam Hüseyin'in dünyadaki zilletli sonları keşke ibret olsa âleme!

❀ ❀ ❀

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾

33:15 Halbuki onlar, andolsun, arkalarına dönmeyeceklerini daha evvel Allah'a karşı taahhüt etmişlerdi. Allah'a verilen söz(ü nakz edenler) **mes'uldür.**

Bu haber de bir anlamda 13. âyetin bir açılımıdır. 13. âyette Medine'deki Yahudiler Ahzâb savaşında münkirlerle beraber olmuşlardı. 14. Âyette, eğer bu savaş Medine'nin içerisinde olsaydı düşman safında yer almayacaklardı, bilakis evlerini korumak için savunmaya geçeceklerdi.

Mevdudî bu hususu şöyle değerlendirmiş: "Onlar Uhud savaşında gösterdikleri zayıflıktan pişman olmuşlar ve bundan sonra karşılaşacakları ilk imtihanda bu zayıflığı tamir edeceklerine dair Allah'a söz vermişlerdi. Fakat Allah boş sözlerle kandırılamaz. O; kendisine söz verenlerin samimi olup olmadığını ortaya çıkarmak için, onları şu veya bu şekilde denemeden geçirir. İşte bu sebeple Uhud savaşından iki yıl sonra, onları daha büyük bir tehlike ile karşı karşıya getirmiş ve verdikleri sözde ne kadar samimi olduklarını ortaya çıkarmıştır."

Evet, Allah adına verilen söz şaka götürmeyecek kadar ciddidir. Güçsüzlüğün dışında muhakkak yerine getirilmelidir. Ama sözün ve imanın farkında olmayan, kendi değer ve haysiyetlerinin nasıl korunacağını bilmeyen insanlar, verdikleri sözün de farkında olmazlar. O ânın vermiş olduğu halet-i ruhiye ile bir takım cesur çıkışlarda bulunabilirler ama işlerine gelmediğinde ise rahatlıkla sözlerinden dönerler.

Onlarla yola çıkılmaz, onlara güvenilmez. Allah, bu hasta mizaçlı kimseleri tanıtarak, inananları dürüstlüğe ve takdir-i ilâhînin yazdığına teslimiyete davet eder. Çünkü ahde riayetsizlik nifak alametidir. Nifak kalpte olursa küfürdür, amelde olursa fasıklıktır. Mesela "Konuştuğu zaman yalan söyler, va'd ettiğinde va'dinden döner, kendisine bir şey emanet edildiğinde emanete hıyanet eder." Bu davranışlar münafıklık alâmeti olsa da sahibini münafık kılmaz.

Amelî nifak çoğalınca ileride Müslüman'ın itikadının nifaka yaklaşma tehlikesi doğar.

Zaafından, tembelliğinden, gafletinden veya herhangi bir tutkusundan dolayı sözünde durmayan, bir şeyleri gösteriş için yapanlar hasta ruhlu kimselerdir.

Münafıklar, tamamen içi dışı başka olup Müslüman toplum içinde Müslüman gibi görünerek onlara zarar vermek için fırsat kollayan, içten çökertmeye çalışan çok tehlikeli kimselerdir. Allah bunları cehennemin en alt tabakasında cezalandıracaktır.[19]

❁ ❁ ❁

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَا تُمَتَّعُونَ

اِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾

33:16 (Habibim) **de ki; "Eğer ölmekten yahut öldürülmekten kaçıyorsanız, firarınız size asla faide vermez. O takdirde bile pek az bir** (zaman)**dan fazla faidelenemezsiniz."**

Düşünenler için bu çok etkileyici ve uyarıcı bir haberdir. Kim ölümden, öldürülmekten kaçıp kurtulabiliyor? Trafik kazaları, doğal afetler, mafya çeteleri, hırsız ve canilerin elinde az mı insan ölüyor? Ansızın hayata veda etmiyorlar mı insanlar?

Hiçbir kaçış insanı ölümden kurtaramaz. Kaldı ki savaştan kaçan kimse, aslında ölümden değil, sadece Allah'a itaatten kaçmış olur. Ama Allah'a hesap vermekten kimse kurtulamaz. [20]

❁ ❁ ❁

[19] Bkz. 4/145; 13/25; 16/91
[20] Bkz. 3/145; 7/34; 10/50

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً

وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾

33:17 De ki: "Size bir fenalık dilerse Allah'tan sizi kim koruyacak yahut bir rahmet dilerse (ona mani olacak) **kimdir?" Onlar kendileri için Allah'tan başka hiçbir yar ve hiçbir yardımcı bulamazlar.**

Allah mutlak irade sahibidir. Hadiselere, olup bitenlere hâkimdir ve hiçbir şeyi hikmetsiz yapmaz. Hükmünden kurtulan olmadığı gibi, hükmünü engelleyecek bir güç de yoktur. Dünya hayatında her şey muvakkattir ve her va'd olunan şeyin gelmesi de haktır. Hayat bir imtihandır; her insan güler de ağlar da; acı ve mutluluklar beraber yaşanır. Düşünün ki insan gözyaşı döküyor. Biri Allah rızası uğrunda, diğeri ise dünyevi huzursuzluk ya da kayıplar sebebiyle ağlıyor. Neticede ikisi de ağlıyor. Fakat Allah için ağlayan, belki dünyada acı ve sıkıntı çeker ama ahirette huzur bulur. Allah'ın dînini yaşama uğrunda rahatına kıyamayanlar; rahatı için mücadele ederken huzursuzluğun, acının onulmazını yer yer yaşamıyorlar mı? Madem irademiz işe yaramıyorsa niye mücadele edelim, denilemez. Bu mesaj, iradeyi kullandıktan sonra sonucu Allah'a havale etmektir.

Teslimiyet, itaat, tevekkül ve ahde vefa gerekir. Vahye tâbi olduğumuz oranda şerden emin olacak, rahmete nail olacağız. Allah'a veli olduğumuz gibi Allah'ı da kendimize veli ve yardımcı edinmiş olacağız.

Başa gelenler genellikle ihmal, zaaf, tutku, gaflet sebebiyledir. Veya sabretmeleri, bununla derecelerinin yükseltilmesi olarak da düşünebiliriz.[21]

❀ ❀ ❀

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾

33:18 Allah, içinizden (insanları Resulullahdan) **geri bırakanları, kardeşlerine** (yârânına)**: "Bize gelin" diyenleri muhakkak biliyor. Bunların pek azından başkası harbe gelmezler.**

Bu âyetten anlıyoruz ki, dînden, imandan habersiz, rahatı seven, heva ve çıkar düşkünü insanlar, kendilerine dokunmadıkça kaos ve anarşiyi durdurmak için herhangi bir teşebbüste bulunmadıkları gibi perde arkasından fitne yaratıp kargaşalardan yararlanarak menfaat elde etmeye çalışırlar. Onların kalplerinde şefkat, merhamet duyguları ölüdür veya yanlış işler. Bu nedenle Müslümanların soylu ve hak direnişi verdiklerini bilseler de bu direnişin, çıkarlarına, keyfî yaşam tarzlarına engel teşkil edeceğini bildikleri için onlara olmadık yakıştırmalarda bulunarak, karalamaya çalışarak, insanlar üzerindeki etkilerini kırmaya çalışırlar. Sadece çıkarları olan ve işlerine geldiği yerlerde onları var sayarlar.[22]

İmanın ne büyük bir sermaye olduğunu bilmeyen bu bencil ve kibirli insanlar, Allah'ın kullarını kıskanırlar. Bunların halleri Allah-u Teâlâ'ya gizli değildir. Onlar yüce yaratıcının her şeyden haberdar oluşunu göz ardı ederek insanlara karşı bir şeyler yapıyor görünürler. 19. âyet de onların bu cehaletini ortaya koyuyor.

---

[21] Bkz. 3/150, 10/107
[22] Bkz. 7/131; 27/47

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۚ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ
كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِأَلْسِنَةٍ
حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۚ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ ۚ وَكَانَ
ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾

33:19 (Gelseler de) **size karşı** (yardımda) **pek cimri adamlar olarak** (gelirler). **Hele kendilerine korku çattı mı, onların ölümünden üstüne baygınlık çökmüş kimseler gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. O korku gidince ise hayra karşı pek düşkün adamlar tavrıyla, sizi keskin dilleriyle incitirler. Onlar** (Hakikatte) **iman etmemişlerdir. Bundan dolayı Allah onların amellerini hiçe indirmiştir. Bu Allah'a göre kolaydır.**

Elbette her iş Allah'a kolaydır. O, her şeyi 'ol' emriyle idare eder. İman edenler bunun böyle olduğuna inanırlar.[23]

10. âyetten 20. âyete kadar olan bölümde cahillerin, hevaperestlerin, münafıkların zihniyetleri, tavırları, ahlâkî yapıları açıklanıyor.

Onlar korkaktırlar, yalanı, hileyi, fitneyi karakter edinmiş ahlâkı bozuk kimselerdir. Yeri geldiğinde inanç onlar için herhangi bir dünyevi amaca ulaşmada araç durumundadır. Allah'a ve Resulü'ne inandıklarını iddia eden, namaz kılıp oruç tutmuş olsa da Allah'ın şeriatına çağdışı, bedevî dîni diyen, terör ilan eden ve dînî duyguları politik hırsları için araç edinen herkes bu kapsamın içerisine girer.

---

[23] Bkz. 2/177

Eğer bir kimse Allah'a ve onun yoluna bağlı değilse, iman ettiğini söylemesinin, ibadet etmesinin ve diğer iyi amellerinin hiçbir anlamı yoktur.

Amellerinin makbul olması, şeksiz-şüphesiz, samimiyetle Allah'a itaatten geçer. İmanına şirk karıştıran veya hevasına ters geldiği için muhalefet eden, korku ve çıkar elde etmek için düşman safında yer alan herkesin Allah indinde amelden yana eli boş kalır. Ebu Cehil'e, yapmış olduğu yardımlardan dolayı çevresindekiler 'baba' sıfatı vermişlerdi. Ancak iman safiyetine ermedikçe hiç kimse yapmış olduğu hayrın o gün hayrını görmeyecektir.[24]

Zaten onlar hayır yapmada, yardım etmede cimri, almada çok hırslıdırlar. Tehlikelerden korunup menfaati elde etmek için okşayıcı, yapıcı ve sevecen iken; bundan mahrum olacaklarını hissettiklerinde ise incitici ve acımasızca itham ve davranışlarda bulunarak, istediklerini koparmaya çalışırlar.[25] Allah'a, erdeme dair hiçbir bağlılıkları olmayan bu kimselere Allah'a karşı gelmekten sakınmalarını hatırlatmanın hiçbir faydası olmaz. Çünkü onlar ahirete inanmıyorlar.

Ahireti inkâr ettiklerinden, Allah'a karşı cüretkâr bir korkusuzluk sergileyen bu kimseler dünyadakilerden gelecek zararlara karşı ise çok korkaktırlar.[26] "Korku gidince" gizlendikleri yerden çıkıp seslerini yükseltirler. Hiç yüzleri kızarmadan sizi yumuşaklıkla karşılarlar ve kendilerinin de samimi birer mü'min olduklarına, İslâm uğrunda kendilerinin de çaba sarf ettiklerine, bu nedenle ganimetten pay almayı hak ettiklerine inandırmaya çalışırlar ve bu hususta çok iddialı konuşurlar. Çünkü onlar sadece dünyaya iman etmişlerdir. Bu sevimsiz hallere düşmelerinin sebebi de budur.

---

[24] Bkz. 14/18; 24/39, 40
[25] Bkz. 7/169
[26] Bkz. 2/14; 9/64; 59/13

يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا ۚ وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ
بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا
قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

33:20 Bunlar (düşman) **kıtalar**(ı Mekke'den) **gitmediler sanıyorlardı. Eğer o kıtalar** (bir daha) **gelirse çöllerde, bedeviler içinde bulunup size ait haberleri sormalarını isteyecekler, şayet içinizde bulunurlarsa** (çok değil)**, ancak pek az dövüşeceklerdir.**

Bu âyet 13. âyette belirtilen, münafıkların duruma göre tavır değiştirdiklerinin bir başka yönünü açıklıyor. 13. âyette, peygamberden, 'evlerimiz açıktır yani tehlike altındadır, gidip koruyalım' diye izin isteyip savaştan kaçıyorlardı. Burada da, düşman kuvvetler yeniden dönüp gelse, münafıkları memnun ederek ve neticeyi dıştan izlemek için Medine'yi terk edip çölde karargâh kuracaklardı. Yani bu münafık tipler nerede çıkar varsa oradadırlar; nerede de bir tehlike varsa orada kalplere dehşet verecek korku haberleri yayarak, fitne çıkararak, Müslümanlara, hatta kendi hemşerilerine bile zarar vererek oradan sıvışıp kaçarlar. Kaçma fırsatı bulmasalar da ancak kendilerini korumak için savaşmaya geçerler. Ve asla bir ideal uğruna savaşmazlar.

Ey insanlar! Ey Müslümanlar! Hayat dediğimiz şey nedir ki, gelir geçer. Değer mi dünyalıklar için eğilip bükülmeye, değerleri satmaya, gönül kırmaya, dünyayı kirletmeye değer mi?

Ama bir kere kaptırmaya görün gönüllerinizi günlerin akışına, kalbinizde ne varsa alır götürür. Acılar karşısında kılınız kıpırda-

maz olur. Katliamları, skandalları, haksızlıkları görür, biraz yüzünüzü ekşitir, sonra unutur gidersiniz. Eğer her akşam ve sabah tefekkür edip kendinizi hesaba çekmiyorsanız, inancınızı bileyip azminizi arttırmıyorsanız, her şeye çoktan alışıp gitmişsinizdir.

Bu korkuyla İslâm'ı sahiplenmede bir şey yapmayıp da dünyevî emellerinin arkasında koşanların başlarına neler geldiği bir düşünülse! Şöyle bir hastanelere, hapishanelere uğrasalar; mallarıyla beraber canlarına neler geldiğini yakinen bir tanık olsalar! Acaba hapishaneleri, hastaneleri Allah yolunda cihad edenler mi daha çok dolduruyor yoksa süflî emellerinin arkasından koşanlar mı?!

Bu âyetlerden yola çıkarak Allah'ın dînini yaşama ve yaşatma uğruna samimi ve ilmî gayretler içerisinde olmamız gerekiyor. Bu uğurda verilecek tavizler, ayağımıza takılan çelmeler olabilir. Bu anlamda Kur'ân-ı Kerim doğrultusunda Müslümanların dîni sorumluklularını ve münkir münafıkları iyi tanımaları gerekir ki ona göre hareket edilebilsinler.

Zulme seyirci kalanlar, kadınlarınızın cariye, evlatlarınızın ve kocalarınızın esir olacağı günü düşünün; bu duruma düşmeyi kim ister! Iraktakiler bu duruma düşmeyi isterler miydi? Şu bir gerçek ki zulme karşı güç oluşturmayıp seyirci kalanlara verilen mesaj, "Susma, sustukça sıra sana gelecek!" Belki bizler çok rahat yaşayarak da hayata veda edebiliriz. Ama seyrettiğimiz bu zulümler karşısında düşünüp bir şeyler yapmak için çare aramıyorsak, mahşerde hesap sorulmayacak mı? Ölüm öyle veya böyle gelecek. Önemli olan hayatı anlamlı, ölümü onurlu karşılamaktır. Bu öğütler bizleri kendimize getirmelidir. Kendimizi güçsüz görerek rahatlamak mı, yoksa yapabileceğimiz şeyleri tespit edip çare aramak mı? Eğer bu duygu varsa imanî değerler hareketlenir. Eğer duyarsızlık içerisinde isek ve hep birilerinin bir şeyler yapmasını bekliyorsak, halk olarak başımıza gelenleri hak etmiş olmaz mıyız?

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

33:21 Andolsun ki resulünden sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü umar olanlar ve Allah'ı zikredenler için güzel bir (imtisal) **numune**(si) **vardır.**

Onu örnek almanın yolu Kur'ân'a tâbi olmaktır. Kur'ân'la Resulullah'ın arasını ayırırsanız ikisini de anlayamazsınız. Peygamber, dîne karşı yapılan tahrifata asla göz yummaz, buna karşı tedbir alırmış. Fakat kendilerine yapılan zulmü affedermiş. Peygamberler, inananlara dünya hayatının anlamını ve yasalarını gösteren bir rehber veya deniz feneri gibidirler. Allah'a itaatte onu örnek alanlar başarı ve nitelik kazanırken; her taviz, tutku ve itaatsizlik insanı geriletir ve zarar verir. Olgun bir şahsiyet oluşturmak için vahyin belirlediği fıtratın muhafazası, yüksek ahlâkî ilkelere sahip olunması gerekir. Fertlerin korkaklığı, iradelerin zayıflığı, tavizkâr, çıkarcı yaklaşımlarda bulunmaları, ahlâksızlık ve büyük bir şahsiyet kaybıdır.

Güzel ahlâk, akidede bütünlük ve saflık, ibadette ihlâs ve yaşantıda istikamettir. İman insanı korkulara karşı motive edip cesaretlendiren en güçlü düşüncedir. Bilgi ise imanın en önemli desteğidir. İşte Resulullah'ı örnek şahsiyet kılan da bu idi.

Resulullah'ın sünnet-i seniyyesini idrak, insanı erdemin kemal noktasına erdirip yaratıcının takdir ve iltifatına mazhar kılar. Bu şuur ve şerefe nail olmak, dünyadaki bütün sıkıntı ve zevkleri basit kılar. Hangi sıkıntı cehennemde kalmaktan daha korkunçtur; hangi zevk cennet sefasından daha güzel ve daimîdir.

❁ ❁ ❁

وَلَمَّا رَأَ الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

33:22 Mü'minler (düşman) **ordularını görünce: "İşte bu, Allah'ın ve Resulünün bize vaat ettiği şeydir. Allah ve peygamberi doğru söylemiştir." dediler.** (Bu) **onların imanlarını, teslimiyetlerini arttırmaktan başka bir şey yapmadı.**

Üsteki âyette, mü'minlerin, Hz. Peygamber'in sabrını, direnişini, bağlılığını, çalışmasını, Allah'a teslim olup tevekkül edişini örnek alarak kurtulacakları müjdelenmişti. Burada da, Allah'ın kendilerine va'd ettiğinin doğru olduğuna tanıklık eden mü'minlerin durumu haber veriliyor.

İmanda şahadete erenler, Allah'a itaatte samimi teslimiyet ve tevekkülle, karşılaştıkları zorlukları sebat ve büyük bir azimle karşılarlar. Çünkü onlar imtihanın anlamını ve iman uğrunda verilen mücadelenin kazandıracağı ödülü bildiklerinden, bu uğurda her türlü fedakârlığı göze alırlar.

Eğer sadece 'iman ettim' demekle ve belirli bir takım ibadetleri yapmak yeterli olsaydı, Resulullah ve ashabı bu kadar zorlu mücadelelere girmezlerdi. Şirkî sistemin koalisyon teklifine evet der, ortak değerler paydasında yaşar giderlerdi. Fakat o, en cazip tekliflere rağmen tevhid mücadelesini ısrarla sürdürdü ve hedefine ulaştı.

Bilmeliyiz ki, onlar da her şeyden önce birer insanlardı. Güçlü olmak, zayıf olmak gibi beşer tabiatından beri değillerdi. Bununla beraber, Kur'ân'la kabiliyetlerini geliştirip Allah'ın ipine sarılarak muhafaza etmesini bilmişlerdi.

Her insanın zayıf olduğu, sarsıldığı, karamsarlığa düştüğü, tehlikeli anlarda sıkıntı çekip bunaldığı anlar olur. Fakat mü'minler,

bu gibi durumlarda kendilerini helak edercesine ye'se düşmez, Kur'ân çerçevesi içinde hayatlarını idame ettirirler.

❀ ❀ ❀

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

33:23 Mü'minler içinde Allah'a verdikleri sözde sadakat gösteren nice erler vardır. İşte onlardan kimi adağını ödedi, kimi de (bunu) **bekliyor. Onlar hiçbir suretle** (ahitlerini) **değiştirmediler.**

Şuurlu olarak Resul'ü örnek alarak Allah'a iman ve itaatte tereddüt göstermeyenler, her geçen gün ilâhî dîni dâvâ edinme hususunda şevkleri ve iştiyakları geliştikçe Allah'ı, cenneti adeta görüyormuş gibi şehadet arzusuyla yaşarlar. Öyle ki korku, panik, endişe şöyle dursun, kendi düğününe gider gibi hevesle, heyecanla âyetteki deyimle sırasını bekler. Gerçekten bunlar imanda şehadete öylesine tanık olmuşlardır ki, bu uğurda artık hiçbir şey gözlerine gelmez... Bir realite olarak eğer inananlar hak uğrunda mücadele vermez ve hakkı hâkim kılmaz iseler zalimlerin zulmüne maruz kalırlar. İnsanın dünyada başına gelenlerle cenneti kaybedip cehennemi hakeden insanın başına gelecekler asla kıyas edilemez. Bizler bunu anlamak ve anlatmak zorundayız.[27] Bu anlayışın yaygınlaşması sadece ahirete dair mükâfatı arttırmakla kalmaz, dünyada da izzetli, şerefli, onurlu ve hür bir hayat yaşamalarını sağlar.

Mü'minler, inandıkları ve iftihar ettikleri hak ve barışın fedaileridir. Hayatlarında iman ve cihadı merkeze alarak hareket etmeye

---

[27] Bkz. 2/190; 4/75; 9/14

çalışırlar. Hiç bir zulmü ve haksızlığı görmezden gelemezler. Bu uğurda gereken fedakârlıkları göstermekten çekinmezler.

Savaş istenmez ama dîni hâkim kılıp zulmü def etmek için gerekli olan, rahmete kapı açan ve gerçek yüzleri ortaya çıkaran bir ilâhî imtihan olarak karşımıza çıkınca da "cennetin kılıçların gölgesinde" olduğu unutulmaz.[28]

"Sözün özü, sözde sadakat, iradede sağlamlık; başarıda merhale kat etmeye giden yoldur.

❁ ❁ ❁

لِيَجْزِيَ اللّٰهُ الصّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنٰفِقِينَ اِنْ شَآءَ اَوْ يَتُوبَ

عَلَيْهِمْ ۚ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾

33:24 Çünkü Allah sadık olanları sadakatleri sebebiyle mükâfatlandıracak, münâfıkları da dilerse azâba uğratacak yahud onlara tövbe nasip edecektir. Şüphe yok ki Allah çok yarlığayıcı, cidden esirgeyicidir.

Bu âyet-i kerime, mü'minleri motive eden bir müjde ile gönüllerine inşirah verirken, gafleti, tembelliği ve cehaleti sebebiyle Rabbin rızasını ikinci plana atanların, kalbinde maraz olanların uyanıp tevbeden yararlanmalarını salık vermektedir.

Tövbe, dînin kazandıracağı izzetle dünyada onurlu ve hür bir hayat sürdürmeye, ahirette de sonsuz saadete kavuşturur. Ebu Süfyan ve Halid Bin Velid buna örnektirler.

Kısaca bu âyet, imanın ve iman uğrunda verilen mücadelenin her şeyden daha üstün olduğunu inanlara öğütlüyor.

❁ ❁ ❁

---

[28] Bkz. 33/140, 157, 158

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ
الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

33:25 Allah, o kâfirleri hiçbir hayra eremedikleri halde öfkeleriyle red (ve def') **etti. Allah, muharebe** (hususunda) **mü'minlere elverdi. Allah kavîdir,** (her şeye) **gâliptir.**

Bu âyet 9. âyetin bir sonuç bildirgesidir. Allah-u Teâlâ, ilâhî yardımıyla rüzgârı göndererek onların birliklerini darmadağın edip mü'minlerini düşmanlarıyla savaşmaktan kurtarmıştı.

O gün için Resulullah duasında: "Kitabı indiren, hesabı çabuk gören Allah'ım! O topluluğu kahret Allah'ım, onları hezimete ve sarsıntıya uğrat!" Buyurmuştur.

Hendekten ayrıldıktan sonra, Resulullah (as): "Şu yılınızdan sonra bir daha Kureyşliler sizinle savaşamazlar. Ancak siz onlarla savaşırsınız." Gerçekten de ondan sonra bir daha Kureyşliler mü'minlerle savaşamamışlardır. Mü'minler onlarla savaşmışlar ve nihayet Allah-u Teâlâ Mekke'nin fethini müyesser kılmıştır.

"Allah, kavi, güçlü olan, Aziz'dir, mağlup edilmesi mümkün olmayandır." Kâfirleri mağlup olarak geri çevirip zelil ederken, Müslümanları aziz kılmış, va'dini doğru çıkarmış, kulu ve resulünü teyid ederek muzaffer kılmıştır. (İbni Kesîr, C. 12, s. 6494)

Dönüş Onadır. Hiç kimse ona hesap vermekten kurtulamayacaktır. Hamd ona mahsustur.

❀ ❀ ❀

وَأَنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي
قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ
وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَئُوهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

33:26 Kitaplardan olup da onlara müzaaharette bulunanları da, yüreklerine korku düşürerek, kal'alarından indirdi. Bir kısmını öldürüyordunuz, bir kısmını da esir ediyordunuz.

33:27 Onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız diğer araziye de sizi mirasçı yaptı. Allah her şeye hakkıyla kadirdir.

Bu âyetin tefsirini Seyyid Kutub'dan nakledelim: "Resulullah, Medine'ye geldiğinin ilk günlerinde Yahudilerle şu anlaşmayı yapmıştı. Bu muahede, onlara yardım ve himayede bulunmayı taahhüt etmiş, bunu yerine getirmeyi de, ahdi bozmamak, fesat çıkarmamak vasfını taşımaları sebebiyle kendi geleneklerine dokunmayacak şartına bağlamıştı.

Fakat Yahudiler, çok geçmeden bu yeni dînin -ilk ehl-i kitap olma vasfını taşımaları sebebiyle- kendi geleneklerine dokunacak tehlikesini hissetmişlerdi. Bu sıfatlarıyla, Medine halkı üzerindeki büyük tesirlerinden faydalanmaktaydılar. Aynı zamanda Resulullah'ın siyasetinde topluma İslâm'ın getirdiği bu yeni nizamın kendileri için tehlikesini de anladılar. Zira bundan önce Evs ve Hazrec kabileleri arasında çıkan ihtilaflardan faydalanmakta ve Medine'de en büyük söz hakkına sahip bulunmakta idiler. Resulullah başkanlığında İslâm, Evs ve Hazrec'i birleştirince, Yahudiler iki fırka arasında bulanık suda balık avlamak fırsatını bir daha bulamadılar. Onlara indirilen en büyük darbe de onların büyük âlimi olan Abdullah bin Selam'ın Müslüman oluşuydu. Bu onlara çok dokundu.

Ve övüp yücelttikleri Abdullah Bin Selam hakkında kötü sözler söylediler... Ve dinleri ve siyasetleri için hakiki tehlike çanlarının çaldığını iyice anladılar. Ve Hz. Muhammed'e karşı amansız tuzaklar kurmaya karar verdiler.

Artık o günden itibaren tesirleri asla silinmeyen ve hâlâ devam eden harp başlamış oldu.

İlk olarak bugünkü tabir ile soğuk harp şeklinde başladı. Muhammed (as) ve İslâm dîni aleyhinde propagandalara giriştiler. Resulullah ve Müslümanlar aleyhine, müşrik düşmanlar hesabına casusluk yaptılar. Münafıklarla işbirliği yaparak Müslümanlar arasında fitne çıkarıyorlardı. Son olarak da, yüzlerindeki maskeyi indirerek, Ahzâb harbinde olduğu gibi Müslümanların aleyhine birleştiler.

Bunların başlıca kabileleri, Kaynuka, Nadir ve Kureyza Oğulları'dır.

Kaynuka Oğulları, içlerinde en cesurları idi. Bedir'de Müslümanlara yardımcı olacaklarına söz verdikleri halde sözlerini tutmadılar. Verdikleri sözü inkârdan geldiler ve menfaatleri için de teşebbüse geçtiler.

İbni Hişam, siyerinde İbni İshak'tan durumlarını şöyle nakleder: Resulullah, Kaynuka Oğullarını toplayarak şöyle hitap etti: "Ey Yahudi topluluğu, Kureyş'in başına gelen musibet size de gelmeden Allah'tan korkunuz ve Müslüman olunuz. Siz de biliyorsunuz ki ben gönderilmiş bir peygamberim. Bu, kitabınızda bulunduğu gibi Allah'ın sizinle olan ahdinde de mevcuttur." Yahudiler bu sözlere şöyle mukabele ettiler: "Ey Muhammed! Sen bizi kendi kavmin gibi zannediyorsun. Aldanma ki sen harp etmeyi bilmeyen bir milletle karşılaştın. Ve fırsattan da istifade ettin. Yemin ederiz ki bizimle harp ettiğinde ne olduğumuzu çok iyi anlayacaksın."

Nadr Oğullarına gelince, Uhud harbinden sonra yaptıkları anlaşmada: "Yâ Ebe'l-Kasım, sana, bizden istediğin yardımı dilediğin

miktarda yapmaya hazırız." dedikten sonra, ayrılarak kendi aralarında şöyle konuştular: "Bu adamı bir daha bu durumda bulamazsınız. Bakın evlerinizden birinin duvarı dibinde oturmakta. Bu adamdan kurtulmak için içinizden biri çıksın da büyük bir kayayı tepesine indirsin de bizi de ondan kurtarmış olsun."

Sonra bu alçakça işi tertibe koyuldular. Resulullah bu tuzaktan haberdar edilince oradan kalkarak Medine'ye döndüler. Ve onlara karşı harbe hazır olunması emrini verdiler. Kalelerini kuşattılar. (Münafıkların reisi) Abdullah bin Übey bin Selûl onlara haber göndererek sebat etmelerini ve karşı koymalarını istedi. "Biz sizi teşhir etmeyiz. Her hususta sizinleyiz." demelerine rağmen, münafıklar sözlerinde durmadılar. Allah, Nadir Oğullarının kalbine korku saldı, harp etmeksizin teslim oldular. Resulullah'dan, canlarını bağışlamak, silah hariç birer deve yükü mallarını almak şartıyla çıkıp gitmelerine izin vermesini istediler. Ve istekleri kabul edildi. Hayber'e göçtüler.

Kureyza Oğulları da, Resulullah'a karşı ahidlerini bozarak, Müslümanları Medine haricinden gelen düşmanların hücumlarından daha güç bir durumda bırakmışlardı. Rasulullah'ın heyet göndererek onlara anlaşmayı hatırlatmasına karşı: "Resulullah da kim oluyor? Bizim Muhammed'le aramızda ne ahid nede akit vardır!.." dediler. Heyet dönerek durumu peygambere bildirir. Bunun üzerine Resulullah: "Allah-u ekber, Ey Müslüman topluluğu size müjdeler olsun!" buyurdular.

İbni İshak der ki: İşte bundan sonra imtihan şiddetlendi, korku son derece arttı, Müslümanların düşmanları her taraftan gelmeye başladılar. Mü'minler endişeye kapıldılar. Bazı münafıklar da durmadan nifak saçıyorlardı..."

Ahzâb harbinin başlangıcında durum bu idi. Allah-u Teâlâ yardımını gönderip nebisini teyit edince, düşmanlarını da hiçbir menfaat elde etmeksizin kinleriyle geri çevirdi. Allah'ın

mü'minlere yardımı ulaşınca Resulullah zaferle Medine'ye dönmüştü. Henüz silahlarını bırakmıştı ki, Cibril gelerek; "Ya Resulullah, silahını bıraktın mı? Fakat henüz melekler silahlarını bırakmadılar. Allah-u Teâlâ, sana, Kureyza Oğullarının üzerine yürümeni emrediyor."

Bunlar Medine'nin birkaç mil uzağında idiler. Bu olay öğle namazını müteakip olmuştu. Ve Resulullah şöyle buyurdular: "Hiçbir kimse ikindiyi kılmasın, hep beraber Kureyza yurdunda kılacağız." Ordu yola koyuldu ve ikindi namazını bir kısmı yolda idrak ettiler ve şöyle dediler: "Resulullah'dan süratli gitme emri varid oldu. Başka bir şey duymadık." Bir kısmı da: "Biz ancak Kureyza yurdunda kılarız." dediler. Taraflardan hiç biri diğerine hiddet göstermedi. Resulullah'da Medine'ye İbni Mektum'u vali bırakarak ordunun peşinde yürüdü. Bayrağı da Ali bin Talib'e verdi. Kureyza'ya vardılar. Ve yirmi beş gün ve gece kuşatıldı, durum aleyhlerine gelişince, Evs'in reisi Sa'd bin Muaz'ın hakemliğine razı olacaklarını bildirdiler. Zira cahiliye devrinde Evs bu kabile ile müttefik idi. Abdullah ibni Selûl, dostları bulunan Kaynuka Oğullarına yaptığı aracılıkta onları kurtardığı gibi, bunlar da Sa'd'ın oraya girmesiyle kendilerine iyi muamele yapılacağı kanaatine sahip oldular. Fakat umdukları olmamıştı. Onlarla ve Resulullah'la yaptığı diyalogdan sonra Sa'd: "Ben, bunlardan elleri silah tutanların öldürülmesine, kadınlarının ve çocuklarının esir ve mallarının ganimet olarak alınmasına hükmediyorum." Resulullah bunun üzerine, "Muhakkak ki sen, Allah-u Teâlâ'nın yedi kat semasının fevkinde hükmettiği şeyle hükmettin." buyurdular.

Verilen hüküm infaz edildi. O günden itibaren Yahudiler zelil ve hakir oldular. Medine'de nifak hareketi zayıfladı. Münafıkların da başları önlerine eğildi. Ve yaptıklarından korkmaya başladılar.

Evet, ahdine ihanet edenler ve Allah'ın dînine savaş açanların bütün umutları sönmüş, yüreklerine korku çökmüştü...

Allah, Hendek'te, iyiyi kötüden, korkağı cesurdan, zalimi mazlumdan ayırıp tevekkül ve teslimiyet sahibi olan mü'minlere zafer üstüne zafer nasip etmiştir. Müslümanlar girdikleri savaşlarda üstün performans gösterip Allah'ın yardım ve ikramına mazhar olarak maddî-manevî taltife nail olmuşlardır. (Fî Zilâl'il-Kur'ân, s. 590, 597)

Bu böyledir, her devirde inananlar; değerlerine sarılır, yüreklerinde iman, hedeflerinde cennet tutkusuyla yılmadan, azimle dâvâları uğruna mücadele verirlerse Allah'ın yardımı onlarladır.

Mücadele dürüst olmayı gerektirir. Ön yargısız, vakarlı, mütevazı, samimi, adil, saygılı, sabırlı ve fedakâr olmayı gerektirir. Korkulara yenilenler hayata yenilmiş olurlar. Korku kapıyı çaldığında ona cevap verebilecek en güçlü ses imandır. İnsanın azmi ve iman gücü her silahı mağlup eder.

Hadiselerde, değişmez kanunlar, değerler, hedefler ve kaideler yer almaktadır. Kur'ân Müslüman topluluğun kalplerinde ve mütemadiyen bütün hayatlarında bunları hatırlatmak üzere gelmiştir. Hadiseler terbiye için bir sebeptir: Bu hadiselerle terbiye olmuş, dâvâlarını her şeyin üstünde tutan mü'minler, Medine ve çevresindeki hain komşularını bir bir temizlediler. Onların yurtlarına ve mallarına mirasçı oldular, iş bununla da kalmayıp henüz ayak basmadıkları Hayber'i fethettiler ve bir çığ gibi büyüyüp çeyrek asır geçmeden İran'ı ve Bizans'ı dize getirdiler.

Zafer de mağlubiyet de onlar için ilâhî bir imtihandır. Yenilgi bir umutsuzluk kaynağı değil, taze bir başlangıçtır.

Zira onlar İslâm'la kurtulmuşlardır. Değil mi ki, Allah'ın rızasına talip olarak bu uğurda yılmaz mücadele vermişlerdi. Ne mutlu onlara! Ne mutlu bu uğurda mücadele verenlere!

❀ ❀ ❀

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ
أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾

33:28 Ey Peygamber, zevcelerine deki: "Eğer siz dünya hayatını ve onun ziynet (ve ihtişam)**ını arzu ediyorsanız gelin size dünya bedellerinizi verip, hepinizi güzellikle salıvereyim."**

Bu âyet, her ne kadar Peygamber (as) ailesine bir uyarı olsa da, her mü'min tarafından, tâlî zevklere düşmeden, sahip olduklarıyla Allah'ın dînini yaşa(t)ma ve sahiplenme noktasında değerlendirilmelidir.

Peygamberler, liderler ve toplum önderleri halkları tarafından örnek alınmaktadır. Bu nedenle toplum standartlarının üstüne çıkmadan mütevazı bir hayat sürdürmeleri, halkların huzuru, iktidarlarının teminatı için oldukça sağlıklı ve takdir edilecek erdemli bir tavırdır. Çünkü halktan birinin mütevazı yaşaması insanlar için çok da örnek teşkil etmez. Zengini yarıştıracak, yoksulu gıpta ettirecek davranışlardan sakınmak gerek. Bu nedenle Peygamberimiz, ailesinin hayat standartlarını yükseltecek taleplerine tepki göstermiştir.

İslâm, sefih, sefil, mistik bir yaşam felsefesine asla yer vermez. Onlar için maddî güç maneviyata destek verdiği için önemlidir ama maddeyi mânânın önüne geçirmezler.

Manevî zenginliğin, erdemli, nitelikli yaşamın yanında hangi maddî şey daha değerli olabilir ki; biri dünya zevki ve rahatlığı olsa da beraberinde getireceği külfeti de vardır; manevî değerlerin ise gönül huzuru ve göz aydınlığı kılacak geleceği vardır. Allah'ın vereceği ödül, şan, şeref hiçbir dünyevî nimetle boy ölçüşemez ki tâlî zevklere dalınsın.

Şu bir realitedir ki insanoğlu neye önem veriyorsa o yolda istediğine kavuşmak için elinden geleni yapıyor. Mesela çok mal

hırsına düşen biri servetini arttırmaya doyamıyor veya çok yemek yemeye alışan biri sıhhatini bozacak kadar yemeye devam ediyor. Okumaya, Allah yolun da cihad etmeye sevdalı olanlar da bu uğurda 'yeter' demiyor. Kim neyin zevkini tatmışsa onun peşinde koşuyor.

İslâm'ı sahiplenenler, sancağını taşımaya ahdedip cenneti arzulayanlar, Allah'ın nimetlerinden imkânları dâhilinde yararlanırlar ama geçici zevkler uğruna mücadele vermezler. Onlar Allah'ın mülkünde mütevazı yaşayarak, Allah'ın verdikleriyle ahiret yurdunu kazandıracak tasarruflarda bulunurlar.[29]

Nitekim peygamber (as) hanımları çok değerli kimseler olmalarına rağmen nihayetinde birer insandılar. Onların da herkes gibi beşerî his ve istekleri vardı. Bu gayet tabiî bir arzu olmasına rağmen, Rasulullah'ın, hayatında istemediği şeylerdir. O, mütevazı ve iktisatlı yaşamayı, maddî ve manevî gücünü ilâhî nizamın yayılması için kullanmayı yeğlerdi. Onun, hem Resul olarak, hem de bir lider olarak yaptıkları konuşulmakta, örnek alınmaktadır. Bu nedenle çok dikkatli hareket ederek, halkına yanlış mesaj vermekten, akıllarda soru işareti bırakmaktan sakınması gerektiğinden, hanımlarının bu tekliflerine karşı tepkisini açık bir dille ifade ediyor. O, hanımlarının vahyin merkezinde yetişmelerine rağmen bunu anlamayışlarına kızmaktadır. Yoksa meşru bir istek karşısında onları salıvermek değil, izah ve ikna etmesi gerekirdi. Resulullah, bulundukları konumu daha iyi değerlendirmelerini ve neyi tercih ediyorlarsa ona göre hareket etmelerini salık veriyor. Onların üzerinde otorite kurarak; böyle bir şeyi bir daha duymayayım, çekilin karşımdan, diye tehditvarî ikazlar yapmıyor. O, tüm imkânlarını Rabbinin rızasını kazanma uğrunda değerlendirmeye çalışıyor. Yoksa

---

[29] Bkz. 2/110, 148; 23/61; 28/77; 59/18

Allah Resulü'nün kendisi ve ehl-i beyti için böyle bir hayatı yaşama hususunda bir hüküm varid değildi. Çünkü onun akide ve şeraitinde helal ve temiz olan şeyler yasaklanmamıştı.

Nitekim o, tâlî zevklerin peşinde koşmaz, içine dalıp oyalanmaz, kendisine takdim edilenleri reddetmez, bunları zatına haram kılmazdı. Yine kendisine mahsus olan mütevazı hayatı kendi arzusu ile seçenleri takdir etse de, ümmetine nimetlerden yararlanma hususunda herhangi bir tekdire kayıtlarda pek rastlanmıyor.

Helaller dairesinde nimetlerden istifade ederek yaşamak gönül arzusudur. Kınanan, kerih görülen ise lükse düşüp şımarmak, Rabbin rızasını ikinci plana atmaktır.

Bu anlamda Resulullah'dan: "Vallâhi bundan böyle sizin için fakirlikten korkmuyorum; benden sonra, size dünya nimetlerinin ve ziynetlerinin açılıp onlara gönlünüzü kaptıracağınızdan korkuyorum." dediği rivayet edilmiştir.

Yine: "Dünya tatlı ve manzarası caziptir. Allah sizi dünyada başkalarına halef kılacak ve nasıl muamele edeceğinize bakacaktır."

"Allah'ım! Hayat ancak ahiret hayatıdır." buyurmuştur.[30]

❁ ❁ ❁

وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ فَإِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ

مِنْكُنَّ اَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

33:29 "Eğer Allah'ı, peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız şüphe yok ki Allah, içinizden güzel hareket edenler için büyük bir mükâfat hazırlamıştır."

---

[30] Riyâzu's-Sâlihîn, s. 459-462

Allah, Nebi'sinin eşlerine ve ümmetine, sahip oldukları imkânları Rabb'in rızası doğrultusunda değerlendirerek, dünyevî ve uhrevî anlamda büyük rahatlıklara nail olacaklarını hatırlatıyor.

Resulullah'ın bu net tavrı karşısında, peygamberin feyizli menbaından terbiye almış olan mü'minlerin anneleri elbette ahiret hayatını tercih ediyorlar.

Rivayetlere göre, Hz. Muhammed, eşi Hz. Aişe'nin, bu hususta anne ve babasıyla istişare ettikten sonra cevab vermesini isteyince, Hz. Aişe şöyle der: "Bu konuda anne ve babamla niçin istişare edeyim, ben, Allah'ı, Resul'ünü ve ahiret diyarını istiyorum." der. (İbni Kesîr, s. 6514) Diğer eşleri de aynı tercihi yaparlar.

Peygamber'in Hanımları: "Vallâhî bundan sonra Allah'ın Resulü'nden elinde olmayan bir şeyi istemeyeceğiz." diye yemin etmişlerdi.

Haddi zatında mesele, talep edilen şeyin peygamberin elinde bulunup bulunmaması değildi; mesele Allah'ı, Resul'ünü ve ahiret yurdunu tercih yahut dünyanın ziynet ve metaını tercih etmekti.

Mesele, o günle bu günün hayat standartlarının farklılığını ortaya koymaktan ziyade İslâm'ın idrakiyle Allah'ın rızasını, Resul'ün sünnetini dikkate alarak, ahiret hayatını tercihle hareket etmektir.

Müslümanların, her asır ve çağda Peygamberin sünnet-i seniyyesini dikkate alarak yaşamaları gerekir. İsrafa, konfora dayalı hayat tarzı birçok insanı hayır yapmaktan, ilâhî sistemi ciddi bir şekilde sahiplenmekten alıkoyuyor.

❁ ❁ ❁

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

33:30 Ey peygamber zevceleri, içinizden kim açık bir terbiyesizlik ederse onun azabı iki kat arttırılır. Bu, Allah'a göre kolaydır.

Peygamber hanımları, Nebi'nin maiyetinde vahyin membaından besleniyor olmaları hasebiyle attıkları adıma, söyledikleri sözlere ve davranışlarına dikkat ederek, haiz oldukları makamın şerefini korumaları, diğer kadınlara iyi örnek olmaları hususunda uyarılıyorlar. Mesela Hz. Lût'un karısı ve Hz. Nûh'un evladı kötülükte örnek gösterilirken; Firavunun karısı, Hz. Mûsâ'nın anası ve Hz. Asiye, zulmün içerisinde olmalarına rağmen imanları uğruna sergiledikleri tavırla insanlara örnek verilmişlerdir.

Çünkü onların kötü amelleri sadece kendileriyle sınırlı kalmaz, İslâm dâvâsına da gölge düşürür. İyi amelleri de kendileri ile sınırlı kalmaz, iyiler bundan cesaret bulur, hayırda ve iyilikte yarışarak birçok insanın kurtuluşuna neden olurlar. Bu nedenle açmış oldukları yanlış bir çığır sebebiyle günahları iki kat olurken; açtıkları iyi bir çığır sebebiyle de sevapları kat kat fazla olur.

Ey çevresini, ailesini, içerisinde bulunduğu şartları bahane edip de günahlarını savunarak durumlarını kurtarmaya çalışanlar! Sizler de kendinizdeki değerleri farkeder ve gönlünüzde yaşatırsanız, Asiye anamız gibi batağın içinde dahi hayat sürseniz rahmetle anılırsınız. Ne peygamber hanımı veya ümmeti olmak ne de cahilî ortamda yaşadığını söyleyip kendini savunmak insanı mazur kılar.

Elbette imanla eğitilen fertler temiz bir sayfa gibidirler. Yaptıkları hata ve günahlar, sayfaya düşen leke gibi hemen göze çarp-

tığından, tövbe ile kurtulma imkânı kolaydır. Bu da bir kul için ne güzel bir rahmettir.

Evet, Peygamber hanımları nasıl diğer kadınlar gibi değilse, siz de ey mü'minler, diğer insanlar gibi değilsiniz, olamazsınız. Yapacağınız yanlışlar, hatalar Müslümanlığınıza gölge düşüreceği gibi çevrenize yanlış mesaj vermiş olacağınızdan, vebale girersiniz.

Sabır, tevazu, iyilik sizin şiarınız olmalı ki, dünya hayatının geçici ziynetleri ve zevkleri uğruna eşinizi de üzmeyesiniz. Sıradan insanların eşlerini üzmesi hoş görülür ama dâvâ sahibi, cennete talip olan birinin böyle bir şey yapması ne kadar hoş karşılanır? Manevî güzelliklerin içerisinde oldukları halde dünyevî emeller uğruna huzurunu bozanlar, dünyalıkların peşinde amansızca koşanlar; altını kömüre değiştirmeye talip olanlardır. Allah, peygamber hanımlarına ve onların şahsında mü'minlere bu gerçeği anlatıyor. Her nimetin bir külfeti ve ödenmesi gereken bir bedeli vardır. Öyle peygamber ve lider eşi olmak kolay değildir. Onun nimetlerinden faydalanırken; bedelini canınızdan, malınızdan, zevklerinizden feragat ederek ödemek zorundasınız. Bir annenin evladına karşı sorumluluğu ve ödediği bedel ne ise bir peygamber ve bir lider eşi olmanın bedeli de onun gibidir. İşin statüsüyle övünüp üstünlük taslamak, hizmet, hürmet, ihtimam beklemek gibi çiğ ve cahilî beklentiler içerisinde olanlar, giydirilmiş odunlar gibidirler. Mü'minler ise ilmin bahşettiği tevazu, vakar ve fedakârlığın onurunu üzerlerinde taşırlar.

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُّؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ ۙ

وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

33:31 Sizden kim de Allah'a ve peygamberine itaat eder, iyi amel (ve hareket)**de bulunursa ona da mükâfatını iki kere veririz. Hem biz ona çok şerefli bir rızk da hazırlamışızdır.**

Buradan da anlıyoruz ki kadın olsun erkek olsun, iman doğrultusunda salih amel işleyip kötülüklerden sakındıkları ve toplumlarına güzel örnek sergileyerek hayatlarını idame ettirdikleri müddetçe iki kat ecir alma imkânına sahiptirler. Bunun dışında hiçbir ferde mevkisinden, makamından, servet ve statüsünden dolayı bir paye verilmez. İnsanı şerefli kılan; Allah'a ve Resulü'ne gönülden bağlı olarak yaşamaktır.

İşte bu iki âyet, ilmin insanı yücelttiğine, zevkin ve geçici emellerin peşine düşmenin ise kişiyi aşağılara sürüklediğine işaret eder.

İyilik de kötülük de karşılık bekler. Güzel bir başarının ödüllendirilmesi kadar çirkin bir olaya neden olanların da cezalandırılması gerekir.[31]

Burada bahsi geçen üstün rızık, dünyada İslâmî değerlerle mücehhez olup iyilik, onur ve temiz bir hayat sürmektir. Sonsuz rızık ve mutluluk da sırat-ı müstakimin sonucudur.

❁ ❁ ❁

[31] Bkz. 4/40; 6/160

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ
فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٣٢﴾

33:32 Ey peygamber kadınları, siz (diğer) **kadınlardan** (herhangi) **biri gibi değilsiniz. Eğer** (Allah'tan) **korkuyorsanız** (size yabancı olan erkeklere) **yumuşak söylemeyin. Sonra kalbinde bir maraz bulunanlar tamaa düşer**(ler). **Sözü ma'ruf vech ile** (ve ağır başlı) **söyleyin.**

Kadın, toplumu inşada yüksek bir konuma sahiptir. Ruhunda olgunluğa erişmiş bir kadın, öncelikli olarak ailede sorumluluklarını yerine getirirken; sosyal hayatta da gücünce gereken işleri edep dairesi içerisinde yerine getirmeye çalışır, çalışmalıdır.

Kalbini iman nuru, kapısını da ilim ve ictimaî terbiye ile aydınlatmış olan bir kadın, evini her gün yeniden inşa ediyormuş gibi ona yeni yeni güzellikler ekler. Ne yazık ki, İslâmî şuurdan yoksun kimseler, aileyi ve toplumu kalkındıracak olan kadını çeşitli âdet ve gelenekler sebebiyle sosyal hayattan ve eğitim kurumlarından uzaklaştırdılar. Helallerin kapısı kapatılıp meşru hakları ellerinden alınan, örfe uygun davranışları kısıtlanarak pasif bırakılan kadınlar, giderek cehaletin kurbanları haline geldiler. Haliyle susan, ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören kadınların yanında, hakkını aramaya kalkan ancak yanlış zihniyetli olan kadınların oluşturduğu bir arenaya dönüştü dünyamız. Yozlaşan, benliğinden uzaklaşan kadınlar, başta aileyi ve dolayısıyla da toplumu ifsad ettiler. Bu ifsadda dîn yobazlarının payı oldukça büyüktür. Mesela örfe uygun konuşma ilkesini daraltarak, kadının sesinin haram olduğunu iddia edenler olmuş; buna mukabil kimileri de tabiî bir sesle müzik söylemenin bir mahsurunun olmadığını söylemiş; diğer bir kesim de, tabiî sesin dahi günah olduğunu, bu nedenle dilin altına bir şey

konularak konuşmak gerektiğini ifade etmişlerdir. İfrat ve tefrit arasında dîni tanınmaz ve yaşanmaz hale getirmişlerdir. Oysa ses, renk, vb oluşlar, Allah'ın insanoğlunu sahip kıldığı şeylerdir. Allah vergisi olan bu şeylerin saklanması, değiştirilmesi değil; meşru dairelere dikkat ederek hareket edilmesidir aslolan.

İslâm'ın letafetini kavrayamayan tefekkürsüzler yüzünden İslâm'ın aslı idrak edilmemiş, dolayısıyla ortaya ters yüz edilmiş bir anlayış çıkmıştır.

Kadın olsun erkek olsun, kişide İslâmî bilinç yoksa, sorumluluklarını idrak etmemişse, hareketlerine dikkat etmiyorsa fitneye sebep olur. Fıkıhsız çıkışlar ve ilme dayanmayan dayatmalar insana vebalden başka bir şey getirmez. Hep düşünürüm, neden kadınlar üzerinde engelleyici, kısıtlayıcı, baskıcı bir anlayış daha çok hâkimdir. Ataerkil bir anlayışla kadınları baskı altına alıp kendilerini günahtan korumayı takva sananlar büyük bir aldanış içerisindedirler.

Şimdi biraz düşünelim, hanımlar hayatın birtakım zaruri mükellefiyetlerini izzet ve edeple yapmak durumundalar. Peki, nasıl hareket edecekler? Ses ile değil de işaretle mi? Asr-ı Saâdet'e baktığımızda; kadınlar orduda, pazarda birçok vazifeler üstlenmişlerdir. Hatta önderimiz, Hz. Peygamber'imizin eşi Hz. Hatice'nin ticaretle uğraştığı bilinen bir gerçektir. Kadın olsun erkek olsun, ilâhî sınırları dikkate alarak, aslî sorumluluklarını ihmal etmeden sosyal hayatta yerini almalıdırlar insanlar. Durum bu olunca, kadının sesinin, yüzünün haram olduğu iddialarının tutarlı bir delilini göremiyoruz. Bunun dışında getirilen bazı ictihadî öneriler, zamanın şartları ve toplumun imkânları gözönüne alınarak, mü'mine hanımlara biraz farklı sınırlar getirilmiş olabilir. Ne var ki bu beşerî öneriler dîn gibi telakki edilmiş, bu hâl ise bazı kesimleri ya zorluğa veya isyana sevk etmiştir. Kesin haramlar Allah Resulü'nün Allah'tan getirdiği tebliğlerdir.

Fıkıh adına şu haram, bu helal diye fetva verenler, dîni ya zorlaştırarak veya esneterek vebale girerler. Beşerin fıtratında varolan istekler meşru yollardan giderilmezse gayrımeşru yolların önü açılır.

Takvalı, onurlu, vakarlı duruş ve ilmî haysiyetle mü'minler hayatın her meşru alanında kendilerine uygun yer ve işlerde bulunabilirler.

❁ ❁ ❁

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ
وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ
أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾

33:33 (Vakar ile) **evlerinizde oturun. Evvelki câhiliyyet** (devri kadınlarının kırıla döküle, süslerini göstere göstere) **yürüyüşü gibi yürümeyin. Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey ehl-i beyt, Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak diler.**

Yani evde oturmanın telkininden ziyade, cahilî davranışlardan sakınıp İslâmî kuralları dikkate alarak dışarı çıkılması hususunda bir uyarı vardır burada.

Sosyal alanda dört duvar arasında kalmayacak kadar önemli yeri olan kadın, cemiyetin inşasında büyük rolü olduğundan, sosyal gidişattan haberdar olmalı ki toplumsal hayata yön veren evlat yetiştirmede ve fertleri aydınlatmada etkin olabilsin.

İlmî kapasiteye erişmiş olgun bir kadın, merkezden ayağını kaydırmadan, yani öncelikli sorumluluklarını ihmal etmeden, nerede, nasıl hareket edeceğini bilerek, gücünün yettiği her alanda üze-

rine düşen görevi yerine getirmeye çalışır, çalışmalıdır. Aslında kadın-erkek birbirlerinin velisi olarak bütün güçleriyle ve ilmî bir haysiyetle İslâm cemiyetinin inşasında, korunmasında sağlam temeller atmalıdır.

Kadınlar sosyal faaliyetlerde bulunmalı ama evlerindeki öncelikleri unutmamalıdırlar. Evleri kendileri için karargâh olmalı. Bu karargâhı idare etmek kendileri için çok şerefli bir görevdir. Bir eliyle beşiği sallayan kadın, diğer taraftan aileyi ve toplumu yönlendirecek güç ve kabiliyete sahiptir.

Kadın içerideki işlerinde, erkek de dışarıdaki işlerinde öncelikli olarak sorumludur. Pergelin merkezdeki ayağı kaydığında çizgide nasıl kaymalar olursa öncelikli sorumluluklar ihmal edildiğinde de dengeler bozulur. Kadın-erkek merkezi ihmal etmeden, sosyal, siyasal ve ekonomik alanda meşruiyete ve örfe dikkat ederek hareketlerini kontrol etmeliler.

"Ehl-i beyt" Hz. Peygamberin, ailesine veya ümmetine ahlâkta, iyilikte, takvada tertemiz bir aile olun mesajını almak; onu örnek almada şuurlu bir yaklaşım olacakken, bazı fıkıhsızların aşağıdaki şekilde harmanlanmış rivayetlere itibar etmeleri ibret vericidir:

"Uyduğunuz takdirde benden sonra iki şey bırakıyorum, bunlardan biri diğerinden daha büyüktür. Bu, Allah'ın kitabıdır; semadan yere uzatılmış bir ip durumundadır. Diğeri de kendi neslim, ehl-i beytimdir. Bu iki şey Kevser havuzunun başına gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmayacaklardır. Öyleyse onlar hakkında bana nasıl halef olacağınızı siz düşünün."[32]

"Kıyamet kopuncaya yahut üzerinize hepsi Kureyş'ten olan 12 halife gelinceye kadar, bu din ayakta durmaya devam edecektir."[33]

---

[32] Tirmizi, Menakıb, C. 1, s.179, Hadis 77, 3790, İbrahim Canan, Eser Neşriyat

[33] Sahîh-i Müslîm. Ter., C.2. s.308, Eser Neşriyat, H. Günaydın

Şimdi Kur'ân çerçevesinde bu sözleri tahlil edelim.

1- Evvela âyette geçen "ehl-i beyt"ten ne anlaşılmaktadır? 32. ve 33. âyetlerin genel bağlamından ve özellikle "Ey peygamberin kadınları" hitabından, bu "ev halkı" hitabıyla Hz. Peygamber'in hanımlarının kast edildiği açıkça anlaşılmaktadır.

2- Sevmek, dua etmek; itaat etmekle aynı mânâya gelir mi?

3- Resulullah'ın mü'minlere ve ailesine muhabbeti elbette derindir. Ancak ehl-i beytine itaati şart koşması da nedir? Allah'a itaat ve tövbe ile herkes günah kirinden arınmıyor mu?[34]

4- Uyulması gereken ehl-i beyt değil, ilâhî vahiydir. Resulullah'a atfen yapılan rivayetlerin tashihi Kur'ân'la iyi yapılmalıdır.[35]

5- Peygamberden başka hatasız kimse yoktur ki sözü senet olsun. Resulullah'dan başkasını hatasız insan görmek imanî ilkeye aykırıdır.[36]

6- Gerçek ehl-i beyt, kan ve nesep bağından çok imanla peygambere ve kitaba bağlı olan mü'minlerdir. Yani İslâm evinin üyeleridir.[37]

Sahabeyi, ehl-i beyti sevmek, dua etmek imanî bir vecibedir. Allah onlardan razı olsun. Allah, onları, yapmış oldukları amellerinden dolayı övmüş, ecirlendireceğini va'd etmiştir.[38]

Yüce Nebi'nin onları aba altına alması, şefkat ve merhametle ailesini görüp gözeten bir baba örneği olarak alınması gerekirken; özel bir 'ehl-i beyt' anlayışı öne çıkarıp on iki masum imamın geleceğini iddia ederek, dinî ve siyasî bir mesaj çıkarmak mânâsız ve temelsizdir.

---

[34] Bkz. 3/31, 5/55
[35] Bkz. 3/103; 4/175; 17/9
[36] Bkz. 9/43; 26/20; 28/15, 17
[37] Bkz. 9/114; 11/45, 46
[38] Bkz. 9/100; 8/72; 74; 59/9; 33/6

Allah, hiçbir kimse hakkında kesin zanda bulunmayı hoş görmemiştir. Hiç kimse birini cennetlik veya cehennemlik ilan edemez. Bu, tamamen Allah'ın adaletiyle o gün ortaya çıkacaktır.

Hz. Peygamber, tavırlarıyla, duruşuyla her daim bizim örneğimiz ve önderimizdir. Bizler de onun gibi ailemizi, çocuklarımızı, yakınlarımızı "abamız" altına almalı, günahlardan korumaya çalışan "beyt"ler olmalıyız.

İslâm'da vesayet babaya, soya dayalı değil; yaşanılan hayatın içinde kazanılan ehliyet ve liyakat kriterine göredir.[39]

❁ ❁ ❁

وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ۝٣٤

33:34 Allah'ın evlerinizde okunup duran âyetlerini ve hikmetini hatırlayın. Şüphesiz ki Allah her şeyin iç yüzünü bilendir, (her şeyden) **hakkıyla haberdardır.**

İnsan okuduğu âyetler üzerinde düşünüp anladıkça bilgisi artar, basireti açılır ve öğrendiklerini yaşamaya çalıştıkça da ahlâken ve fikren yücelir.

Her mü'min, okuduğu âyetlerin mânâ ve maksatlarını kavramaya çalışmalı, fikir üretmeli; yaşanmakta olan problemler için çözümler bulmaya çalışmalı. Böylece aile düzenini Kur'ân'ın ilmiyle idare edip salih bir zürriyetle bir toplumu inşa etmeli.

Ne var ki erkeği de kadını da sonuçta yetiştiren kadın olduğuna göre, onun kültürlü, seviyeli olması gerekir.

İlim edinmek kadın-erkek herkese farzdır. Beşikten mezara kadar ilim tahsil etme emri İslâm'ın temel esprisidir.[40]

---

[39] Bkz. 4/58

Âyetler üzerinde düşünerek, sindirerek okuyup anlayanlar, Allah'ın kendilerine ne kadar lütufkâr olduğunu görürler. Her bir âyet, bilinir-bilinmez hikmetler yani hayırlar içeren maddî-manevî değerler kazandırdığı gibi, üzecek, rencide edecek şeylerden de sakındırır.

Ey iman edenler! Yüzünüzü bir muvahhid olarak Allah'a dönün! İhlâsa erin ki ihsana nail olasınız! Allah, kimin hangi amaçla neyi niçin yaptığını bilir.

Korku ve acziyetten mi? Çıkar ve tutkulardan mı? Allah'a döndüğünüzde yaptığınız işlerin sebepleri o gün açıklanır.[41]

❁ ❁ ❁

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ
وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ
وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ
وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ
وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

---

[40] Bkz. 12/108
[41] Bkz. 10/61

33:35 Şüphesiz ki (Allah'ın emrine) **râm olan erkeklerle** (Allah'ın emrine) **râm olan kadınlar, iman eden erkeklerle iman eden kadınlar, taate devam eden erkeklerle taate devam eden kadınlar, sadık erkeklerle sadık kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, mütevazı olan erkeklerle mütevazı olan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, gizli yerlerini** (haramdan) **koruyan erkeklerle gizli yerlerini** (haramdan) **koruyan kadınlar, Allah'ı çokça zikreden erkeklerle** (Allah'ı) **çok zikreden kadınlar** (işte) **bunlar için Allah mağfiret ve büyük mükafat**(lar) **hazırlamıştır.**

33:36 Allah ve peygamberi bir işe hüküm ettiği zaman gerek mü'min olan bir erkek, gerek mü'min olan bir kadın için (ona aykırı olacak) **işlerinde kendilerine muhayyerlik yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne isyan ederse muhakkak ki o, apaçık bir sapıklıkla yolunu sapıtmıştır.**

İman; ilâhî emirleri itirazsız, şek ve şüphesiz kabul edip gereğini yerine getirmektir.

İman, Allah'a itimattır, güvendir, emniyet ve teslimiyettir.

Allah ve Resulü'nün öğretilerini, talimatlarını, görüş ve durumlarına göre tevil etmeden, arzularına, alışkanlıklarına, bulunduğu ortama uyuyor mu uymuyor mu diye sorgulamadan, hikmetini idrak etse de etmese de, her itaatin mutlak hayrına olduğunun bilincinde olup gücünce yerine getirmeye çalışmaktır.[42]

"Nebi (as) nefsim elinde olana yemin ederim ki sizden biri arzusu benim getirdiğim şeylere tabi kılmadığı sürece iman etmiş olmaz. Peygamberin din içinde ki yeri iyi bilinmelidir. Zira peygamberin hayatı dinin kendisidir. Peygambere itaat muvahhitliğin

---

[42] Bkz. 4/65, 135; 24/51, 52

bir mecburiyetidir. O bir beşer olsa da Allah ona bu yetkiyi verdiğini anlıyoruz.[43]

Ancak Resul, insanların kendi şahsî hayatlarında yaptıkları birçok hal ve hareketlerde onlara yorum hakkı veya muhayyerlik veriyordu. Bu onu tasdik etmemek değildir. Allah Resulü'nün kabağı, herhangi bir çiçeği sevmesi, bizim başka bir şeyi sevmemiz veya sevmememiz çok doğal bir şey. Böylesi hususlarda farklı olunması ona saygısızlık veya itaatsizlik addedilmemeli. Böyle yapıldığında sanki yol, yöntem, kural, usûl değişmiş mi olur? Allah Resulü, düşünün ki bir savaşta ashabıyla yaptığı istişarede, Selmanı Farisi "Bizde bir şehir üstün kuvvetlerle kuşatıldığında daima çevresine bir hendek kazılır ve şehir bu şekilde savunulur." şeklinde görüş bildirince, Resulullah'ın bunu uygun görmesi gibi. Şûrâ, icma ve ictihadî görüşler de yine peygamberi uygulamalardır diyebiliriz.[44]

❀ ❀ ❀

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ ۖ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

---

[43] Bkz. 4/14, 80, 150
[44] Bkz. 6/119; 10/59

33:37 (Habibim) **hatırla o zamanı ki Allah'ın kendisine nimet verdiği ve senin de yine kendisine lütufta bulunduğun zata sen: "Zevceni uhdende tut. Allah'tan kork" diyordun da Allah'ın açığa çıkarıcısı olduğu şeyi içinde gizliyor, insanlar**(ın dedikodusun)**dan korkuyordun. Hâlbuki Allah haşyet duymana daha çok layıktı. Şimdi mademki Zeyd o kadından ilişkisini kesti, biz onu sana zevce yaptık. Tâki oğullarının kendilerinden ilişkilerini kestikleri zevceler**(ini almak da) **mü'minler üzerine günah olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir.**

Rivayetlere göre Kur'ân'da adı geçen tek sahabi Zeyd bin Harise'dir. Çocukluğunda esir düşmüş, Hz. Hatice onu köle olarak almış, daha sonra onu Hz. Peygamber'e hediye etmiş, Peygamber'imiz de onu azad edip evlat edinmiştir. Resulullah Zeyd'i çok severdi. Ona halasının kızı Zeynep binti Cahş'ı nikâhlamıştı. Fakat Zeynep, Zeyd ile geçinememiş, Zeyd (ra) bir süre bu duruma sabretmiş ise de sonunda Resulullah'a varıp Zeynep'ten ayrılmak istediğini bildirmiştir. Bunun üzerine Resulullah, ona: "Eşini yanında tut!" diye tembihte bulunur.

Hz. Peygamber'in içinde gizlediği şey, Zeyneb'in sonradan kendisine zevce olacağını bildiği halde bunu açıklamamasıdır. Hz. Peygamber bu işi açıklamaktan çekinmişti. Ama Rabbimiz, gereksiz ve hiçbir dayanağı olmayan, yasal hale gelmiş olan bu geleneğin baskısından Peygamber'i kurtarmıştır. İslâm, insanlar arasında hür ile köle ayırımını yıkıp imanî, insanî değerlerin öne çıkmasını, evlatlıkların boşadıklarıyla evlenebilmeyi; kadın istemediği halde onu zorla nikâh altında tutma gibi uygulamaların yanlışlığını ortaya koydu.[45]

---

[45] Hâdimü'l-Harameyni'ş-Şerifeyn Kral Fahd Mushaf-ı Şerif Basım Kurumu, P.K. 3561 Medine-i Münevvere

Toplumda geleneğe aykırı bir iş yapmak zorunda olan saygıdeğer bir insanın, çevresindeki insanların göstereceği tepkiden çekinmemesi mümkün değildir. Bundan olsa gerek "İçinde gizliyordun, oysa haşyet duyman gereken Allah'tır." diye Resulullah uyarılıyor.

Şu da bir gerçektir ki Allah, toplumları, gönderdiği peygamberleri vasıtasıyla değiştirmektedir. Yanlış telakkilerin, kötü alışkanlıkların ve geleneklerin toplumdan kaldırılması bu yolla kolaylaşırdı. Bu nedenle peygamberler, kendileri için zor da olsa Allah'ın emirlerini harfiyen uygulamak mecburiyetindedirler.

❀ ❀ ❀

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ
وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

33:38 Peygamberlerin üstüne Allah'ın farz ettiği herhangi bir şey (ifa etmesin)**de hiçbir vebal olmaz.** (Nitekim) **daha evvel geçmiş** (peygamber)**lerde de Allah bu âdeti** (bir kanun yapmıştır). **Allah'ın emri, behemehâl yerini bulan bir kaderdir.**

33:39 O (Peygamberler); **Allah'ın gönderdiklerini tebliğ edenler, O'ndan haşyet duyanlar, Allah'tan başka hiçbir kimseden çekinmeyenlerdi. Hesap görücü olarak Allah yeter.**

İman edenler, Allah'ın emirlerini ve hükümlerini mutlak yerine getirmelidirler.

İslâm'da üstünlüğün en geçerli kıstası sayılan takva hususunda insanlar birbirinden farklı olabilirler, ama hitaba muhatap olan ve

yasaklanan şey, şahısları ilgilendirdiği takdirde peygamberler de olsa hiçbir insanın ayrıcalığı söz konusu değildir.

Bu anlamda kanun koyucular, kendileriyle ilişkisi varsa şayet koydukları kanuna öncelikle kendileri uyar, uygularlarsa, halk da hem o kanunun gerekliliğine inanır, hem de karşısında herkesin eşit olduğu ilkesine kanaat getirerek yasalara gerekli saygıyı gösterir.

Bir yandan demokrasi deyip meclislerinde yasalar koyarak bunu zayıflara uygulatanların; diğer taraftan bir takım insanlar için dokunulmazlık yasası çıkaranların keyfîliklerine zulüm dense haktır. Ama din gününde Rabbin adaleti herkesi kuşatacaktır. O gün kimsenin ayrıcalığı olmayacaktır.

❁ ❁ ❁

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَآ اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ ؕ

وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

33:40 Muhammed, adamlarımızdan hiç birinin babası değildir. Fakat Allah'ın Resulü ve peygamberlerinin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

O yüce Nebi, babadan, anadan da öte ümmetine düşkündür.

Bu âyetin iniş sebebi, "Muhammed, oğlunun boşadığı kadınla evlendi." diyenlere bir ta'zîrdir. Onların bunu hangi amaçla söylediklerini Allah bilir.

O, Resul peygamberlerin sonuncusudur. Bu nedenle evrensel nitelikli bu dînin tamamlanması gerekmektedir. Kıyas, icma, içtihadın dışında, yanlışların ve gerçeğe aykırı geleneklerin bu dînde yeri yoktur. Allah'ın hoşnut olduğu dîn İslâm'dır.[46]

---

[46] Bkz. 33/6; 3/85; 5/3

❁ ❁ ❁

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

33:41 Ey iman edenler, Allah'ı çokça zikredin.

33:42 Onu sabah akşam tesbih (ve tenzih) **edin.**

Kim Allah'ın rızasını şuurlu bir şekilde hayatının merkezine alarak yaşama gayret ve samimiyeti içerisinde ise o daima Rabbini zikir ve tesbih halindedir.[47]

Yapacağımız her işte, atacağımız her adımda, söyleyeceğimiz her sözde "Rabbim ne der?" diye düşünerek yapalım. Gaflete düşersek yeniden Rabbimizi hatırlayarak, uyanıp emir ve yasaklarını dikkate alalım.

Şuursuz anışların insana ciddi bir yararı olmaz. İnsan dükkânını besmeleyle açıyorsa bu, dürüst olmasını da sağlamalıdır. Hileli alışveriş, faiz, rüşvet ve çıkar hesapları yapanın çekmiş olduğu besmele, yapmış olduğu sahtekârlığın vebalini kaldırır mı?

Genel anlamda tesbih, Allah'ı hatırlayarak, hayatı ilâhî kanunlara uydurarak yaşamaktır.[48]

❁ ❁ ❁

[47] Bkz. 3/191; 4/103; 7/205; 20/130
[48] Bkz. 17/44; 30/17, 18

هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَٰئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

33:43 O, sizi karanlıklardan nûra çıkarmak için üzerinize, melekleriyle beraber, rahmet(ini râyegân) **edendir. O, mü'minleri çok esirgeyicidir.**

Kerem ve lutuf sahibi olan Allah, insanları, cehaletin içerisine düşüreceği zulmetten, zilletten kurtarıp ilmin aydınlığındaki izzete, ikrama ermeleri için meleklerini elçilerine göndererek, kesin doğruları bildirerek, yürüyecekleri yolu aydınlatmıştır. Sağduyu ile aklını kullananlar, o nuru görüp izzetli bir yaşamın rahmetine nail olurlar. Fakat hevasını ilâh edinenler, zevk sarhoşluğundan gözleri kamaştığı için bu nuru göremezler. Zira her kötülük işleyen, nurdan yani ışıktan rahatsız olur.

Orijinalinde geçen "yusalli" ifadesi, bizlere ilk etapta namazı ikame etmeyi düşündürerek, ilgilenmek, tevecçüh etmek, dua etmek, rahmet etmek, tazim etmek, bağı sürekli tutmak, tesbih etmek mânâlarını vermektedir. "Salât" Allah'tan olursa açımak, bağışlamak, günahlardan temizlemek ve rahmetinin gereği ne ise onu yapmaktır. Meleklerden olursa dua etmek, övmek ve övgüsünü güzel yapmak, yüceltmek anlamına gelir.

Ey bu kadar rahmete, övgüye mazhar olan insan! Senin onurunu yükseltecek, erişilmez nimetlere eriştirecek olan aydınlık yolda ilerle; hevanın etkisinde kalarak küfrün, fıskın ve isyankârlığın karanlığında kalmış olanların yolunu da aydınlat. Sen ki vahyin aydınlığını kendi ulusuna taşıyan, uyarıcı olgunluğa ve özgürlüğe kavuşturup kurtulmasına yardımcı olansın.

O halde ey vahiyle aydınlanan insan kalk, peygamberin gibi halkın arasına katıl ve onlara mesajı taşıyıp yol göstererek, hareke-te geçirerek meleklerin gıptasını üzerine çek, dualarına nail ol!

❁ ❁ ❁

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

33:44 Kendisine kavuşacakları gün onlara edeceği sağlık dileği selamdır. (Allah) **onlar için şerefli mükâfat hazırlamıştır.**

Şu dünyada hevanın sürükleyeceği çirkin işlerden kendini arı-tarak, temiz, erdemli ve nitelikli bir yaşamın sonucunda Allah kul-larına sonsuz ikramını bahşedecektir. O gün onlara, bütün sıkıntı, meşakkat, yorgunluk, hüzün ve hasret gibi burukluk ve acı veren şeylerden uzak, her türlü rızkı bol bol ikram edecektir. O gün onlar selam ile karşılanır.[49]

Allah, bu güzel son için Allah Resulü'nü şahit tutarak müjde-liyor bir sonraki âyetlerde.

❁ ❁ ❁

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ

بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

33:45-46 Ey peygamber, biz seni hakikaten bir şahid, bir müjdeci ve bir korkutucu ve Allah'a, O'nun emir (ve tesiri) **ile bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak gönderdik.**

---

[49] Bkz. 13/23; 19/85; 21/103

Allah'a nasıl inanılıp kulluk edileceği hususunda bir şahiddir peygamberler. Rıza-yı ilâhîye götüren hayatı yaşamada da örnektirler.[50]

Bu konuda ümmete düşen görev de, Hz. Peygamber gibi insanları Allah'a çağırmalarıdır. Bunun yolu ise her mü'mine açık olan dîni kaynağından tahsil etmektir.

İnsanın iman doğrultusunda ilmi arttıkça "şahid" olarak O'nun varlığını bilmesi, hakikate ve O'na tanıklık etmesi de daha iyi olur.

İnsanın varlığı bir anlamda "şehadeti" yerine getirmesi içindir.

❀ ❀ ❀

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ

وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

33:47 (Habibim) **Allah'tan kendilerine cidden büyük bir fazl**(-u kerem inayet buyrulmuş) **olduğunu mü'minlere müjdele.**

33:48 Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme. Onların ezâlarına da (şimdilik) **aldırış etme. Allah'a güvenip dayan. Sıyânet edici olarak Allah yeter.**

Bu âyet, mü'minlerin, tanık oldukları dînlerini hiçbir taviz vermeden, gelenek ve herhangi bir beşerî tutkuya kapılmadan, zalimlerin zulmüne karşı mücadele vererek yaşamalarını emrediyor.[51]

Kurtuluş ayinlerde ve imanın ikrarında değil; kişinin imanında, diğer bir ifadeyle Kur'ân'ı fıkhedip dînin şahidleri olarak yaşamasındadır.

---

[50] Bkz. 3/18; 4/166; 14/42; 16/89

[51] Bkz. 14/42

Hiç kimse Allah kadar lütuf veremez. O, bu Kur'ân'la lütfun kapısını sonuna kadar açıp nasıl erişileceğini açıklamıştır.

❁ ❁ ❁

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

33:49 Ey iman edenler, mü'min kadınları nikahlayıp da sonra, kendilerine dokunmadan, onları boşadığınız zaman sizin için üzerlerine sayacağınız bir iddet yoktur. O suretde onları faidelendirip kendilerini güzel bir şekilde salıverin.

İnananların Allah'ın sınırını dikkate alarak yaşamaları gerekir. Çünkü Allah, emirleriyle kullarını zulümden, haksızlıktan koruyup temiz bir yaşam sunar ki, kulları haksız yere üzülmesin, bir diğerini üzmesin, gereksiz yere acı çekmesinler. Zayıfın, mazlumun hakkı korunsun.

Evlenmek nasıl iyi niyetlerle gerçekleştiriliyorsa, geçinmek imkânsızlaştığında da iyi niyetlerle ayrılabilmeli.[52]

❁ ❁ ❁

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ

[52] Bkz. 2/228, 236, 237,

خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ
نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾

33:50 Ey Peygamber, mehirlerini verdiğin zevceleri ve Allah'ın sana ganimet (olarak nasip) **ettiklerinden sağ elinin malik olduğu kadınları, seninle beraber** (Medine'ye) **hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, bir de eğer mü'min bir kadın kendisini peygambere bağışlayıp da eğer peygamber de nikahla almak isterse onu -**(Fakat bu sonuncusunu) **diğer mü'minlere değil, yalnız sana has olmak üzeresenin için helal kıldık. Öbür** (mü'min)**lerin zevceleri ve sağ ellerinin malik oldukları** (cariyeleri) **hakkında uhdelerine ne farz etmiş olduğumuzu bildirdik.** (Bağış suretiyle izdivacın sana tahsisi) **senin için hiçbir darlık olmaması içindir. Allah çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir.**

Bu sadece Resulullah'a özgü bir ruhsattır. Ayrıca bu ücret, evlenme esnasında söz konusu edilen mehirdir. Mut'a nikâhının ücreti değildir.[53]

Burada, peygambere kendisini hibe ederek hiçbir mali külfeti yüklemeden evlenmek isteyen kadınlardan sözediliyor. Fakat böyle bir uygulamanın mü'minler için geçerli olmadığını özellikle açıklıyor.

---

[53] Bkz. 23/6

Araplarca kadının bir hukuku yoktu. Onlar, kadına, her türlü haklara sahip müstakil bir insan gözüyle bakmıyorlardı. Onlarda neseb, yalnız evlilikle sabit olmaz; aynı zamanda gayrimeşru ilişki ile de sabit olurdu. İslâm geldiği zaman onlar, kadın dostlarına da karılarına tanıdıkları bazı hakları tanıyor ve buna "mut'a" diyorlardı. İlk yıllarında İslâm, onları bu halleri üzere terketti. Onlar, İslâm prensiplerine iyice ısınınca, bu türlü şeyler neshedildi; aile hayatının meşru evlilik esasına dayandığı bildirildi ve bu arada kadının hakları da tam olarak kendisine verildi.[54]

❁ ❁ ❁

تُرْجِي مَنْ تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِيٓ اِلَيْكَ مَنْ تَشَآءُ ۗ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ
عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۗ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ
بِمَآ اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۗ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِيْ قُلُوْبِكُمْ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَلِيْمًا ﴿٥١﴾

33:51 Onlardan kimi dilersen (nevbetinden) **geri bırakır, kimi de dilersen yanına alabilirsin.** (Nevbetinden) **geri bıraktıklarından kimi istersen** (nezdine almak)**da da sana güçlük yoktur. Gözleri aydın olup tasalanmamalarına ve kendilerine verdiğinle hepsinin hoşnut olmalarına en elverişli olan budur. Allah kalplerinizde olanı bilir. Allah** (her şeyi) **hakkıyla bilendir, ukubette acele etmeyendir.**

Nebî'nin, seferde veya savaşta, eşlerinden istediğini yanına alması ihtiyarına bırakılmıştır. Eşlerinin bu hususta darılmamaları istenmiş çünkü Hz. Peygamber'in, keyfî hareket etmediği gibi yap-

---

[54] Bkz. 2/228; 4//24, 25, Prof. M. Ebu Zehra, İslâm Hukuk Metodolojisi, Fıkıh Usûlü, Çev: Doç. Dr. Abdulkadir Şener, 2. Baskı, s. 162

tıklarını ilâhî emirler doğrultusunda en adil bir şekilde yaptığını bilmeliler.

❁ ❁ ❁

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْ بَعْدُ وَلَآ اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَلَوْ اَعْجَبَكَ
حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٢﴾

33:52 Bundan sonra kadınlar(1 alman) **ve bunları herhangi zevcelerle değiştirmen, güzellikleri hoşuna gitse de, sana helal olmaz. Sağ elinin malik olduğu** (câriyeler) **müstesna. Allah her şeye hakkıyla nigehbandır.**

Bu âyetten anlıyoruz ki Peygamberler hiçbir şeyi keyfi ve nefsi için yapmıyor/yapmazlarda. Onlar ilâhî emirlere hassasiyetle dikkat ederek hareket ederler. Fakat bazı dîn düşmanları, olmadık yakıştırmalarda bulunarak onları karalarlar. Bunlar İsrailiyat olarak tefsirlere kadar girmiş bulunmaktadır.

❁ ❁ ❁

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ اِلَّآ اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ
غَيْرَ نَاظِرِينَ اِنٰىهُ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا
مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى النَّبِىَّ فَيَسْتَحْىٖ مِنْكُمْ ۖ وَاللّٰهُ لَا
يَسْتَحْىٖ مِنَ الْحَقِّ ۚ وَاِذَا سَاَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِنْ وَرَآءِ حِجَابٍ

ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللّٰهِ وَلَآ اَنْ

تَنْكِحُوٓا اَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهٖٓ اَبَدًا ۚ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمًا

33:53 Ey iman edenler, (bundan sonra) **peygamberin evlerine -yemeğe davet olunmaksızın, vaktine de bakmaksızın- girmeyin. Fakat davet olunduğunuz zaman girin. Yemeği yeyince dağılın. Söz dinlemek veya sohbet etmek için de** (izinsiz) **girmeyin. Çünkü bu, peygamberlere eza vermekte, o sizden utanmaktadır. Allah ise hak**(kı açıklamak)**dan çekinmez. Bir de onun zevcelerinden lüzumlu bir şey istediğiniz vakit hicaplı olarak; hayâlı bir şekilde isteyin onlardan. Bu, hem sizin kalpleriniz, hem onların kalpleri için daha temizdir. Sizin, Allah'ın peygamberine eza vermeniz** (doğru) **olmadı**(ğı gibi) **kendinden sonra zevcelerini nikâhla almanız da ebedi** (caiz) **değildir. Allah nezdinde çok büyük** (bir günah)**dır.**

Bu âyetle mü'minlere adab-ı muaşeret kuralları, aile mahremiyetinin ve huzurunun sağlanması hususunda koruyucu tedbirler öneriliyor. Hz. Peygamberi bir baba gibi yakın bilen veya bir sorusu ve sorunu olanlar, zamanlı zamansız ve engelsiz, sorumsuz Resulullah'ın evine girer, onunla veya zevceleriyle sohbet ederlermiş. Resulullah ise bu durumdan rahatsız olurmuş ama insanları kırmaktan çekinip bir şey söyleyemiyormuş. Fakat rahmeti, ihsanı bol olan Allah, Resul'ünün şahsında diğer ailelerin birbirine böyle uluorta girmelerinin doğru olmadığını öğütlemektedir.

Liderlerin daha ayrı sorumlulukları var. Mecbur kalmadıkça onları rahatsız etmekten çekinilmelidir. Beş on çocuklu bir aileyi düşünün, her an birinin sorununu, derdini halletmesi ne kadar zaman ister ve de beyni ne kadar yorar? Liderler de halklarına karşı bundan daha sorumlu olduklarına göre, varın durumlarını kendinizi

onların yerine koyarak bir düşünün. Elbette bulundukları konum itibariyle halkla görüşme günleri ve özel randevuları da olmalı.

Zaman hırsızı olmamalı, mümkün olduğu kadar çat kapı yapılmamalı, herkesin özeline saygı gösterilmelidir. Hatta yolculukta olan bir eşin dahi evini haberdar ederek gelmesi, huzuru temin için edebin gereğidir.[55]

Ümmete Peygamber zevceleriyle nikâhlanmak da caiz değildir. Peygamber'in eşleri ümmetin anneleri mesabesindedir.

❁ ❁ ❁

إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

33:54 Eğer bir şeyi açıklar veya onu gizlerseniz şüphe yok ki Allah her şeyi hakkıyla bilicidir.

Allah, gönüllerin ve niyetlerin neye meyilli olduğunu biliyor. Bu idrake sahip olanlar asla kötülüğe meyletmezler. Akıllarından bile geçse rahatsız olurlar; yanılarak bir kötülük yapsalar hemen Allah'ı hatırlar, hicap duyup derhal tövbe ederler.[56]

❁ ❁ ❁

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾

---

[55] Bkz. 24/27; 58-60
[56] Bkz. 3/135

33:55 Onlar için ne babaları, ne oğulları, ne biraderlerinin oğulları, ne kız kardeşlerinin oğulları, ne kendi kadınları, ne de sağ ellerinin malik oldukları hakkında hiçbir vebal yoktur. Allah'a ittika edin. Çünkü Allah her şeyin fevkinde (hakiki) **bir şâhiddir.**

33:56 Şüphesiz ki Allah ve melekleri o peygambere çok salat (ve terkim) **ederler. Ey iman edenler, siz de ona salât edin, tam bir teslimiyetle de selam verin.**

Salât; mübarek kılmak, yüceltmek, desteklemek, dua etmek yani Allah'ın rızasını kazanmanın gereğini yerine getirmektir. Allah'ı sevmenin tezahürü Resul'üne tabi olmaktır. "Allah ve melekleri onu destekliyorlar. Ey Müslümanlar, siz de her halükârda peygamberi destekleyin, Peygamber hayatta olmasa da dâvâsını ebediyete kadar destekleyenler ona salâvat getirmiş olurlar.

Resulullah'ı sevmek, günümüz şartlarında onun sünnet-i seniyyesine sarılmaktır.[57] O'nun dînini dâvâ edinmeden sevmek olmaz, O'nun sevdiğini sevmeden desteklemek olmaz. Şuursuzca mevlidlerde ayağa kalkıp birbirinin sırtını sıvazlayarak, Resul'ün doğuşunu kutlamak için tokalaşıp salâvatlar getirerek, sakal-ı şerif, hırka-i şerifleri öperek saygı gösterilerinde bulunmak, ne onu hakkıyla sevmek ne dua etmek ne de tâbisi olmaktır. Resul'ün hırkasında, sakalında keramet aramak bilmezlerin işidir. O'nun sünnet-i seniyyesinin yaşaması için herhangi bir fedakârlıkta bulunmuyorlarsa binlerce defa salâvat getirseler, bunun ne peygambere ne de İslâm'a yararı olur?

Her salâvat; yolundayız, izindeyiz, ümmetiniz sözünün, ahdinin itirafıdır. Müslüman'ın Rabbiyle ahidleşmesi Resul'üne destek vermesi iken; insanlar şuursuzca, duygusal yakarışlarla efendimizin yüzü suyu hürmetine veya kimileri Allah'ın velisidir diye onlar

---

[57] Bkz. 3/31

aracılığı ile dualar ederler. Bu ise Allah'ın rahmetine güvenin eksikliğini veya rahmeti uzak görmek gibi cahilî bir yaklaşımı ifade eder. Oysa dualar, Allah'la kurulan şuurlu, samimi ilişkilerle yapılmalıdır. Salih kulların yüzü suyu hürmetine veya başka ifadeleri Allah'ın isimlerinden çok daha önemliymiş gibi dualara karıştırmamalıdır; bu yaklaşım, iyi niyet ve tevazu gibi görülse de şuursuz anışlarla bir yere varılamayacağı gibi birilerinin yüzü suyu hürmetine duaların kabul olacağının da ilmî bir dayanağı yoktur.[58]

Dilin salâvatı kalbe, kalbin salâvatı amele dönüşmelidir. İçselleştirilmiş bir övgü ve sevgidir insanı aziz kılan.

O Resul ki cehaletin kalkması için tüm gayretiyle elinden geleni yapardı. Dîn adına yapılan tahrifatlara asla göz yummazdı; nerede zulüm ve yoksulluk, nerede cehalet karanlığı varsa oraya koşar, gücünce çare aramaya çalışırdı; dîni uğruna gereken fedakârlıktan sakınmazdı. O, ümmeti için gereken en güzel mücadeleyi nasıl yapmışsa bizler de dua, minnet ve saygı ile bıraktığı emaneti sahiplenerek, gelecek zararları önleyerek salâvat getirelim; O'na layık ümmet olmaya çalışalım.

Allah'ın salâvatı, rahmet etmek ve kulunun şanını yüceltmektir. Meleklerin salâvatı, peygamberin şanını yüceltmek, mü'minlere bağış dilemektir. Mü'minlerin salâvatı ise dua etmek, peygamberi desteklemektir. Allah, mü'minlerden, peygamberlerine böyle bir salât ve selam getirmelerini ve ona böyle saygı göstermelerini istemektedir.

[58] Bkz. 2/186; 7/29, 55, 180; 72/18

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ

عَذَابًا مُهِينًا ﴿٥٧﴾

33:57 Hakikat, Allah'a ve resulüne eza edenler (yok mu) **Allah onları dünyada da ahrette de rahmetinden kovmuş, onlara horlayıcı bir azap hazırlamıştır.**

Bu âyet de üstteki açıklamaları teyid ediyor. Resul'e ve getirdiği dîne istenen desteği vermeyen ve gereği gibi itaat etmeyenler, onu incitmiş ve eziyet etmiş olur.

Tüm bu âyetler direk peygamberin şahsına olsa da hükmü kalkar mı? Allah onun şahsında takip edilecek çizgiyi gösteriyor. O, dünyaya veda etti ama sünneti devam etmektedir. Onun sünneti bid'at ve hurafelerle yer değiştirdiğinde bundan Resul rahatsız olmaz mı? Ahiret gününde kendini sevdiğini iddia edenlere darılmaz mı?

Allah ve Resulü hakkında söylemediği şeyleri söylemek, razı olmayacakları işleri yapmak, Allah'ın Resulü'ne bir eza değil mi? Hatta bu, Resulullah'ın bin bir hassasiyetle sahiplendiği dîni tahrif etmek olduğundan, büyük bir zulüm değil midir? O halde ey Müslümanlar, zulme düşmemek için Resul'ün sünnet-i seniyyesini iyi anlayarak salât ve selam getirin!

❁ ❁ ❁

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا

بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾

33:58 Erkek mü'minlerle kadın mü'minlere işlemedikleri (bir günah) **yüzünden eza edenler de muhakkak bir yalan ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.**

Bu âyet, üsteki âyetlerin sadece Resul'e ait uyarılar olmadığını, mü'minlerin de birbirlerini incitmemeleri hususunda dikkatli olmaları gerektiğini anlatmaktadır. Zanla hareket edip töhmet altında bırakacak davranışlardan şiddetle sakınmalıdır. Bühtan etmek büyük bir zulümdür.[59]

❀ ❀ ❀

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ
مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

33:59 Ey peygamber, zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıları zaman) **dış elbiselerini üstlerine giymelerini söyle. Bu, onların tanınıp eza edilmemelerine daha uygundur. Allah çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir.**

Kişi, işlerini ibadet ve inanç şuuruyla yapıyorsa onu kimse yapacağı işten alıkoyamaz; ancak kişinin yaptıkları gelenek ve atalardan gelen dayatmadan kaynaklanıyorsa fırsatını bulduğu an, sarıldığı şeyleri bir bir çiğner. Mesela ortadan kalkan örtü bir inanç mıydı yoksa gelenek miydi? Çöken ahlâkın bir zemini var mıydı yoksa gelenek miydi?

Açılan kadınlara, erkekler inancından ötürü mü yoksa geleneğinden ötürümü karşı çıkmaktalar? Veya örtülü hanımlar neden

---

[59] Bkz. 4/112; 24/4

örtünün vakarını ve takvasını üzerlerinde taşımıyorlar? Şuurlu örtünenleri hiçbir moda arkasında sürükleyemez. Öyle kültürlü, seviyeli hanımlar vardır ki, örtülerinden ötürü ceza evlerine girseler, okullarından, işlerinden atılsalar bile yine örtülerinden vazgeçmezler. Ahlâkta da öyle; ne kadar ifsat edici faktörler olursa olsun hayâ ve edebinden bir şey kaybetmezler.

Örtüden maksat, kadınların iyice örtüye bürünüp tanınmamaları değil; onur, vakar, hayâ ve ciddi bir duruşu temin eden bir kıyafet olmalıdır. Kıyafetin temelde dar ve teni belli eden cinsten olmaması gerekmektedir.

Tesettür disiplininden soyunanlar, şeytanın tuzağına düşüp fitnenin müsebbibi olmuşlardır. Yabancı bakışlardan utanç duymayanlar, kendini teşhir edenler ya cehaletlerinden veya hayâ duygularını yitirmiş olduklarından böyle yapmaktadırlar. Tesettür hayâdan, hayâ tesettürden ayrılmaz bir bütündür.

Tesettür, ilâhî iradeye teslim olmuş bir ruhun şeref sancağıdır. Tağutun ve fitnenin hâkim olduğu yozlaşmış toplumlarda tesettürünü muhafaza edenler; batakta açan güller gibidir.

Cemiyet terazisinin bir kefesine tesettürü, diğer kefesine de fitneyi koyduğunuzda, tesettür kefesi hafif gelen toplumda şer ve hayâsızlık yayılır, giderek aile mahremiyeti tükenerek yıkılmalara sebebiyet verilmiş olunur.

Mademki tesettür Allah'ın emridir, onu kaldırmayı hedef edinen her tür çalışma bir fitnedir. "Fitne katilden beterdir." düsturuyla fitneye karşı mücadele mü'minlere bir vecibedir. Allah cehli ilimden, hayâlıyı hayâsızdan ayıran iffeti ve onuru sağlayan emri ilâhîsiyle mü'minlerini saygın kılacak özelliklerle süslemiştir.

Hayrettin Karaman'a göre; "Cilbab" kelimesine tefsir ve lügatlerin verdiği mânâ: başörtüsü, dar ve ince olmayıp baştan aşağı örten örtü, dış elbise, başörtüsü ile rida (omuza alınan örtü) arası mü'min kadınları muhafaza eden elbisedir.

Örtü hakkında adı ve modeli tespit edilmiş bir şey olmamasına rağmen bazı kimseler "cilbab" kelimesine "çarşaf" mânâsı vererek, kadının ancak çarşafla örtünebileceğini, başka elbise ile örtünmenin caiz olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bu iddianın isabetsiz olduğunu ve İslâm'ın istediği örtünmenin eşarp, pardösü, palto, geniş ve kalın giysiler ile de olabileceğini bilmemiz lazım; kâfirin küfrünü izhar eden kıyafetler olmamalıdır. Mesela; setr-i avreti temin etmesine rağmen bir rahip, rahibe ve haham kıyafetine benzememelidir.

❁ ❁ ❁

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي

الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾

33:60 Andolsun, eğer münafıklar, vicdanlarında bir maraz bulunanlar, şehirde fena haberler yayanlar (bu hallerinden) **vazgeçmezlerse, andolsun ki, seni onlarla mücadeleye davet ederiz. Sonra çevrende az bir zamandan fazla kalamazlar.**

Arapçasında geçen "murcifûn" yalan yanlış, uydurma haberler yayarak ortalığı sarsacak tahrikler yapmak anlamına gelir. Bu, fiilî de olur sözlü de. Dedikodu yapan, argo ve ulu orta konuşan, rahatsız edici haberler yayanları da içine alır. Dolayısıyla sadece kalbinde nifak marazı olanlar değil; imanî değerlerden, İslâm ahlâk ve terbiyesinden yoksun olanlar da bu tür marazî davranışlarda bulunabilir.

Seyyid Kutub'da: "Müslümanların Beni Kurayza'dan sonra Medine'de ne kadar kuvvetli bir durumda oldukları ve İslâm Devleti'nin Medine'ye ne derece hâkim olduğunu, bu kesin ve şiddetli tehdidin yapılmış olmasından anlıyoruz. Münafıkların da -sinsice çevirdikleri oyunlar bir yana-meydana çıkmaya cesaretleri kalma-

dığı için korkularından bir köşeye sinmiş olduklarını müşahede ediyoruz." demiştir.

Örtü âyetinden sonra bu uyarının gelmesini şöyle de değerlendirebiliriz. Her insan gözünü haramdan sakınacak kadar takvalı olmayacağı gibi fıtratını bozmuş kimselerin kirli bakışlarından sakınmaları için Müslüman hanımların Allah'ın sınırlarına dikkat ederek korunmaları gerekir.

Elbette her insan veya her açık gezen kötü değildir. Lakin konuşması, oturuşu, gülüşü ve dikkatsiz davranışları sebebiyle kalplerinde fesat olanları yanlış düşüncelere, uygunsuz davranışlar yapmaya sürükledikleri gibi rahatsız edici haberlerin yayılmasına da sebep olabilirler.

Mevdudî'nin ifadesiyle de; "Müslümanların ahlâkî üstünlüklerinin etkisini yok etmek için Peygamber'in (as) ve diğer Müslümanların aile hayatı ile ilgili birçok hayali hikâyeler uydururlar."

Öyle veya böyle şuurlu Müslümanlar fitneye sebep olabilecek davranış ve sözlerden sakındıkları gibi bu tür fasıklarla ancak ıslaha dayalı beraber olmanın dışında onların fitnesine engel olmak için gereken mücadeleyi vererek, hem kendilerini hem de ümmeti onların şerlerinden uzaklaştırarak, toplumsal fahşanın önünü almaya çalışmalılar.[60]

❀ ❀ ❀

مَلْعُونِينَ ۚ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ

خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

[60] Bkz. 4/83, 148; 9/47; 24/15; 19; 33/58

33:61 Hepsi de Allah'ın rahmetinden koğulmuş olarak, nerede ele geçirilirse yakalanırlar ve öldürülürler de öldürülürler.

33:62 Daha evvel geçenler hakkında (da) **Allah'ın bu kanununu değiştirmeye ise asla imkân bulamazsın.**

Lanete uğramak insanın düşeceği en kötü bir durumdur. Ateşin dehşetini artıran günah körüğüdür. Allah'ın yasası olan lanete maruz kalmış kimseleri ilâhî gazabdan kimse kurtaramaz.[61] Çünkü 57. âyette belirtildiği gibi onlar Allah ve Resulü'nü inciterek ilâhî rahmetten kovulmuşlardır. Dolayısıyla bunlar, sözünde durmayan, fitnenin altını ateşleyen, İslâm ümmeti için en zararlı unsurlardır.

❁ ❁ ❁

يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ

السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾

33:63 İnsanlar sana o saati(n ne zaman kopacağını) **sorarlar. De ki: "Onun ilmi ancak Allah'ın nezdindedir. Ne bilirsin, belki de o saat yakın** (bir zaman da) **olacaktır."**

Cevabı olan sorular sorulmalıdır. Ortamı germek, gündemi saptırmak ve çıkmaza sokmak için sorulan sorular laneti mucip kılan davranışlardır.

Kıyamet ne zaman diye soranlar, kandil gelsin de ibadet edeyim diyen gafillere benzerler. Önemli olan ne zaman nasıl ölüneceği değil, o güne nasıl hazırlanılacağıdır.[62]

Aslında bu sorular, Peygamber'i köşeye sıkıştırıp insanları şüpheye düşürmek için inkârcıların ileri sürdükleri sorulardır.

---

[61] Bkz. 2/88, 191; 4/91; 5/33; 8/57

[62] Bkz. 7/187

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ لَا
يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۚ ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا
لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا
وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾

33:64 Şu muhakkak ki Allah kâfirleri rahmetinden koğmuş, onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır.

33:65 Kendileri orada ebedî kalıcı olarak. Onlar ne bir yâr, ne de bir yardımcı bulamayacaklardır.

33:66 O gün yüzleri ateşte evrilip çevrilirken: "Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, peygambere itaat etseydik" diyeceklerdir.

33:67 (Onlara tâbî olanlar da o gün): **"Ey rabbimiz, hakikat biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk. Onlar da bizi yoldan saptırdılar" demişlerdir.** (diyeceklerdir.)

Allah'ın verdiği aklı kullanmayan, öğüde, uyarıya kulak vermeyip hevasına veya üstad, önder ve hocalarını ya da atalarını taklit edenler, ebedî âlemde bu ve benzeri pişmanlıkları yaşayacaklardır. "O gün Peygamber'e uysaydım, falancayı dost edinmeseydim!" demenin hiçbir yararı olmayacaktır.[63]

❁ ❁ ❁

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

[63] Bkz. 2/78; 5/104; 10/36

33:68 "Ey rabbimiz, onlara azâbdan iki katını ver. Onları büyük bir lanetle rahmetinden koğ."

Hevaya, çıkara yönelik birlikteliklerin sonucu hep böyle olmuştur. "Suç samur kürk de olsa yine onu kimse alıp da giymez." Hatta beraber işlenen suçlar açığa çıktığında, biri diğerine atmak için elinden geleni yapar. Bunu beceremez ise karşısındakinin buna sebep olduğunu söyleyerek, kendini masum göstermeye, en azından cezasını hafifletmeye çalışır.[64]

❁ ❁ ❁

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا ۚ

وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾

33:69 Ey iman edenler, siz de Mûsâ'yı incitenler gibi olmayın. Nitekim Allah onu dedikleri şeyden temize çıkardı. O, Allah indinde yüzlü (i'tibarlı bir zât) **idi.**

Münkirlerin, cahillerin en bariz özellikleri; bükemedikleri bileği inciterek, üzerek, iftira ederek yıpratmaya, halk üzerindeki etkilerini kırmaya çalışmaktır. Bu âyet; "Resulullah'ın Zeynep'le evlenmesinden dolayı edilen sözler üzerine veya Resulullah (as) bir ganimet taksim yağtığı sırada, biri: "Bu, Allah'ın rızası istenilmeyerek yapılan bir taksimdir." demiş, bunun üzerine Resul-ü Ekrem: "Allah Mûsâ'ya rahmet etsin. O'na bundan daha fazlasıyla eza edilmişti." dediği rivayet ediliyor. Buradan da anlıyoruz ki, mü'minler birbirlerine zanda bulunarak, hoş olmayan, incitici düşünce ve davranışlardan sakınmaları gerekir. Hele de bu, Peygamberler hakkında ise daha da bir ciddiyet ve hassasiyet ister. Çünkü Allah'tan haşyet duymada kimse onlarla yarışamaz, onlar, ümmet-

---

[64] Bkz. 14/21; 28/63

lerinin üzüntüsünü yüreklerinde taşıyan, onlara karşı çok şefkatli ve merhametli olanlardır. Dünya ve ahiretlerinin selametleri için her türlü fedakârlığa katlanmaktadırlar.

Hangi beşer -anne-baba dahi olsa- bu kadar ilgi ve merhamet gösterir. Ey Müslümanlar vefalı olun! Kadir kıymet bilin! Bir takım verili şartlar için O'nu da birbirinizi de üzmeyin. Yani hayatınızda O'nun sünnet-i seniyyesi üzere hareket edin de dîninizi de birbirinizi de koruyun. Allah'ın dînini dâvâ edinen şahsiyetleri de dil uzatıp üzmeyin.

Eziyet ve alay etmek ahlâksızlıktır. Büyüklendikçe küçülenler böyle davranışlara tevessül ederler. İmanlı, ahlâklı insanlar, uyarır ve takdir edecek tarafları bulur, teşvik ve motive ederler.

❀ ❀ ❀

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ

أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا

عَظِيمًا ﴿٧١﴾

33:70 Ey iman edenler, Allah'a ittika edin ve doğru söz söyleyin.

33:71 Ki (Allah) **işlerinizi iyiye götürsün ve günahlarınızı yarlığasın. Kim Allah'a ve resulüne itaat ederse muhakkak ki en büyük kurtuluşla kurtulmuştur o.**

İlâhî uyarıları hassasiyetle dikkate alarak hareket edenler, dünyada övgülerle anılmanın neşesini tattıkları gibi ahirette de ebedî mutluluğa kavuşurlar. Müslümanlar, "emrolunduğu gibi dosdoğru" olmaya "ya hayır konuşup ya susma" zikir uyanıklığı

içerisinde hareket etmeye azami dikkat etmelidir. Doğru söylemek ve dili muhafaza etmek her iyiliğin başıdır.

Allah, konuşmak için dil, onu kontrollü kullanmak için de iki perde (dudak) vermiştir ki, insan güzel ve tatlı söz söylesin, çirkin sözden, gıybetten sakınsın.

Söz, sahibini aziz de eder zelil de. Düşünülmeden sarfedilen sözün üzüntüsünü çekmektense akıl ve düşünceyle tartıp iradeyle kontrol altına alarak konuşmanın güzelliğini tatmalıyız.

"İnsanın çektiği dilinin belasıdır." "Söz gümüşse sükût altındır." derler. "İki şey akıl hafifliğine dalalet eder. Söyleyecek yerde susmak, susacak yerde söylemek." Ruhî melekelerin gelişmesinde insana tavsiye dilen şey, lisanına hâkim olup lüzumsuz ve münasebetsiz sözlerden sakınmaktır.

Sözlerinin sorumluluğunu bilmesi gereken Müslüman'a, söylediklerinin hesabını yapmadan konuşması yakışık almaz.

Sözü doğru olanın elbette işi de doğru olur. Dinleyip de sözün en güzeline uyanlar müjdelenmişlerdir. Buna dikkat etmeyip de dillerini bozanların, şeytan bir düşman olarak aralarına girer ve aralarını bozar.[65]

❁ ❁ ❁

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا

وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ۖ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾

33:72 Biz emaneti göklere, yere ve dağlara arz (ve teklif) **ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, bundan endişeye düştüler. İnsan**(a gelince: O, tuttu) **bunu sırtına yükledi. Çünkü o, çok zulümkâr, çok cahildir.**

---

[65] Bkz. 16/125; 17/53; 20/ 27, 28; 23/3; 25/63; 28/55

Allah insana birçok emanetler yüklemiştir. Başta insanın bizzat kendisi kendisine emanettir. Buradaki emanet kelime-i tevhiddir, adalettir, akıldır; insanın verilen kabiliyetleri yerinde kullanması babında sırtına yüklenen mükellefiyetlerdir diyebiliriz. Mesela gözü, kulağı, dili, kalbi boş ve yararsız şeylerden sakındırıp hakka karşı açık tutarak emaneti korumaya çalışmak gerekir.

O Allah ki, yarattığı varlıkları yapısına ve kabiliyetlerine göre vazifelendirendir. Her varlık da yapısına uygun olarak görevini yerine getirip Allah'ın iradesine ister istemez boyun eğer.[66]

Ancak varlıklar arasında insan, Allah'ın teklifî sorumluluğuna mazhar olmuş -bilinen- yegâne varlıktır. O, taşıdığı duygu, bahşedilen akıl, irade, kabiliyet ve meziyetlerle bu ağır görevi yüklenmeye layık kılınmıştır. Aklını imanla buluşturan, iradesine onunla yön verenler, çok kutsal ve bir o kadar da zor ama insanı şereflendirecek sorumlulukları dikkate alarak hareket ederler.

Emanet, iman ile aynı kökten türemiştir. Emanet ile iman, dolayısıyla emanet ile mü'min arasında sıkı bir ilişki vardır. Yani ruhlar âleminde, bilmediğimiz bir anlaşmanın dışında, dünyada irademizle İslâm'ı seçerek şuurlu bir anlaşma yapıyoruz demektir.[67]

İnsan iman emanetini kabul ederek varlıkların en üstüne çıkabildiği gibi, en aşağılık seviyeye de düşebilir. Evrende her varlık ne ise odur. Yalnız insan, insan olmaya son verebilir. Doğrusu o, bu haliyle çok cahil ve zalimdir.

Bu hususta İsmail R. Farukî de, ilâhî emaneti yerine getirmek, kültür ve medeniyeti kurup geliştirmeyi hedef alır.

Barışı sağlamak, hayatı ve malı güvenceye kavuşturmak, insanları, üretip ürettiklerini yeterli miktar ve evsafta işleyecek, de-

---

[66] Bkz. 13/15; 22/18; 59/21

[67] Bkz. 7/172; 23/8

polayıp dağıtacak tarzda örgütlemek, sıcak bir yuva, haberleşme gibi amaçları gerçekleştirecek aletleri yapmak ve hizmete sunmak, nihayet eğitim ve kendini ispatlama, istirahat ve bedîî zevkin tatmini için imkânlar hazırlamak halifeliğin özünde bulunmaktadır.

Bu, kültür ve medeniyet kurmakla, hayat ve dünyanın gereklerini yerine getirmekle eş değerdedir. Allah-u Teâlâ bütün bunların yapılmasını emretmekte ve bunun, dünyayı yaratmasının sebebi olduğunu bildirmektedir. Bütün bunlardaki ilâhî gaye, insanların onları yaparken kendi değerlerini ispat etmeleridir. Bunu, her günkü işlerini Allah'ın rızası için yapmakla ve etkinlikleri sırasında adaleti elden bırakmamakla gerçekleştirebilirler. Müslümanlar, gayet yerinde olarak, ilâhî emaneti yerine getirmeyi genellikle siyasî anlamda ele almaktadırlar. Kur'ân bunu, defaatle, siyasî anlamda ele almaktadır. (7/73) Güvenlik ve barışın sağlanması (24/55), düşmanların bertaraf edilmesi (7/128; 10:14,73) bağlamında anmaktadır.[68]

Bu emaneti "hilafet" kavramıyla birleştirmek mümkündür. Halife olarak indirilen insan, yeryüzünde adaleti, sulhu sağlamaya gayret ederek, maddî-manevî imarla sorumlu kılınmıştır. Emanetleri koruduğumuz kadar Allah katında değerli oluruz.

Allah'ın kitabını emanet almasaydık, onu rehber tanımasaydık, ona muhatap olma şerefine ermeseydik, ne bizim bir değerimiz olurdu, ne de kâinatın...

Kur'ân'la insan asıl kimliğine kavuştu, var olan her şey onunla anlam kazandı. Heva perdesiyle bu gerçeği görmezden gelenler ise bu kutsî emanete ihanet ederek cehaletin içerisine düşen zalimlerdir.

---

[68] İsmail R. Farukî, Bilginin İslâmileştirilmesi, Terc. Fehmi Koru, s. 71, Risale Yay.

İslâmiyetin en büyük düşmanlarından biri, hatta başta gelen cehaleti, Said Çekmegil şöyle açıklamış:

1-İnsan var; bilmez, fakat bilmediğini bilir.

2-İnsan var; bilmez ama bilmediğini bildiği için bilmediklerini bilmeye çalışır.

3-İnsan var; bilmez, kötü bir hal, bilmediğini de bilmez.

4-İnsan var; bilmez, bilmediğini bilmediği için, bildiğini zanneder...

Bunlardan birincisine karşı vazife, insanları hayvanlardan ayıran yegâne farkın bilme şuuru olduğunu kabul ettirebilmektir.

İkincisine ise, bilme gayretine yardımcı olmak yeter.

Üçüncüsüne gelince, ona bilmediğini bildirmek lazım; bu ise onun (cehli mürekkepten) gelen gururuna dokunmadan, bilmediğini maddi delillerle göstermektir.

Ya dördüncüsü, kötünün de kötüsü, onlara bilmediklerini kabul ettiremezsiniz. Zira o, biliyorum zannettiği için bilmeye ihtiyaç hissetmez. Cahilin en zararlısı da bunlardır.

Tutkuların esiri olmuş bir akıl, bencillik, hırs, öfke, kin vs. duygular yönlendirir. Akıl bilgiye değil zanna uyarsa zan üretir. Ahkâm keserler ve din bilmezlerle arkalarında sürüklerler.[69]

M. Akif'de: "Ey hasm-ı hakiki dediği cehaleti, kaldırmadıkça zilletten kurtulmanın çaresi yoktur diyen dizelerinde şöyle anlatır:

Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?
Olmaz ya... Tabiî... Biri insan biri hayvan!
Öyleyse cehalet denilen yüz karasından,
Kurtulmaya azmetmeli baştanbaşa millet...
Ey derd-i cehalet, sana düşmekle bu millet,
Bir hale getirdin ki: Ne din kaldı ne namus!
Ey sine-i İslâm'a çöken kapkara kâbus,

---

[69] M. Said Çekmegil, Ahlâk Anlayışımız, s. 114, 2. Baskı, Sanih Yay., 1969

Ay hasm-ı hakiki, seni öldürmeli evvel:
Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el!
Ey millet uyan! Cehline kurban gidiyorsun!
İslâm'ı da batsın, diye tutmuş ye diyorsun.
Allah'tan utan! Bari bırak dini elinden...
Gir leş gibi topraklara kendin, gireceksen!
Lakin ne demek bizleri Allah ile iskat?
Allah'tan utanmak da olur, ilim ile... Heyhat!

Hakikat bilgisini, Kur'ân mesajını, peygamberlerin makul ve mükemmel örnekliğini ve fıtratlarında var olan temel değerleri görmezden gelerek, her türlü gayri ahlâkî, saptırıcı görüş ve düşüncelerle hayra, hakikate ve erdemli olana düşmanlık edenlerin anlama kavrayışları köreldiğinden, hakkı anlayamazlar.

Bilgisizlik bütün günahların anasıdır. Fazilet bilginin; günahsa cehaletin bir sonucudur.

Burada küfrün cehli ile Müslüman'ın cahilliği birbirine karıştırılmamalıdır. Cahillik Müslüman'ın sıfatı değil, ama düşmesi muhtemel bir uçurumdur.

Eğer cehalet, bilmediğini bilmemek hastalığı ise Müslüman olduğunu iddia etmesine karşın cahiliyenin her eyleminde yer alan bilmezler topluluğuna hangi sıfatı yakıştıracağız?

Bizleri aydınlatan, insanî değerlerimizi artıran, bizi erdemli kılan, kötülüklerden uzaklaştıran, bize yol gösteren ve haktan uzakları iyiliğe davet etme ruhunu aşılayan bir kitabın müntesipleriyiz. Ancak 'Müslümanız!' dediğimiz halde, cahiliye içerisinde kalışımızı ne ile izah edebiliriz? Bu kötü halden kurtulmak için ilme, okumaya, öğrenmeye ciddiyetle eğilmemiz gerekmektedir. Ama bunun farkında değilsek, bu duyarlılıktan yoksun isek, cehalet pisliğinden nasıl kurtulabiliriz? Kimileri buna da kendilerince mazeretler ve engeller ileri sürerek savunmalar geliştirebiliyorlar. Yazıklar olsun, elinde kitabı olduğu halde cehaletin içerisinde ka-

lanlara! Yazıklar olsun, terazisinde imanî değerleri hafif gelip dünyevî emelleri ağır gelenlere!

Cahillik bataklığıyla kabahat işleyenler suçludur ama daha büyük suçlular; cehalet karanlığını muhafazaya sebep olanlardır. İnsanlık için bir zalim vardır; o da cehalettir. Zulüm; kişiden kitleye, kitleden kişiye doğru isabet eden, zarar ve acı veren söz ve davranışlardır.

Allah, öğretileriyle hangi boyutta olursa olsun zalime karşı önleyici tedbirler sunmuş, yerine ve duruma göre cezaî müeyyideler koymuştur. Savaşmak da dâhil mücadele etmeyi emretmiştir. Zulme rıza göstermek, zalimlerin yaptıklarına ses çıkarmamak da zulümdür.[70]

"Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem; gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem. Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam." diyen M. Akif, zulme karşı olmanın ehemmiyetini izhar etmiştir.

❁ ❁ ❁

لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ

اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

33:73 Bunun akıbeti şudur; Allah, erkek münafıklarla kadın münafıkları, erkek müşriklerle kadın müşrikleri azaba uğratacak, erkek mü'minlerle kadın mü'minlerin de tövbelerini kabul edecektir. Allah çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir.

O rahim olan Allah, insanlara nefislerinde, enfüste ve afakta âyetlerini göstermiştir. Hevasına mağlup olarak yüce emaneti yüklenmekten kaçınanlara, yine de tövbe edip hakka rücû ederlerse

---

[70] Bkz. 4/140; 5/65, 79; 11/116

rahmeti ve mağfiretiyle tövbe kapısını her zaman, herkes için açık tutarak affedeceğini bildirmiştir. Yeter ki ölüm gelmeden pişman olup bu kapıyı çalabilsinler.[71]

Bütün bu rahmete rağmen haktan yüz çevirenler, hakettikleri cezayı çekeceklerdir. Herkes yapıp ettiklerinin karşılığını bulacaktır.[72]

Allah'ım! İlmi haysiyetle vahyine uyan, tövbe ile arınan, emanetini koruyan, rahmetine layık olan kullardan eyle... Âmin, ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn.

[71] Bkz. 39/53, 55
[72] Bkz: 3/30, 162,163, 46/19

OKUYUCU TEFSİRİ

Semra Kürün Çekmegil

"Kâri; okuyan, okuyucu" anlamını ifade eden bir kelime seçilmişti. Bu isim de, Kur'ân'ın ilk emri olan "Oku" fiilinden alınmıştı. Okuyanlara hitap eden güzel bir isim...

Evet, bu tefsir, hem dirâyet hem rivâyet tefsirlerini cem eden, aralarında çok güzel bir uyum sağlayan, akıcı bir üslûp ile kaleme alınmış, ilmî bir çalışmadır. Öncelikli olarak hanımlar, kızlar olmak üzere, bütün insanımızın yararlanacağı, Allah'ın Kitabı'ndan nûr ve feyz alacağı çok önemli bir eserdir.

Böylesine ciddî çalışmaların devamını ümit ederiz. Türkiye'de alanında ilk hanım çalışması olarak, gerçekten başarılı, ilmî esaslara dayalı, Türkçe dil akışı ahenkli ve verimli bir tefsirdir. İnşallah, bu alandaki boşluğu ilk etapta dolduracaktır.